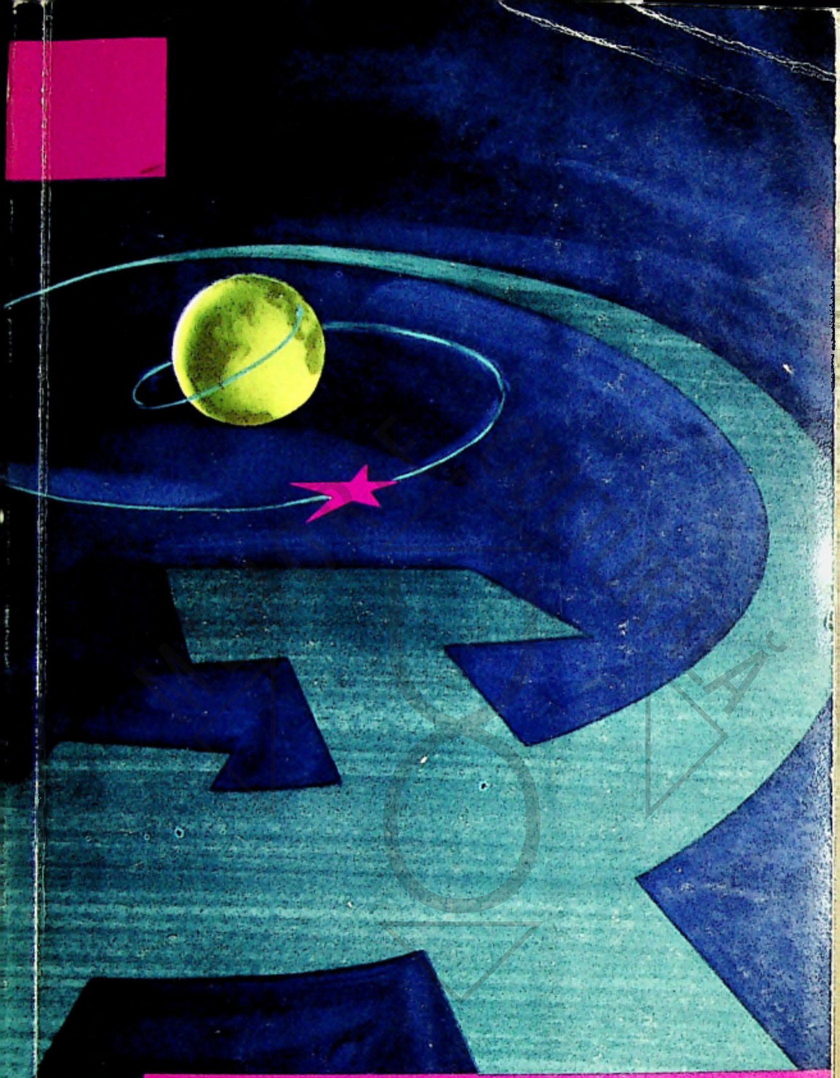

secolul 20

REVISTĂ DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Secolul 20

revistă de literatură universală

Editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR DIN RPR
București, Redacția: Casa Scriitorilor, Calea Victoriei, 115, tel. 16.79.22
Ad-ția: Șos. Kiseleff, 10, tel. 18.63.99

Apare lunar

Colegiul redacțional:
MARIA BANUȘ, MIHAI BENIUC, SAVIN BRATU (Red. șef adjunct), MARCEL BRESLAȘU (Redactor șef), PAUL GEORGESCU, MIHNEA GHEORGHIU (Red. șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, MIHAI NOVICOV, ZAHARIA STANCU, TUDOR VIANU

Coperta de
VICENȚIU GRIGORESCU

SUMAR

Nr. 4 — Aprilie 1961

Pag.

Sub steagul partidului 4

L. MARTÎNOV: *Bulevardul Lenin*, versuri, în romînește de *Tiberiu Utan* 8

E. EVTUȘENKO: *Ofensații*, în romînește de *Nina Cassian* 11

A. PROKOFIEV: *Mesteacănul*, în romînește de *Mihail Calmîcu* 14

LEONID LEONOV: *Evadarea lui Mister Mc. Kinley*, în romînește de *I. Igiroșianu* 15

NEDEALKO IORDANOV: *Versuri*, în romînește de *Dan Deșliu* 96

MALCINHU: *Drumul*, în romînește de *Dan Dutescu* 98

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

IAROSLAV SEIFERT: *Morții de la Lidice*, în romînește de *Radu Bourcanu* 106
NAM CAO: *În junglă*, în romînește de *Viorica Dinescu* 109

Profiluri

Al. Tvardovski de *I. Ianosi* 117
Louis Aragon de *Hubert Juin* 127
Poezia lui Radnóty de *Emil Giurgiuca* 131
RADNÓTY MIKLOS: *Versuri*, în romînește de *Em. Giurgiuca* 141
O'Casey, menestrel al Irlandei eroice, de *Mihnea Gheorghiu* 144

O

QUAMIL BUXELI: *Urme*, în romînește de *Tașcu Gheorghiu* 151
ERWIN STRITMATTER: *Și totul, doar pentru cinci banane?* în romînește de *Leonard Efremov* 153
LI DEN HU și KAN SIN HAN: *Versuri*, în romînește de *A. E. Baconski* 157

Sinteze

SAVIN BRATU: *Adevăratul spirit al secolului 20* 161

De vorbă cu:

STEFAN HEYM și PETRUS BROVKA, *la București*, IAROSLÁV IVASZKIEVICZ, *la Varșovia* 175

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Imaginea prezentului în lume

Colocviu despre poezie (Literaturnaia Gazeta; Literatura i jîzni; Novîi Mir); *Contemporaneitate; Scriitorii nordului sovietic la Moscova și Leningrad; Un roman de N. Pogodin; Moartea se numește Engelchen; Noua carte a Anei Seghers; Poezia poloneză* (Nowa Kultura); *Teatrul în R. D. Vietnam; Literatura și indexul catolic; Literatura japoneză nouă; Arte și vieți americane; Noua piesă a lui A. Salacrou* 189

ALOIS KLIMO (R. S. Cehoslovacă) — *Gravură*

MEMORIE CULTURALĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SUB STEAGUL PARTIDULUI

ÎN luna mai, acum 40 de ani, a luat ființă partidul primăverii noastre. Ca rezultat al unui îndelungat proces de dezvoltare istorică, al secularei lupte a poporului pentru libertate, s-a născut Partidul Comunist din Romînia, în focul avîntului revoluționar produs, la noi ca și în întreaga lume, de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Partidul leninist al clasei muncitoare, singurul partid capabil să conducă spre viitor lupta pentru îndeplinirea visurilor de aur ale poporului, a devenit steagul istoriei. Născut în 1921, trecut în ilegalitate în 1924, tînărul partid a răzbit eroic prin cei douăzeci de ani de sălbatecă teroare dezlănțuită asupră-i de regimul burghezo-moșieresc. Fierbintea lor dragoste pentru popor, conștiința înaltă a cauzei lor, luciditatea concepțiilor lor despre lume și societate, au dat comuniștilor o forță invincibilă, pe care n-au putut-o slăbi nici torturile Siguranței, nici regimul de exterminare fizică și de presiune morală din închisori, lagăre și ocne, nici procesele monstruoase și nici plutoanele de execuție. Maturizîndu-se și călindu-se, partidul și-a dus neîntrerupt cuvîntul în mase, organizînd lupta oamenilor muncii împotriva exploatării și a dictaturii exploatatorilor. La numai un deceniu de existență, partidul s-a dovedit o forță fără precedent în istoria politică a țării. El a știut să ridice masele la istorice bătălii de clasă, de proporțiile neuitatelor acțiuni eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933. Partidul a fost singura putere

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

WERNER KLEMKE (R.D.G.) V. I. Lenin

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

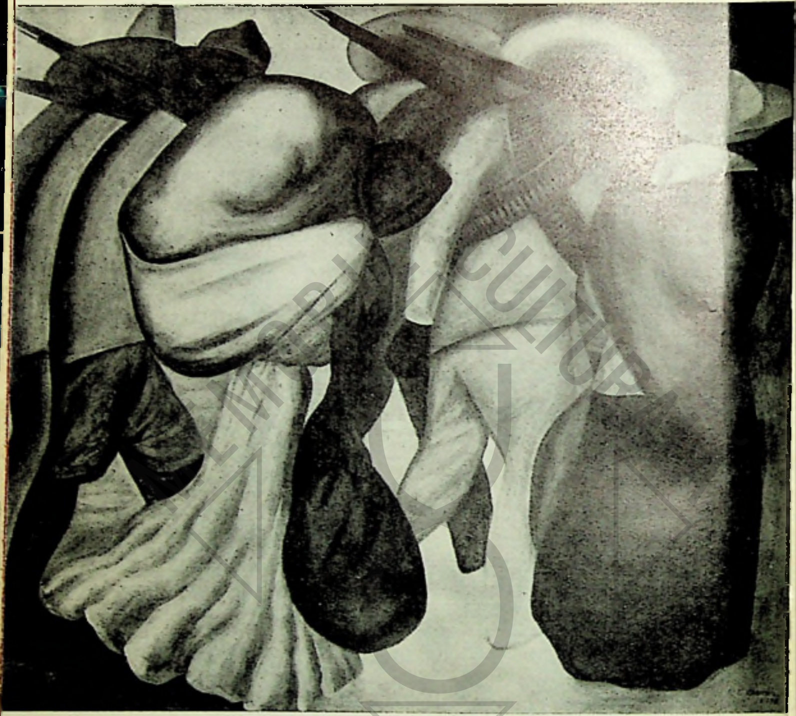

JOSÉ CLEMENTE OROZCO *Războinice*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

care a mobilizat poporul la o dîrză împotrivire faţă de fascizarea ţării şi de criminalul război antisovietic. Partidul a fost iniţiatorul, organizatorul şi conducătorul forţelor patriotice populare care au realizat insurecţia armată din august 1944 şi răsturnarea dictaturii militaro-fasciste. Sub steagul partidului, poporul nostru a intrat în noua sa istorie: a zmuls puterea din mîna capitaliştilor şi moşierilor şi a instaurat puterea celor ce muncesc. Sub conducerea partidului poporul romîn a păşit la construirea socialismului.

Astăzi, sărbătorim a 40-a aniversare cu bucuria şi mîndria uriaşelor noastre victorii. Ştim că, astfel cum a spus tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al partidului,

«*păşim într-o etapă nouă de dezvoltare, care deschide poporului nostru perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului şi trecerii treptate la comunism, cauză pentru care au luptat şi s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare şi ai întregului popor romîn*».

În ţara noastră nu mai există exploatarea omului de către om. Poporul, creatorul bunurilor materiale şi spirituale, este singurul stăpîn al acestora. Înţeleapta politică leninistă de industrializare a ţării asigură dezvoltarea neîntreruptă a forţelor de producţie, fructificate de om în cadrul relaţiilor socialiste. Resursele bogate ale patriei noastre au devenit inepuizabile resurse de belşug crescînd pentru cei ce muncesc. Transformarea socialistă a agriculturii a lichidat şirul istoric al dramelor pămîntului. O nouă ţărănime, colectivistă, participă, azi, alături de clasa muncitoare, la făurirea unei lumi a dreptăţii spre care veacurile au îndreptat visurile cele mai profunde. Parte integrantă a revoluţiei socialiste, revoluţia culturală a descătuşat toate forţele virtuale ale talentatului nostru popor, a crescut o nouă generaţie de intelectuali proveniţi din popor şi devotaţi cu trup şi suflet poporului, a creat un front puternic al întregii intelectualităţi valoroase şi progresiste, credincioasă luptei pentru socialism.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

La tezaurul culturii universale, poporul romîn îşi aduce azi contribuţia civilizaţiei sale înnoită calitativ prin conţinutul ei socialist. Circulaţia bunurilor spirituale ale omenirii e mai intensă azi ca oricînd, în ţara noastră, în care masele largi îşi însuşesc cu sete cultura avansată, democrată şi socialistă, a generaţiilor înaintaşe.

Tot ce s-a realizat în patria noastră de la Eliberare pînă azi, toate certitudinile noastre, cu privire la viitor, toată forţa noastră de muncă, rodnică şi entuziastă, se datoresc conducerii de către partid a întregii noastre vieţi, economice, sociale şi culturale. Îndrumarea partidului ne asigură clar-viziunea acţiunilor noastre şi eficacitatea lor. Cuvîntul partidului ne e ghid şi motor, ceas de ceas şi clipă de clipă.

Revista SECOLUL 20 se integrează în frontul ideologic al partidului şi e conştientă de răspunderile ce-i revin azi, cînd activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educaţiei burgheze din conştiinţa oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi şi nou.

Ocupîndu-ne de mişcarea literară contemporană din toate ţările lumii, noi ştim că unica garanţie a bunei noastre orientări o dă fermitatea ideologică partinică în răspîndirea experienţei pozitive, în prelucrarea critică a moştenirii trecutului, în combaterea consecventă şi intransigentă a tuturor concepţiilor ideologice străine din estetică şi literatură. Poporul nostru, constructor al socialismului, năzuieşte din adîncul inimii spre consolidarea acelei păci trainice de care are nevoie munca sa creatoare. Schimbul în domeniul literaturii şi artei e un factor însemnat al coexistenţei paşnice dintre statele cu orînduiri diferite. Dar noi nu uităm că, în condiţiile contemporane, coexistenţa paşnică între state nu numai că nu exclude, ci presupune în mod necesar lupta de idei între socialism şi capitalism. Vom milita neîncetat pentru dezvăluirea falsităţii şi caracterului anti-ştiinţific al ideologiei burgheze sub toate formele ei, pentru triumful deplin al ideologiei marxiste, al artei realist-socialiste.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Sub steagul partidului, poporul nostru merge neabătut înainte, își desfășoară pe culmi noi munca pașnică și constructivă. Făurindu-și o viață înțeleaptă și fericită în propria-i patrie, poporul romîn, constructor al socialismului, își aduce contribuția creatoare la pacea lumii întregi, la progresul omului și al culturii sale, materiale și spirituale.

S. 20

A. FUCHSE (R. S. CEHOSLOVACĂ) *Gravură*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

L. MARTÎNOV

BULEVARDUL LENIN

Umblă liniştit
Omule paşnic.
Auzi ? — zăpezile
Trosnesc
Sub pasul tău
Din cînd în cînd,
Ca amintirile împuşcăturilor...

Sînt doar zăpezile
Ce scîrţîie uşor,
Abia le-auzi...
Nu,
Nu va creşte niciodată
Deasupra tuturor
Ciuperca ameninţătoare,
Blestemată.

Ciupercile-s utile
La chefir doar!
Ard pretutindeni firmele strălucitoare:
« Încălţăminte », « Carne », « Pînză », « Păsări ».
Ce dreaptă-i lumea mea!

Lume dreaptă, — atît de dragă mie,
Lume — abia ieşită din tranşeele — coşmar,
Am să intru să-ţi cumpăr ceva
În magazinul izotopilor, un dar...

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PEISAJ OCCIDENTAL

Pășuni,
Poligoane de tir,
Cimitire...

Crucile, uite-le-acolo, în șire...
Mai dăinuie vechile
Panouri de tragere
Și-un vînt răscolește
Zdrențele sperietorilor.
Iată-l pe unul cu armă. Ochește...
Nu s-a săturat de arme oare?

Greoaie priveliște, apăsătoare...

ÎNGHEȚUL

Înghețul
Este
Și el
O invenție...

S-a încercat
Pămîntul întreg
Să fie în frig ferecat,
Încărunțit de zăpezi.
Pînă în zare,
Cît vezi,
În gheață-ngropate
Să-adoarmă orașele toate.
Fiecare pas
Să însemne un risc,
Să nu năzuim

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Spre nici un pisc;
Toate firele
Să se rupă, subţirile,
Să nu mai existe
Nici un prilej
De înţelegere,
Chiar şoapta
Să-ngheţe-n gîtlej,
Să împietrească fără alegere
Orice-argument, cît de cît cu temei,
Şi gînguritul
De porumbei,
Şi ciripitul
De rîndunei...

S-a încercat,
Însă fără folos,
Toate ieşiră pe dos, —
Gheaţa de oameni fu spartă.
Astfel de-ncercări
Nu se iartă...
Setea luminii şi a căldurii
A-ncins pămîntul:
Marea, uscatul,
Sufletul nostru
Nesăturatul...

În romîneşte de TIBERIU UTAN

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

EVGHENI EVTUŞENKO

OFENSAŢII

Veac douăzeci,
veac al rachetei.
Cîntă tristeţe-n cer... Ce nouri grei...
Veac bun,
veac rău,
Veac asasin al propriilor idei.
Şi veac al tinerilor ofensaţi.
Sînt tineri cu mînia-n inimi,
dispreţuindu-şi veacul,
partidele,
guvernele,
biserica
şi filozofiii
cu profeţia lor,
dispreţuind femeea
cu care-mpart culcuşul;
dispreţuindu-se, în sine, pe ei înşişi.
Potrivnic le e veacul
şi-n el nu-şi află placul.
Bombăne surd
băieţii,-nveninaţii de pe Hudson,
băieţii Tibrului,
ai Senei
şi-ai Tamisei
în sumbre procesiuni.
Nervoşi,
posomorîţi,
şi nelalocul lor.
Parcă n-ar fi ai veacului acesta.
Sînt lucruri, da, ce nu pot să le-ndure. Şi sînt multe.
Dar leacul şi-l cunosc?
Ştiu ei ce vor?
Li-e dată tinereţea — la ce?
Ca să insulte?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Vreau să le spun
din Moscova, chiar azi
şi de la om la om,
şi foarte simplu.
Că dacă-s mînios
nu e de loc, aşa,
din lipsă de încredere,
ci din iubire pentru ţara mea.
Îmi place s-o ştiu plină, an de an,
de adevărul leninian
şi de simbolul
seceră-ciocan.
Iar dacă-s mînios
e din mîndrie
de-a fi în rînd cu cei asemeni mie
în luptă
pentru drepturi şi dreptate.
Voi ce vreţi ?
Nu vreţi oare adevărul ?
Spun doctorii:
Psihoză generală.
Prin Europa, umblă tineri sumbri,
tot sumbri şi-n America.
veac douăzeci, veac al rachetei,
spre bine şi spre viaţă,
spre adevăr
va trebui să-i smulgi din noaptea lor.
Aceşti copii
nu sînt duşmani.
Veac douăzeci,
mă-auzi ?
Dă-le-ajutor!

*

Am atîrnat
de creangă-o poezie.
Iar vîntului ce-o zgîlţîie
îi spun:
— Dă-mi-o-ndărăt.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

BRĂDUȚ COVALIU — *Compoziție*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

V. ARAKELO—B. MILIUKOV

Constructorii

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Hai, dă-mi-o iarăşi mie.
Şi oamenii din jur
mă cred nătuc.
În vînt,
copacu-şi leagănă
poemul.
Zadarnic.
E mai bine să mă duc.
— De fapt, l-ai şi uitat. O recunoşti ?
— Aşa-i. . .
Dar mîine-un nou poem aş vrea să ai.
Crezi că te-nşel ? De loc.
O poezie nu-i prea grea pentru o cracă.
Poeme scriu, cît vrei, cît o să-ţi placă.
Toţi arborii-am să-i umplu
de poeme.
Să fim prieteni. Nu te voi uita.
În lunga vreme,
la răscruci de viaţă,
de-acum, nimic nu ne desparte.
Voi şti mereu că, undeva,
se leagănă
într-un copac
poeme.
Şi surîzînd,
voi trece mai departe.

În romîneşte de NINA CASSIAN

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALEXANDR PROKOFIEV

MESTEACĂNUL

Pe unde frontul fu odată
Vezi un mesteacăn pe-un muscel.
Cîndva o schijă blestemată
Muşcă din trupu-i subţirel.

Sub scoarţă rana azi se pierde
Cicatrizată-n lemnul dur.
Şi rîde sub boneta-i verde
Cîmpiei, florilor din jur.

Limbut, în nordica lui limbă
Dă vesel glas blajinei veri...
Ci numai vremea cînd se schimbă
Invie fostele dureri.

În romîneşte de MIHAIL CALMÎCU

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

EVADAREA LUI MISTER MAC-KINLEY

Scenariu de film

LEONID LEONOV

Cuvîntul autorului

LUÎND drept mostră un om obişnuit, autorul a căutat să înfăţişeze frămîntările multor oameni cum se cade, cinstiţi, din Occident. El a încercat, de asemenea, să schiţeze chipul în care se vor desfăşura aproximativ lucrurile, dacă problema dezarmării nu va fi scoasă din impas şi dacă viaţa internaţională ar rămîne tot cea de azi.

După cum se va vedea din capul locului, ţara, oamenii şi, în primul rînd, evenimentele înfăţişate au fost pe de-a-ntregul născocite de autor. Dar aceste evenimente nu s-au produs încă aevea, numai datorită zăbavei inventatorilor şi busines-manilor. De aceea, chiar şi scenele comice, dacă se vor întîlni în scenariul meu şi astfel de scene, trebuiesc citite şi filmate cu seriozitate, chiar cu oarecare tristeţe, ca o variantă — şi ea cu putinţă — a realităţii.

Scurta apariţie a diavolului — în discuţia cu preotul — nu trebuie să tulbure spiritele prea conformiste. Este vorba doar de o categorie filozofică convenţională, folosită în Occident în speculaţiile asupra binelui şi răului.

Prin acest pamflet, autorul îşi spune cuvîntul în sprijinul păcii mult dorite pe pămînt.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PERSONAJELE

Mister MAC-KINLEY, funcţionar, 49 de ani
Mrs. SHAMWAY, văduvă, 50 de ani
Miss BETTLE, 32 de ani
INVENTATORUL
ŞEFUL BIROULUI
Monsieur COQUILLON
SOŢIA acestuia
PREOTUL
PROPRIETĂREASA, SOŢUL şi FIICA lor
Sir SAMUEL D. BOLDER DIRECTORUL Firmei « S.B. »
PREŞEDINTELE Senatului
ORATORUL
VÎNZĂTORUL
TINERI din garda lui BOLDER
VECINII din curte
FEMEIA de moravuri uşoare
DIAVOLUL
COPII

Mister Mac-Kinley, funcţionar, în vîrstă de 49 de ani, trăieşte, ca milioane de oameni ai lumii capitaliste, sub psihoza războiului atomic. Idila lui, tîrzie, cu o colegă, Miss Bettle, — domnişoară [redacted]că şi dornică să-şi întemeieze un cămi[redacted]pulbere din cauza obsesiei lui Mac Ki[redacted]eze viaţa în cazul unui bombardament [redacted] brevete de savanţi se pun în slujba uno[redacted] credulilor variate mijloace de apărare. [redacted]amă o face între-prinderea « Bolder et [redacted]salvatorii », un fel de locuinţe portative, plasate la mari adîncimi sub pămînt şi menite să conserve viaţa celui adăpostit vreme de cîteva veacuri. Mister Mac-Kinley are prilejul să vizioneze un film al întreprinderii care expune sistemul « salvatorilor ».

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CRAINICUL: Acum un an nimeni nu şi-ar fi închipuit că se pot cîştiga sume atît de fabuloase speculînd doar spaima omenească. Rezervele din această materie primă şi adîncurile nesfîrşite ale pămîntului asigură concernului venituri record: plata se face imediat, iar livrarea mărfii are loc peste cîteva secole. Năzuinţa de a-şi prelungi viaţa printr-o evadare din era armelor, a nedreptăţii şi a violenţei sociale, în necunoscut, este firească în orice om. Din cînd în cînd, această năzuinţă ia caracterul şi amploarea unei mişcări politice. Ca să nu se compromită la slujbă, Mister Mac-Kinley se ferea să discute evenimentele şi cu atît mai mult să se asocieze cu cineva la căutarea unei soluţii a cărei necesitate se impunea de la sine... A depus însă eforturi supraomeneşti ca să poată lua parte la o conferinţă de presă pe care firma definitiv consolidată a organizat-o pentru reprezentanţii opiniei publice, ai agenţiilor de presă şi ai ziarelor străine.

O mulţime de oameni care se îmbulzesc ca să-şi facă rost de o invitaţie. Primul lucru de care invitaţii dau cu ochii în hol este portretul lui Sam Bolder, care seamănă cu Darwin, numai că e ceva mai bătrîn. Sub portret se află inscripţia: « Bine-aţi venit »! » O sală de şedinţe circulară, cu balcoane de jur împrejur pentru public. N-ai unde să arunci un ac. Reflectoarele zumzăie, luminînd pentru filmare diferite colţuri ale sălii pline de freamăt, cufundată în întuneric. Pretutindeni vezi chipuri exprimînd nerăbdarea. Numai Mister Mac-Kinley, îşi păstrează obişnuitul lui calm şi cu toate că este cumplit de înghesuit, izbuteşte să-şi facă nişte însemnări în carnet, mai ales în timp ce se prezintă filmul în care se arată procedeul folosit. Atitudinea lui ne îndreptăţeşte să credem că de pe atunci era pregătit sufleteşte să ia o hotărîre uluitoare.

Deasupra prezidiului unde tronează preoţi, generali şi doamne filantroape, atîrnă uriaşa marcă a firmei: ciuperca termonucleară, dedesubtul căreia se află inscripţia: « *Vreţi să încercaţi ?* » La tribună tocmai îşi încheie cuvîntarea un reprezentant al firmei, un domn corect, cu o voce metalică şi cu un aer cam înfumurat pe care i-l dă conştiinţa unei superiorităţi datorite lipsei de concurenţi serioşi şi situaţiei disperate a viitorilor clienţi.

Zgomotul se potoleşte.

REPREZENTANTUL FIRMEI: ...Aşadar, domnilor, în schimbul unei sume infime în comparaţie cu scopul propus, firma dă tuturor celor desnădăjduiţi singura speranţă care mai poate exista în epoca noastră, afară — bine înţeles — dacă ar fi să luăm în consideraţie — ha! ha! — declaraţiile Moscovei! (Rîde cu tîlc.) Ţinînd seama de faptul că între clienţii noştri există deosebiri de avere în momentul încheierii contractului, am fost nevoiţi să facem unele rectificări

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

practice, dat fiind că o serie de date rămîn totuşi necunoscute. De aceea, cînd vor fi debarcaţi în orice punct al viitorului, toţi clienţii, indiferent de categoria pentru care au plătit, vor primi aceeaşi masă caldă, un pachet de ţigări, zece dolari la cursul de la data sosirii şi o salopetă adaptată oricăror condiţii, în locul îmbrăcăminţii care va fi putrezit în răstimp... Fireşte, cei ce o doresc, pot depune banii la intrarea în salvatoriu; aceşti bani vor fi restituiţi cu dobînzi de două şi trei ori mai mari decît cele obişnuite. Aşadar, caracterul avantajos al tranzacţiei noastre este tot atît de evident ca şi caracterul ei uman. În afară de aceasta, în timpul mediu pe care-l veţi petrece la noi, adică în 250 de ani, veţi economisi sume de bani foarte însemnate...

Pe ecran apare un tabel de economii, calculate pe 250 de ani la următoarele capitole:
încălţăminte
ţigări
băutură
bacşişuri
doctori
plăceri intime.

REPREZENTANTUL FIRMEI: Acum vom viziona un documentar care vă va arăta în ce constă sistemul nostru şi cum poate fi folosit.

Publicul se pregăteşte să urmărească filmul de informare. Pe ecran apare un grăsun cu o mutră hazlie, de tip oriental, care cu siguranţă nu bănuieşte că este filmat. Şovăielile, teama şi tulburarea lui cedează locul unor semne vădite de plăcere. Clientul este dezbrăcat de nişte fete îndemînatece, impasibile, îmbrăcate în halate de un alb imaculat. După ce l-au dezbrăcat îl spală cu şuvoaie de apă cu săpun; omul dispare alternativ în nori de spumă şi de aburi, apoi i se face un masaj cu o maşină electrică cu mai multe braţe; în acelaşi timp i se trec prin corp curenţi profilactici prin sîrme puse în contact cu diferite puncte ale corpului. Omul în pantaloni de baie se fistîceşte vădit cînd zeiţele elegante, înalte şi triste, în halate medicale, îl ating, ce-i drept, fără să rostească nici un cuvînt. Se aude cum chicoteşte, căci deşi totul e de o noutate înspăimîntătoare şi deşi se gîdilă, se pare că în general operaţia e plăcută. În sală se aud rîsete scurte.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

GLASUL REPREZENTANTULUI FIRMEI: Observaţi cu cită grijă este îndepărtată din organism nu numai zgura trupească, dar şi cea mintală. În primul rînd, se înlătură din memorie toate motivele care provoacă scleroza psihică, cea mai sinistră boală din zilele noastre. Laboratoarele firmei « S.B. » au cei mai buni psihiatri şi neuropatologi din lume. (Rîzind:) Sărmanul, nici nu bănuieşte că-l studiem! Potrivit scării zecimale a fericirii, întocmită de Louisier şi de profesorul Ramakrishna, clienţii noştri ajung la treapta 9,5. La treapta zece, se află deplina eliberare de tristeţile vieţii, aşa-numita Nirvana... Aşa cum singuri veţi înţelege, atîta timp cît clientul posedă trup, nu avem nici un mijloc de a-l scuti de impozite, de obligaţiile familiale şi de serviciul militar!

Între timp, un aparat electric ridică cu grijă, fără concursul nici unei mîini, pe grăsunul păros, îmbrăcat acum într-un hiton trandafiriu şi îl depune într-un cărucior care este acoperit cu un văl de culoare azurie. Căruciorul este trecut pe banda rulantă de pregătire, unde grăsunul este supus, printre altele, unor radiaţii bactericide speciale, deoarece, după cum spune crainicul, ca orice fiinţe vii, şi microbii îşi sporesc virulenţa în gazul coloidal Coquillon. După aceea, grăsunul, avînd prins de gleznă numărul 215, seria P.R., este introdus într-o încăpere lunguiaţă, luminată misterios, care se închide apoi ermetic prin înşurubarea unui dop rotund, uriaş. Cu un fîşîit plăcut este scos cu pompele aerul care lasă loc gazului şi, după cum vedem prin vizor, acesta aduce un zîmbet senin pe chipul clientului adormit.

GLASUL REPREZENTANTULUI FIRMEI: Cu acest prilej, clientul are un vis, comandat de el după o listă specială... Mă iertaţi o clipă, Mrs. Grace, ce a comandat domnul cu nr. 215, seria P.R.?

(Mrs. Grace se uită la o fişă de evidenţă, perforată, apoi spune reprezentantului cîteva cuvinte în şoaptă.)

GLASUL REPREZENTANTULUI FIRMEI: Mă iertaţi, dar nu putem face cunoscut visul... Firma noastră garantează o discreţie absolută. În cazul de faţă se poate face însă o excepţie... Am acordat clientului un mare rabat. Acest domn onorabil şi de vază, care s-a ruinat în timpul dezordinilor de anul trecut, vine din Iran... (Maliţios:) Vă voi spune doar că clientul

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

nostru a comandat ceva năstruşnic, în stilul paradisului oriental!

În tot timpul operaţiilor la care a fost supus nr. 215, seria P.R., înainte de a fi introdus în lăcaşul său subteran, s-a cîntat o melodie plăcută, insinuantă. Şi de cîte ori Mister Mac-Kinley se va afla, mai tîrziu, într-o situaţie grea, va avea impresia că aude aceeaşi melodie.

Crainicul explică construcţia bateriilor solare care menţin regimul necesar în salvatorii şi care sînt practic, veşnice, deoarece, după cum spune el, savanţii se îndoiesc că în viitorii o mie de ani omul să poată stinge soarele pentru a pricinui inamicului neplăceri cît mai mari.

Urmează întrebările la conferinţa de presă.

INTREBAREA nr. 1: Are oare un client al firmei «S.B.» dreptul de a denunţa contractul încheiat, dacă climatul politic se îmbunătăţeşte înainte de termenul indicat în contract?

RĂSPUNS: Bineînţeles... dacă veţi stipula în contractul dumneavoastră un asemenea punct. În asemenea cazuri se va restitui 35% din suma rămasă în valută liber convertibilă la data sosirii.

INTREBAREA nr. 2: Se va pune în vînzare gazul coloidal în baloane?

RĂSPUNS (cu un zîmbet condescendent): Da pentru ce aveţi nevoie de acest gaz şi cum credeţi că l-aţi putea folosi fără utilaj special?

— M-am gîndit la cei cu familii numeroase şi care nu au destui bani ca să reţină mai multe cabine individuale.

— Vă întreb din nou, prin ce mijloace veţi obţine o izolare ermetică la domiciliu? Gazul s-ar scurge...

— Din moment ce spuneţi că este coloidal, înseamnă că poate sta pe loc!

— Cum vă gîndiţi că ar mai putea să reziste ceva, cînd va începe apocalipsul termonuclear?

(Urmează o discuţie aprinsă şi un murmur de nemulţumire. Publicul cere să se facă linişte. Omul prăpădit de viaţa pe care a dus-o dispare din nou în marea de capete.)

INTREBAREA nr. 3: Ce garanţie există că la termenul stabilit clienţii dumneavoastră se vor trezi şi nu vor rămîne pe veci îngropaţi în măruntaiele muntelui?

RĂSPUNS (după o scurtă pauză): Vă rog să mă iertaţi, dar întrebarea dumneavoastră are un caracter mai

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

curînd filozofic, decît practic. Totuşi, mă voi strădui să vă răspund... Desigur, garanţia acordată de firma noastră nu reprezintă ceva mai mult ca garanţia unei vieţi confortabile dincolo de mormînt, oferită de religia pe care o practicaţi. Dar la cimitir vă duceţi fără nici un fel de contract! În cazul de faţă, însă, aveţi de-a face cu persoane juridice reale, certe, înregistrate la Departamentul comerţului. (Cu o răbdare trufaşă:) Aţi priceput acum? Mulţumesc. Următorul... Vă rog să mă iertaţi, dar vorbiţi mai tare la microfon, căci nu se aude nimic din pricina blestematelor astea de reflectoare.

ÎNTREBAREA nr. 4: Mă interesează cît de mare o să fie înghesuiala în astea... cum să le zic... în sefurile dumneavoastră de categorie mijlocie ca preţ.

RĂSPUNS: Vă rog să mă iertaţi, aveţi de gînd să jucaţi bridge acolo sau să faceţi gimnastică dimineaţa?

— Stărui totuşi să-mi răspundeţi, domnule reprezentant.

— Vedeţi dumneavoastră, preţul de cost al forajului în granit la o asemenea adîncime este extrem de ridicat, aşa că trebuie să ne restrîngem. Apartamentele regeşti, cele mai scumpe la noi, au dimensiunile unui vagon de tramvai, iar pentru preţul mijlociu, cum să spun... confortul este cam acelaşi pe care îl aveau mumiile din sarcofagele egiptene.

ÎNTREBAREA nr. 5 (de la celălalt capăt al sălii): Spuneţi-mi, vă rog, clienţilor dumneavoastră li se scot măruntaiele, ca şi mumiilor din Egipt?

(Îndrăzneala întrebării îl face pe suspusul reprezentant să arunce celui ce a rostit-o o privire severă, chiar indignată.)

RĂSPUNS: Spuneţi-mi... este vorba de un optimism ereditar care vă face să dansaţi la înmormîntare, sau folosiţi pilulele lui Lippinstock?

(Freamăt, rîsete, exclamaţii, aplauze.)

ÎNTREBAREA nr. 6: Cum explicaţi zvonurile din ce în ce mai stăruitoare că onorabila dumneavoastră firmă «S.B.» aşază pe toţi clienţii săi, îndată după ce-i adoarme, în stive, pe fundul unei mine special adaptată în acest scop, care nu îngheaţă, apoi îi acoperă cu var lăsîndu-i să stea astfel pînă la termenul stabilit?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

(Întrebarea rostită cu glas limpede şi foarte liniştit, stîrneşte senzaţie. Toţi se grăbesc să se uite la misteriosul demascator, iar reporterii, să-l fotografieze. Întrebarea a fost pusă însă de Mister Mac-Kinley, care stă cu capul aplecat într-o parte şi cu o mînă petrecută sub reverul hainei, aşteptînd liniştit răspunsul. Reprezentantul, care şi-a pierdut o clipă cumpătul, se uită cu o ură stăpînită la cel care a provocat scandalul.)

RĂSPUNS: Vă rugăm să lăsaţi la biroul de jos adresa şi numele dumneavoastră. Contrar regulilor noastre, veţi primi o invitaţie personală pentru vizitarea filialei noastre locale împreună cu Comisia guvernamentală de recepţie.

Mister Mac-Kinley mulţumeşte înclinînd din cap şi după ce îşi şterge sudoarea care îi acoperise cu broboane faţa din pricina încordării, se apucă din nou să treacă în carnet note şi să facă nişte schiţe enigmatice. Conferinţa de presă continuă.

Text pe ecran. « Între timp, pe cealaltă jumătate a planetei s-a anunţat demobilizarea parţială a armatelor, lichidarea bazelor aeriene de pe teritoriile străine, renunţarea unilaterală la experienţele termonucleare, care otrăvesc totul! »

Titluri de ziare în legătură cu acest eveniment.

CRAINICUL: *Aşadar, în momentul în care Mac-Kinley s-a hotărît s-o ceară oficial în căsătorie pe Miss Bettle, obsesia războiului dispăruse de pe ecrane şi din paginile ziarelor, astfel că în lume atmosfera se înseninase simţitor.*

În sîmbăta fatală în care primise să se întîlnească cu Miss Bettle, Mister Mac-Kinley se trezi într-o excelentă dispoziţie. Îşi pregăti micul dejun *fredonînd*, se bărbieri *fredonînd*, se duse cu autobuzul la slujbă *fredonînd*, spre nedumerirea celorlalţi călători şi se apucă de lucru tot *fredonînd*. Era cu gîndul la micile bucurii ale week-end-ului de care-l mai despărţeau doar cîteva ceasuri.

Pînă la terminarea zilei de lucru nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să ducă nişte hîrtii urgente la semnat şefului său. După ce se uită la ceas, intră în secretariatul şefului unde găsi o dezordine de neînchipuit din pricina căreia cineva avea să-şi piardă slujba. Secretara lipsea şi dictafonul, stricat, rămăsese deschis. Astfel, fără să vrea, Mister Mac-Kinley auzi discuţia ultrasecretă din biroul şefului.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ŞEFUL (enervat): Vă rog să mă iertaţi, dar n-am înţeles nimic din toată polilogbia dumneavoastră. Judecind după cererea pe care mi-aţi adus-o, ar trebui să vă adresaţi Ministerului de Război. Dar nu aveţi nici un fel de acte... Şi apoi, după cît se pare, sînteţi entomolog! În definitiv, ce vreţi? Explicaţi-mi limpede şi cît mai pe scurt...

INVENTATORUL: O.K. Vreau să vă spun că după ce am reflectat trei luni la războiul modern, am ajuns la concluzii destul de triste. Oricît ar părea de ciudat, astăzi tocmai războiul reprezintă domeniul cel mai neglijat al activităţii umane. Aş sublinia că, în ciuda tuturor armelor noi cu efect distrugător mai puternic ca oricînd, războiul degenerează sub ochii noştri, ajunge să se nege pe el însuşi şi dintr-un business să se transforme într-un non-sens. Judecaţi şi dumneavoastră, Sir. Războiul clasic avea drept scop să satisfacă dorinţele egoiste pe plan naţional pe spinarea unui vecin mai puţin dibaci, adică urmărea jefuirea cît mai ieftină şi mai bogată în rezultate a celui mai slab... Vă rog să mă ascultaţi cu atenţie. Măcelul modern termonuclear l-ar pune şi pe învingător în situaţia de jefuit dacă, datorită cine ştie căror capricii neprevăzute ale providenţei, ar mai rămîne totuşi pe lume şi un învingător. Urmăriţi ideea mea? Orice război de lung metraj, aşa cum era conceput de bunicii noştri, avea drept ţel diferite anexiuni şi, ca răsplată, substanţiale contribuţii de la duşmanul învins. Cu îngăduinţa dumneavoastră o să vă întreb, Sir, cine va mai acoperi cheltuielile impuse de un război modern, dacă de pe urma lui duşmanul va dispare de pe faţa pămîntului iar teritoriul său, pustiit de la un capăt la altul şi infectat, va deveni pentru mulţi ani o infernală capcană radioactivă? La dracu! Nu veţi mai putea pune mîna nici măcar pe cadavrul duşmanului, ca să-l călcaţi în picioare spre a vă potoli ura şi dezamăgirea! Dimpotrivă, proprii dumneavoastră contribuabili vă vor pricinui mari neplăceri prin demonstraţii de stradă, în timp ce victima dumneavoastră, izbăvită de grijile vieţii pămînteşti, va rîde pe socoteala dumneavoastră de acolo de sus, ha-ha-ha...

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

bine înțeles dacă mai putem crede în existența de dincolo de mormînt!

ȘEFUL (devenind atent): Într-adevăr, considerațiile pe care mi le expuneți sînt destul de originale. Și care este atunci soluția dumneavoastră?

INVENTATORUL: Vreau să spun că actualul război de mare randament cu bombe atomice și cu hidrogen este, cu toată pretinsa sa cruzime, extrem, aș zice chiar neiertat, de umanitar... În primul rînd absurd. Apăsați pe un buton și dispare capitala dușmanului iar populația lui se va pomeni într-o nouăsprezecime de secundă, fără senzații prea dureroase, la o înălțime de un kilometru, sub forma unui nouraș vulcanic trandafiriu. Dar exact în aceeași clipă, va fi apăsat pe buton și tovarășul dumneavoastră de distracție... Și iată-vă plutind de asemenea pe cer, în stare de, ca să zic așa, cenușă gazoasă, ha-ha!... Și fără măcar să fi apucat să treceți în jurnal impresiile pe care le veți avea cu acest prilej. Cunoașteți desigur anecdota cu cei doi aiuriți, care de plictiseală au mîncat fiecare cîte o broască rîioasă, plătindu-și reciproc, după cîte-mi aduc aminte, vreo cîteva zeci de monezi? Știți că spre sfîrșitul anului e vorba să fie gata așa-numitele bombe-pachet, care dintr-o dată fac să dispară continente întregi.. Negustoria este o nebunie, Sir. (Șeful gesticulează furios, mutînd în neștire obiectele de pe masa de lucru.)

ȘEFUL: Dați-mi voie, Mister... cum vă spune... După cît mi se pare, vreți să vorbiți despre așa-numita dezarmare?

INVENTATORUL: Ferească sfîntul, Mister Groves! Dacă s-ar face dezarmarea, dumneavoastră ați mai găsi poate o vreme o cojiță de pîine prin 'buzunar ca s-o mai scoateți la capăt. Dar eu ar trebui să crăp de foame din prima clipă. Așa că ascultați-mă cu mai multă răbdare, dacă nu vreți să dau fuga la concurentul dumneavoastră... Doamne, ce căldură!

Într-adevăr, aerul este aproape încins, așa cum se întîmplă *acolo* în preajma toamnei. Ventilatoarele bîzîie zadarnic. Inventatorul, care are o înfățișare extrem de originală și de fioroasă, își face din băuturile de pe

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

măsuță un amestec misterios, ridică paharul și îl admiră în lumină, punînd înadins la încercare curiozitatea stîrnită a șefului, apoi bea, admirînd pe fereastră priveliștea fluidă din pricina pîclei de la amiază a blocurilor cu cîte o sută de etaje ce par niște cristale încremenite. Inventatorul nu se sfiește să-și descheie gulerul cămășii și atunci i se vede pieptul acoperit cu păr negru, pe semne ca și restul corpului. Apoi începe din nou să vorbească, înecîndu-se din cînd în cînd într-un rîs hîrîit, metalic, asemănător zgomotului unui schimbător de viteze, mînuit de o mînă neindemînatecă.

INVENTATORUL: Cum o să susțin dezarmarea? Dimpotrivă, boss... o scărmăneală zdravănă, o dată în viața unei generații, nu face decît să stimuleze progresul. Eu propun însă în locul unei concetrări absurde de forță de exterminare grosolană, metode mai subtile de influențare psihologică. Vreau să înviorez războiul, să-i redau măreția mistică din trecut, stilul de paradă apocaliptică pe care a pierdut-o, cu admirabila cohortă de dulăi ai iadului, de schelete rînjite și de alte drăcovenii de dincolo de mormînt, așa cum le-a zugrăvit în delirurile lui flamande Breughel! Vreau să folosesc din nou scrîșnetul de dinți, fiorul primitiv al fricii care atinge cele mai tainice clape biologice, cutremurarea morții care încremenește voința, o durere aproape peste putință de îndurat dar fără sfîrșitul salvator al morții. A venit momentul, Sir, să se introducă în practica războiului un mijloc mai rațional decît ciupercile acelea sinistre și ruinătoare, cu pălăriuța lor ciudată, dracu să le ia — da, ceva de pe urma căruia, pe de altă parte, omenirea să urle ca un prunc pe genunchii lui Belzebut. Prevăd chiar crearea unor mijloace psihologice cu acțiune dublă. Pe de o parte, ele vor mobiliza instinctul de conservare, iar pe de alta, vor provoca un dezgust fiziologic față de propria existență. Închipuiți-vă o divizie motorizată modernă, cuprinsă în timpul înaintării de spasmele vomitării cu sînge. Pentru asta trebuie să scotocim prin cronicile istorice; poate vom găsi în ele ceva asemănător minunatei otrăviri din albuș de ou a lui Borgia sau faimosului guturai din Leicester.

ȘEFUL: Da, ceea ce-mi spuneți e într-adevăr interesant... E un domeniu în care nu s-a făcut încă nimic. Sînteți un adevărat poet... Continuați, vă rog!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

INVENTATORUL: Pe scurt, de azi înainte războiul trebuie să lase în urma lui nu leşuri şi nici infirmi inutili, ci în primul rînd nebuni! Închipuiţi-vă o procesiune de nebuni, dansînd în zdrenţe însîngerate, care prin muţenia lor înspăimîntătoare şi fără leac, ha-ha... vor constitui o dovadă mult mai grăitoare a puterii dumneavoastră decît nişte leşuri în putrefacţie. Trebuie născocit ceva în spiritul împăratului bizantin Vasile Bulgaroctonul, care a trimis înapoi în patrie o sută cincizeci de mii de prizonieri după ce le-a scos ochii, lăsînd la cîte zece orbi unul teafăr, care să-i conducă. Într-un cuvînt, am o mulţime de idei dar, din păcate, prea puţine posibilităţi de a le pune în aplicare! Deocamdată, pot să vă ofer hibrizi ale unor insecte noi, de o scîrboşenie homerică şi de o fecunditate fabuloasă, cum n-au mai existat încă pe lume... E adevărat că, deocamdată, nu dispun de aceşti hibrizi decît în cantitate limitată. Fireşte că mijlocul acesta de distrugere nu întruchipează însuşi războiul, dar pot să vă spun că de fiecare dată cînd văd gîngăniile mele cu trei capete scrîşnind din dinţi, mă grăbesc chiar şi eu să las ochii în jos ca să nu îmi stric prea rău dispoziţia. În cazul cînd mi s-ar garanta desfacerea, aş putea să organizez în trei luni producţia lor în serie... N-aţi vrea să vă uitaţi la fotografiile astea?

Se aude foşnetul unor hîrtii şi exclamaţiile satisfăcute ale şefului. Între timp, în secretariat s-au strîns mai mulţi funcţionari, care, fără să-şi mai poată lua ochii de pe dictafon, ascultă glasul de bas cu vibraţii metalice al inventatorului. O stenografă plînge încetişor într-un colţ, dar cînd ceilalţi se uită la ea, se sperie, zîmbeşte şi se preface că-şi dă cu roşu pe buze. Pe fereastră, deşi e ziua în amiaza mare, se vede reclama luminoasă, ultraputernică, a firmei « Bolder & Co. ».

ADMINISTRATORUL BIROULUI (străduindu-se să-şi regăsească sîngele rece): Probabil că acum se va încheia tranzacţia. Pregăteşte nişte formulare de contract, Mister Mac-Kinley... (Din nou deplin stăpîn pe el:) Dar cine v-a dat voie să vă părăsiţi birourile, domnilor?

Multă vreme oamenii nu-şi pot veni în fire, după ce au auzit proiectul de înnoire a războiului.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Dintr-o dată cerul senin s-a acoperit parcă cu un zăbranic. Şi în acelaşi timp s-a spulberat şi bucuria logodnei hotărîte pentru seara aceea. Totuşi, credincios cuvîntului dat, Mister Mac-Kinley cumpără în drum spre casă o orhidee învelită în celofan pentru aleasa inimii sale. Acasă, îşi pune costumul negru de gală... dar un pluton de soldaţi, care trece întîmplător pe sub ferestre, îi provoacă un acces de hotărîre înrudit de aproape cu asfixia. Smulgîndu-şi cravata de la gît se trînteşte pe pat, fără a-şi lua însă ochii de la fotografia din care îi zîmbeşte Miss Bettle.

— Nu te porţi frumos cu mine, Mister Mac-Kinley, îi spune Miss Bettle din rama ei, mai curînd trist, decît cu reproş.
(Mister Mac-Kinley închide ochii ca să n-o mai vadă.)
— Te aştept de opt minute la colţul străzii, iar dumneata nici n-ai plecat încă de acasă... Înţeleg că la vîrsta mea trebuie să fiu răbdătoare, dar nu este bine să aminteşti acest lucru atît de des unei fete. De dragul dumitale am renunţat la o plimbare cu vaporul în afara oraşului...
— Dacă ai ştii, Miss Bettle — geme Mister Mac-Kinley — cît de îngrozitor este să repeţi greşeala propriilor tăi părinţi...
— Încearcă să faci totuşi, măcar un singur pas necugetat în viaţa dumitale, Mister Mac-Kinley... Războiul nu se va mai întoarce niciodată. Lasă-i pe copiii dumitale să alerge pe pajişti înverzite.

Supunîndu-se logicii ispititoare a lui Miss Bettle, nefericitul fericit se scoală de pe pat pentru ca prin cîteva mici operaţii în faţa oglinzii să-şi redobîndească farmecul masculin, atît cît i-a fost hărăzit. Iată-l gata. Să nu uite cumva inelul de logodnă! Ascunzînd sub haină floarea tropicală, ca să n-o vadă ceilalţi locatari — toate uşile se întredeschid pe măsură ce el trece prin faţa lor — Mac-Kinley coboară scara. Fiecare amănunt al înfăţişării sale trădează pe burlacul prins în mrejele căsătoriei.

O ŞOAPTĂ PE SCARĂ: **Iată-l în sfîrşit, şi pe sihastrul nostru luîndu-şi rămas bun de la libertate. Cum tremură, săracul, de parc-ar intra gol în apă...**

În căutarea unui taxi, logodnicul se duce în scuar, stîrnind obişnuita însufleţire printre micii lui prieteni. Deşi mulţi din ei îi fac semne cu mîinile şi strigă: *Hello, Mister Mac-Kinley*, se vede că din delicateţea specifică copiilor, de data aceasta nici unul nu se repede la el. Mister

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Mac-Kinley ridică demn pălăria, răspunzînd la salutul fiecăruia dintre micuți.

Trecînd pe lîngă filiala din localitate a firmei « Bolder & Co. » vede în vitrină fotografia în mărime naturală a unui domn voluminos, cîntărind o sută cincisprezece kilograme și cu obrajii acoperiți de o roșeață liliachie.

Inscripția de sub fotografie: Clarvăzătorul milionar, Mister Donald Turner-jr., s-a înscris ieri la Salvatoriul nostru pentru patru mii de ani.

Prevederea milionarului îl face pe Mister Mac-Kinley să se cufunde din nou în meditații paralizante, dar i se pare că aude iarăși chemarea telepatică a lui Miss Bettle: *Fii o dată bărbat Mister Mac-Kinley! Doamne, au trecut șaptesprezece minute de cînd te aștept!*

Taxiul înțepenește într-un șir compact de mașini: este ora de vîrf a aglomerației de pe străzi. Sînt nouăsprezece minute de cînd Miss Bettle își așteaptă eroic logodnicul. Acesta grăbește pe șofer. De departe, vede pe Miss Bettle făcînd cîte doi pași într-o parte, apoi în cealaltă, la răscrucea unde se înțeleseseră să se întîlnească. Ascunzîndu-se printre cei care așteaptă în stație troleibuzul, Mister Mac-Kinley își urmărește logodnica cu privirea. E nervoasă și se uită în toate părțile. Mister Mac-Kinley se întoarce cu spatele, ca să nu fie văzut. Se preface că citește peste umărul unui domn din fața sa ediția specială pe care acesta o ține în mînă. Dar, ce se întîmplă? Toți trecătorii au același ziar în mînă. Și toți sînt la fel de cufundați în lectura noutăților amețitoare ale zilei.

Deodată zgomotele dispar și se aude numai foșnetul sinistru al hîrtiei.

Titlurile din ediția specială

« Darul făcut omenirii de un tînăr savant talentat. De azi înainte, bomba H arde complet și aerul. Rezervoarele de apă din jur vor țîșni în supravidul astfel format! »

« După competentele declarații făcute de Mister Hubble de la observatorul Palomar, *în cazul cînd se va întîmpla ceva,* noi nu vom dispare cu totul, ci ne vom transforma într-o steluță de mărimea a șasea, care va putea fi văzută de pretutindeni în Cosmos de la distanța serioasă de o sută parseci.

Mister Mac-Kinley s-a hotărît: aruncă într-o cutie de gunoi orhideea de logodnic. Dar cît e totuși de greu să rupi dintr-o dată toate firele vieții! Intră într-o cafenea-bar din apropiere. După ce se așază la o măsuță în colțul de lîngă fereastră, comandă: — *Ceva tare pentru trei inși!* Aruncîndu-și privirea peste ziarul pe care l-a cumpărat și el, încearcă cu mustrări de conștiință să vadă ce face aleasa inimii sale în șuvoiul de oameni de pe stradă. Trecătorii o îmbrîncesc, în graba lor. E liniștită. Miss Bettle se uită mereu la ceas. Clipele de așteptare trec încet, deși ea nu-și așteaptă logodnicul decît de douăzeci și șase de minute. Mister Mac-Kinley bea, cu siguranță pentru prima oară în viața lui, atît de mult.

Il vedem din spate. De cîte ori se întoarce să se uite la ceasul din local, aflat deasupra ușii care dă într-o încăpere alăturată, are de fiecare dată o altă expresie pe față: încruntat, gata să plîngă, buimac, resemnat și însfîrșit, cu aerul unui condamnat la moarte.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Glasul presupus al lui Miss Bettle: Încă nu e prea tîrziu Mister Mac-Kinley, eu tot te mai aştept... Doar ştii, nu că am de ce să mă grăbesc că altundeva tot n-am unde să mă mai duc.

Dar este tot mai vădit că Mister Mac-Kinley va trebui să-şi calce pentru a şaptea oară în picioare afecţiunea pentru ea. Zadarnic încearcă să se gîndească la altceva dînd atenţie cîte unui fleac. De pildă... în clipa aceasta auzul lui distrat înregistrează convorbirea unor tineri care stau într-o nişă alăturată. Par a fi nişte trîntori, care n-au nici un rost în viaţă. Sînt cinci şi al cincilea dirijează ca un maniac o orchestră invizibilă, care cîntă o bucată ale cărei motive se aud din cînd în cînd. Este melodia adormitoare din filmul care prezenta Salvatoriile « S.B. ». Întregul oraş o fredonează în gînd.

Mister Mac-Kinley ascultă cu un interes tot mai mare flecăreala deslînată a tinerilor:

— Nu l-am mai văzut de mult pe Pitt. Speram să-l întîlnesc ieri la dansatoarea lui din Long Island, dar pînă am plecat, seara tîrziu, tot nu a venit.

— A ajuns rău de tot. Stă prost şi cu moralul, bietul băiat ...De orice se apucă, nimic nu-i merge.

— Ar fi timpul să-şi găsească o bătrînă bogată şi uşor de încîntat.

— Pentru ce? Ca să se însoare cu ea? Eşti cam băut, Felsie!

— Poţi să te căpătuieşti şi în condiţii mai puţin plicticoase. Am citit acum cîteva zile o carte cu destul haz. E vorba în ea de unul — funcţionar sau student, nu mai ţiu minte bine — care a omorît o bătrînă. Zgripţuroaica dădea bani cu amanet nevoiaşilor. Era putred de bogată. El tocmai avea nevoie de nişte gologani... o nimica toată care să-i servească de fond de rulment pentru o afacere. Bătrîna era dărîmată rău, aşa că nu era păcat de ea... În schimb, pe el îl aştepta o viaţă fantastică: o întreagă lume se deschidea în faţa lui!

— Se vede că era un tînăr elegant şi frumos! suspină, plină de nostalgică duioşie, Jane, fata care se află cu ei la masă.

— Poate... În orice caz şi-a pierdut răbdarea. Şi cum îţi spuneam, Al, omul şi-a prins cu un lanţ un topor sub braţ şi s-a dus seara să facă o vizită bătrînei.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Ce nevoie avea de o metodă atît de complicată ? Mai bine i-ar fi băgat sub pernă o eprubetă cu un izotop radioactiv şi gata.

— Se vede, Al, că n-o să iasă nimic din tine. Astăzi, cu un topor sub braţ mai ai şanse să fii considerat nebun şi asta îţi garantează, în caz că te prinde, cel puţin cincizeci la sută reducere la judecată.

— Cu siguranţă — spuse fata — că romanul ăsta e scris de un autor demodat: pe vremuri, cititorilor le plăcea grozav să vadă curgînd o Niagară de sînge. Cum îl cheamă?

— Nu mai ţin minte... Polonez mi se pare.

Răsucit pe jumătate spre masa tinerilor, Mister Mac-Kinley ascultă mai întîi distrat, apoi tot mai atent, discuţia lor dusă numai pe jumătate în glumă şi care le dezvăluie adevăratul fel de a gîndi. Se uită la ceas ca să vadă cît timp a trecut. «O singură oră! Doamne, cît este de lungă viaţa pe pămînt, cînd trebuie să o măsori cu plictiseala oamenilor!» Mister Mac-Kinley are acum un aer vinovat, de hoţ prins cu mîţa în sac. Îi e teamă să se uite pe fereastră, să vadă dacă Miss Bettle a plecat. Dar...

Credincioasă cuvîntului dat, Miss Bettle continuă să-l aştepte; ca să n-o mai îmbrîncească atîta trecătorii, s-a rezemat de uşa unei farmacii. Luînd-o drept o femeie uşoară, farmacistul iese şi o roagă să se plimbe în altă parte.

— Ştiţi, Miss... sînteţi o reclamă cam nepotrivită pentru magazinul meu.

Mister Mac-Kinley vede pe fereastră apropiindu-se de logodnica lui, un marinar, care pare puţin ameţit. Judecînd după gesturile lui, s-ar spune că o invită pe Miss Bettle într-un colţişor paradisiac din apropiere, unde se servesc băuturi care încălzesc. Pantomimă a convingerii, gesturi ispititoare, ca în cinematograful mut. Miss Bettle şovăie, se uită deznădăjduită împrejur. Marinarul îi arată ceva în buzunar, s-ar zice că bani. Mister Mac-Kinley îşi încleştează pumnii şi cu greu îşi înăbuşe pofta de a se repezi şi a-l lua de piept pe marinar.

Auzim convorbirea efectivă a presupusului rival cu Miss Bettle.

MARINARUL: Zău că mi-e milă de dumneata, Peggy... Neobrăzatul dumitale n-o să mai vină şi eu trebuie să mă întorc pe vas, altfel or să mă scarmene rău.

MISS BETTLE: Te rog, să mai aşteptăm un minut, Mister Droad. Sînt convinsă că mă pîndeşte de undeva, din apropiere. I-am prins atît de bine toate şiretlicurile! Hai, prefă-te că-mi faci curte, pune-mi mîna pe umăr, scutură-mă, nu aşa, mai tare; acum arată-mi iarăşi nişte bani şi încearcă să mă duci fără voia mea undeva.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Să-l vezi atunci cum o să vină în goană şi o să se ia la bătaie cu dumneata...

Marinarul îşi începe convingător atacul. La măsuţa lui, Mister Mac-Kinley îşi bagă capul între umeri şi-şi acoperă faţa cu pălăria boţită. Consumatorii din bar nu dau nici o atenţie purtării lui ciudate; poate cred că-l dor dinţii.

Marinarul pleacă cu Miss Bettle, care îl ţine de braţ, cu un aer cochet. După colţ se opresc.

MISS BETTLE: Pentru Dumnezeu, să mai stăm măcar un minut, altfel n-o să ne găsească...

MARINARUL: Nu cumva ai de gînd să-l aştepţi aici pînă diseară, Peggy?

MISS BETTLE: Chiar şi pînă mîine seară!

MARINARUL (după o pauză): Mai bine dă-mi adresa lui şi o să ţi-l pun eu pe roate pe degeneratul ăsta, pe vita asta chioară...

MISS BETTLE (plîngînd şi izbindu-l cu pumnul în piept): Să nu îndrăzneşti să vorbeşti aşa despre el! Poate că el este cel mai cinstit dintre voi toţi...

Mister Mac-Kinley îşi bea pînă la capăt, cu un aer de seninătate şi fără grabă, cupa amară, precum şi o parte din restul băuturilor de pe masă, apoi porneşte buimac spre casă. Pe drum se opreşte maşinal lîngă o vitrină — abajururi, paturi, topoare, cuţite şi alte obiecte casnice din oţel. După ce face vreo zece paşi, se întoarce ca să se mai uite o dată la uneltele de măcelar de tot felul care i-au rămas fără voie întipărite în minte... Iată-l acum în scuarul cunoscut. Copiii îl strigă, fluturîndu-şi cu gestul lor obişnuit, pălăria mototolită.

CRAINICUL: La data stabilită, Mister Mac-Kinley primeşte invitaţia ce i se făgăduise de a vizita, împreună cu Comisia de Stat, una din filialele firmei « Bolder & Co. ».

Şapte gentlemani, în haine de ceremonie, demnitari de categoria a doua, se îndreaptă, printr-o curte pustie, înconjurată de un gard de fier, spre o clădire scundă şi tristă, în stilul crematoriilor. În urma lor, păşeşte grăbit, temîndu-se parcă să nu se piardă de ei, Mister Mac-Kinley.

Sînt întîmpinaţi de administratorul şef al filialei. În timp ce un boy în uniforma firmei ia vizitatorilor pălăriile şi mantalele de ploaie, un altul le dă halate cu iniţialele firmei pe spate şi o încălţăminte cu talpă de cauciuc, care face să nu se audă paşii.

Mister Mac-Kinley se opreşte lîngă funcţionarul care notează numele înalţilor oaspeţi.

MAC-KINLEY (cu demnitate): Sînt Mac-Kinley, de la Consiliul Superior de Autorizaţii. E cam gol astăzi pe la dumneavoastră.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

FUNCŢIOARUL: Oamenii încep să se adune mai ales seara... Ni se interzice să primim ziua, pentru a nu se da naştere la dezordini.

MAC-KINLEY: Jafuri?

FUNCŢIONARUL: Sînt prea mulţi cei care doresc să ajungă în Salvatoriu gratis. (Coborînd tonul:) În vecinătate, sînt cartiere de oameni săraci; uitaţi-vă şi dumneavoastră ce se petrece.

De-a lungul gardului înalt, cu suliţe şi monograme «S.B.», s-a înşirat o mulţime tăcută, nemişcată, ca o pată informă. Mulţimea este alcătuită din femei cu copii mici în braţe, bătrîni şi copii prematur îmbătrîniţi, veniţi singuri. Toţi au o trăsătură comună: deznădejdea din privire.
Ceilalţi membri ai comisiei aud discuţia lui Mac-Kinley cu funcţionarul.

PRIMUL MEMBRU AL COMISIEI: De ce nu vă adresaţi poliţiei?

FUNCŢIONARUL: Nu putem... Ei nu turbură ordinea, nu ne stingheresc în muncă, ci se mulţumesc să privească.

MAC-KINLEY (întorcîndu-se spre poartă): Dar iată şi clienţi care vin ziua.

FUNCŢIONARUL: Se vede că vin de-a dreptul de la aeroport. În ultima lună, afluxul din Europa s-a dublat, cu toate că au şi acolo o reţea de salvatorii confortabile.

AL DOILEA MEMBRU AL COMISIEI: Pe semne că este efectul tristei experienţe a războaielor precedente.

FUNCŢIONARUL (cu amărăciune): Da, în caz de neplăceri, Europa se va transforma într-un crater de vulcan cu activitate mijlocie. Vă rog să mă iertaţi o clipă, domnilor...

Cu glas scăzut, dă dispoziţie unui funcţionar mai tînăr să întîmpine pe noii sosiţi.
Un domn bătrîn, cu un aer arogant, poate un lord, ţinînd o pătură pe braţ, după moda secolului trecut, se îndreaptă prin curte spre clădirea principală a Salvatoriului. E urmat de întreaga sa familie: soţia paralitică, într-un fotoliu pe roţi de bicicletă, nişte fete nemăritate, uscate de vîrstă, cîţiva secretari particulari, medicul casei şi unicul nepot. Un lacheu în livrea poartă în braţe un acvariu cu peştişori, care urmează de asemenea să intre la păstrare pentru multă vreme. Proprietarul lor, un băiat îngîndurat, cu înfăţişare bolnăvicioasă, duce în braţe, într-o colivie rotundă, pasărea lui favorită: un tukan cu cioc lung. Un alt lacheu duce de căpăstru un cal bătrîn, de care sînt legate pesemne anumite amintiri. O guver-

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

nantă cu doi spiți ținuți de zgardă încheie procesiunea care pare mai curind un cortegiu funebru.

Lucrul cel mai semnificativ este că noii veniți trec nepăsători pe alee fără să se sinchisească de mulțimea care-i privește cu încordare; nu le e de loc rușine de ea.

— *Poftiți pe aci, vă rog!* li se dresează administratorul șef, apoi îi dă în grija ajutoarelor lui mai tinere.

Comisia coboară cu un lift rapid în încăperile subterane ale Salvatoriului. Ceva clipește intens în ochiul de control al cabinei unde se aprind mereu alte becuri indicînd numărul etajelor: 13...22...36... Deși zumzetul continuu al coborîrii îi acoperă glasul, administratorul se simte dator să pună pe oaspeți la curent cu mersul și problemele mai importante ale firmei. Este cazul să subliniem manierele desăvîrșite și elocvența tuturor funcționarilor firmei « S.B. ».

ADMINISTRATORUL: După ultimele greșeli comise de concurenții noștri, preferăm să construim salvatoriile la o adîncime maximă de șapte-opt kilometri. Înaintarea mai departe în scoarța pămîntului mărește excesiv costul forajului, și deci al fiecărui metru cub de spațiu util, mai ales că temperatura crește continuu.

PRIMUL MEMBRU AL COMISIEI: Probabil că dumneavoastră v-ați și rezervat aici un colțișor plăcut și sigur?

ADMINISTRATORUL: Din păcate, lucrul acesta nu ne este accesibil nouă, Sir. Boxele costă destul de scump, iar Inspecția generală interzice să se umple cu gazul Coquillon coridoarele de comunicație, ceea ce, desigur, ar fi convenit funcționarilor.

AL DOILEA MEMBRU AL COMISIEI: Totuși, firma ar putea să acorde pentru personal și locuri cu reducere.

ADMINISTRATORUL (evaziv): Am o familie numeroasă, Sir.

MAC-KINLEY: Aveți copii?

ADMINISTRATORUL: Șase, Sir. Vor trebui să aștepte sus... pînă se vor aranja lucrurile. Observați cît de curat este aerul la o asemenea adîncime...

Cîtva timp continuă să coboare în tăcere. Doar în ochiul de control sar unul după altul numerele etajelor: 178... 191... 223.

AL DOILEA MEMBRU AL COMISIEI: S-a zvonit că după Anul Nou locurile s-ar ieftini simțitor. Care va

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

fi aproximativ reducerea? Aş vrea de asemenea să ştiu cît costă în momentul de faţă o cabină de nădejde, pentru o persoană?

ADMINISTRATORUL: Pe ce termen?

AL DOILEA MEMBRU AL COMISIEI: Să zicem, pe vreo trei sute de ani.

ADMINISTRATORUL: Între trei mii şi cincizeci de mii de dolari, în funcţie de duritatea rocii deci, a gradului de securitate. Există şi cabine de lux, mult mai scumpe... Sînt împuternicit să vă arăt şi astfel de cabine. De curînd am obţinut un brevet pentru un sfredel de foraj electronic rapid, care străpunge granitul...

S-ar părea că toţi s-au obişnuit cu acest zbor prelungit în abis. Etajul 460... 597... 748. Pe chipul lui Mister Mac-Kinley se citeşte o luptă ciudată, cu o dorinţă de neînvins, aproape ştrengărească. În cele din urmă nu se mai poate împotrivi ispitei.

MISTER MAC-KINLEY (pe un ton degajat): Spuneţi-mi, vă rog, ce se poate cumpăra la dumneavoastră, cu o sumă de, să zicem, şapte sute de dolari?

ADMINISTRATORUL: Vă rog să mă iertaţi, ce-aţi spus? N-am auzit, Sir.

MISTER MAC-KINLEY: Voiam să întreb... (În faţa privirii aţintite asupra lui îşi pierde deodată curajul.) Nimic, am glumit.

ADMINISTRATORUL: Înregistrăm în ultima vreme o creştere apreciabilă a activităţii noastre în urma noilor măsuri de înarmare luate de marile puteri. Săptămîna trecută am primit o comandă mare din principatul Monaco. Dintr-o dată trei sute cincizeci de locuri. Cu cît sînt oamenii mai bogaţi, cu atît le place mai mult nemurirea.

PRIMUL MEMBRU AL COMISIEI (pe tonul cel mai serios): Intenţionaţi să organizaţi şi o ruletă sub pămînt?

ADMINISTRATORUL: Nu, Sir. Firma este categoric împotriva jocurilor de noroc în salvatorii. De altfel, ele nici nu ar fi cu putinţă. Dar iată că am ajuns, domnilor... Poftiţi...

Din cînd în cînd, pe pereţii rotunjiţi şi pe tavanele scunde lunecă nişte licăriri ce par magice. Umbrele tăcute ale funcţionarilor se ivesc o clipă şi apoi pier.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ADMINISTRATORUL: Îmi permit să vă mai atrag o dată atenţia că deşi ne aflăm la o adîncime de şapte kilometri şi jumătate, aerul este curat ca într-o pădure şi nicăieri nu vedeţi vreo picătură de apă freatică.

AL TREILEA MEMBRU AL COMISIEI: Parcă miroase a lăcrămioare, nu-i aşa?

ADMINISTRATORUL: A violete de noapte, Sir.

Vizitatorii se opresc în faţa unei ferestruici pătrate, prevăzută cu jaluzele. Angajatele firmei, despre care s-a vorbit mai sus, şi care par nişte călugăriţe de origine regească sau nişte zeiţe triste, efectuează operaţia stabilită cu o doamnă drăguţă, pe jumătate goală, care intră pe un timp îndelungat în salvatoriu. Cunoscuta melodie fermecată acoperă rîsul uşor al celei în curs de adormire. Unul din membrii comisiei — cel ce a vorbit tot timpul — îşi lipeşte nasul de geam.

ADMINISTRATORUL (luîndu-l destul de hotărît de braţ): Spectacolul acesta nu prezintă nimic interesant pentru dumneavoastră. Dispunem de timp puţin şi mai aveţi încă multe de văzut, stimaţi domni!

Pătrund într-un coridor lung, în care dau deschizăturile largi ale unor tunele laterale, luminate mai slab. Sînt catacombele cele mai confortabile ale acestui salvatoriu. Cartierul stăpînitorilor şi al bogătaşilor. Se vede un perete neted, cu nişte capace rotunde, închise şi tencuite pe deasupra. Pe ele, ca şi pe lespezile de pe jos, sînt gravate coroane ducale, tiare cu sfeşnice încrucişate, mărcile de fabrică ale unor industriaşi cunoscuţi pentru marea răspîndire a produselor lor.

ADMINISTRATORUL (pe un ton confidenţial): Ca să zicem aşa, favoriţii soartei... De pildă, chiar sub noi se află apartamentele unui prinţ dintr-o ţară ecuatorială, cu locuri pentru cele cincizeci de soţii din haremul lui... Acum, domnilor, ne mai rămîne să ne îmbarcăm într-un vagonet special şi să ajungem în ultimul sector, de unde, după ce vor fi treziţi din nou la viaţă şi după ce vor fi supuşi unui tratament de fortificare, clienţilor noştri li se va da drumul ca să se reîntoarcă la locul de provenienţă. Înainte însă, vă voi arăta sala de înregistrare, cu cartoteca unde se calculează automat timpul plătit de fiecare din clienţii noştri. Este, ca să zicem aşa, poarta prin care se trece din neființă spre a doua naştere...

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Intră cu toții într-o încăpere eliptică, un fel de columbar cu o mulțime de firide pătrate în pereți, unde țăcăne de zor mașinile de calculat. Țăcănitul lor se contopește cu melodia cunoscută, folosită pentru adormire. Intră toți, afară de Mister Mac-Kinley care s-a ascuns într-o firidă, în spatele unei coloane groase încolăcită de niște tuburi în spirală, probabil pentru răcire. Îndată ce glasurile celorlalți nu se mai aud, iese din ascunzătoare. Uitîndu-se din cînd în cînd la schițele și notele pe care și le luase în timp ce viziona filmul documentar prezentat de firmă, se furișează pe coridoarele pustii și parcă nesfîrșite ale orașului subteran, cu capcane de tot felul, pînă cînd pătrunde, prin intrarea funcționarilor, în prima încăpere, pe care o cunoaște tot din film, unde, după ce predau fișele și formularele de control, clienții se dezbracă, pentru a trece pe banda rulantă de pregătire în vederea adormirii.

O zeiță cu o bonetă scrobită, fantastică, pe cap, îi indică lui Mister Mac-Kinley o cabină. Puțin după aceea, iese îmbrăcat într-un hiton colorat, cu pelerină. Acum îi înțelegem limpede gîndul: vrea să pătrundă gratis în mult doritul viitor și trebuie să recunoaștem că planul lui este bine chibzuit. Nici o trăsătură a feței lui Mister Mac-Kinley nu exprimă vreo șovăire și nici una din funcționare nu bănuiește înșelăciunea. Fetele tăcute încep mișcările lor magice, line, pe corpul lui Mister Mac-Kinley, care sub mîinile lor încîntătoare se înfioară de plăcere, deși păstrează aceeași expresie împietrită.

Eroul nostru trece fără nici un neajuns prin operațiile inițiale: spălatul, purificarea cu lichide și curenți, masajul în instalații cu ultrasunet. Este pus apoi pe o masă scînteietoare, care lunecă ușor pe podea. Nu i-a mai rămas decît să se cufunde în visul său... cînd iată că se ivesc doi flăcăi vînjoși, cu un aer de regească nepăsare. După ce schimbă cîte o privire tristă cu restul personalului, trag tăcuți masa pe care e întins Mister Mac-Kinley, în direcția opusă raiului. Mister Mac-Kinley se uită neliniștit în jur. Este dus într-un coridor prost luminat, pesemne de importanță secundară, pînă la o ușiță, dincolo de care se vede gura rotundă și rău mirositoare a unui tunel. Mister Mac-Kinley e introdus acolo, cu capul înainte și fără prea multe menajamente, așezat pe un fel de suveică cu arc. După el sînt aruncate hainele și mărunțișul care i-a căzut din buzunar. Apoi capacul tunelului se închide ermetic și deodată intră în funcțiune un dispozitiv care scoate un sunet ascuțit, crispant, care-ți provoacă durere de dinți.

Urmează un fîșîit ca de sifon, un corp greu se rostogolește prin coturile țevii late, care se dovedește a fi o instalație pneumatică pentru evacuarea gunoiului. Apoi vedem capătul de afară al țevii și deodată pe Mister Mac-Kinley țîșnind din ea și zburînd prin văzduh ca un bolid sau, mai curînd, ca o vrăjitoare, fără mătură, dar înfășurat în tot felul de zdrențe și de boarfe aruncate, o dată cu el, în aparatul de evacuare. La capătul traiectoriei, aterizează pe un morman de gunoi, fără avarii, datorită terenului moale pe care nimerește, într-o poziție nu tocmai comodă. Sub cerul spuzit cu stele, încearcă plin de filozofie și fără grabă să vadă ce-i mai rămîne de făcut. Firește, o astfel de pățanie putea face pe oricine să

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

se piardă cu firea, dar obsesia care a pus stăpînire pe Mister Mac-Kinley îi va da de acum înainte de două ori mai mult curaj şi mai multă şiretenie pentru a întreprinde fapte şi mai eroice.

CRAINICUL: *Ce să-i faci, dragă Mister Mac-Kinley! Acum nu-ţi mai rămine decît să-ţi cauţi o băbătie cu parale...*

După ce-şi găseşte prin întuneric obiectele vestimentare, minus un pantof, Mister Mac-Kinley dispare o clipă în spatele unei cabine cu transformatori şi reapare arătînd aproape la fel ca înainte de această tristă aventură. E noapte; în dreapta se zăresc siluetele negre, monumentale, ale construcţiilor salvatoriului. Tăcerea este deplină. Dar deodată prind să se audă, venind de departe însă apropiindu-se treptat, nişte zgomote ciudate, asemenea larmei care se produce cînd ceva neobişnuit se întîmplă în stradă. Prin tumultul crescînd, răzbat şi felurite imprecaţii. Fără să se turbure, şchiopătînd uşor, Mister Mac-Kinley porneşte în direcţia de unde vine zarva ca să vadă ce s-ar fi putut întîmpla într-o regiune aproape pustie ca aceea în care se afla.

Prin bezna nopţii, în care se desluşeşte şi un cîntec îndepărtat, lipsit de armonie, asemănător gemetelor vîntului, se apropie o licărire ciudată, care curînd se transformă într-o mie de facle. O altă mie de oameni înaintează orbeşte, împinsă năvalnic înainte de clocotul mîniei. Este un atac nocturn împotriva salvatoriului Bolder, la care participă nu numai populaţia din împrejurimi. Neîncăpînd pe şosea, mulţimea înnebunită se revarsă de ambele părţi ale ei. Oamenii merg cu privirea aţintită spre cer, fie că îl caută pe Dumnezeu în abisul înstelat al norilor, fie că se tem de un atac al poliţiei aeriene. Mister Mac-Kinley, care urcă spre dîmbul şoselei, vede prin praful stîrnit numai o mulţime de picioare. Mulţimea este alcătuită din fermieri, bătrîne şi adolescenţi de ambele sexe. Printre ei se află şi o călugăriţă îmbrăcată în zdrenţe care strigă nişte lucruri foarte neaşteptate şi nepotrivite cu calitatea ei monahală. Toţi poartă pancarte, cu inscripţii de acest soi, scrise de mînă:

« *Vă interzicem să vă îngropaţi în pămînt.* »
« *Ardeţi împreună cu noi!* »
« *Aţiţătorilor la război, o să vă ucidem, în numele copiilor noştri!* »

Un bătrîn cocîrjat, cu expresie demoniacă, rîzînd cu o furie inspirată, îi strigă lui Mister Mac-Kinley, pe care l-a zărit din întîmplare:

— *Vino cu noi, gît strîmb, să-i smulgem şefului picioarele din... ca să nu apuce să fugă de noi!*

Din direcţia opusă, sosesc în goană automobilele poliţiei, formînd un fel de semicerc scînteietor, parcă vrăjit, la o curbă a şoselei. Începe să se audă duduitul uniform şi ameninţător al motoarelor. Cînd automobilele se apropie, din ele se năpustesc, în zbor, asupra coloanei de manifestanţi, un fel de fluturi de flăcări. Şi, iată mulţimea prăbuşindu-se în genunchi, apoi zvîrcolindu-se din pricina unei mîncărimi îngrozitoare, care se întinde pe tot corpul. Răsculaţii se predau.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CRAINICUL: *Dezordini asemănătoare au avut loc și în alte țări, unde concernul « S.B. » își desfășura activitatea în văzul populației, cu și mai multă sfidare.*

Pe ecran se vede o luptă de stradă, filmată în întuneric. Clipesc focuri de armă, trupuri care se rostogolesc și cad în învălmășeală. Atacul s-a produs împotriva unui salvatoriu de la poalele Alpilor elvețieni. O impresie tot atît de puternică o produce secvența următoare care înfățișează filiala firmei « *Bolder & Co.* » din Danemarca, cuprinsă de flăcări în plină noapte. Dar pretutindeni, pagubele întreprinderii sînt foarte mici: clădirile ei de la suprafața pămîntului sînt aproape neînsemnate în comparație cu construcțiile subterane, de nepătruns, cu intrări blindate. Într-un singur loc, răsculații au izbutit să provoace un incendiu în adîncime; coloanele de fum și de flăcări care țîșnesc din străfunduri luminînd sinistru norii, par să fie ale unui mic vulcan în erupție. Gazul Coquillon arde admirabil.

CRAINICUL: *Business-ul cel mai vestit și mai rentabil al secolului a stîrnit în toate straturile populației un protest plin de mînie, de orientare deocamdată nelămurită, dar cu caracter vădit politic. Senatul a primit, din partea Bursei și Consiliului Central al Industriei, o adresă prin care se cere deschiderea unei anchete asupra activității concernului « S.B. ».*

Generic. Dată fiind extrema importanță a concluziilor la care cu siguranță se va ajunge la ședință, președintele Senatului l-a invitat — printr-un mesaj prietenesc — chiar pe Samuel D. Bolder, conducătorul și întemeietorul firmei, să participe la dezbateri.

Titluri în ziare:

« Greu bolnav. Bolder este tras la răspundere. »
« Un nou Moise al epocii noastre ! Pămîntul făgăduinței este numai la șapte kilometri sub noi ! »
« Va apuca oare bătrînul să-și termine noul salvatoriu din Venezuela ? »
« Ultimele clipe. Bolder pe moarte. »
« Va fi înmormîntat la Panteon. »

CRAINICUL: *Trista și memorabila ședință a Senatului, care s-a încheiat cu rănirea multor onorabili gentlemani și cu deteriorarea parțială a celei mai frumoase clădiri din capitala statului, a avut loc concomitent cu un alt eveniment, extrem de important pentru eroul nostru.*

Sala circulară de ședințe a Senatului, tixită de lume. Se discută activitatea concernului « S.B. » La tribună se află un bărbat în floarea vîrstei, care vorbește cu aprindere. Glasul vibrant, gesturile autoritare ale oratorului, privirea înflăcărată și acuzațiile aduse lui Bolder, care nu din simplă întîmplare strălucește prin absență, sînt impresionante. Fruntea oratorului este acoperită de nobila sudoare a încordării intelectuale. Cînd oratorul care vorbește în fața unui microfon întoarce capul ca să audă și cei care stau în spatele lui, în sală răsună un hîrîit, ca al paraziților de la radio.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ORATORUL: ...Este momentul să facem bilanţul faptelor şi cifrelor expuse în faţa dumneavoastră şi sînt foarte mîhnit, domnilor senatori, că trebuie să rostesc principala acuzare în lipsa vinovatului, pe care-l cunoaşteţi cu toţii: creatorul concernului « S.B. », această ruşinoasă şi puternică organizaţie de dezertare mondială. Din fericire, crima n-a fost dusă încă pînă la capăt şi noi, consulii patriei, mai avem încă timp să intervenim. Nu este însă pentru nimeni un secret, domnilor, că cercuri tot mai largi se lasă pradă ispitei neîngăduite de a evada din contemporaneitate. (Întorcînd capul:) Unde se află, domnule preşedinte, onorabilul dumneavoastră adjunct, directorul coordonator al Liniei aeriene meridionale şi totodată ginerele dumneavoastră? Sub pămînt. Unde se află onoratul arhiepiscop Stafford, care ne îndemna dîrz la împotrivire? Tot acolo. Lucrul cel mai sfidător este că nici acuzatul nu se află printre noi. Nu, el nu aşteaptă respectuos pe banca din coridor sentinţa noastră, a aleşilor ţării... Nu aşteaptă cu înfrigurarea cuvenită întrebările dumneavoastră, domnilor judecători! Acest excroc neîncoronat, pe care astăzi îl linguşesc regii şi magnaţii, în speranţa să poată obţine un locşor ferit în vastul lui imperiu subteran, este încă puternic şi enigmatic. Totuşi, el se teme de voi, iar după gradul de laşitate, se şi măsoară adesea josnicia motivelor care determină anumite acţiuni. Se zvoneşte, în momentul de faţă, că acest nou Cincinat din Cincinati se stinge încet în mijlocul lanurilor lui cu lalele din Ohio, lăsate în paragină... Şi cred că diavolul, cu siguranţă pe cale de a-i smulge cu dalta sufletul păcătos, este adînc scîrbit văzîndu-se silit să-şi murdărească mîinile cu el. Dar şi mort ar trebui să se înfăţişeze în faţa Senatului patriei, ca să dea socoteală de ţelurile activităţii sale perfide şi suspecte...

O VOCE DIN SALĂ: Pesemne că Lastig, regele rachetelor, fabricantul de morţi, te-a cumpărat, tîlharule, ca să împroşti cu noroi un om care nu mai e în viaţă?

ORATORUL: Există morţi atît de murdari încît n-au de ce să se mai teamă că vor fi împroşcaţi cu noroi după ce au plecat dintre cei vii. Aşadar, ne aflăm aici cu

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

toţii ca să luăm hotărîri măreţe... Şi dacă din voia creatorului şi din pricina propriei noastre neghiobii ne-am întrunit abia în cel de al doisprezecelea ceas, aci, la cîrma libertăţilor şi civilizaţiei, înainte ca prin mărinimia mercantilă a acestui bătrîn să ne dizolvăm din nou în haosul iniţial de flăcări din care Dumnezeu ne-a adus o dată pe lumea aceasta pentru a ne vedea de modestul nostru business, haideţi, domnilor, să facem ceea ce cere însăşi demnitatea speciei noastre biologice. Fie ca pagina de încheiere a istoriei omeneşti să cuprindă descrierea faptei voastre eroice, domnilor! Da, ne aflăm cu toţii în faţa pragului dincolo de care valul veşniciei ne va mătura sau, mai bine zis, va arunca în aer tot ceea ce cuprindem cu ochii şi chiar ceva mai important decît atît, mai important decît chiar familia, biserica şi depozitele noastre din bancă, ceva care constituie baza — care trebuie să rămînă de neclintit — a vieţii noastre: ideea liberei iniţiative! Pe cumplitul prag pe care ne aflăm acum, numai facultatea de a înţelege logica greşelilor sale îl deosebeşte pe om de animal: să profităm de ea!

PRIMUL GLAS DIN SALĂ: Dacă înşiri palavre de astea în interesul unei firme concurente, spune-i măcar numele!

UN AL DOILEA GLAS: Statutul şi activitatea concernului «S.B.» nu sînt în contradicţie cu constituţia unei ţări libere!

(Murmure şi agitaţie în sală.)

ORATORUL: Afirm, dimpotrivă, că această organizaţie trădătoare a fost creată la Moscova pentru a produce panică şi a compromite sistematic măsurile luate de statul nostru... răpind industriei de război braţele de muncă, statelor majore şi laboratoarelor noastre minţile cele mai agere şi bugetului nostru pe contribuabili. Lucrul este cu atît mai ruşinos, cu cît această dezorganizare, fără precedent, a spatelui frontului nostru, se efectuează chiar cu banii noştri, storşi de firma Bolder de la clienţii slabi de înger. De aceea, supun atenţiei dumneavoastră...

UN AL TREILEA GLAS: Dar ştiţi foarte bine că cei ce nu şi-au făcut încă armata nu sînt primiţi în salva-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

toriile Bolder, iar muncitorii n-au bani ca să se ascundă sub pămînt!

MAI MULTE GLASURI: Linişte, linişte!...

În aceeaşi clipă, prin intrarea principală, situată în fundul sălii, în faţa tribunei, pătrund şapte vlăjgani, într-o uniformă pe jumătate militară, cu fireturi în loc de epoleţi şi cu iniţialele distinctive « S.B. » pe mîneci. Fără să se sinchisească de cele ce se petrec în incintă, ei cercetează cu privirea sala, ca şi cum ar vrea să vadă dacă totul e în ordine. Apoi unul din ei, pesemne şeful, arată celorlalţi, cu capul, un vitraliu simbolic, în culori, din spatele mesei preşedintelui, apoi adaogă:

ŞEFUL: Şi pe ăla de colo să-l scoateţi afară, băieţi... că nu prea-mi place mutra lui. Şi nici chica.

Stenograful, cu o claie uriaşă de păr, este luat ca o bucată de lemn şi scos pe coridor, fără să opună nici o rezistenţă. Un alt vlăjgan se urcă pe speteaza fotoliului preşedintelui şi se adresează oratorului:

— Iartă-mă tinere că te împiedic să trăncăneşti mai departe. Dar trebuie să închid fereastra, ca să nu răcească bătrînul nostru.

Huliganii lui « *S.B.* » vorbesc tare şi se poartă ca şi cum ar fi la ei acasă, ceea ce tulbură definitiv ordinea şedinţei. Uşierii, care au venit în goană să-i dea afară pe huligani, se retrag la primul zîmbet promiţător al şefului acestora. E o debandadă generală. Oratorul, întrerupt la jumătatea frazei, părăseşte cu prudenţă tribuna. Senatorii se ridică în picioare şi rămîn cu privirile aţintite spre uşa din fund, aşteptînd să se întîmple ceva şi mai grav.

Deodată îşi face apariţia o adevărată procesiune care înaintează încet. În fruntea ei păşeşte Mister Bolder în persoană, însoţit de un medic, de două surori-călugăriţe şi de un pastor, adus pentru orice eventualitate. Este susţinut de subsuori de către doi secretari atletici, cu expresii îndurerate. Bolder arată mult mai bătrîn şi mai gîrbovit decît în fotografiile pe care le cunoaştem şi care au fost făcute acum vreo cincisprezece ani. E aproape o ruină. Barba albă şi sprincenele la fel de albe şi stufoase, care-i atîrnă peste ochi şi sub care se ascunde ca în nişte vizuine privirea, îi dau o măreţie biblică, impresionantă. Se lasă o tăcere adîncă în care se aude numai tîrşîitul picioarelor lui de bătrîn.

BOLDER (salutînd, nu se ştie pe cine): Nu-i nimic, nu-i nimic... Şedeţi, domnilor. Vă rog să mă iertaţi

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

că am întîrziat... Bătrînețea, obișnuitele supărări cu stomacul... (Se adresează bombănind președintelui, fără să se uite la el:) Bătrînii ăștia, să-i ia dracu... Ar trebui otrăviți toți! V-am cam tulburat ședința.

Samuel Bolder se așază în fotoliul apărut ca prin farmec pe culoarul de trecere dintre bănci în dreptul rîndului al patrulea, care pînă atunci era pe jumătate gol. Escorta se instalează în jurul lui. Călugărițele scormonesc în gențile lor sanitare. Medicul încearcă să apropie un aparat medical de încheietura mîinii bătrînului, dar acesta, fără să se enerveze, îi face semn să-l lase în pace.

S-a așternut o tăcere lungă, apăsătoare. Zadarnic face președintele semne oratorului, să salveze situația creată din vina lui. Oratorul a șters-o însă de la tribună, parcă s-a volatilizat.

PREȘEDINTELE: Înainte de orice, vă salutăm, scumpe Mister Bolder și vă mulțumim că ați venit printre noi. Aflasem trista știre că sînteți suferind, la dumneavoastră acasă, lîngă Cincinnati, și colegilor mei le-a părut sincer rău că boala îi va împiedica să audă, povestite chiar de dumneavoastră, personal, unele ...amintiri privind întemeierea uimitoarei întreprinderi «S.B.», care datorită strălucitei idei a creatorului ei — de a evacua omenirea din eventualele centre ale calamității războiului—trebuie considerată drept una din cele mai umanitare inițiative ale epocii noastre! N-ați putea, Sir, să ne împărtășiți totodată considerațiile dumneavoastră despre contemporaneitate?

BOLDER: Desigur, fiindcă vremea mea... Dar oratorul?

PREȘEDINTELE: O, a terminat de mult, Sir. Așadar, aveți cuvîntul, Mister Bolder.

Totodată, el înșiră sumedenie de titluri și demnități ale marelui bătrîn care, scrise, ar ocupa vreo douăzeci de rînduri.

Înainte de a-și rosti discursul, care implică emoții primejdioase la o vîrstă atît de înaintată, una din surori îi dă bătrînului o poțiune întăritoare, care trebuie întîi amestecată mult cu lingurița. Sunetul paharului, lovit de linguriță, are un caracter de prozaică intimitate care pîngărește parcă liniștea sanctuarului legislativ, cu președinți, generali și gentlemani cu peruci care contemplă, de pe pereți, din ramele lor aurite, această operație caraghioasă și nelalocul ei.

Bolder este dus la tribună de cei doi secretari, pe care bătrînul îi împinge apoi în lături, cu un gest neglijent, ca pe niște cîrje. Începe să vorbească la început încet, înghițind frînturi de frază dar, treptat, vocea lui

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

se întăreşte şi, spre încheiere, bătrînul învăluie auditoriul cu o privire nimicitoare, aproape tinerească, de sub sprîncenele-i încruntate.

BOLDER: Numele meu este Bolder, domnilor. Am primit citaţia dumneavoastră stupidă şi... în primul rînd... da, mie îmi face rău, asta ...adică nu mai am voie să merg cu avionul... He-he!... în cer nu mai îmi e acum îngăduit să urc decît însoţit de un înger. Dar mi s-a dat să înghit ceva, aşa, lunguieţ şi iată! (Se opreşte şi după o tăcere destul de lungă reîncepe să vorbească, mai cu şir.) Mă uitam de acolo de sus, prin pîcla norilor, la oraşe şi la turnurile lor şi mă întrebam: de ce or fi ele atît de trainice? Veacuri de-a rîndul au fost arse, aruncate în aer şi tot n-au pierit... De ce? Fiindcă sînt din piatră şi oţel? Nu, domnilor, ci fiindcă au crescut din sufletul omenesc însetat de viaţă, din oftatul nostru, din visul nostru, din nădejdile noastre... Ba chiar parcă şi din nimic. Iată de ce cărţile trăiesc mai mult decît fierul. Şi de ce este astăzi, înainte de orice, nevoie pentru a scăpa lumea de la pieire? mă întrebam eu, mai departe plutind în văzduh. Ţineţi-vă bine, că am să vă spun un lucru foarte caraghios, chiar indecent pentru lăcaşul în care ne aflăm: de un suflet neprihănit, domnilor... (Făcînd un gest de lehamite:) De altfel, e totuna: vine un moştenitor bezmetic, un neghiob... şi din nou cenuşa, nepreţuita cenuşe, zboară în vînt! (Ca răspuns la murmurele din sală:) Am spus în vînt, cenuşa... domnilor. (Pauză prelungită: bătrînul molfăie ceva.) În timp ce călătoream în avion, am avut plăcerea să ascult... cum să le spun... discursurile dumneavoastră, domnilor. Am auzit astfel că am fost declarat aici drept organizator al dezertării mondiale, de pe cîmpul de onoare, deşi... he-he (ameninţă cu degetul), deşi dumneavoastră v-aţi cumpărat cu toţii, din primul moment, cîte un loc în salvatorille mele, pezevenghilor. Cînd izbucneşte un incendiu, cei dintîi care fug sînt cei ce ştiau dinainte de el: incendiatorii. Un singur lucru însă este, totuşi, adevărat: bătrînul stă în capul scării şi îi zoreşte pe toţi să se urce în corabia lui... o corabie care pleacă. Unde? Mărturisesc că nici eu nu ştiu!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Dar, de ce face toate astea, ticălosul ăsta de unchiaş, dat dracului? De ce? În îndelunga lui viaţă, bătrînul Sam să fi îndrăgit atît de mult oamenii, încît să vrea să-i ferească într-un fel oarecare de pîrjolul iminent? N-aş putea spune... Ştiu prea multe despre voi toţi ca să mă mai înduioşeze soarta voastră. Nu! Vreau pur şi simplu să păstrez, ca sămînţă, pentru lumea nouă din viitor, măcar o parte din ideile noastre, amintirea trecutului şi poate chiar ceva mai mult decît atît pentru construirea colibei de început... acolo. Din păcate, celor mai mulţi dintre clienţii mei le lipsesc tocmai ideile şi conştiinţa. N-au nici măcar curaj, iar eu sînt prea sărac ca să pot evacua, pe socoteala mea, întreaga omenire... Deşi, dacă mi-aţi da bugetele voastre militare, dracu să le ia, aş încerca şi asta. (Face o pauză, ca să-şi tragă răsuflarea.) Nu, copii, nu lucrez în numele Kremlinului. N-am ce să vînd şi tot mai des mă simt cuprins de dorinţa de a sta lungit, de a mă odihni cu mîinile încrucişate pe piept... (Întorcîndu-se brusc spre preşedinte:) Aţi putea fi atît de bun să-mi prezentaţi pe tînărul şi inimosul procuror, care îşi pusese în gînd să biciuiască pe bătrîn? Mi-a cedat atît de repede locul...

PREŞEDINTELE (rostind numele acuzatorului în aşa fel încît să nu poată fi înţeles): Onorate coleg, te rog... (Şoptindu-i, cînd acesta se scoală de la locul lui:) Ar fi bine să te apropii mai mult; Mister Bolder are vederea slabă.

Biruindu-şi sfiala, acuzatorul se apropie de tribună şi încremeneşte smirna, cu aerul unui elev vinovat.

ORATORUL: Vă ascult, Mister Bolder.

BOLDER (pe un ton părintesc): Crede ce-ţi spune un om bătrîn, tinere; nu vreau cîtuşi de puţin să te jignesc, dar epoca noastră cumplită ne sileşte pe toţi să gîndim şi să ne exprimăm cu cea mai mare precizie. Mama dumitale poate, pe bună dreptate, să se mîndrească cu fiul ei: eşti un nătărău fără pereche, Sir... Şi, la rîndul meu sînt mîndru să întîlnesc în secolul nostru, un fenomen intelectual atît de neobişnuit. De bucurie

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

că te-am cunoscut, o să-ţi dezvălui un secret — un secret fiindcă pentru unii şi termometrul mai e o mare descoperire. Noi, cei cu stomacuri mari, n-am avut noroc, domnilor. Ne-am născut într-o perioadă îngrozitor de neplăcută, cînd omenirea năpîrleşte, îşi schimbă pielea cea veche... Şi nici nu poate face altfel fiindcă ea *trebuie* să trăiască şi mîine. Am ajuns să fim prea mulţi pe pămînt, prea lacomi şi prea păcătoşi. Şi prea des am cerut diavolului să ne dea un sfat sau să ne încălzească sîngele care se răceşte în mod tragic. În fond, domnilor, mult lăudata noastră civilizaţie a ajuns la acel punct fatal al Sodomei de altă dată peste care s-a revărsat ploaia de foc. Lumea are iar nevoie să-şi primenească sufletul... Şi oricît ne-am zvîrcoli noi, mîine planeta va purta un alt veşmînt. Nu plîngeţi ceea ce este condamnat la pieire, domnilor... Din păcate, principalul s-a şi produs. S-au mai întîmplat şi înainte asemenea lucruri, nu o dată au dispărut troglodiţii şi... ăştia... (secretarului care se află mai aproape de el) ei, cum le spune... puricilor aceia de apă din paleozoic?

SECRETARUL: Trilobiţi, Sir.

BOLDER: Da, aşa, e... troglodiţii şi trilobiţii. Cu timpul, din ei se formează pe fundul oceanului un strat gros de calcar, care sperăm că va putea fi întrebuinţat pentru ceva folositor în viitor. Asta-i tot! La celelalte întrebări vor răspunde secretarii mei... ca să nu se plictisească şi, he-he, să nu ia banii de pomană. Că am venit aici cu avionul numai ca să văd cine se află astăzi — cum a spus tînărul de acolo — cine se află astăzi la cîrma civilizaţiei. Într-un cuvînt, am vrut să văd cum arătaţi la faţă, domnilor. Vă mulţumesc, am văzut...

În aceeaşi tăcere, Bolder şi persoanele care-l însoţesc părăsesc sala de şedinţe, unde încep imediat dezbateri însufleţite, întrerupte de exclamaţii pătimaşe şi chiar de încăierări între reprezentanţii firmelor concurente.

CRAINICUL: *În aceeaşi seară, definitiv hotărît să evadeze din epoca sa, Mister Mac-Kinley şi-a trecut în revistă mijloacele de care dispune.*

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

După ce s-a zăvorit în cameră, a adunat de pretutindeni — din sertarele cu rufărie şi din buzunarele hainelor vechi — bancnotele şi monedele uitate sau poate anume ascunse pentru zile negre. Aliniază apoi pe masă vreo zece puşculiţe de lut şi scoate dintr-o ascunzătoare şi comoara lui cea mai de preţ. Mister Mac-Kinley şi capitalurile lui se văd aci în prim plan.

Se aude o bătaie în uşă.

UN GLAS DE BĂRBAT: Hullo, Mac-Kinley! Eu sînt, Abbout, vecinul dumitale! Nu vrei să vii şi dumneata la gazdele noastre? Îşi sărbătoresc nunta de argint. S-au şi adunat toţi prietenii lor.

MAC-KINLEY: Mulţumesc, vin şi eu dar ceva mai tîrziu... Din păcate, mi s-a dat o lucrare urgentă.

GLASUL: Atunci vino cînd termini.

Mister Mac-Kinley sparge puşculiţele şi după ce înveleşte într-un ziar cioburile ca să le scoată singur din casă, strînge morman toţi banii pe care îi are pentru a-şi putea împlini visul. Tot timpul îl obsedează melodia adormitoare şi speranţele, speranţele! Fiind un om extrem de ordonat, Mac-Kinley notează pe capitole sumele calculate şi la adunare rezultă o cifră neaşteptat de mare: o mie şapte sute optzeci de dolari.

UN GLAS DE FETIŢĂ (de după uşă): Mister Mac-Kinley, tata şi mama vă poftesc să beţi un pahar cu ei.

MAC-KINLEY: Mulţumesc, drăguţă, dar nu prea sînt în apele mele.

Peste mormanul bogăţiilor sale, Mac-Kinley mai pune o acţiune moştenită de la unchiul din Kansas şi nişte bijuterii vechi de familie; judecînd după însemnările sale, suma creşte cu încă o sută treizeci de dolari. Eroul nostru se plimbă prin odaie, calculînd în minte valoarea fiecăruia din obiectele din jurul lui, care îi aparţin. Pe măsură ce le evaluează, cifrele respective apar pe fiecare obiect.

Gazda bate la uşă.

GAZDA: Mi-a spus fetiţa mea că nu vă simţiţi bine, Mister Mac-Kinley. Harry şi cu mine sîntem foarte îngrijoraţi. Aş vrea să văd cum arătaţi.

Înainte de a deschide uşa, Mister Mac-Kinley îşi trage cu palma întreaga avere lichidă în sertarul mesei. În prag apare gazda, o femeie plinuţă, cumsecade, cu faţa încă roşie de dogoarea cuptorului din bucătărie şi cu şorţul pe dinainte.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

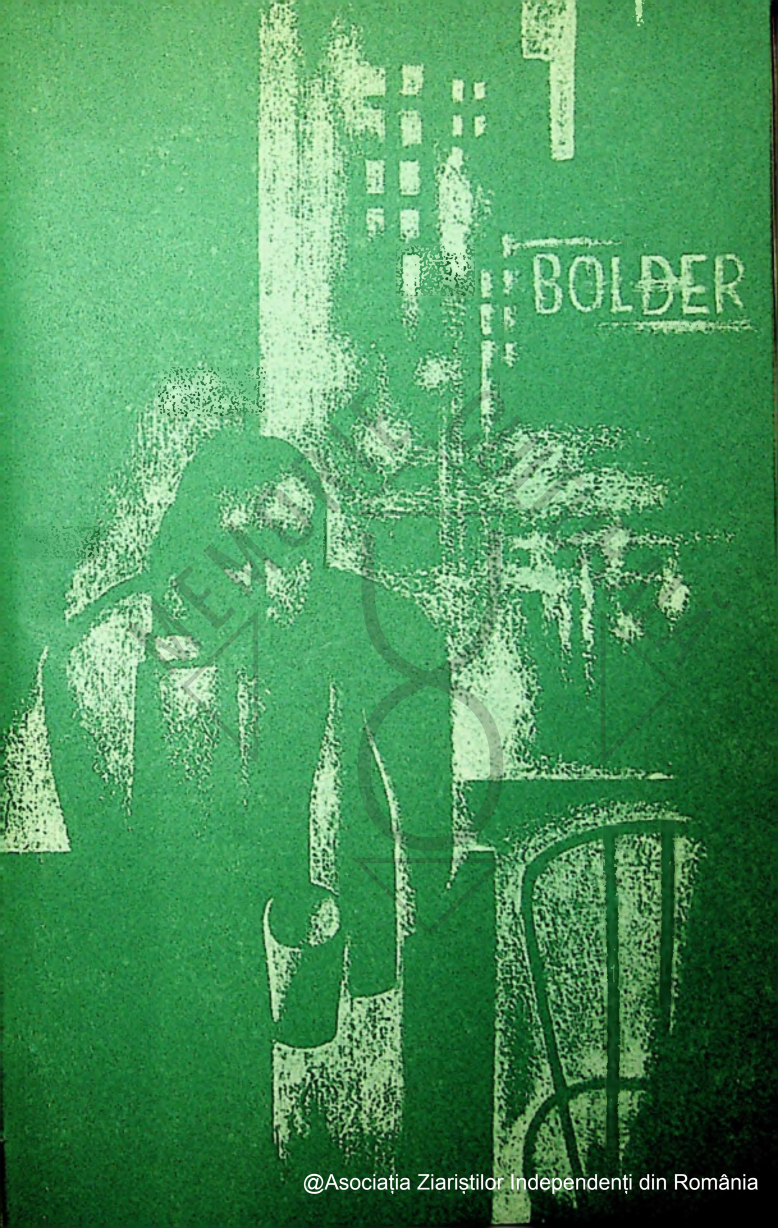

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MAC-KINLEY: Sînt numai prost dispus de dimineață, Mrs. Flynn. Ziarele publică din nou știri neliniștitoare...

GAZDA: Da, am citit și noi. Un savant a propus să dea foc Oceanului Înghețat de-a lungul țărmurilor Rusiei. Uimitor progresează știința: cu un an în urmă nici nu am fi bănuit că apa poate lua foc! Nu-ți mai rămîne decît să-ți îneci amarul în băutură.

MAC-KINLEY (șovăitor): Miss Bettle e la dumneavoastră?

GAZDA: Nu, a plecat din oraș... Sperăm că numai în concediu.

MAC-KINLEY: Atunci vin îndată... (Scoate din sertar o brățară demodată, de pe vremea bunicii, și aleargă după gazdă.) Vă rog să primiți acest mic dar de la mine.

GAZDA (admirînd bijuteria): Vai, dar sînteți un risipitor, Mister Mac-Kinley... Soțul meu și cu mine am dori din tot sufletul să vă vedem fericit!

CRAINICUL: *Înainte de a se lăsa cu totul pradă planurilor sale nebunești, acum aproape deplin închegate, Mister Mac-Kinley mai face o ultimă încercare de a-și realiza în mod cinstit visul și, înainte de toate, visul fericirii casnice.*

Iată-l în birourile firmei « Bolder & Co. ». Este o întreprindere uriașe, perfect organizată pentru a asigura cea mai rapidă și plăcută deservire clientelei. Într-un perete îmbrăcat în lemn tropical, sînt aliniate firidele a numeroase ghișee numerotate. La fiecare ghișeu se află un înger blond cu inițialele firmei pe șapcă.

MAC-KINLEY: Îmi îngăduiți Miss, o întrebare? Aș vrea să știu ce ar putea oferi întreprinderea dumneavoastră unui burlac foarte puțin pretențios și la ce preț?

ÎNGERUL: Vă rog să mă iertați, Sir, dar eu nu mă ocup decît de apartamentele prevăzute cu tot confortul, pentru familii. Adresați-vă la ghișeul nr. 42. Vă mulțumesc.

MAC-KINLEY (în fața ghișeului nr. 42): Aș dori să aflu ce anume aș putea să-mi rezerv la dumneavoastră în schimbul unei sume relativ mici.

ÎNGERUL: De ce sumă dispuneți, Sir?

MAC-KINLEY: Să zicem, de o mie cinci sute, cel mult două mii de dolari.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ÎNGERUL: Din păcate, la acest ghişeu se vînd numai compartimente individuale stabile, pentru păstrare îndelungată, costînd de la zece mii de dolari în sus. Dar vă puteţi adresa, un etaj mai sus, lui Mister Stocker. Este cel mai înalt de statură şi mai îndatoritor om din lume. Vă mulţumesc.

În cele din urmă Mister Mac-Kinley izbuteşte să-l găsească pe Stocker-lunganul într-o uriaşă sală de la subsol.

MISTER STOCKER (vorbind din înălţimea lui ca de la etaj): În limitele sumei de care dispuneţi, pot să vă arăt unele din noutăţile noastre care au început să se bucure de o mare căutare în Europa. Vă rog să mă urmaţi, Sir. (Îl conduce prin tot felul de coridoare şi încăperi de serviciu.) N-aţi văzut încă noile noastre cabine transportabile de uz individual? Presa le-a remarcat, considerîndu-le drept cea mai interesantă invenţie din ultimele şase luni. Sînt nişte minuscule încăperi, separate, trainice, accesibile oricărui buzunar şi concepute pentru toate gusturile şi dimensiunile. Absolut ermetice, ele nu lasă să se piardă nici o moleculă de gaz Coquillon. Au fost socotite extrem de avantajoase pentru cei ce doresc să facă un salt peste ziua de mîine... Cred că mai ieftină decît o astfel de cabină n-ar putea fi decît sinuciderea. Aşadar, ţinînd seama de nevoile maselor largi, firma noastră le-a pus pe piaţă chiar de luna trecută, ca pe nişte daruri de Crăciun, la îndemîna tuturora. Mister Bolder s-a călăuzit întotdeauna în activitatea sa, după ideile cele mai democratice. Primele modele au dat rezultate desăvîrşite. Luaţi seama să nu cădeţi: aici sînt cîteva trepte; acum, la dreapta... vă mulţumesc.

Pătrund într-un hol destul de încăpător. De ambele părţi, pe nişte estrade, sînt înşirate *capsule* de toate felurile. Lunguieţe, triunghiulare, cilindrice, sferice, cu un scăunel înăuntru, sau cubice, calculate pentru un om împăturit în trei, capsulele au o înfăţişare tristă deşi mai toate sînt vopsite în culori plăcute. Aceste salvatorii mobile pot fi instalate chiar şi acasă fiind destinate oamenilor fără prea mari posibilităţi financiare. Unele sînt prevăzute cu tot felul de aparate complicate, probabil pentru aerisirea automată sau pentru a fi conduse cu ajutorul unui volan. Altele au dispozitive cu arcuri pentru amortizarea şocului, în cazul căderii din vîrful ciupercii termonucleare. Pe toate este indicată, în mai multe limbi,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

denumirea simbolică a categoriei. La fel este indicat şi preţul. În jurul capsulelor se plimbă, singuri sau perechi-perechi, cumpărători îngînduraţi, care studiază cu neîncredere modelele expuse. Se remarcă îndeosebi următoarele modele:

« *Frumoasa adormită şi cei şapte voinici* » — un leagăn străveziu, suspendat înăuntrul unor cercuri zvelte, cu arcuri şi cu şapte ghimpi pentru a împiedica atentatele asupra fecioarei care doarme înăuntru. Acesta este modelul cel mai scump.

« *Singuratecul egoist* » — o cabină lunguiaţă, cu un capac gros, destinată burlacilor înstăriţi şi acoperită de desene desmăţate.

« *Cabina paradisiacă* » — de tip mare, pentru tinerii căsătoriţi.

« *Veşnicia* » — un sarcofag de fontă, turnat dintr-o bucată, cu un mic luminator din sticlă refractară; sarcofagul urmează a fi coborît în fundul oceanului.

« *Să ne odihnim* » — o ladă lunguiaţă, cu muchii; capacul e fixat cu şuruburi obişnuite.

Cînd Stocker şi Mac-Kinley pătrund în sală se aud vorbind doi tineri căsătoriţi.

EL: După părerea mea, Lizzie, culoarea asta nu prea e practică. Tu alegi întotdeauna toate lucrurile după culoarea ochilor tăi... dar drăcovenia asta doar n-o s-o punem în salon!

EA: Atunci s-o alegem pe ailaltă pe care am văzut-o mai înainte; e mult mai confortabilă. Pentru mama să luăm ceva mai simplu, că ei îi e totuna. Dar ce alegem pentru nepotul tău?

Şeful secţiei de cabine individuale încearcă să-l convingă pe Mister Mac-Kinley să cumpere ultimul din modelele enumerate mai sus.

STOCKER: Vă recomand stăruitor modelul acesta... E ieftin, foarte igienic şi nu cîntăreşte aproape nimic. Puteţi să-l luaţi sub braţ, cînd vă duceţi la teatru, lăsîndu-l, bine înţeles la garderobă. Vă atrag atenţia asupra dispozitivului automat de funcţionare: gazul începe să pătrundă imediat după ce se înşurubează capacul. Nu vă place? Poate vreţi să-l încercaţi? Avem o încăpere specială, cu tavanul de sticlă, unde se poate încerca.

MAC-KINLEY: Nu, nu... vedeţi dumneavoastră, modelul ăsta îmi evocă ...imagini de alt ordin.

STOCKER: Ah, vă referiţi la numărul muchiilor? Atunci să mergem în colţul celălalt unde sînt expuse modele

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cu forme mai abstracte... Modelul acesta, de pildă, este prevăzut şi cu muzică. Are un mecanism special care pune în mişcare un pickup. (Se îndreaptă într-acolo.) Personal, eu prefer conservarea în capsule. Granitul... de! Cine ştie ce se mai poate descoperi în viitor! Poate să fie şi el explozibil. Şi apoi, o capsulă cu amortizare sigură în cazul cînd este atinsă de suflu...

MAC-KINLEY (cutremurîndu-se): Ştiţi... eu voiam mai întîi să mă informez şi să mă hotărăsc numai după aceea... Vă mulţumesc... O să mă mai gîndesc. (Se salută ceremonios şi pleacă fiecare în altă direcţie.)

CRAINICUL: *Mister Mac-Kinley se socoteşte într-o situaţie fără ieşire. Visul la bucuriile familiale, lipsite de primejdii, nu-i dă pace. Dar o încăpere subterană, izolată, depăşeşte posibilităţile lui băneşti. Iar rostogolirea — chiar şi într-o casetă igienică — prin văzduhul încins de explozii, nu-l atrage cituşi de puţin. Trebuie să recunoaştem însă că înainte de a se hotărî să recurgă chiar şi la crimă, Mister Mac-Kinley a încercat mijloace mai puţin extreme.*

Iată-l, pe o ploaie torenţială, încercînd să jefuiască pe un beţiv bine îmbrăcat, la ieşirea dintr-un local de noapte. Intervine însă un poliţist şi Mister Mac-Kinley, care se preface a fi prieten cu beţivul, e nevoit să-l ducă pe socoteala lui, acasă, la adresa indicată pe cartea de vizită, fiindcă beţivul nu mai are nici un ban.

Iată-l apoi pe Mister Mac-Kinley chinuindu-se să compună o scrisoare de şantaj, prin care-l ameninţă cu o moarte năprasnică pe proprietarul unei elegante vile prin faţa căreia trece în fiecare zi cînd se duce la slujbă. Chiar a doua zi de dimineaţă vedem, la locul convenit, sub o tufă, un pachet suspect de gros, iar pe trotuarul de peste drum plimbîndu-se clasicul detectiv, lung cît o prăjină, cu o pălărie de paie pe cap.

CRAINICUL: *Cu acest prilej, s-a mai putut constata pe lîngă altele, că pînă şi într-un oraş creştin atît de bogat n-ai nici o şansă să poţi împrumuta pe cuvînt de onoare de creştin cei opt mii două sute douăzeci de dolari care îi lipseau lui Mac-Kinley pentru a-şi cumpăra fericirea. Atunci şi-a amintit de povestea studentului necunoscut, cu toporul, pe care o auzise la cafenea... Nu-i mai rămînea, într-adevăr, decît să înceapă şi el a căuta o bătrînă a cărei viaţă să nu atîrne greu în balanţă.*

Mister Mac-Kinley rătăceşte prin oraş în căutarea victimei.

Iată-l în gară, printre cei veniţi să petreacă pe călători. Nu găseşte însă nimic nimerit. Iată-l într-o tribună, la curse. S-ar părea că aici are din ce să aleagă. Dar, pasionate de joc, nici una din candidatele prezum-

ROMANIA BIBLIOTECA NAŢIONALA
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ptive nu ia în seamă stăruințele lui de a intra în vorbă și de a lega o prietenie strînsă, cu gînduri serioase.

Îl vedem apoi pe Mister Mac-Kinley într-o casă de rugăciuni unde o mulțime de bătrîne, ce nu par să fie prea înstărite, intonează cu gîtul întins, ca gîștele, imnuri, sub conducerea unui predicator, tot atît de străveziu ca și ele. Studiindu-le pe fiecare în parte, Mister Mac-Kinley le ține isonul cîtva timp; în cele din urmă se încruntă a pagubă și pleacă.

Un institut cosmetic. Bîzîitul infernal al aparatelor de masaj și al celorlalte aparate de întinerire acoperă totul. Dar chiar prin acest bîzîit răzbate ritmul melodiei paradisiace din salvatorii. Asistăm la o pantomimă. Sub pretextul că vrea să i se ardă un neg de după ureche, Mister Mac-Kinley începe o discuție plicticoasă cu principalul mag operator, un bărbat cu un aspect de asirian. Acesta clatină mîhnit din cap, ca și cum ar vrea să spună: « Aici e periculos să umbli; e prea aproape de creier ».

Între timp, Mister Mac-Kindley cercetează pe rînd cu privirea un buchet de doamne răscoapte, care visează să-și redobîndească tinerețea. Una din ele — deșirată și atît de năsoasă încît seamănă cu un gît de vioară — i se pare întru totul nimerită pentru planul lui: poartă o sumedenie de bijuterii; este deci bogată. Pare și dornică să placă, ceea ce înseamnă că dacă un bărbat va ști cum să se poarte cu ea, nu va rezista farmecelor lui masculine. E în doliu, prin urmare e și singură, ceea ce mărește posibilitățile de succes ale încercării.

CRAINICUL: Nu pierde timpul, Mister Mac-Kinley. Pune mîna pe femeia pe care ai descoperit-o.

Mister Mac-Kinley își urmărește victima cu aerul unui Don Juan de profesie. Izbutește, în cele din urmă, s-o ajungă într-o braserie înțesată, de pe o stradă cu circulație intensă. Îi cere cu un gest îngăduința să se așeze pe scaunul liber de la măsuța ei.

— Nu-mi amintesc să mai fi fost vreodată în august o căldură tropicală, ca cea de azi! spune Mac-Kinley, așezîndu-se și ridicîndu-și puțin pălăria în semn de mulțumire pentru că i s-a îngăduit să ia loc. E drept că, la noi, în Oklahoma, unde am copilărit, erau călduri și mai mari.

— În schimb, o să avem de sigur o toamnă timpurie și ploioasă, îi răspunde viitoarea victimă.

În timp ce vorbește, Mrs. Shamway dă din cap distrată, preocupată fiind să ingurgiteze în cele mai optime condiții niște alimente impresionant de bogate în calorii. După spusele unor spirite luminate, persoanele de acest soi adoră spectacolele « tari ».

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Ați nimerit locul cel mai bine plasat din toată braseria! Și eu îmi pusesem de mult ochii pe măsuța asta — își începe, plin de curaj, greaua muncă, Mister Mac-Kinley, chinuindu-și marginea pălăriei. De aici, poți vedea ca dintr-o lojă toate accidentele... Potrivit datelor statistice stabilite de orașul nostru, cele mai multe se produc chiar la răscruce și la ora asta. Așa cum mi-a confirmat-o și un reporter bine cunoscut, avem în fața noastră răscrucea unde au loc cele mai multe accidente din lume. De altfel, chiar acum două zile a avut loc aici o foarte drăguță ciocnire, între două automobile.

Ceva în înfățișarea lui Mrs. Shamway, îl predispune pe eroul nostru la improvizații de acest fel.

— Și... a curs mult sînge? întreabă Mrs. Shamway.

— Sigur! Și după cît am observat eu, sîngele se usucă uimitor de încet... chiar și pe o căldură ca asta.

Cu o expresie de părere de rău pe față, Mrs. Shamway plătește chelnerului și pleacă. Deci, vînătorul a nimerit ținta: în seara următoare, Mrs. Shamway vine de-a dreptul la măsuța ocupată, prevăzător, mai dinainte de Mister Mac-Kinley.

— Ce se aude? Nu s-a întîmplat deocamdată nimic? întreabă ea prietenos, pe un ton de complicitate, așezîndu-se fără multă ceremonie la masă. Și mie îmi place grozav să asist la... cum să spun? la ... spectacole de stradă palpitante.

— Deocamdată aștept cu răbdare... îi răspunde Mac-Kinley cu liniștea unui pescar încercat în mînuirea undiței, salutînd-o. Numai că, ținînd seama de sensibilitatea dumneavoastră înnăscută... v-aș sfătui să vă feriți de emoții prea puternice.

— O! Un spirit de observație, atît de pătrunzător, vă face cinste! Sînteți cumva medic?

— Oarecum. Știți, data trecută, cînd v-am văzut, mi s-a părut... nu propriu zis că ați plîns, dar că vă erau ochii învăluiți de abureala unei îndelungate tristeți... Vă rog să mă iertați, dar starea dumneavoastră sufletească

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

îmi dă dreptul de a vă exprima toată simpatia mea. Spuneţi-mi... aţi suferit o pierdere grea?

— Acum trei zile am înmormîntat o ființă care-mi era deosebit de scumpă—recunoaşte victima pe cale de a fi îmblînzită, mişcată de tonul cald al lui Mister Mac-Kinley.

— Cunosc şi eu această senzaţie de gol, tăcerea care îţi sfredeleşte inima după o noapte de furtună — răspunde Mister Mac-Kinley cu ochii plecaţi, răsplătind cu sinceritate încrederea ce i se arată. De mai bine de doi ani caut zadarnic ceva plăcut în singurătatea mea...

— Pentru ce?

— Ca să mă obişnuiesc cu această singurătate şi să mă împac cu ea.

— Pe noi toţi, suflete trecătoare pe acest pămînt, ne înrudesc aceleaşi amărăciuni şi, poate, aceeaşi nostalgie după viaţa de apoi... răspunde oftînd Mrs. Shamway, uitîndu-se cu coada ochiului la lista de bucate.

Mister Mac-Kinley o priveşte pe bătrînă cu ochii săi cumpliţi, dar catifelaţi.

— Vă rog să mă iertaţi că vă plictisesc, Mrs...?

— Mrs. Shamway.

— Vă mulţumesc, Mrs Shamway... numele meu este Mac-Kinley. Să sperăm că *acolo* prietenul dumneavoastră se va simţi mai bine. Se vede că a fost o făptură foarte îndatoritoare şi bună, un cavaler credincios şi un om deştept, cu care se putea sta de vorbă?...

— N-aş spune chiar asta... dar ne legau nouă ani de cea mai strînsă prietenie.

— La fel mi se întîmplă şi mie. Şi acum, cînd mă trezesc uneori în toiul nopţii, văd desluşit, ca într-o aureolă, aplecat deasupra mea, căpşorul iubit — mărturiseşte cu smerită îndemînare Mister Mac-Kinley. E uimitor cît de viu rămîne întipărit în inima omenească chipul celor care ne-au însoţit în viaţă şi care ne-au fost dragi. Uneori chiar luăm unele din trăsăturile lor... N-aţi băgat de seamă acest lucru, Mrs. Shamway?

— Din feiricire, răspunse bătrîna cu recunoştinţă şi emoţie, mi-a rămas o fotografie. Presimţind parcă neno-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

rocirea care o să ne lovească, ne-am fotografiat chiar săptămîna trecută.

— Daţi-mi voie să văd cum arăta prietenul dumneavoastră! o roagă Mister Mac-Kinley.

Cu ochii umezi, ea scotoceşte în geantă, căutînd fotografia scumpului răposat. Mister Mac-Kinley ocheşte un teanc de bancnote de ajuns de gros pentru a justifica asasinatul şi un carnet de cecuri care alunecă pe jos. Mister Mac-Kinley îl restituie proprietarei, care îi întinde în schimb o fotografie într-o ramă de piele. Fotografia înfăţişează un dog cu blană lucioasă şi cu un rînjet fioros.

Dînd din cap, Mister Mac-Kinley examinează îndelung fotografia. Întreaga lui înfăţişare parcă spune: « Ce figură simpatică, de intelectual... »

— După cît se pare, era bătrîn? întreabă plin de compătimire Mister Mac-Kinley.

— Închipuiţi-vă, a pierit sub roţile unui autobuz. L-a omorît curiozitatea. A ochit ceva sub roţi şi s-a repezit să vadă ce este. Era foarte sănătos... Niciodată n-a suferit de nimic.

— Cu vîrsta devenim foarte imprudenţi... Şi cu atît mai mult avem nevoie de o severă tutelă reciprocă — spuse Mister Mac-Kinley, făcînd cu mare efort încă un pas spre ţinta propusă. Dar am impresia că şi dumneavoastră aveţi o sănătate demnă de invidiat?

— Ei, da! Soţul meu se cam temea de mine pe cînd trăia, iar bunica mea n-a lăsat să-i scape pînă la optzeci şi trei de ani nici un concurs de schi, pînă cînd în cele din urmă a alunecat pe o potecă de munte — se laudă Mrs. Shamway, închizînd geanta şi zîmbind cochet, ca o adolescentă.

Mister Mac-Kinley o priveşte din nou cu ochi mîngîioşi, cîntărind-o parcă. E adevărat că afurisita de babă este solidă ca un eşafod şi va avea de furcă cu ea. Dar ce să-i faci! La vîrsa la care a ajuns el, omul trebuie să accepte orice ca să-şi vadă visul împlinit. Partea mai neplăcută este că, asemenea multor filozofi, Mister Mac-Kinley, dintr-un exces exagerat de cinste, nu pare chiar atît de convins că în interesul unor copii care nici nu au fost încă concepuţi orice ar fi îngăduit. De aceea, va mai avea nevoie de multe argumente ca să ajungă singur la convingerea absolută că Mrs. Shamway este o bătrînă pe care nu e de loc păcat s-o sacrifici unui ideal înălţător şi urgent.

Dar timpul trece şi Mister Mac-Kinley se grăbeşte s-o ajute pe Mrs. Shamway să se ridice de la masă. Plătind, el, fireşte, şi de data aceasta,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

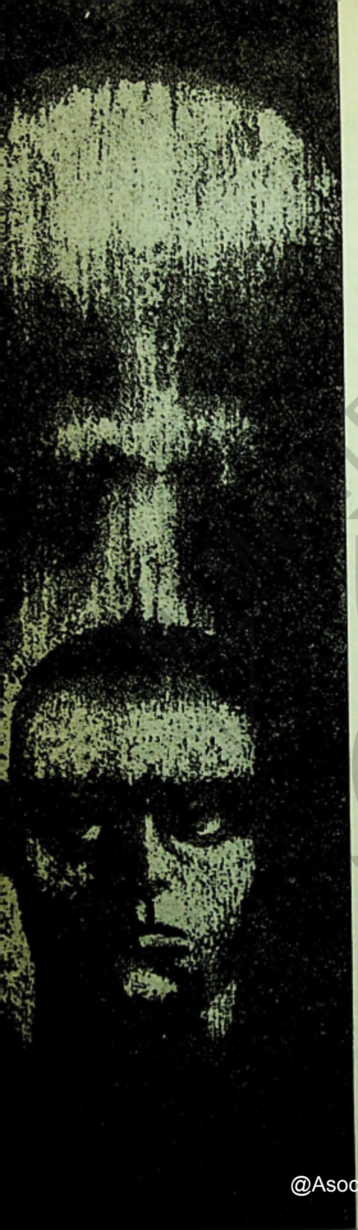

nu se zgîrceşte la bacşiş şi chelnerul se încovoaie într-un salut de uimire linguşitoare. Amănuntul nu-i scapă lui Mrs. Shamway, care e măgulită şi îşi spune: « *Se vede că hainele cam lustruite ale acestui gentleman pe care, nu ştiu pentru ce îl găsesc foarte, foarte atrăgător, nu reprezintă decît o ciudăţenie întîlnită adesea în Vest, la oameni cu venituri destul de mari* ». Cercetează cu coada ochiului pe Mister Mac-Kinley, verificîndu-şi bănuielile. Dar, cine să fie, totuşi?

Ies împreună.

CRAINICUL: *Astfel a început jocul cel mai crud şi mai aventuros din viaţa lui Mister Mac-Kinley, joc a cărui miză nu era decît o modestă fericire familială, ca şi cum o astfel de fericire n-ar fi putut fi realizată şi pe altă cale. Economiile sale se topeau văzînd cu ochii la fiecare întîlnire.*

Seară de seară, cînd se întorcea acasă, după plimbările cu aleasa inimii sale, Mister Mac-Kinley însemna cu un creion pe usciorul uşii suma care îi mai rămînea. Ea scădea catastrofal: 1.750, 1.711, 1.628, 1.582.

Perechea noastră asistă la un mare concurs de lupte libere. Stau în rîndul al doilea. Sala de sport, cufundată în beznă, e înţesată de spectatori care se agită ca nişte copii şi participă intens la toate fazele luptei. Melodia visului (de fiecare dată cîntată de alte instrumente!), care se aude deosebit de gingaşe în seara aceasta, abia se mai desluşeşte printre fluierăturile, strigătele şi înjurăturile suporterilor. Doi luptători, graşi şi greoi în mişcări, cu măşti de fiare pentru a impresiona şi mai mult publicul, se prefac că

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

se mutilează unul pe celălalt, apoi că rup membrele unui al treilea adversar, pe care-l izbesc zdravăn cu capul de un stîlp de fier, fără să se observe însă vreo vătămare a organismului: mîine vor trebui să apară din nou în arenă.

Cu bustul înclinat înainte, într-un elan plin de încîntare, Mrs. Shamway se numără printre cei care își exprimă emoția într-un chip din cale-afară de zgomotos. S-a roșit, de pe buze îi scapă mereu cuvinte surprinzătoare pentru sexul și vîrsta ei. Domnul din rîndul din față e nevoit să recurgă la tot felul de șiretlicuri ca să-și apere gulerul de mîinile ei, care i se agață mereu de gît... În tot acest timp, Mister Mac-Kinley, sprijinit de speteaza scaunului, privește nu spre ring, ci spre un punct situat ceva mai jos de ceafa însoțitoarei sale. Ulterior, vom mai vedea în repetate rînduri acest punct de pe grumazul lui Mrs. Shamway, apărînd mult mărit pe ecran.

Simțindu-i privirea sau, pur și simplu, rușinîndu-se de spontaneitatea ei, Mrs. Shamway se întoarce spre el.

MRS. SHAMWAY: Nu ești scandalizat, Mister Mac-Kinley? Din copilărie ador bătăile, încăierările, sîngele ieftin care curge pe stradă, indiferent dacă e vorba de soldați, bețivi, băiețandri sau cocoși. Sînt o ființă însetată după jocurile de noroc, seamăn cu tata, care și-a pierdut jumătate din avere într-o prinsoare. Și era omul cel mai bogat din statul nostru. Pe toți cei din familia noastră îi înviorează parcă jocurile, amăgirile, pericolele de moarte, povîrnișurile abrupte ale munților... Nu te obosesc, dragul meu?

MAC-KINLEY: În schimb, eu am o fire cu totul opusă. Ești întocmai făptura de care au nevoie cei ca mine... Vrei o înghețată, o oranjadă?

MRS. SHAMWAY: Nu... În prezența dumitale, Mac-Kinley, simt întotdeauna cum mă cuprinde un val ciudat, chiar îmbătător, de tinerețe... Parcă visez... un vis minunat: cineva încearcă să mă prindă, mă pîndește de după colț, iar eu fug, îi scap printre degete... devin la fel de mlădioasă ca în tinerețe! (Cu o strălucire enigmatică în ochi:) Cum s-o fi explicînd asta?

MAC-KINLEY (pe un ton de îndrăgostit): Asta înseamnă că însăși soarta ne poruncește să fim alături pînă la moarte!

MRS. SHAMWAY (îl privește printre gene): Pînă la moartea dumitale sau a mea? Dar să lăsăm gîndurile triste și să petrecem. Zîmbește-mi, Mister Mac-Kinley!

Mister Mac-Kinley încearcă să-i zîmbească, dar zîmbește parcă pieziș, numai din buze. Mrs. Shamway îi strînge recunoscătoare mîna și se întoarce

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

din nou spre ring, unde omul cu mască caută, fără prea mult succes, să-l omoare printr-o nouă metodă pe partenerul său.

MRS. SHAMWAY (cu însufleţire): Hai, hai, ticălosule scîrbos! Smulge inima din lepădătura aia!

Urmează o secvenţă în care vedem pe Mac-Kinley pregătindu-se pentru o întîlnire cu aleasa sa, în timp ce se îmbracă, face un soi de repetiţie în faţa oglinzii ca să-şi reîmprospăteze seducţiile întrucitva ofilite. Face gesturi clasice de pantomimă, exprimînd dezgustul, adoraţia, entuziasmul, mîhnirea şi, desigur, dragostea. Apoi, retrăgîndu-se pe neaşteptate într-un colţ, ca nu cumva să-l vadă cineva pe gaura cheii, mimează o lovitură zdravănă în ceva imaginar; după aceea se îndepărtează, aruncînd priviri speriate în urmă.

După ce-şi pune o floare la butonieră, Mister Mac-Kinley coboară scara repede, pe furiş ca să nu-l vadă ceilalţi locatari. Dar, ca un făcut, de ce-i e frică nu scapă. Întotdeauna, cînd îi e lumea mai dragă, îi taie drumul vrăjitoarea sfrijită de la parter.

« Vrăjitoarea », o femeie politicoasă, mai în vîrstă, care nu se ştie ce sarcini îndeplineşte în curte, îşi salută cu un zîmbet pînă la urechi vecinul pus la mare ţinută, şi-l întreabă:

— *V-a murit cineva, Mister Mac-Kinley?*

« Îndrăgostiţii » se întîlnesc ca de obicei pe stradă.

MAC-KINLEY: Ce facem astăzi?

MRS.SHAMWAY: Mi-e totuna... dar, nu ştiu de ce, mi-e o foame îngrozitoare, dragul meu. Toată ziua am colindat prăvăliile. Femeile sînt tare nefericite cînd au prea mulţi bani.

MAC-KINLEY: Nici eu n-am mîncat încă astăzi ca lumea.

MRS. SHAMWAY: Fereşte-te, că astăzi o să te ruinez.

MAC-KINLEY: Aş vrea să-ţi pot satisface întotdeauna dorinţele.

MRS. SHAMWAY: Eşti un seducător de profesie, Mister Mac-Kinley. Nu te teme, îmi place să te aud vorbind astfel. Mărturiseşte, cîte femei ai pe conştiinţă?

Se îndreaptă spre un taxi, trecînd pe lîngă un chioşc de ziare. Pe gazetele atîrnate afară, se văd titluri de o şchioapă. «*Un jaf record la o bancă. Bancnotele într-o băltoacă de sînge. Un poliţist a dispărut...*»

MRS. SHAMWAY: Nu m-aş încumeta cu nici un preţ să-mi păstrez banii la bancă. E a optsprezecea spargere din luna asta şi mai avem o săptămînă pînă la sfîrşitul ei.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MAC-KINLEY: Cel mai bine este să-ţi ţii banii şi bijuteriile la vedere... chiar la bucătărie. Nimănui nu-i va da prin cap să-i caute în locurile cele mai obişnuite. Eu unul îmi ţin banii sub pernă. Dumneata unde îi ţii?

MRS. SHAMWAY (evaziv): Eu prefer să-i păstrez în mai multe locuri.

Din cînd în cînd, devine bănuitoare: atunci nasul i se ascute, privirea seamănă şi mai mult cu aceea a unei păsări de pradă şi gîtul parcă i se lungeşte. Astfel, stînd la restaurant, cu un zîmbet fermecător pe buze, deodată un gînd îi fulgeră prin minte şi schimbă paharele. Ce răbdare de fier trebuie să ai cu ea, deşi este vorba de un ţel mare!

MAC-KINLEY: E adevărat că n-ai iubit încă niciodată, Mrs. Shamway?

MRS. SHAMWAY: O, niciodată!

MAC-KINLEY: Atunci, ce te lega de soţul dumitale?

MRS. SHAMWAY: Nici nu mai ţin bine minte cum de ne-am căsătorit. Cineva ne-a sfătuit în glumă să ne luăm. Pe urmă... a fost prea tîrziu. În general, mă vedeam rar cu soţul meu... doar cînd se adunau vecinii la noi, la cîte un poker. Adora caii şi-şi petrecea toată ziua în grajd... sau pleca în Europa după tot felul de potcoave istorice...

MAC-KINLEY: Iartă-mă, te rog... după ce ai zis că se ducea?

MRS. SHAMWAY: Avea o colecţie de potcoave din toate ţările, din toate epocile şi de toate modelele. Era pasiunea lui... A şi murit cu o potcoavă în mînă. Cînd am rămas văduvă, nu s-a schimbat nimic în viaţa mea.

MAC-KINLEY: Aproape de necrezut! Să laşi acasă o soţie tînără şi fermecătoare, ca să hoinăreşti prin lume în căutare de potcoave vechi. Pesemne că de asta l-a şi pedepsit Dumnezeu... Şi nu izbuteai să-l ţii lîngă dumneata?

MRS. SHAMWAY: Pentru ce?

MAC-KINLEY (insinuant şi pios): Copiii! Nu-ţi place tărăboiul divin pe care-l fac copiii?

MRS. SHAMWAY: Nu m-am gîndit nicodată la aşa ceva. N-am avut copii, şi să-i iubesc pe ai altora...

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

o, asta mi s-a părut întotdeuana chiar imoral. Răposatul meu soţ se uita bănuitor la toţi cei care încercau măcar să pomenească despre copii. Spunea că de cîte ori săvîrşeau faptele lor sîngeroase, toţi maniacii şi revoluţionarii cunoscuţi vorbeau despre nenorocirile copiilor... Şi nu despre ale copiilor lor — bagă bine de seamă acest lucru — ci tocmai de ale copiilor altora, da, ai altora!

MAC-KINLEY: Şi eu am avut prilejul să aud o teorie care susţine că în numele copiilor totul se iartă... chiar şi o crimă.

După această discuţie, Mister Mac-Kinley simte că lanţurile restricţiilor religioase, morale şi de altă natură, care îl încătuşaseră pînă atunci, şi-au slăbit dintr-o dată simţitor strînsoarea. Fără îndoială că justiţia cerească îi va ceda pe această bătrînă la un preţ destul de convenabil.

Alege felurile de mîncare şi băuturile cu aerul unui cunoscător răsfăţat şi capricios.

MAC-KINLEY: Iartă-mă, am avut atît de puţin timp ca să-ţi aflu gusturile, Mrs. Shamway.

Pe o scenă aflată destul de aproape de masa lor, apare o mulatră voluptoasă, cu trupul dezgolit strălucind în lumină. Mulatra începe să danseze cu mişcări destul de echivoce. Muzica sincopată se împleteşte din nou cu magica melodie a visului. La mese se văd chipuri de bărbaţi, încordate pînă la indecenţă, care parcă ar spune: «*Să nu pierd nici un amănunt!*» Numai Mac-Kinley, cu aceeaşi privire catifelată, lipsită de orice expresie, nu se uită la mulatră, ci la acelaşi punct de pe grumazul galben şi zbîrcit al bătrînei sale. Obiectivul, care se apropie încet, face să apară pe tot ecranul această porţiune dezgustătoare de piele veştedă, cu pori, zbîrcituri şi un smoc de păr încărunţit. Buzele lui Mister Mac-Kinley se subţiază, strînse fără voie, aproape că nu se mai văd, ceea ce ne permite să ne dăm seama că acest visător a ajuns la o hotărîre definitivă. Da, va face pasul fatal fără să tremure... poate doar cu o cutremurare de dezgust. Se vede că la asemenea gînduri privirea omenească dobîndeşte o greutate aproape materială. Mrs. Shamway se întoarce brusc spre însoţitorul ei cu un fel de şiretenie încordată.

MRS. SHAMWAY (după ce-l priveşte ţintă multă vreme): Spune-mi, te rog, Mister Mac-Kinley... dar mai întîi dă-mi cuvîntul că ai să rosteşti numai adevărul şi n-ai să-ţi întorci ochii de la mine.

MAC-KINLEY: Sînt gata să-ţi răspund.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MRS. SHAMWAY: Mărturisește la ce lucru înfiorător te-ai gîndit acum?

(Pe fața lui Mister Mac-Kinley nu tresare nici un mușchi.)

MAC-KINLEY: M-am gîndit că aproape întotdeauna pierdem în chip tragic momentul potrivit de a părăsi lumea aceasta.

(Ea se încruntă, căutînd să pătrundă adevăratul sens al vorbelor lui.)

MRS. SHAMWAY: Regretul dumitale, Mac-Kinley, se extinde și asupra mea? Am avut chiar impresia că ai vrea să mă ajuți puțin în acest sens.

MAC-KINLEY (pe un ton nepăsător): Se extinde asupra tuturor oamenilor. În ceea ce mă privește, m-am decis. Peste cîteva zile, o să-mi iau pentru totdeauna rămas bun de la dumneata. (Ca răspuns la privirea ei speriată și neîncrezătoare:) O, nu, deocamdată nu în sensul în care crezi. M-am hotărît să mă retrag într-un salvatoriu.

MRS. SHAMWAY: Știu, e la modă... După cum în secolul trecut oamenii se retrăgeau la mănăstire. Două prietene bune de-ale mele sînt de mai bine de o lună în salvatorii. (Îngîndurată:) Trebuie să recunosc că ești un om înțelept, Mister Mac-Kinley. Desigur, dacă o să vină iar peste noi un război mare, asta va însemna noi impozite, colecte pentru mutilați, ba chiar, după cum se spune, cozi la unt, ca în Europa. (Ochii prind să-i scînteieze, trădînd o ideee ciudată.) Și ce-ar fi dacă am face asta, fără să mai amînăm, împreună? Am sta culcați alături, ca doi porumbei îndrăgostiți, următorii trei sute de ani. Dacă vrei, am putea să ne înscriem chiar mîine...

MAC-KINLEY (clatină trist din cap:) Exclus, scumpă Mrs. Shamway. Pentru două persoane, dacă nu vrem să zacem pe undeva, fără îngrijire, într-o vizuină păcătoasă, săpată în pripă, e nevoie de o sumă relativ însemnată... Iar eu nu voi putea să-mi transform în bani lichizi averea, într-un timp atît de scurt; dar

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

dacă aţi vrea să-mi încredinţaţi suma necesară, aş putea să aranjez totul chiar mîine. Aş zice chiar... înainte de a te fi trezit.

MRS. SHAMWAY: În cazul acesta, ar fi mai firesc să mergem împreună.

MAC-KINLEY (cu răceală:) Te rog să mă ierţi... Ce vrei să spui Mrs. Shamway?

Mrs. Shamway întîrzie cu răspunsul; pe buzele ei flutură un zîmbet sarcastic, în doi peri. Se pare că o aţîţă nebuneşte primejdiosul început. Pupilele ei au acum o expresie de triumf, s-au micşorat ca două puncte şi ura care străluceşte în ele parcă străpunge. Se vede că fantomele victimelor nevinovate au aceeaşi expresie în ochi cînd îşi vizitează noaptea pe călăii lor. Mister Mac-Kinley este însă convins că în cei două sute cincizeci de ani petrecuţi în gazul tămăduitor din salvatorii şi această mîrşăvie se va şterge din memorie.

MRS. SHAMWAY: Mă gîndesc că ar trebui să merg şi eu ca măcar să asist la încheierea contractului... (Pauză.) De altfel, ştii ce întîmplare hazlie mi-a povestit acum cîteva zile Miss Brake, doamna mea de companie? Un excroc a cumpărat cu banii nevestei două locuri în cel mai luxos salvatoriu şi s-a închis *acolo* cu amanta lui. Soţia a pornit imediat în urmărirea lor, dar unde să-i mai găseşti... în acel abis al timpului infinit?

Urmează un duel de priviri. Pe chipul impasibil al lui Mister Mac-Kinley trece o umbră abia perceptibilă de dezamăgire.

CRAINICUL: *Vezi, Mister Mac-Kinley? Şi dumneata şovăiai, ţi-era milă de bătrîna vrăjitoare, sperai că n-o să fie nevoie* de asta. *Unui om cum se cade îi este greu să izbutească în condiţiile civilizaţiei actuale. Acum nu-ţi mai rămîne decît să-ţi faci rost de o sculă şi să-ţi sufleci mînecile.*

Mister Mac-Kinley se ridică cu un aer solemn, împătureşte şervetul, strecoară sub el o bancnotă cu o valoare foarte mare şi după ce îşi salută iubita, se îndreaptă trist spre ieşire. Chelnerul îl însoţeşte pînă la uşă, cu o plecăciune adîncă. Mrs Shamway îşi muşcă buzele. E aproape nefericită. Se îngrozeşte să piardă poate singura şansă de fericire din existenţa ei banală; fericire pe care în cele din urmă n-a cunoscut-o. Nu atît căinţa, cît teama de a face o prostie, o îndeamnă să se ia după Mister Mac-Kinley. Izbuteşte să-l ajungă abia în stradă. E beznă şi nici ţipenie de om în jur. Plouă cu găleata; e toamnă. Mac-Kinley merge pe jos, cu un aer de demni-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

tate rănită: a fost miza cea mai mare din viaţa lui. Cîtva timp, Mrs. Shamway, udă şi ea pînă la piele, aleargă fără să spună nimic alături de el, ca o fetişcană.

MRS. SHAMWAY: Te rog să mă ierţi, Mister Mac-Kinley, dacă am pus la îndoială... cele mai nobile elanuri ale dumitale. Sînt atît de mulţi oameni răi în jur! Apoi, eu sînt foarte superstiţioasă şi m-am speriat îngrozitor cînd m-ai întrebat cum o duc cu sănătatea... Dar n-am vrut să-ţi mărturisesc. Te rog, iartă-mă, cruţă-mă, dacă mă iubeşti cît de cît.

Fără să răspundă nimic, Mister Mac-Kinley traversează pieziş o piaţă uriaşă, pustie la această oră. Dacă priveşti de sus, este comic şi chiar mişcător să vezi această pereche, păşind de-a dreptul prin băltoace prin ploaia torenţială, pe care nici unul din ei n-o bagă în seamă. Mult mai înaltă decît el, Mrs. Shamway caută prin toate mijloacele să rupă tăcerea tragică dintre ei. Îl apucă de mînecă, i se uită în ochi, i se aşază în drum.

Mrs. SHAMWAY: În afară de asta, nu ţi-am plătit încă cele două prinsori pierdute de mine atunci, la curse. Închipuie-ţi că aşa mi s-a întîmplat toată viaţa. Cînd era nevoie, n-aveam la mine bani mărunţi... Ei, hai, uită-te măcar la mine, scumpul meu prieten!

Dar Mister Mac-Kinley este neîndurător... de altfel, fiindcă i-a intrat apă în pantofi şi are oroare să-şi simtă picioarele ude, poate că nici nu aude ce tot boscorodeşte babornița.

CRAINICUL: *Nu te lăsa, striveşte-i vrăjitoarei coada, chinuieşte-o, nu te lăsa. De altfel, ar fi cazul să te şi grăbeşti: trebuie să-ţi faci rost mai dinainte de cheia apartamentului ei, să studiezi înfăţişarea camerelor; altfel n-ai să poţi pătrunde la ea şi nici n-ai să izbuteşti,* după aceea, *să găseşti ceva prin întuneric.*

MRS. SHAMWAY: Zău că-mi pare foarte, foarte rău de greşeala făcută. Înţelege-mă, însă, sînt atît de singură... În afară de prietenii răposatului meu soţ, de un văr văduv şi de Miss Brake, doamna mea de companie, n-am absolut pe nimeni. Sînt singură, fricoasă, mi se face inima cît un purice pentru orice. Neîncrederea mea e cu atît mai de neînţeles în vremurile de azi, cînd, în jurul nostru, toţi trebuie să-şi smulgă fericirea cu dinţii din mîinile soartei...

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MAC-KINLEY: Ai o fantezie bolnăvicioasă, Mrs. Shamway. Ar trebui să-ți găsești un prieten cu mai multă răbdare. Nu mă gîndesc să caut o altă femeie... Adevărul e că, din păcate, de mult nu mai sînt în stare să suport astfel de scene sălbatice de gelozie.

MRS. SHAMWAY: O, dar și acum poți să sucești capul oricărei femei... deși, ca să spun drept, ai fost, la început, pentru mine, o enigmă. Hai, însoțește-mă, Mister Mac-Kinley, ca să-mi arăți că nu mai ești supărat. Stau aproape de tot...

Ploaia a încetat. Cu hainele ude și aproape fericiți, merg din nou la braț, de parcă nu s-ar fi certat niciodată.

S-au împăcat și, ca și mai înainte, obiectivul îi surprinde într-un parc, pe un chei în amurg, pe un cîmp afară din oraș, ținîndu-se de mînă ca niște îndrăgostiți sfioși. Dialogul lor seamănă cu gunguritul unor porumbei destul de bine conservați.

CRAINICUL: *Și mulți, privind perechea sentimentală, oftau gîndindu-se cîte piedici au trebuit să biruie pînă să se găsească unul pe celălalt prin vîltorile vieții.*

În timp ce priveliștile se perindă, dialogul continuă.

MRS. SHAMWAY: Și de ce nu te-ai căsătorit pînă acum, dragă Mac-Kinley?

MAC-KINLEY (oftînd): Cîteodată trebuie să cauți toată viața un prieten, pînă îl găsești.

MRS. SHAMWAY: Ce păcat că nu ne-am întîlnit mai înainte, *atunci* ! Eram mai tînără și, după cum spune toată lumea, mult mai drăguță. Se spune chiar că aveam un spate frumos. Unii ziceau chiar că din spate seamăn cu...

O tăcere lungă care îi apropie.

MAC-KINLEY (încet și blînd): Cu cine semănai din spate?

MRS. SHAMWAY: Nu stărui, e de prisos.

MAC-KINLEY: Te implor.

MRS. SHAMWAY: Doamne, pentru ce vrei să știi?

MAC-KINLEY: Doar așa, din curiozitate.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MRS. SHAMWAY: Mi-e ruşine, fie-ţi milă de mine, Mac-Kinley.

MAC-KINLEY: Vreau să ştiu.

MRS. SHAMWAY: E atît de greu să rostesc cuvîntul. Doamne, ajută-mă! (Cu o voce stinsă:) Cu Gioconda...

Pauză emoţionantă.

MAC-KINLEY: Uite, Ann, ce vreau să-ţi spun: pentru mine eşti şi astăzi aşa cum ai fost şi atunci!

MRS. SHAMWAY (cu emoţie): Bagă de seamă, bietul meu Mac-Kinley. Sînt nesăţioasă... şi o să trebuie să-mi dovedeşti acest lucru toată viaţa!

În timpul acestui dialog, în care cuvintele alternează cu oftaturi sau cu strîngeri de mînă, se lasă seara şi cînd Mister Mac-Kinley cu doamna lui ajung într-un cartier elegant, în faţa unei clădiri vechi, dar solide, pesemne cu apartamente scumpe, e întuneric de-a binelea. Profitînd de faptul că strada e pustie şi ora înaintată, pot să zăbovească ceva mai mult decît se cuvine în faţa intrării.

MRS. SHAMWAY: Uite, aici locuesc... E o stradă destul de retrasă, nu-i aşa? Răposatul nu putea să sufere zarva străzii, în special a oamenilor. (Reia firul discuţiei de mai înainte.) Dar te rog, linişteşte-mă! Prin urmare, dumneata presupui că în timp ce noi doi o să moţăim în salvatoriu... în două sute cincizeci de ani, ticăloşii de războinici se vor potoli pe pămînt?

MAC-KINLEY: Fără îndoială. Dat fiind ritmul actual al progresului tehnicii de război, pînă atunci pe glob nu va mai rămîne nimic. N-o să mai aibe ce să distrugă, pe cine să supună şi pe cine să invidieze.

MRS. SHAMWAY: Dar unde o să trăim noi atunci? O să alergăm ca nişte pisici de pripas printre nişte ruine jalnice?

MAC-KINLEY: Pînă atunci se va pune pe picioare civilizaţia care ne va urma.

MRS. SHAMWAY: Îmi place optimismul dumitale, Mister Mac-Kinley. (Visătoare:) Şi totuşi, chiar mai mult decît de război, mă tem de bătrîneţea care-mi va bate încet într-o zi la uşă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MAC-KINLEY: O vom întîmpina împreună, stînd în fața căminului.

MRS. SHAMWAY: Îți mulțumesc, dragă prietene. (Oftînd:) Ce păcat că trebuie să urc! Dar mi-e teamă ca Miss Brake să nu ne vadă de la fereastră.

MAC-KINLEY: La ce etaj stai?

MRS. SHAMWAY: La al patrulea... (Ca răspuns la încercarea cavalerului său de a o lua de braț și de a intra cu ea în casă:) O, pentru dumnezeu, nu face asta, nu acum. Pe la mijlocul săptămînii viitoare, Miss Brake va pleca pentru o lună la părinții ei, în Vest. Eu voi rămîne singură, absolut singură și în puterea dumitale... (În șoaptă:) Atunci!...

MAC-KINLEY (pasionat): Dar de ce mă chinuiești, de ce nu se poate și acum... De ce?

MRS. SHAMWAY: Cum să-ți spun, dragul meu... Aș vrea să-ți salvez sufletul...

După o luptă scurtă și tăcută, care se dă între ei pentru a pune mîna pe clanța ușii, Mrs. Shamway scapă din mînă geanta. O parte din conținutul ei se risipește în jur — bani și articole de toaletă.

MRS. SHAMWAY: Poftim, ce ispravă am făcut...

În genunchi la picioarele ei, Mister Mac-Kinley adună obiectele risipite pe trotuar.

CRAINICUL: *Nu căsca gura, Mac-Kinley. Cheia de la ușe este drept în fața ta... Nu, cu o treaptă mai jos. Deocamdată, pune piciorul peste ea... O să-ți prindă bine... Așa... În sfîrșit... Bine că ți-a dat prin cap... Șoptește-i cît mai duios « Noapte bună » și trîntește-i o privire pasionată la despărțire!*

Mac-Kinley salută corect ca răspuns la bezeaua puțin forțată a lui Mrs. Shamway. Ea pleacă, uitîndu-se din cînd în cînd tristă înapoi.

Rămas singur, Mister Mac-Kinley lasă să-i scape mănușa, ca să poată ridica cheia fatală, fără a stîrni bănuiala nimănui. Apoi rămîne cîtva timp cu capul descoperit, cu privirea ațintită spre etajul unde locuiește doamna sa.

CRAINICUL: *Ajunge, pleacă dracului de aici, actorule... Să nu cumva să-și întipărească în minte doamna ei de companie chipul tău. Acum e timpul să te gîndești la topor.*

GENERIC — *În aceeași noapte...*

În drum spre casă, se oprește în treacăt, parcă distrat, în fața vitrinei cunoscute, cu topoare, cuțite și alte instrumente de nădejde, atît pentru tăiatul vitelor, cît și pentru despicarea cărnii.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

GENERIC: — *În aceeaşi noapte...*

După ce se dezbracă, înainte de a se culca, Mac-Kinley numără cu grijă banii care i-au mai rămas. Privind îngîndurat pe fereastră, la reclamele luminoase ale salvatoriilor, îşi recapitulează în minte cheltuielile făcute în cursul zilei, apoi modifică pe usciorul uşii cifra economiilor de la 930 la 792.

GENERIC — *În aceeaşi noapte...*

Mac-Kinley doarme şi visează din nou copaci cuprinşi de flăcări, soldaţi alergînd bezmetic, gări în timpul evacuării, cadavre cu feţele strivite şi copii, pretutindeni copii care plîng. Trezindu-se, stă pe întuneric şi ascultă plînsetul jalnic al unui copil, care vine, nu se ştie de unde, şi îi sfîşie inima.

CRAINICUL: *A fost o săptămînă agitată, nu mai rămăsese decît foarte puţin timp pînă la deznodămînt, astfel că trebuia să-şi facă curaj şi rost de cele necesare pentru acţiunea plănuită...*

Acelaşi magazin de fierărie. Tejgheaua cu diferite unelte de măcelărie. Mac-Kinley caută să aleagă un topor mai greu şi, profitînd de faptul că nu se uită nimeni la el, încearcă să vadă cum poate să-l ţină sub braţ. E nehotărît: ce-ar fi să ia pumnalul acela comod, încercat în decursul istoriei, din arsenalul vechilor parlagii englezi? Nu, toporul e mai sigur! Cînd ridică ochii, observă că îl priveşte vînzătorul, care pare foarte perspicace.

> VÎNZĂTORUL: Vă e teamă că e puţin cam greu? Încercaţi-l pe ăsta... Cîntăriţi-l în mînă.
>
> MAC-KINLEY: Aş vrea unul ceva mai uşor, dar totodată...
>
> VÎNZĂTORUL: Oţelul din care sînt făcute sculele noastre este de calitate superioară, nu se ştirbeşte: nici un os nu-i rezistă. (Ironic:) Dacă doriţi, avem în subsol un butuc de probă pentru cumpărătorii neîncrezători ca dumneavoastră...

CRAINICUL: *În serile cînd vremea era rea, eroul nostru, ca toţi burlacii, îşi mai dregea hainele, pregătindu-le pentru a doua zi.*

Seara. Plouă. Stînd pe pat cu un picior sub el, şi sugîndu-şi maşinal degetul la care s-a înţepat, Mister Mac-Kinley îşi pregăteşte paltonul. Ca să fie cusătura mai trainică, a băgat în ac o aţă groasă, aproape ca o sfoară. *Nu, n-o să iasă niciodată un croitor din dumneata, Mister Mac-Kinley.* Împins neîndemînatec, acul gros, aproape la fel de gros ca cele cu care se cos sacii, pătrunde anevoie în stofă şi din cînd în cînd trebuie tras afară cu cleştele. În prim-plan se vede cum lucrează Mac-Kinley. Prinde de căptuşeală, la subsuoară, un laţ lat de cîrpă. Apoi punînd peste lampă o cutie de carton ca să facă lumina mai mică şi aşezîndu-se prevăzător cu

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

spatele la obiectiv, Mister Mac-Kinley încearcă ceva într-un colț al încăperii. După aceea, coase din nou răbdător, fluierînd distrat melodia visului. Un glas de fetiță îl strigă de după ușă.

FETIȚA: A spus mama să vă întreb, Mister Mac-Kinley, dacă nu vreți să vă ajute? A găsit un ac mai subțire...

MAC-KINLEY: Îți mulțumesc, drăguța mea, dar mi-am și cusut nasturele.

FETIȚA: Aveți un nasture atît de gros?

MAC-KINLEY: Da. . . și țin foarte mult la el, de aceea mă tem să nu-l pierd.

Operația este, în cele din urmă, sfîrșită. Mister Mac-Kinley își pune paltonul și, tot așa, ferindu-se de obiectiv și de gaura cheii, introduce în lațul de sub palton un obiect lunguieț, incomod. Apoi asistăm la o mostră de comportare inexplicabilă, oglindind însă depănarea gîndurilor tainice ale unui om total singur. Mister Mac-Kinley se încheie la palton, scoate, nu se știe de ce, din cufărul din colț, o pălărie tare, neagră, rămasă de la tatăl său și costumat astfel cu totul de neînțeles nu se apropie, ci parcă intră pieziș, cu spatele la noi, în cîmpul unei oglinzi mari, accesibil privirii noastre. În același moment intră însă cu piciorul în șnurul unei lămpi, care cade și se sfărîmă de podea cu zăngănit intensificat de zece ori în imaginație. Dar acum puțin îi mai pasă de lampă! Luminat de clipirile reclamelor de afară (întuneric — lumină — întuneric) Mister Mac-Kinley ne privește, cu capul înclinat într-o parte, din apele oglinzii. Și acesta este, poate, momentul cel mai înfricoșător din filmul care urmează a fi turnat.

După umflătura de sub braț se ghicește ușor mînerul sculei ascunse cu care, la sfîrșitul săptămînii, va fi deschisă, în sfîrșit, poarta mult visată spre viitor.

Cînd într-o zi, tot pe seară, după toate aceste pregătiri, Mister Mac-Kinley pornește în sfîrșit să-și pună planul în aplicare, tot ce se înfățișa, atît de monstruos la început, pare cu totul obișnuit, ba stîrnește chiar flecăreala vecinilor, care îl urmăresc cu privirea.

Simțind ochii tuturor ațintiți asupra lui, Mister Mac-Kinley coboară, ca întotdeauna, scara, grăbindu-se puțin.

CRAINICUL: *Acum nu te mai grăbi, Mister Mac-Kinley, nu atrage asupra dumitale bănuieli de prisos. Pășește liniștit și solemn... Să zicem, ca și cum ai fi poftit la un banchet de șeful dumitale cu prilejul unei aniversări, sau... Dar parcă nu sînt destule locuri unde să se poată duce oamenii serioși de vîrsta dumitale?*

Și iată-l pe Mister Mac-Kinley încetinindu-și simțitor pasul.

CRAINICUL: *Nu căuta să ascunzi umflătura trădătoare de sub mînecă. La vîrsta dumitale chiar și silueta celui mai chipeș bărbat se mai lăbărțează un pic: tribut plătit respectabilității, belșugului și tihnei.*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

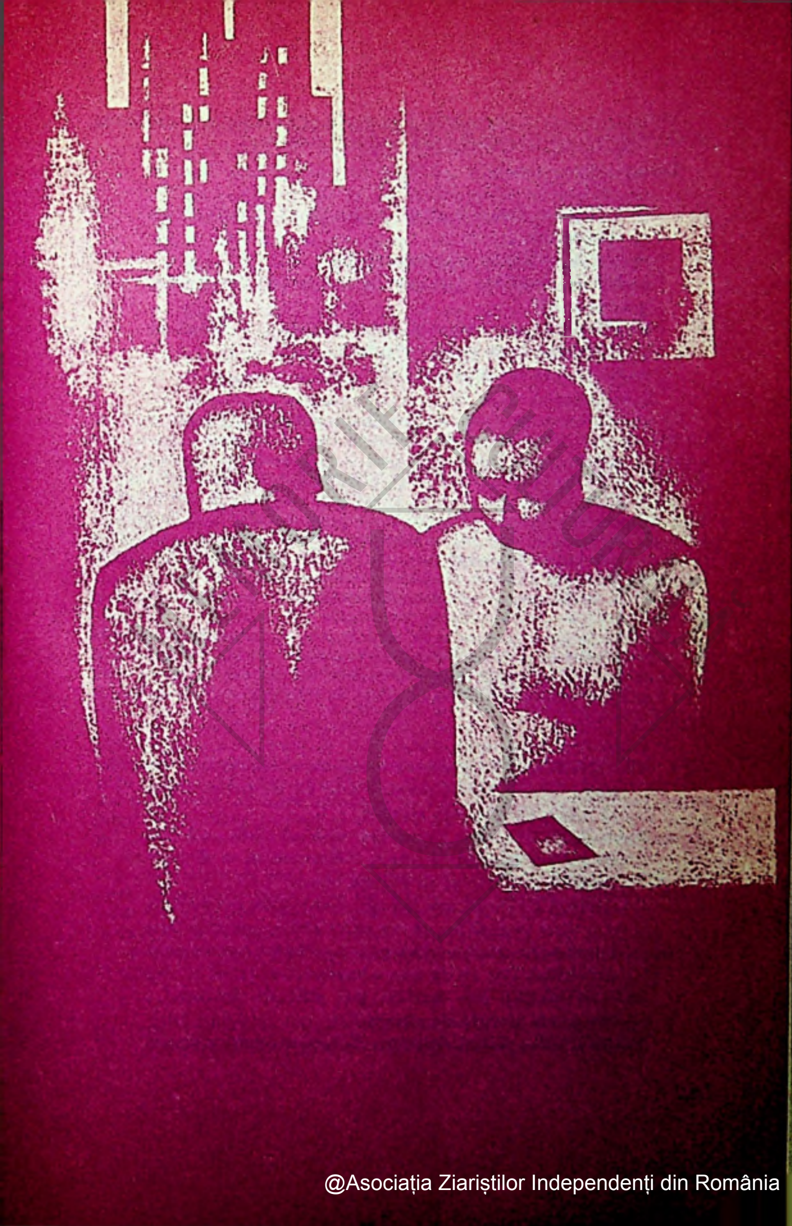

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Uşile de la etaje se întredeschid de îndată ce trece holteiul ghinionist şi chiriaşii discută în şoaptă acest adevărat eveniment.

Discuţia dintre chiriaşi

— L-ai văzut cum s-a gătit? Ca un păun! Să ştiţi că s-a dus înpeţit.
— I-a venit rîndul şi sihastrului nostru!
— Nenorocitul! De data asta nu mai scapă! Se prinde-n capcană!
— Măcar de-am vedea şi noi momeala... Sfinţii se prăpădesc după muieruştile sfrijite.
— Ce-ar fi să ne luăm după el?

O complicaţie neaşteptată: doi ştrengari neastîmpăraţi pornesc pe urma lui Mac-Kinley, scălîmbăindu-se şi maimuţărindu-l. Simţind parcă această urmărire nevinovată, Mac-Kinley face o sumedenie de ocoluri, după toate regulile conspiraţiei, pînă cînd se încredinţează că nu mai este urmărit.

Între timp, s-a lăsat întunericul. În cartierul singuratic în care locuieşte Mrs. Shamway liniştea nopţii învăluie totul mai devreme decît în celelalte părţi ale oraşului. Mister Mac-Kinley ar trebui să procedeze hotărît şi rapid dar, iată-l că se îndreaptă *intr-acolo* pe calea ciudată şi ocolită a îndoielilor şi şovăielilor unui om neobişnuit cu astfel de lucruri.

Melodii întrerupte, contradictorii, învălmăşite, însoţesc ocolurile şi gîndurile lui.

Din cînd în cînd, se opreşte în locurile cele mai neaşteptate, chiar în mijlocul străzilor celor mai pline de larmă, şi atunci are loc un scurt dialog cu conştiinţa lui, cu bunul simţ, sau cu vreo făptură supranaturală, pînă cînd mîna poliţistului sau claxonul furios al unui automobil îl readuc la realitate.

CRAINICUL: Dar poate că totuşi nu merită să faci aşa ceva, Mister Mac-Kinley. Poate că ar trebui totuşi că cauţi altceva mai potrivit.

MAC-KINLEY: Dar Dumnezeu ce-o să zică...? Tot timpul mă gîndesc la asta... Eu cred că o să înţeleagă ce m-a împins să fac aşa ceva.

CRAINICUL: În cel mai rău caz, o să-şi întoarcă privirea şi o să se prefacă iar că n-a văzut nimic, aşa cum face întotdeauna cînd se întîmplă pe pămînt lucruri prea deochiate. Dar nu de asta e vorba...

MAC-KINLEY: Am înţeles: ţi-e milă de bătrînă... Sau poate e vorba de altceva?

CRAINICUL: Cituşi de puţin. Bătrîna e foarte nimerită

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

pentru ce ți-ai pus dumneata în gînd dar. . . deocamdată legile sînt cam aspre în această privință. Și apoi, mai toate păcatele de soiul ăsta se descoperă în cele din urmă, așa că, în loc de salvatoriu, lua-l-ar dracu, s-ar putea să nimerești la crematoriul închisorii.

MAC-KINLEY: Prin urmare, vrei să spui că trebuie să amîn realizarea planului meu. Pentru mult timp?

CRAINICUL: Pentru totdeauna, dragul meu Mac-Kinley! Mai bine dă pe gît un păhărel, ca să poți dormi și împacă-te cu gîndul că o să ai soarta celor mai mulți dintre oameni. La drept vorbind, ce nevoie ai dumneta, cetățean liber al unei țări libere, de copii, de griji, de bătaie de cap?. . . Și chiar de însăși viața asta atît de frămîntată?

Ascultînd sfatul, Mister Mac-Kinley intră într-un bar zgomotos. Croindu-și drum prin mulțime, spre tejghea, și continuînd același dialog în gînd, își comadă cu-un gest ceva de proporții mijlocii pentru întărirea sufletului. Apoi, dîndu-și seama că toți îl privesc curioși, aruncă barmanului o monedă și pleacă, uitînd de băutura plătită. Doamne, ce uriaș e orașul cînd rătăcești prin el fără o țintă precisă! Într-adevăr, judecînd după mersul infernal de încet al minutarelor tuturor cadranelor întîlnite in cale — cel din clopotnița unei biserici, de la gară și chiar de la ceasul de mînă, de sub mînecă — timpul este, practic, infinit, dacă nu-l consumi în porții mari.

Încercînd, totuși, să se hotărască, Mister Mac-Kinley rătăcește mai departe prin oraș și descoperă instantanee nocturne izbitoare. Iată, șezînd pe un scăunel, o vînzătoare de ziare, udă de ploaie pînă la piele, buhăită de bătrînețe, mîncînd cu mîinile dintr-o hîrtie; deasupra capului ei, se văd coperți de reviste cu femei goale. Iată trecînd o dubă a închisorii; prin ferestruica cu gratii se vede legănîndu-se capul deținutului sau al jandarmului. În fața vitrinei unui cabaret, un adolescent, cu mîinile vîrîte pînă la cot în buzunare, soarbe cu ochii fotografiile unor frumuseți standard. În sfîrșit, aproape lipindu-se de Mac-Kinley și aruncîndu-i priviri pline de foc, trece pe lîngă el și, oricît de ciudat ar părea, *de trei ori în aceeași direcție*, o prostituată lugubru de veselă, într-o ținută fantastică.

Sprijinindu-se de balustrada cheiului, Mac-Kindley se uită la luminile multicolore ale unui șlep cu motor care trece pe brațul de apă. Mai apoi, aplecîndu-se mult peste balustrada unui viaduct, numără mașinal cisternele unui tren lung de marfă, care trece pe dedesubt.

— *Dar am și eu dreptul la fericire, măcăr o dată... în viața asta care nu se mai întoarce!* strigă pe neașteptate Mac-Kinley și strigătul i se pierde în norul de fum.

CRAINICUL: Dar vrei să ți-o procuri cu de la tine putere! Nu, nu cred că e în interesul tău, dragă Mac-Kinley.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Cu atît mai mult cu cît, în definitiv, întregul mecanism al societății noastre libere urmărește tocmai acest scop. . . e drept, respectînd o rînduială rațională. Nu te teme, ce-i al tău, e pus deoparte: ceea ce nu ți se dă pe lumea asta, se trece în contul nostru curent *acolo*. Apoi se mai spune că fericirea dobîndită prin fapte rele nu-ți tihnește și miroase urît.

MAC-KINLEY (tare): Și cum miroase binele, care de obicei tace cînd vede săvîrșindu-se o fărădelege?

CRAINICUL: Uite ce este, caută-ți un interlocutor mai tare ca mine. În harababura asta veșnică, chiar și diavolul poate să-și frîngă gîtul. Și apoi, nu cumva tocmai diavolul ți-a scos-o în cale pe bătrîna asta hapsînă? Ține minte ce-ți spun: să vezi dacă n-o să-ți joace vre-un renghi. Diavolului îi place să-și bată joc de oamenii săraci.

Mister Mac-Kinley continuă să rătăcească prin oraș cu privirea în pămînt, pînă cînd dă cu ochii de niște trepte masive, de granit. Ridică fruntea și vede în fața sa o biserică. În jur, nici țipenie de om. Deodată, Mister Mac-Kinley urcă treptele și pătrunde în penumbra solemnă a bisericii. Bănci, un altar, și cîteva lumînări în fața statuii fecioarei Maria. Se așază obosit pe marginea unei bănci, în umbra unei coloane.

Mister Mac-Kinley șade gîrbovit, astfel că se observă și mai bine toporul ascuns la subsuoară, în stînga. Așadar, iată unde l-au adus divergențele cu el însuși!

După cîtva timp se ivește preotul. Cine l-a vestit de prezența oaspetelui nocturn? Încet și parcă șovăind, se apropie de Mac-Kinley. Înfățișarea-i venerabilă și privirea-i limpede dau feței și siluetei sale tinerești aerul unui om în vîrstă.

PREOTUL: Te urmăresc de mult. Dacă ai venit să te rogi. . .

MAC-KINLEY (tresărind): Am venit să mă gîndesc.

PREOTUL: A te gîndi într-o biserică, înseamnă a cere un sfat cerului, dar dumneata privești în jos, în beznă. Pot să te ajut cu ceva?

MAC-KINLEY (dușmănos): Știi ce . . . ar fi mai bine, părinte, să nu vii cu mine în pădurea cufundată în noapte.

PREOTUL (zîmbind): Pentru beznă avem o torță încercată. Care sînt nedumeririle dumitale?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Judecînd după felul cum se poartă, Mister Mac-Kinley nu pare a fi obişnuit cu astfel de discuţii.

MAC-KINLEY: Am vrut să aflu dacă răul trebuie neapărat să preceadă răul sau. . .

(O pauză chinuitoare pentru Mister Mac-Kinley.)

PREOTUL: Sau ce? Precizează-ţi coordonatele, fiule, ca să te pot dibui mai uşor în bezna în care orbăcăeşti.

CRAINICUL: Se sfieşte, părinte. Îi e teamă să nu rostească vreun cuvînt nelalocul lui în lăcaşul acesta atît de solemn. . .

PREOTUL: Nu te teme fiule, destăinuieşte-te. . . Lasă lumina să-ţi pătrundă în suflet.

MAC-KINLEY (pentru întîia dată de la începutul filmului, adînc emoţionat): Bine, iată. . . Am fost şi eu soldat; dus la război, am trecut prin foc şi sînge, am cunoscut toate ticăloşiile. Şi, ţin să subliniez, am fost un simplu soldat, ca atîţia alţii, n-am făcut cine ştie ce fapte eroice; am primit, totuşi, o medalie... să zicem, pentru bună purtare. Fiindcă am fost deprins să cred că fiecare om trebuie să-şi pîndească aproapele de după un copac, cu bîta în mînă, am socotit că asta e voia Domnului. Nădăjduiam însă că în clipa de cumplită încleştare, Dumnezeu va cruţa copiii. Nu este frumos, părinte, ca cei mici să trebuiască să sufere atît de des de pe urma cruzimii celor mari. De mult am înţeles cu toţii spre ce prăpastie se prăvăleşte lumea, dar eu tot îmi spuneam: e prea devreme, prea devreme, mai aşteaptă. . . Acum însă totul s-a învălmăşit. Şi mă întreb: oare sufletul se înrăieşte după săvîrşirea răului, sau chiar numai şi la gîndul fărădelegii? De aceea am venit să întreb dacă trebuie neapărat să aşteptăm şi să îngăduim răului să ucidă numărul legal de copii, şi numai apoi să avem dreptul să-i punem stavilă.

Chipul pînă atunci de piatră al preotului se însufleţeşte, pupilele i se fac mai negre, mîinile, care se vede că nu au cunoscut niciodată munca, se fac poruncitoare, pentru a înfrîna clocotul dezlănţuit.

PREOTUL: Vrei să vorbeşti de răul care porneşte de la persoane particulare, de la corporaţiile financiare,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

sau de la întregul nostru sistem social, care este adesea socotit vinovat? La ce drepturi te gîndeşti... Şi la ce metode de curmare mai dinainte a răului? (Face un semn cu capul spre Fecioară.) Să nu turburăm liniştea sfîntă şi chipul preacuratei, rostind vorbe care pornesc de la violenţa sîngeroasă şi neîndreptăţită a celor puţini la număr! De altfel, cum vrei să-ţi iei răspunderea de a deosebi fără greş minciuna de adevăr în bezna în care te afli acum? Nu e mai simplu să încredinţezi lui Dumnezeu şi statului răspunderea judecăţii şi a răsplatei?

CRAINICUL (stingherit şi parcă vinovat): În clipa aceasta părinte, Mister Mac-Kinley îşi spune că statul — aşa cum este alcătuit statul în care trăieşte el — nu respectă morala, ci numai calculul contabil şi ordinea poliţienească...

MAC-KINLEY (cu o înflăcărare neaşteptată): Şi, în toate împrejurările nu intervine decît după săvîrşirea răului. Prin urmare, binele trebuie să asculte vaerele copiilor, strigătele lor după ajutor şi să aştepte cu răbdare, după uşă, pînă cînd se va săvîrşi răul?

PREOTUL: Da... căci altfel binele dumitale s-ar transforma el însuşi într-o ticăloşie! Şi apoi cine cutează să deosebească rostul binelui şi răului şi să-şi însuşească înalta menire care aparţine pe de-a-ntregul unei singure făpturi în univers?

MAC-KINLEY (ridicînd îngîndurat ochii spre el): Crezi măcar că acea făptură primeşte ziarele noastre de pe pămînt? Aş vrea să ştiu, ce gîndeşte ea, de pildă, despre bomba cu hidrogen?

(Tăcere îndelungată. Preotul stă cu ochii închişi.)

PREOTUL (rece şi sever): Recunosc şi aci lucrarea veşnicului nostru ispititor. El vine şi te munceşte seara. Înfăţişează-te cu povara dumitale mîine, cînd se va arăta soarele. Acum e noapte...

MAC-KINLEY: Ei, părinte dragă, mîine am o zi grea... N-o să am vreme, şi poate va fi şi de prisos. (Sculîndu-se în picioare:) De altfel, e timpul să mă duc şi m-aţi lămurit îndeajuns, părinte.

(Abia după ce Mac-Kinley iese, preotul aleargă după el.)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PREOTUL: Oprește-te, omule, nu fugi... În ce privință te-am lămurit?

Preotul iese pe treptele bisericii. Ploaia s-a oprit. Dar s-a pornit un vînt de toamnă care lipește anteriul de trupul lung și uscățiv al preotului. E tîrziu. Strada-i pustie... Doar prostituata împopoțonată trece legănîndu-și șoldurile prin dîra de lumină aruncată de un felinar îndepărtat. E aceeași pe care Mister Mac-Kinley a mai întîlnit-o în trei rînduri. În jur, totul freamătă din pricina vîntului tăios și umed. Numai ea rămîne o clipă împietrită. Ceva neînchipuit de strălucitor răzbate din linia feniciană a ochilor ei, din nenumăratele inele de pe degete, din pălăria de formă ciudată. Uitîndu-se pieziș, cu un aer triumfător, spre preot și ținîndu-și cu cotul fusta ridicată, își prinde de jartieră ciorapul lung pînă aproape de șold.

PREOTUL: Îți poruncesc, dușman veșnic... să-mi dai numaidecît înapoi sufletul acesta rătăcit.

Parcă rostind un blestem, preotul își întinde mîna poruncitoare, osoasă. Femeia nu se grăbește să-i răspundă, zîmbind ironic, pentru a-i arăta astfel că sînt egali.

DIAVOLUL: A! M-am săturat pînă în gît de tine, părinte. De asta ți-am cedat rîndul... Ce-ai tot sporovăit cu el toată seara?

Rostește aceste cuvinte cu un glas bărbătesc răgușit apoi dispare într-un rotocol de fum. Mister Mac-Kinley se îndreaptă, fără să se mai oprească nicăieri, spre locul unde trebuie să se petreacă deznodămîntul. Umblă fără să mai dea din miini fiind stînjenit de obiectul tăios ascuns la subsuoară. La cotituri se apleacă ușor, de parcă ar fi mînat spre țintă de voința iadului. Totuși, din cînd în cînd, șovăielnicul nostru asasin se oprește ca să tragă cu urechea la pașii polițiștilor care-și fac rondul sau la bătaia orologiului din turn. Trebuie să fie folosit tot vechiul arsenal romantic, cuvenit în asemenea întîmplări.

Un lungan blajin, cam băut, îl întreabă pe ce stradă se află, dar deodată o ia la fugă pe jumătate trezit de privirea rătăcită a lui Mac-Kinley. Peste cîte lucruri nu poți să dai noaptea cînd ești beat, într-un oraș bogat și păcătos din zilele noastre!

Însfîrșit, iată casa cunoscută, unde se află comoara bătrînei. Mister Mac-Kinley nu ia liftul, ci se urcă pe scară, la etajul al treilea, unde se oprește o clipă, fie din prudență, fie ca să-și tragă sufletul. Înainte de a deschide ușa cu cheia pe care o are în buzunar, își pune, spre marea noastră surprindere, o mască. În primul rînd, trebuie să se convingă că doamna de companie lipsește. Bătrîna nu l-a mințit: Miss Brake este într-adevăr plecată. Mister Mac-Kinley zăbovește ceva mai mult decît trebuie în vestibulul cufundat în beznă. Pesemne că scoate toporul de

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

sub palton. Se aude pirîind o cusătură, apoi o înjurătură strecurată printre dinți. Fiecare mişcare a lui Mac-Kinley trădează o totală lipsă de experiență: e doar prima dată cînd întreprinde o astfel de ispravă. Pe un tavan, slab luminat de licărul reclamelor, se furişează umbra lui stingace, înarmată cu un topor, pe care pînă acum nu l-am văzut niciodată în întregime. O scurtă şovăială: încotro s-o ia, la dreapta sau la stînga? Mister Mac-Kinley deschide la întîmplare o uşă. Simțul de orientare nu l-a înşelat: obloanele sînt trase, dar în întuneric se vede limpede lucind tăblia aurită a patului bătrînei.

CRAINICUL: *Ar fi fost mai bine dacă n-ar fi băut alcool. Ar fi lucrat mai uşor. Acum însă e prea tîrziu. Curaj şi înainte, scumpe Mac-Kinley. Vezi doar să nu dai greş!*

Înainte de a izbi cu toporul, fie de teamă să nu nimerească alături pe întuneric, fie îmboldit de o presimțire, Mister Mac-Kinley pipăie cu mîna perna. Se întoarce brusc: patul e gol. O pisică sare de pe pat drept la picioarele lui. Eroul nostru se dă repede cîțiva paşi înapoi; inima începe să-i bată nebuneşte şi bătăile, care nu vor de loc să se potolească, îi iau parcă toată vlaga.

CRAINICUL: *Ce ți-am spus eu? Scumpa ta prietenă încă nu s-a întors acasă. Ghiceşte acum cu cine s-o fi încurcat muierea dracului de lipseşte de acasă toată noaptea! N-ar fi de mirare să-ți fi pus şi coarne înainte de vreme.*

Amărît de încurcătura ivită, Mister Mac-Kinley socoteşte totuşi nimerit să facă o recunoaştere înainte ca să se întoarcă stăpîna casei. Nici în sertarele toaletei, nici în maldărul de boarfe aruncate într-o ciudată dezordine lîngă perete, nu se vede urmă de ceva care să aibă oarecare valoare. Lucrurile de preț să fie oare ascunse pe sub podea sau în tavan?... Deocamdată nu crede că e cazul să ciocănească pereții ca să vadă dacă nu sună undeva a gol.

Nici în biroul de alături al răposatului soț al lui Mrs. Shamway, nu vede urmă de lucruri de preț. E primejdios să aprindă lumina. Mrs. Shamway ar putea s-o observe din stradă cînd s-ar întoarce. În cele din urmă, Mister Mac-Kinley dă de un dulap scobit în perete, înalt pînă la tavan, care-l umple de speranțe. Deschide dulapul şi vede că e plin cu celebra colecție de potcoave. Cele mai rare sînt puse în cutii, pe un strat de vată. Toate sînt numerotate, prevăzute cu etichete purtînd data, numele proprietarului şi originea. Un şirag de potcoave, atîrnate de un şnur, scoate un clinchet melodios. Sîsîind la potcoave ca să le facă să tacă, Mister Mac-Kinley ia zăpăcit una din ele — potcoava lui Ducipal, calul lui Alexandru Machedon (ipotetic), apoi o alta.

Inscripția de pe etichetă: «Potcoava de la piciorul stîng, din față, al calului pe care Mahomed al II-lea a intrat în biserica Sfînta Sofia, scăldată în sînge, cu prilejul cuceririi Constantinopolului în 1453».

Un gentleman bine hrănit, purtînd pe cap o tichie de jocheu cu cozoroc, urmăreşte dintr-o ramă elegantă mişcările lui Mister Mac-Kinley. Se vede că e geambaşul în persoană, prea puțin onorabilul Mister Shamway.

CRAINICUL: *Bine că n-ai rupt perna cu toporul: lucrul acesta i-ar fi dat numai decît de gîndit frumoasei tale. Acum poate să se întoarcă în orice clipă. Ce mai stai? Ascunde-te repede şi vezi să nu faci zgomot.*

@Asociația Ziariştilor Independenți din România

Mister Mac-Kinley se întoarce în vestibul și se instalează curajos pe un cufăr mare cu cercuri de alamă, într-un dulap din perete, unde aerul este înăbușitor. Acum, toporul pe care îl ține pe genunchi nu se mai vede de sub maldărul de haine atîrnate în dulap. Eroul nostru luase cu el și o lanternă: cît de uimitor prevăzuse totul, absolut totul, în afară de cîteva lucruri mărunte! Treptat, paltonul gros și spațiul redus din dulap îl fac să se simtă cît se poate de prost. Scăldat în sudoare, istovit, iese afară ca să-și scoată paltonul și să-și mai dezmorțească oasele cu vreo două mișcări de gimnastică. Dar, Doamne, ce foame i s-a făcut! Se vede că la această foame au mai contribuit și emoțiile. Din fericire, bucătăria se află alături, așa că o să poată îmbuca ceva și îndată ce va auzi cheia în broască, va avea timp să se repeadă cu toporul în vestibul. Scoate batista din buzunar ca să-și șteargă sudoarea de pe frunte. Cheia furată de la stăpîna casei cade zăngănind pe mozaicul de pe jos. Sîsîind din nou și încercînd să-și potolească cu mîna bătăile de inimă care s-au pornit iarăși razna, Mister Mac-Kinley se uită halucinat la corpul delict de la picioarele lui.

CRAINICUL: *Liniștește-te! Ce crezi că bătrîna ta a dormit într-un șanț toată săptămîna? Chiar a doua zi și-a făcut o altă cheie. Hai, hai, pînă una-alta mănîncă ceva... S-ar putea întîmpla să se întoarcă și însoțită... Dar înainte de a se face ziuă, n-o să vină...*

Profitînd de razele de lumină care vin din stradă pe tavan, Mister Mac-Kinley pune la încălzit niște cafea. A avut noroc: într-un dulăpior a găsit un corn uscat, niște lapte și alte cîteva lucruri de-ale gurii. E un chin de neînchipuit să stai fără să închizi ochii și fără să faci nimic. Spre norocul lui, descoperă, pe un raft, un mic aparat de radio. Greu mai e uneori să rezisți chiar și unei ispite atît de copilărești! Ce să-i faci! Cînd nu mai este tînăr, omul are și el dreptul la unele tabieturi! Pisica flămîndă se freacă de piciorul lui Mister Mac-Kinley care îi toarnă lapte într-o farfurioară. Astfel își pierde pe întuneric un timp de neprețuit la vîrsta lui, stînd cu capul puțin aplecat într-o parte și ținînd gata pregătit toporul. O melodie în surdină îi pătrunde ca o rouă înviorătoare în sufletul istovit de așteptare. Acele se învîrtesc pe cadran... În felul acesta o scenă de Grand Guignol se transformă într-una de comedie obișnuită. Între timp, mijesc zorile. Deodată zbîrnîie soneria atît de mult dorită și totuși atît de înspăimîntătoare acum. Hai, la lucru, Mister Mac-Kinley!

CRAINICUL (în șoaptă și cu respirația întretăiată): *Numai nu te grăbi, pentru Dumnezeu, las-o să intre bine în vestibul... Altfel o să cadă pe scară și să vezi atunci bucluc! Mai bine mai așteaptă puțin... Și bagă de seamă: făptura aceea vicleană o să-ți joace cu siguranță un nou renghi în ultima clipă.*

Ascuns în dosul unei draperii, cu toporul ridicat, Mister Mac-Kinley așteaptă răbdător pe bătrînă.

CRAINICUL (pe gînduri): *Dar de ce dracu' o fi sunat de vreme ce are cheie și Miss Brake e plecată în concediu? Ia scoate nasul afară și vezi ce se petrece...*

Mister Mac-Kinley crapă puțin ușa și se uită cu băgare de seamă. În fața ușii, se află aliniate trei sticle cu lapte. Mac-Kinley le ia și se duce mașinal cu ele în dormitorul lui Mrs. Shamway, ca să se mai convingă

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

o dată că în pat nu-i nimeni. Într-adevăr, bătrîna condamnată nu s-a întors. Istovit, ridică storul și deschide puțin fereastra: aer! Afară se vede trezindu-se cerul de toamnă, orașul și brațul de apă nu prea îndepărtat, care se ghicește în golul cuprins de pîclă dintre uriașele blocuri cu patruzeci de etaje. Ce frumoase sînt harnicele remorchere în împînzirea dimineții! Abia acum, eroul, istovit de noaptea de nesomn și de așteptare, observă pe măsuța de toaletă, sprijinită de oglindă, o scrisoare purtînd numele lui pe plic. Numele e scris de Mrs. Shamway. Înghețat de o bănuială, citește cu ochii bolbați, scrisoarea, apoi memoria lui repetă cuvintele monoton, cu glasul fugarei, și Mister Mac-Kinley ascultă prăbușit. Unele cuvinte abia pot fi deslușite, fiindcă glasul vine de foarte de departe.

Scrisoarea « Nu te supăra, dragul și mărinimosul meu prieten, că ți-am luat-o puțin înainte. Am socotit că pînă miercuri n-o să te hotărăști să mă omori. De două zile mă aflu cu prietenul meu într-un salvatoriu din Oceanul Pacific. Sub un strat gros de apă e mai sigur ca oriunde... (Recitarea scrisorii e întreruptă de gemetele bietului Mister Mac-Kinley.) În schimb, voi rămîne de-a pururi prietena dumitale și ar trebui să te bucuri că noi doi ne simțim aici atît de bine. Conștiința mea e curată: fapta mea te scutește de cea mai ticăloasă dintre crime. M-au atras spre dumneata tocmai tainicile dumitale ciudățenii, mai ales privirea aceea catifelată, plină de compătimire, nedescrisă încă nicăieri, cu care păreai să contempli mormîntul prematur al unei femei de care te și săturaseși. Mărturisesc că, întocmai ca dumneata, m-am lăsat atrasă de jocul ațîțător de a mă afla mereu în primejdie de moarte. Datorită acestui joc am trăit clipe încîntătoare de supremă groază... pînă în noaptea aceea cînd, în fața casei mele, ai pus piciorul pe cheia pe care dinadins o lăsasem să cadă. Îmi pare rău, dragul meu, că n-am apucat să-ți restitui pierderea aceea nebunească de la curse... Dar prietenul meu mă zorește să plecăm. Și n-am obiceiul să las bani într-o locuință goală, ca să nu fie o ispită pentru servitori. Am dat dispoziție anume avocatului meu și poți să păstrezi, drept răsplată și recunoștință, unica colecție de potcoave din lume, pe care mi-a lăsat-o soțul meu... »

Un urlet sfîșietor răsună în tot apartamentul. Copleșit de nădejdile-i năruite, Mister Mac-Kinley se aruncă pe pat și începe să plîngă ca un copil din pricina unei jucării pierdute pe veci.

CRAINICUL: *Într-adevăr, ce durere! Și cine să fie rivalul, cine? Predicatorul acela cu glas insinuant și cu dinții falși? Samsarul isteț, care a schimbat o dată, lîngă biserică, o privire suspectă cu Mrs. Shamway? Chelnerul obraznic cu ochii ca niște vișine în maderă? Sau boxerul la care ea s-a uitat o seară întreagă, ca o fetiță la o prăjitură?*

Toți acești presupuși rivali trec pe rînd pe ecran și în memoria lui Mister Mac-Kinley, care după o clipă sare în picioare și cu o energie nebunească, urlînd, nu se știe de ce, în franțuzește « canaille, canaille », începe să devasteze apartamentul necredincioasei. Răstoarnă o oglindă, calcă în picioare obiectele intime de toaletă ale fugarei, străpunge cu vătraiul pe domnul cu șapca de jocheu, transformă într-un

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

haos colecţia de potcoave, sfărîmă cu toporul un divan de preţ, apoi se opreşte, cu braţele atîrnînd moi, îmbătrînit, istovit la culme el, jefuitorul jefuit.

Tot restul zilei aceleia îngrozitoare, Mister Mac-Kinley şi-l petrece pe străzi. E prima dată în viaţa lui cînd lipseşte fără motiv de la serviciu. Ca o momîie, se opreşte în locurile cele mai nepotrivite, de unde e alungat nu totdeauna în chipul cel mai politicos. Ca un vagabond, mănîncă un pateu într-un scuar. Moţăie sprijinit de un pilon al reţelei de înaltă tensiune. Apoi, ca un beţiv, stă sprijinit de balustrada cheiului sau priveşte, parcă fermecat, de pe viaduct, acelaşi tren ispititor care trece duduind la acea oră.

Potrivit cu starea de spirit a lui Mister Mac-Kinley se schimbă şi vremea. E toamnă — frig, ploaie, zloată. S-a înserat, şi Mister Mac-Kinley rătăceşte mereu fără ţel printr-un parc, prin ceaţa tot mai deasă. Nu-l aşteaptă nimeni nicăieri, nimeni pe lume n-are nevoie de el. Astfel poate să-şi irosească în voie tot timpul. Nu-i ies în cale decît alţi căutători disperaţi de prilejuri de îmbogăţire întîmplătoare, care, dîndu-şi seama dintr-o privire ce ar putea lua de la el, se fac nevăzuţi.

Numai vîntul, prietenul nedespărţit al vagabonzilor, tîrăşte în urma lui Mister Mac-Kinley un morman de frunze veştede, patul celor lipsiţi de adăpost. Uneori frunzele i-o iau înainte, foşnind, apoi se opresc şi îl aşteaptă, ca să pornească împreună mai departe. Ele se contopesc într-o pată întunecată cu care contrastează albul unei hîrtiuţe care se zăreşte deasupra mormanului şi despre care, deocamdată, nu ştim ce vrea să însemne. S-ar zice că ar ţine neapărat să se încălzească în palma lui Mister Mac-Kinley. Cît el stă pe loc, adîncit în gînduri, ea aşteaptă răbdătoare lîngă pantoful lui şi, de cum porneşte, îl urmează.

Apoi se produce o minune, matematic justificată, pentru că are un efect dublu. Mister Mac-Kinley observă însfîrşit hîrtia şi o ridică: e un bilet al loteriei de Stat. Mister Mac-Kinley îşi înalţă recunoscător privirea spre cerul întunecat. La lumina nesigură a unui felinar, se uită în ziar la lista numerelor ieşite la sorţi, deşi acum e limpede că biletul e cîştigător şi că suma reprezintă exact atît cît trebuie pentru cumpărarea unui loc în salvatoriu... Din acest moment totul ar trebui să meargă bine. Dar, deocamdată, Mister Mac-Kinley nu se grăbeşte. Continuă să stea pe banca udă din parcul pustiu uitîndu-se neîncrezător la hîrtiuţa pe care soarta i-a strecurat-o în mînă.

CRAINICUL: *Vezi, providenţa s-a căit. Tuturor celor de acolo le place grozav să chinuiască oamenii înainte de a-i răsplăti. Afară dacă nu cumva au iar de gînd să încerce pe pielea ta vreo altă glumă nesărată. În orice caz, acum, că ai cu ce să te pui la adăpost de nenorocirile care pîndesc lumea, bea pentru a doua oară în viaţă paharul cel mai mare, în cinstea viitorului care-ţi este hărăzit!*

Punînd cu grijă în buzunar chitanţa care-i asigură fericirea, totuşi oarecum îndoielnică, Mister Mac-Kinley coboară într-un bar puternic luminat — o tavernă pentru gusturi şi pungi mijlocii. Rătăceşte printre măsuţele mai toate libere, atrăgînd atenţia tuturor cu înfăţişarea lui neobişnuită — de n-ar fi fost decît pălăria într-un hal fără de hal şi era destul ca să se uite toată lumea la el. Îşi alege un locşor într-un colţ, la o masă mare, ca un pat dublu, ca să aibă pe ce să-şi sărbătorească izbînda. Cu faţa lipsită

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

de orice expresie, comandă chelnerului vin, mult vin, din toate podgoriile ale căror nume sînt înşirate pe lista de preţuri, spînzurată pe perete, într-o ramă. Dintr-un capriciu inexplicabil, demn de un novice în acest domeniu, cere din unele vinuri chiar o cantitate dublă. Se vede că îi place denumirea, forma sticlei sau culoarea lichidului.

La un semn al lui, chelnerul toarnă vinul în pahare. Iată-le, opt în şir, pline ochi. După ce, cu un gest neobişnuit de autoritar porunceşte muzicii să cînte, Mister Mac-Kinley îşi bea vinul. Deocamdată, ochii lui au o privire tristă şi nepăsătoare. Cu toate că visul lui e pe cale de a se împlini, pare neliniştit. Treptat, Mister Mac-Kinley devine centrul atenţiei generale, enigma acestei nopţi. Chelnerii şi orchestra, alcătuită din patru muzicanţi cu pielea de culoare închisă, îi satisfac imediat toate dorinţele cu un fel de entuziasm sălbatec. De obicei, clienţii cu fantezii nocturne, plătesc cu dărnicie, ca să nu rămînă schilodiţi pînă la moarte... Nişte vlăjgani cu înfăţişare cam neliniştitoare discută la ieşirea din dos posibilităţile muşchiulare ale lui Mister Mac-Kinley. Cîntăreaţa, care îngînă la microfon melodia obişnuită despre « moonlight » îl învăluie într-o privire umedă, plină de propuneri practice, împletite cu făgăduiala celor mai voluptoase ciudăţenii... Şi cu toate că orchestra cîntă altceva, Mister Mac-Kinley aude numai aceeaşi formulă muzicală a fericirii şi nemuririi « S.B. » pe care, în sfîrşit, are cu ce s-o plătească. Stă gîrbovit, cu ochii pe jumătate închişi, cu capul lăsat într-o parte, aproape neînsufleţit, ca şi cum ar fi şi plecat în marea călătorie. În momentul acela intră o prostituată. N-o alungă nimeni, căci la prima vedere are o înfăţişare cuviincioasă, chiar elegantă. Nu mai este însă la prima tinereţe şi este un pic cam plouată, căci pe o vreme atît de urîtă nu te poţi feri de umezeală. Trece cu multă siguranţă printre mese, ca şi cum ar căuta un loc. Se opreşte o clipă în dreptul unei boxe în care nişte tineri încearcă, fără prea mare succes, să fie veseli.

— *Băieţi, vă plac blondele?* îi întreabă ea, mîngîindu-i cu o privire aţîţătoare şi desfrînată.

Tinerii amuţesc toţi dintr-o dată. Femeia înţelege bine de ce s-au speriat. De aceea, de obicei îşi caută clienţii printre oameni mai în vîrstă, pe care băutura îi face să nu-şi mai dea seama de anumite amănunte şi a căror senilitate ar putea sta în cumpănă cu farmecele ei veştejite. Cu o măreţie tragică păşeşte mai departe, pînă cînd dă cu ochii de masa lui Mister Mac-Kinley, pe care domneşte un belşug regesc. Prefăcîndu-se că îşi face buzele, aşteaptă ca stăpînul mesei să-şi deschidă însfîrşit ochii. Aşteptarea durează cam mult; femeia îşi pierde răbdarea, se supără, dar iată... Nu, el nu o alungă şi în astfel de prilejuri tăcerea înseamnă de obicei consimţire. Femeia se aşază zgomotos, îşi aprinde o ţigare, cercetează cu dispreţ etichetele sticlelor. Din punct de vedere profesional, ar vrea însă să cunoască măcar pe scurt povestea acestui smintit vădit, nenorocirea care cu siguranţă l-a lovit, pentru ca să poată şti, ca păianjenii, unde are pielea mai subţire.

Cu un zîmbet întrebător, femeia întinde mîna spre unul din paharele pline. Mister Mac-Kinley îi pare un om de înţeles, aşa că e bine să rămînă cu el. O cam sperie însă tristeţea copleşitoare din ochii lui.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

FEMEIA: Cîte bunătăţi ai aci pe masă şi nici nu te-ai atins măcar de ele! De ce nu bei?. . . Ce ţi s-a întîmplat? Ai necazuri cu dragostea? Cu nevasta? Te persecută şefii?

Mister Mac-Kinley tace. Femeia dă din umeri cu dispreţ, ca şi cum ar vrea să spună: «Bine, o să mă descurc deocamdată şi singură... Cînd o să ai nevoie de mine, fă-mi numai un semn cu ochiul». Judecînd după felul cum i se cutremură umerii în fiecare clipă, se vede că frigul a pătruns-o pînă la oase în timp ce umbla prin ceaţa cîinoasă. Goleşte două pahare unul după altul, dă să-l ia pe al treilea... dar se opreşte. Din două pahare a şi început să se îmbete. Neîngăduit de repede pentru meseria ei.

FEMEIA: Sau poate ai de gînd să amesteci toate astea în tine ca să faci o experienţă? Bagă de seamă, să nu explodezi! Ce meserie ai drăguţule? Nu cumva eşti chimist? Nici eu nu sînt specialistă. Nu ştiu de ce, mi se pare mereu că bomba aia, ştii tu care, a mai grozavă din toate bombele cu hidrogen, e făcută din durerea omenească. Nu-i aşa? Şi ce izbîndă sărbătoreşti cu atîta furie? Un parastas, o pierdere la vre-un joc de noroc, naşterea unui băiat — bineînţeles, făcut de amant — ha-ha!

CRAINICUL: *Vorbeşte cu ea, Mac-Kinley, spune-i ceva ca s-o pui la largul ei. E rebegită de frig şi se teme să n-o alungi.*

MAC-KINLEY (liniştit): Fată dragă, îmi iau rămas bun de la lumea asta.
FEMEIA: Ai de gînd să mori?
MAC-KINLEY: Nu, să plec.
FEMEIA: Nu mai spune! Şi pleci departe? (Ascunzînd sub un zîmbet drăgălaş ciuda şi oarecare invidie:) Iartă-mă, cu siguranţă că e un secret. Cînd pleci?
MAC-KINLEY: Mîine.
FEMEIA: Atît de curînd? Nu-i nimic. Avem vreme destulă. Pînă mîine putem să ne săturăm unul pe altul pînă într-atîta încît să ajungem şi la bătaie. (Priveşte cîteva clipe rotocoalele de fum ale ţigării, apoi continuă cu un fel de îndrăzneală copilărească.) Nu vrei o blondă

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cu o experiență cam tristă a vieții? Zău așa, nu vrei să mă iei cu tine? Chiar numai ca să țin loc de cățel? Fiindcă știi. . . m-am săturat de toate cîte le văd în jurul meu. Dar numai să mă duci undeva departe, unde să nu mai existe nimic, nici oameni, nici fumul ăsta amar. . . și nici eu!

MAC-KINLEY: Ei, fetițo, eu plec și mai departe . . .

FEMEIA (cu respect): Da? Și ce cauți acolo, smintitule? Mai bine stai și așteaptă pîrjolul aici.

CRAINICUL (furios): Ei, hai, destăinuiește-te și tu cuiva, măcar o dată în viață, om necruțător, pe nume Mac-Kinley.

MAC-KINLEY: Fată dragă, eu plec în viitor.

FEMEIA: Aha, am înțeles. . . Te duci într-un salvatoriu. Va să zică ești și tu un laș!

MAC-KINLEY: Nu: vreau să fac copii.

FEMEIA (zîmbind ironic de această ciudățenie): Treaba asta poți s-o faci și aici. Pari încă în putere. Dacă te-ar bărbieri bine și te-ar ține o săptămînă la mare, sînt convinsă că ai putea să ai copii.

MAC-KINLEY: Aici o să mi-i omoare. Cu bomba cea mai mare pe care savanții o vor construi mîine. Una pentru toți copiii din lume. Ca să fie mai economicoasă. Și știi, eu nu pot să văd copii morți. M-ar doborî remușcările. Mai bine s-o șterg la vreme.

FEMEIA: Păi de asta și spuneam eu că ești un laș: vrei să fugi ca să scapi de război. Înseamnă că te-ai speriat, nu glumă. Nu te pierde însă cu firea: să știi că și ticăloșii scapă de moarte. Unii se și îmbuibă de pe urma războiului. (Cu interes:) Ești într-adevăr un bogătaș?

MAC-KINLEY: De ce crezi asta?

FEMEIA: Iac-așa! Vezi tu, bogătașii pot întodeauna să-și facă socotelile mai limpede decît săracii. . . (Pe un ton confidențial, cu limba împleticită.) Și acum, să-ți spun eu cum stau lucrurile cu tine. Adevărul este că tu n-ai iubit niciodată pe nimeni, dacă tremuri pînă și pentru copiii care nici n-au venit încă pe lume. Dragostea, știi tu cum e? Ca un vîrtej! Atîta că după orice dragoste mare vine neapărat arsura. . . Ne căim, blestemăm, plîngem. . . Da' numai după.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Fericirea în dragoste începe cu nebunia. Dacă vrei să dai un strop de crezare vorbelor unei tirfe, să ştii că eu. . . ei dar am avut şi eu fărîma mea de fericire; am ţinut-o în palmele astea . . . Da' nu m-au lăsat s-o sorb pînă la capăt. Şi, crede-mă, era o minune de băiat. Să te scoată din minţi, nu alta. . . Mecanic de maşini de calculat. Şi avea aici, pe gît, nişte vinişoare albastre, să te topeşti după ele. . . Ce vrei! A venit pîrjolul, l-au luat la război şi acolo l-au ars, l-au găurit cu nu ştiu mai ce. . .

MAC-KINLEY (făcînd ochii mici): L-au găurit cu un aruncător de flăcări?

FEMEIA: Văd că vrei să le ştii pe toate pe de rost! Nu. Mai întîi l-au străpuns cu baioneta, şi pe urmă cu tulumba aia cu flacără lungă şi roşie. . . ca o lampă de lipit. Am văzut la cinema.

MAC-KINLEY: Vreau să-ţi fac o propunere.

Femeia priveşte în gol fără să-i răspundă. Ochii îi strălucesc, şi o lacrimă îi alunecă în zig-zag pe obraz.

FEMEIA: De fapt, ai dreptate. *Ai noştri* n-o să se potolească pînă n-or să pîrjolească întreaga lume. Şi să vezi ticăloşie: ei pun focul şi tot ei fug cei dintîi. Ar fi nostim de văzut cum or să se descurce *acolo*. Iartă-mă, nici paharul ăsta nu-l bei? Ţi-e teamă să nu pierzi biletul?

CRAINICUL: Hai, Mac-Kinley, ciocneşte cu ea în cinstea călătoriei tale nebuneşti.

Mac-Kinley se supune sfatului, pentru că e puţin probabil să mai aibe un prilej mai bun de a se îmbăta şi de a uita de suferinţele lui.

MAC-KINLEY (şovăind): Ascultă. . . De ce nu te-ai duce şi tu acolo?

FEMEIA (pe gînduri): Crezi că vor fi şi acolo la preţ blondele? Dacă aş fi mai tînără. . . Dar cu anii am început să cîştig mai puţin şi cred că n-o să-mi ajungă pentru drăcia asta.

MAC-KINLEY: Dar dacă ţi-aş da biletul meu? Fiindcă pot spune că am de pe acum în buzunar un loc minunat

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

într-un munte bun, călduros și adînc. . . Vrei să ți-l dau?

FEMEIA (pierzîndu-și cumpătul): Și ce vrei în schimb? Nu știu cum, dar, parcă mă ia cu cald și cu frig. Poate că tu ești diavolul cu sacul despre care-mi povestea mama și vii prin taverne să cumperi sufletele păcătoșilor. Cu toate că sufletul meu e o zdreanță, mi-e teamă să nu ți-l vînd prea ieftin. În afară de suflet, nu mai am decît ceea ce e pe mine. . .

MAC-KINLEY: Dar dacă-ți dau locul meu în salvatoriu fără să cer nimic în schimb?

FEMEIA: Atunci o să-ți mulțumesc. . . (Neîncrezătoare, dar învoindu-se aproape.) Dar spune-mi, în afară de mine n-ai pe nimeni pe lume?

MAC-KINLEY: Am avut pe una, dar a plecat cu un marinar.

FEMEIA: Atunci, toarnă-mi... din ori care (Dă o luptă grea cu ea însăși, în cursul căreia o vedem parcă cum se gîrbovește și își pierde strălucirea.) Nu, du-te singur, în gaura aia a ta de iad. Nu vreau, n-am ce căuta acolo. Vreau să ard aici. Tot gunoiul vieții trebuie să ardă aici. Și apoi, o femeie cinstită, liniștită, frumoasă. . . care, între altele, m-a născut și pe mine. . . Dar ce importanță mai au acum toate astea?. . . Da, femeia aceea m-a învățat din leagăn că va veni, o dată și o dată, înfricoșătoarea judecată a luminii asupra răului. E drept, mă îndoiesc că voi avea și eu de cîștigat ceva din harababura aia cerească, dar știi, domnule diavol, țin neapărat să văd cum o să ardă tot gunoiul ăsta gras împreună cu clienții mei... Printre ei e și mustăciosul ăla de colo. Am fost cu el chiar ieri. (Aplecîndu-se peste masă spre Mister Mac-Kinley:) Știi, mă apucă uneori o dorință ciudată: aș vrea să-l strîng în brațe atît de tare, încît să pătrundă în trupul meu cu toți ghimpii lui. . . apoi să ard împreună cu el, cu toată lumea asta. Deși a fost rea cu mine, uneori chiar ticăloasă, într-o vreme lumea asta s-a arătat și înduioșător de bună. . . Pe atunci eram încă o fetișcană, și am iubit-o nespus, pînă la lacrimi. (Cu vocea întretăiată, printre dinți:) Dar dați-mi odată ceva cu ce să-mi aprind țigara, dobitocilor. . .

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Toţi cei din local se uită indignaţi sau batjocoritori la femeia care a tulburat buna-cuviinţă din bar. Se produce o schimbare rapidă: ceva de cîine bătut se întipăreşte pe chipul femeii, trezită pe neaşteptate din beţie. Parcă acum e şi mai mică de statură. O clipă stă locului, căutînd să-şi vină în fire, să-şi pună rînduială in gînduri, apoi se scoală cu un aer vinovat şi fără să ridice capul porneşte cu paşi mici spre ieşire.

FEMEIA (oprindu-se la jumătatea drumului şi adresindu-se barmanului care o urmărea cu privirea de la tejghea): Iartă-mă, Ed... dar ştii că nu am obiceiul să beau pe stomacul gol. Şi apoi, ticălosul ăsta mi-a răscolit tot sufletul. Jur că aşa ceva nu se va mai întîmpla niciodată, niciodată!

Înainte de a dispare în ceaţa verzuie de afară, femeia se opreşte cu spatele spre noi, să-şi facă buzele. Cînd mai întoarce o dată capul, înainte de a ieşi, ca să se încredinţeze dacă n-are totuşi cineva nevoie de o blondă, muzica a reînceput să cînte şi două-trei perechi dansează. Femeia zîmbeşte trist, strînge din umeri cu un dispreţ regesc la adresa grosolăniei bărbaţilor din local, apoi pleacă. De departe pare din nou elegantă, chiar enigmatică.

Astfel, după ce şi-a luat rămas bun de la oraş, de la viaţa lui fără rost şi de la el însuşi, Mister Mac-Kinley se duce acasă să se culce. Dimineaţa va avea mult de alergat şi deşi aceste alergături vor fi plăcute într-un anumit sens, ele vor fi totuşi alergături şi oricum, vor fi legate de plecarea într-un necunoscut de trei sute de ani.

CRAINICUL: *Dacă în ajun blestematul de timp abia trecea, acum goneşte ca un besmetic.*

Cu un gest obişnuit, casierul controlează biletul de loterie, apoi aşază un maldăr de bani în faţa lui Mister Mac-Kinley, care scos parcă din cutie semnează, mulţumeşte înclinînd capul, pentru felicitări, şi pleacă.

Acum noul fericit e în biroul firmei «*Bolder & Co.*».

MAC-KINLEY (sigur de el): Socotiţi că nu este cazul să prelungiţi durata şederii în subsolul dumneavoastră, să zicem, pînă la patru sute de ani?

ÎNGERUL DE LA GHIŞEU (întocmind actele): Toate pronosticurile statistice arată că termenul contractat de dumneavoastră, Sir, este absolut suficient. Şi apoi, nu se ştie ce modă şi ce rînduieli vor fi într-un viitor atît de îndepărtat, ca să puteţi ţine pasul cu urmaşii.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Lui Mister Mac-Kinley i se înmînează contractul sub forma unui carnet gros, cu o mulţime de prescripţii în toate limbile. Funcţionarii îl felicită respectuos. Ce plăcut e să ai de a face cu o astfel de firmă... O, dacă şi locatarii care vin pe veci în cimitire s-ar putea simţi tot atît de bine!

MAC-KINLEY: Vă mulţumesc. Data instalării mele este indicată în contract?

ÎNGERUL: De sigur, Sir! Vă puteţi instala începînd de la amiaza zilei cînd aţi semnat contractul.

MAC-KINLEY: Îmi voi aminti întotdeauna de excepţionala dumneavoastră amabilitate.

ÎNGERUL: Noapte bună, Sir.

Pe seară, Mister Mac-Kinley, încărcat cu pachete, se întoarce acasă pentru a-şi lua rămas bun de la familia gazdei, care l-a îngrijit atîţia ani ca pe o rudă. S-a hotărît să-şi petreacă ultima seară în sînul acestei familii. Sînt oameni harnici, buni, cinstiţi şi nu prea bogaţi. Mister Mac-Kinley împarte daruri tuturora şi pune pe masa cu mîncăruri modeste sticla de vin pe care o adusese. Îndată ce se aşază cu toţii la masă, fetiţa gazdei, în vîrstă de trei ani, se urcă, fără să-i ceară voie, pe genunchii lui Mac-Kinley. În timp ce cei mari stau de vorbă, fetiţa explorează buzunarele lui Mister Mac-Kinley şi scoate din cel de la piept o bomboană lungă, învelită în poleială. Începe s-o mănînce cu plăcere, fără să se mire prea mult că un obiect atît de lung a încăput într-un spaţiu atît de redus. De altfel, aşa şi trebuie să se petreacă lucrurile cînd ai de-a face cu vrăjitori deadevăratelea.

În imaginile următoare, în care se perindă în prim plan toţi cei care iau parte la seara de adio, fetiţa nu se mai vede. În afară de cei ai casei, au venit să-şi ia rămas bun de la Mac-Kinley şi alţi locatari ai imobilului pe care i-am întîlnit în acest film şi cu alte prilejuri.

Unul dintre ei rosteşte un discurs hazliu în cinstea lui Mac-Kinley, care pleacă spre veşnicie şi îi urează să ţină sus, şi *acolo*, torţa libertăţii, a iniţiativei particulare şi a democraţiei.

Toastul oratorului: În sănătatea lui Mister Mac-Kinley, erou al vremurilor noastre şi în cinstea vitejiei sale! Ceea ce face el este la fel de senzaţional ca zborul într-o rachetă spre lună... atîta doar că se îndreaptă în cealaltă direcţie!

STĂPÎNUL CASEI: Acum, că ai scăpat de toate grijile şi că ai biletul de drum în buzunar, putem închina paharul ca să-ţi urăm o călătorie fericită. (Turnînd soţiei sale:) Vezi că şi în cartierul nostru a binevoit

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

să se oprească fericirea?... Norocosule, arată-ne și nouă permisul tău de intrare în raiul pămîntesc, să vedem și noi măcar cum arată.

MAC-KINLEY (întinzînd un talon): Iată... țidula asta costă zece mii de dolari!

STĂPÎNUL CASEI: Nu-ți vine să crezi că în acest petec de hîrtie stă tot viitorul lumii! Și ce primești în schimbul acestei sume?

Contractul și prospectele firmei cu anexele ilustrate trec din mînă în mînă. Invitații se uită neîncrezători la tunelul salvatoriului, cu firide înguste în perete.

UN LOCATAR NEÎNCREZĂTOR: Sînteți convins, Mister Mac-Kiley, că un om adult poate să încapă în gaura asta fără nici o noimă?

SOȚIA LUI (întinzînd capul ca să privească poza): Se vede că îi mai împinge călcîiele cu capacul ca să încapă.

LOCATARUL NEÎNCREZĂTOR: Doar dacă îl bagă cu genunchii îndoiți.

GAZDA: Zău că ești un om curajos, Mister Mac-Kinley! Nu te temi să îmbătrînești dintr-o dată cu două sute de ani??

STĂPÎNUL CASEI: Ce cu două sute? Are chitanță pentru două sute cincizeci de ani! Dacă ar fi fost după mine, aș fi cerut mai mult, ca să fiu și mai sigur...

GAZDA: Pe mine mă apucă groaza cînd mă gîndesc chiar și la ce se va întîmpla numai peste optzeci de ani! Mi-e frică de viitor mai rău ca de moarte!

MAC-KINLEY: Firma «S.B.» asigură clienților ei nu numai deplina integritate corporală, dar și o întinerire cu cel puțin zece la sută.

SOȚIA LOCATARULUI: S-ar putea, în cazul ăsta, să te trezești *acolo* un băiețandru și să trebuiască să te duci iar la școală. (Brusc:) Dar dacă gazul o să se oxideze în timpul ăsta și o să se strice?

UN ALT LOCATAR PLIN DE ÎNCREDERE (cu autoritate): S-a verificat totul pe cobai și pe ăștia... cum le zice... pe automate.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SOŢIA LOCATARULUI: Doamne, cît de mult am progresat în ultimii 30—40 de ani!

LOCATARUL PLIN DE ÎNCREDERE: În invenţia asta se aplică o tehnică specială, de care ştiinţa de ieri habar n-avea.

GAZDA: Nu, mie mi-e teamă pentru dumneata într-un alt sens, Mister Mac-Kinley. . . Nu te înspăimîntă gîndul să te pomeneşti deodată la capătul lumii, fără prieteni, pe o stradă necunoscută, unde să n-ai la cine găsi o uşă deschisă? Aşa se întîmplă uneori în vis: se face că rătăceşti printr-un oraş în care n-ai mai fost niciodată. În jurul tău totul e străin, oamenii aleargă ca turbaţi după treburile lor şi rostesc cuvinte îndrugate parcă de nişte maşini. Te trece o sudoare rece, dar nu poţi să te trezeşti. Ne-am obişnuit atît de mult cu dumneata în ăşti paisprezece ani. . .

MAC-KINLEY (dus pe gînduri): Ei da, te înţeleg. E firesc să te sperie gîndul că un om o să rămînă singur, singur pe veci, cu el însuşi şi cu fericirea lui.

STĂPÎNUL CASEI: Nu te potrivi cu ea, Mister Mac-Kinley! Nici o cobe nu poate opri pe loc progresul. În sănătatea celor care pleacă!

Din nou ciocnesc cu toţii, cu exclamaţiile obişnuite în ţara lor.

GAZDA: Eu pentru nimic în lume n-aş face aşa ceva! Poate că şi aici am ajunge să găsim ac de cojocul ălor ce ţin morţiş să dezlănţuie războiul. Mai ales că oamenii doresc pacea din tot sufletul. Da' pentru asta, ar trebui să punem cu toţii umărul. Şi pe urmă ştii, dacă e vorba numai de moarte, poţi muri oricînd, chiar şi fără război. De unde ştii dumneata de pildă, că *acolo* dacă o să fie altă climă, viitorii dumitale copii n-or să răcească?

MAC-KINLEY: Dar aici, Mrs. Flynn, o să mi-i ucidă pur şi simplu!

GAZDA: Vezi, Mister Mac-Kinley, tocmai din asta se trage nenorocirea oamenilor, da, din faptul că fiecare tată nu se simte tată al tuturor copiilor de pe pămînt. Şi mă mir cum poate fi aşa! Lacrimile de copil sînt molipsitoare: dacă începe să plîngă unul, se pornesc

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

să plîngă toţi ceilalţi de pe glob. Oamenii au început să trăiască într-o casă prea strîmtă. Se aude prin pereţi. Dumneata însă, şi alţii la fel ca dumneata, vă îngrijiţi numai de micuţii dumneavoastră şi numai pe ei vreţi să-i puneţi la adăpost. Dar ce se întîmplă cu toţi ceilalţi?

Tăcere. Obiectivul se îndepărtează. Se văd toţi mesenii ridicîndu-se în picioare, şi uitîndu-se îndelung la fetiţa gazdei, care a aţipit pe genunchii lui Mac-Kinley. Doarme liniştită, cu bomboana începută în mînă, oftînd în somn, din pricina amărăciunilor ei copilăreşti. Şi în clipa aceea nu există nimic mai frumos şi mai înţelept decît ea în tot universul.

Rămas în sfîrşit singur, după ce se satură privind-şi preţiosul talon, Mister Mac-Kinley se culcă într-o pijama în dungi... Judecind după toate aparenţele, cu toată teama lui Mrs. Flynn, s-ar zice că este totuşi o mare fericire să rămîi singur, cu visurile şi vedeniile tale ademenitoare de viitor.

În dimineaţa următoare, încheind definitiv cu frămîntările lui pămînteşti, Mister Mac-Kinley coboară în sanctuarul subteran al lui Bolder şi începe să fie pregătit pentru a fi expediat dincolo de orizonturile grozăviilor virtuale de mîine. Păşeşte într-un hiton steril pe coridorul strălucitor de faianţă, înconjurat de zeiţele firmei, strălucind de frumuseţe şi curăţenie. Cu aceeaşi faţă lipsită de orice expresie, în ciuda desfătării trupeşti uluitoare, de care e cuprins, se zgribuleşte din pricina spumei cu reflexe sidefii, străbătută de curenţii electrici purificatori. În sfîrşit, întins pe un cărucior elegant, cu arcuri, Mister Mac-Kinley se îndreaptă, în sunetele melodiei paradisiace, de care s-a cam plictisit puţin, spre lăcaşul unde va rămîne singur multă vreme.

CRAINICUL: Aşadar, la revedere, Mister Mac-Kinley! (Cu un oftat de invidie:) *La revedere, răsfăţat al soartei! Aminteşte-ţi de noi care vom trebui să ne descurcăm aici cum vom putea...*

Pregătit după toate regulile, Mister Mac-Kinley este introdus într-un orificiu rotund din perete, capacul se închide cu piuliţe, răsucite cu nişte uriaşe chei franceze şi curînd totul se cufundă lin într-o aureolă plăcută, cu aspect de valuri irizate, din pricina unor condensări şi rarefieri ciudate — aureolă presărată de curbe şi scîntei care aleargă parcă vrăjite, ca pe ecranul unui oscilograf. (Se vede că tot atît de atrăgător se vor înfăţişa şi cele mai obişnuite procese electrochimice din creier cînd ele vor putea fi urmărite prin microscopul de senzaţii, încă neinventat). În acelaşi timp, zornăie parcă un lanţ de ancoră şi prin zornăitul lui asurzitor răzbat mai întîi paşii tîrşiţi ai unui uriaş supărat care urcă o scară. Acest sunet se transformă apoi în pufăitul tot mai rapid al unor pistoane de locomotivă, a cărei viteză creşte... Acest pufăit aminteşte în acelaşi timp, chinuitor de sugestiv, respiraţia întretăiată a unui om obosit de moarte... Răsu-

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

flarea lui, aproape de agonie, este întreruptă la rîndul ei, de țipătul unei păsări, asemănător scrîșnetului cremenei pe sticlă. Toate aceste sonorități sînt ecouri ale ultimelor impresii din conștiința umană care se stinge și care are un diametru imperceptibil de mic, dar sunetele par înalte și sonore, cu un ecou puternic, ca și cum ai avea o boltă deasupra capului.

Pe ecran apar mai întîi tot felul de imagini: grozăvii și mistere, care s-au întipărit în amintire începînd din copilărie. Un taur vrea să te împungă cu coarnele, dar o mînă binefăcătoare, care se întinde pe tot ecranul, cu siguranță mîna tatălui, acoperă cîmpul vizual. O bătrînă înfricoșătoare, cu chipul întunecat și cu o monstruoasă traistă în carouri, trece pe lîngă copil. Un turn de nisip se prăbușește; niște oameni trec în goană cu gura căscată, dar fără să facă nici un zgomot; un foc mare își înalță vîlvătaia și fumul se transformă miraculos în copaci minunați, cu frunzișul des. Deodată, apar de undeva doi fluturi frumoși care zboară în unghiuri egale din punct de vedere geometric, în liniștea care vibrează ca un sunet de violoncel ce se stinge.

Potrivit ideii autorului, ilustrarea atît sonoră cît și vizuală, a ceea ce urmează, va fi posibilă numai printr-o intervenție artificială, în fonogramă, trebuind să fie desenată în dinamica temei cu o grafică ciudată. Ea va reprezenta o alunecare îndelungată, conformă cu termenul contractual al lui Mister Mac-Kinley, printr-un tunel nesfîrșit, cu devieri cînd spre dreapta cînd spre stînga, cînd pe verticală, trecînd — lucru de neînlăturat pentru o conștiință vie, chiar și adormită — peste bariere, pante și prăpăstii. Ulterior, aceste treceri se vor înșuruba parcă în bezna definitivă și, pentru scurt timp, totul se va stinge, în afară de o notă muzicală vibrantă, care parcă sfredelește undeva în căutarea unei ieșiri și zumzăie ca un bondar. Apropierea de halta existenței comandată de Mister Mac-Kinley va fi indicată prin mișcarea unor pete de lumină, simultan cu intensificarea unei melodii vagi și neliniștitoare, obișnuită înainte de trezire. Ultima secvență va fi un peisaj abstract, fără nici un fel de amănunte, cu un soare palid ridicîndu-se la orizont.

Un zgomot metalic, ca pe un peron de gară. Apoi Mac-Kihley aude prima voce omenească, de la coborîrea lui *acolo*.

— Trezește-te Mister Mac-Kinley, te felicităm că te-ai întors la viață...

Scos din cabina sa de granit, Mister Mac-Kinley stă întins pe cărucior, cu ochii închiși. Respiră regulat și în același ritm se mișcă acele aparatelor de măsurat pulsul de la căpătîiul lui. Barba mare care-i acoperă obrajii, confirmă economia, prevăzută, la frizer.

CRAINICUL: Destul; nu mai lenevi! Și așa am abuzat de atenția spectatorilor. Pășește în lumea fericirii, Mac-Kinley! Frizerul te așteaptă.

De cum deschide ochii, e înconjurat de zeițe corecte și severe, aproape la fel ca cele dinainte, poate doar ceva mai puțin frumoase și mai mici

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

de statură. Cu gesturi obişnuite, ele aşază în fotoliu pe clientul care a scăzut foarte mult în greutate, fixează de corpul lui electrozi profilactici, iar frizerul, uitîndu-se din cînd în cînd la o fotografie veche a lui Mister Mac-Kinely, îl readuce repede pe client aproximativ la înfăţişarea de mai înainte.

Fireşte, Mister Mac-Kinley ar vrea foarte mult să arunce pe fereastră o privire asupra pămîntului făgăduit al visurilor sale, dar, nu se ştie de ce, majoritatea zidurilor n-au ferestre, iar deschiderile, cu o destinaţie necunoscută, sînt acoperite, în afară de perdele, cu obloane grele de metal.

O zeiţă, cu ochii puţin plînşi, îi aduce numaidecît un dejun destul de modest, după o abstinenţă de aproape două secole şi jumătate.

MAC-KINLEY (de o veselie ne la locul ei): Ce părere ai, Miss, mai sînt bun să mă însor?

Zeiţa răspunde cu un zîmbet blînd la gluma clientului şi îndată ce acesta îşi termină dejunul prevăzut în contractul care dispare în mod suspect, îl pofteşte la următoarea operaţie care precede ieşirea.

— *Poftiţi pe aici, Sir* — îi spune o altă zeiţă arătîndu-i maşinal o uşă.

Nu înţelegem ce s-a putut petrece în dosul acelei uşi: Aproape imediat Mister Mac-Kinley iese din acea încăpere tainică într-un costum al firmei, în dungi, semănînd a pijama.

— *Acum vă rog să vă prezentaţi aici, Sir*, îi spune o altă zeiţă, făcîndu-i semn spre un ghişeu unde i se numără clientului vreo zece ţigări pe jumătate scuturate şi dezgustător de strîmbe, apoi nişte bani îndoielnici, care seamănă cu hîrtia colorată cu care se învelesc caramelele.

Din păcate, Mister Mac-Kinley nu izbuteşte de loc să stea de vorbă cu cineva, să pună întrebări, să-şi împărtăşească impresiile despre trecutul odios, care, slava domnului, a rămas departe în urmă. I se pare chiar că cei din jurul lui nici nu-l văd măcar.

— *Pe aici, Sir!* îi spune o a treia zeiţă, drept răspuns la întrebările neliniştite ale lui, indicîndu-i o uşă care pare să fie un vestibul.

Graba necuviincioasă cu care personalul salvatoriului caută să se descotorosească de un client şi încă într-un veşmînt aproape de puşcăriaş trezeşte indignarea lui Mister Mac-Kinley şi numai bunul simţ, prin glasul crainicului, îl îndeamnă să se supună obiceiurilor dintr-o altă lume.

Păstrîndu-şi demnitatea personală, jignită acum, şi abţinîndu-se de a rosti cuvinte de prisos, Mister Mac-Kinley părăseşte salvatoriul, fără să întoarcă măcar capul spre a vedea ce o fi însemnat zăngănitul şi uruitul auzit în spatele lui.

Coloritul specific şi aspectul trist al regiunii, uşor înclinate, care se înfăţişează lui Mister Mac-Kinley sînt de asemenea de natură să întunece chiar şi cea mai bună dispoziţie. Cu excepţia unei sumedenii de capace sferice ciudate, ca acelea de la canalizare, risipite pe povîrniş (şi care reprezintă acoperişurile noului oraş, în întregime subteran) şi în afară de un copac carbonizat care-şi înalţă, în primul plan, parcă rugător, spre cer, cioturile negre, pe întregul peisaj nu se vede absolut nimic, pînă la orizont. Nu se aude nici cîntecul atît de mult dorit al păsărelelor, nici gunguritul copiilor, nici un sunet cunoscut, nimic... în afară de o sirenă înfricoşătoare, care porneşte să urle deodată, ca în vremurile triste de altă dată.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Aşadar, a fost o capcană? Evadarea din epocă n-a izbutit?

Visul scump al lui Mister Mac-Kinley se încheie cu o *alarmă aeriană* obişnuită, dar într-un stil întrucîtva nou: cu un geamăt înfricoşător, de trîmbiţă, care în cele din urmă se stinge. Imediat se produc în privelişte modificări ciudate. Sub ochii lui Mister Mac-Kinley, construcţiile de la suprafaţă ale salvatoriului se cufundă lin în pămînt, iar cerul începe să se întunece luînd un aspect sinistru. Nu mai e în jur nici un ascunziş, nici o vizuină, nici un suflet viu. Numai o pisică înnebunită de groază goneşte în salturi sălbatice, la întîmplare, pînă cînd mîna sigură a stăpînului ei o înşfacă din zbor şi o vîră sub un capac care se ridicase uşor, apoi se închide iarăşi cu un bubuit.

În aceeaşi clipă, un şirag de focuri înfricoşătoare se ivesc scheunînd de după orizontul întunecat. Aleargă drept înainte apoi se întorc, ca într-o acţiune de recunoaştere; altele rătăcesc în văzduh, asemenea unor licurici uriaşi, căutind ceva. Dar iată că au descoperit silueta singuratică a lui Mister Mac-Kinley şi se năpustesc din toate părţile sărind şi mugind asupra lui. Un novice nu poate să suporte aşa ceva şi Mister Mac-Kinley se prăbuşeşte urlînd pe pămîntul pîrjolit al visului său, apoi totul se cufundă într-o neființă salvatoare.

Cînd bezna se risipeşte puţin, ca orice pe lume, în jurul lui Mister Mac-Kinley apar contururile odăii pe care o cunoaştem, ale patului şi ale restului mobilierului său simplu. Mister Mac-Kinley se află acasă la el, întins pe podea, în pijama, cu braţele în lături... Prin urmare, totul a fost doar un vis? E drept că şi zeiţele, şi salvatoriile arătau cam suspect, toate la fel, ceea ce nu se întîmplă în realitate, apoi şi frizerul... Parcă poţi bărbieri un om plimbînd o măturică pe obrajii acoperiţi de o barbă mai ţepoasă ca pîsla?

E dimineaţă şi acele deşteptătorului arată lui Mister Mac-Kinley că s-ar putea să întîrzie la serviciu. Deodată un glas drag de copil răsună liniştitor de după uşă.

FETIŢA: Mister Mac-Kinley, vă pofteşte mama la cafea... Vedeţi să nu întîrziaţi astăzi!

Mister Mac-Kinley nu o aude. Stă în mijlocul camerei şi nu-şi poate lua ochii de la talonul salvator « *S—B* » de pe măsuţa de noapte. Întinde ca un automat mîna spre hîrtiuţa atît de preţioasă, dar deocamdată nu putem prevedea ce are de gînd să facă cu ea. Se înţelege doar că visul lui de evadare tot mai luptă în el cu visul rău din noaptea abia sfîrşită.

FETIŢA (întorcîndu-se la uşă): Iar am uitat să vă spun bună dimineaţa. O să mă certe mama. Bună dimineaţa, Mister Mac-Kinley.

MAC-KINLEY (distrat): Bună dimineaţa, puişorule!...

Mac-Kinley deschide fereastra, închide ochii şi, strîngînd pleoapele, întinde peste pervaz mîna în care ţine hîrtiuţa preţioasă. Parcă totuşi nu se îndură. Dar iată că prinde curaj, dă drumul hîrtiei pe care o ia vîntul. Dacă o urmărim, vedem că mai întîi pluteşte mult prin aer, apoi că este purtată de vînt deasupra parcului unde se aşază tocmai pe un morman de

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

frunze rostogolite de vînt. Din nou talonul care dă dreptul la fericirea egoistă aleargă pe potecă, voind parcă să aleagă pe norocos dintre trecători. Iată cum soarta urmăreşte pe un bătrînel cu umbrelă şi pălărie tare, de modă veche, şi care nu-şi dă seama de ceea ce se petrece. Hîrtiuţa i-o ia înainte, se joacă ca o pisicuţă, pînă cînd bătrînul o ridică. Vedem cum expresia de mulţumire care i se întipăreşte pe faţă la început se stinge treptat. Nu, ar face un păcat să plece. Şi apoi, acum nu mai are nici un rost să-şi părăsească pe bătrîna lui. Prinde hîrtia de spătarul unei bănci, ca s-o găsească alt norocos şi se îndepărtează întorcînd din cînd în cînd capul cu un zîmbet hîtru.

În timpul acesta, Mister Mac-Kinley s-a îmbrăcat şi acum îşi ia micul dejun. Mrs. Flynn, simpatica sa gazdă, şterge vasele la bucătărie şi prin uşa deschisă stă de vorbă cu chiriaşul ei... Într-un cuvînt, se mai poate totuşi trăi pe lumea asta.

GAZDA: Nu te-a trezit furtuna de azi noapte, Mister Mac-Kinley? Îmi era teamă să nu spargă vîntul geamurile...

MAC-KINLEY: O, eu dorm buştean, Mrs. Flynn.

GAZDA: Abia spre dimineaţă s-a potolit. Dar acum s-a şi zvîntat pe jos. Afară e chiar tare plăcut. Asta-i semn că iarna bate la uşă. Cred că o să avem un Crăciun minunat, anul acesta.

MAC-KINLEY: Eşti serviciul nostru meteorologic, Mrs. Flynn.

GAZDA (oftînd): Prezicerile mele mă costă atît de scump, încît nu ţi-aş dori să le poţi face şi dumneata, Mister Mac-Kinley. (Auzind o bufnitură în odaia vecină.) Ce faci acolo, fetiţă rea?

FETIŢA: Cad...

GAZDA: Stai liniştit, bea-ţi cafeaua. Treaba ei ce face acolo, păstrează-ţi forţele pentru lucrurile mai importante. (Se vede că i-a trecut un plan şiret prin minte.) Ce faci diseară?

Mrs. Flynn nu cunoaşte încă hotărîrea nouă, definitivă, a chiriaşului ei.

MAC-KINLEY: Vezi, Mrs. Flynn, nu m-am hotărît încă...

GAZDA: Atunci, nu te duce nicăieri, diseară. Miss Bettle mi-a făgăduit că va trece pe la noi. M-am prăpădit de rîs cînd mi-a povestit la telefon cum a încercat, la ultima voastră întîlnire, să-ţi stîrnească gelozia, prefăcîndu-se că se lasă încîntată de vorbele unui

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cunoscut de al ei... un marinar. N-a priceput însă de loc unde te-ai ascuns atunci.

MAC-KINLEY: Într-un bar de peste drum.

(Rîd amîndoi de fericitul deznodămînt.)

GAZDA: Aşa bănuia şi ea. Ştii, cît a stat la mătuşa ei s-a bronzat şi s-a făcut mult mai drăguţă. Aproape că n-am recunoscut-o... Hai, vino diseară!

MAC-KINLEY: Eşti totdeauna atît de bună cu *noi*, Mrs. Flynn...

Ca de obicei, porneşte grăbit spre slujbă. Parcul, frunzele care cad, copiii care se joacă şi care se încolonează dintr-o dată într-o procesiune, cu tobe şi steaguri, pentru a sărbători parcă hotărîrea lui Mister Mac-Kinley de a nu-i mai lăsa singuri pe lume.

Mister Mac-Kinley se întoarce spre ei şi îi învăluie într-o privire ciudată. Şi iată că pentru prima dată în tot filmul, zîmbeşte ochilor lor încrezători şi nevinovaţi, mînuţelor întinse, zîmbind totodată şi propriului său viitor.

CRAINICUL: Am fost întotdeauna convins, dragă Mister Mac-Kinley, că eşti un om tare cumsecade!

În romîneşte de I. IGIROŞIANU

Ilustraţii de H. GUTTMAN

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

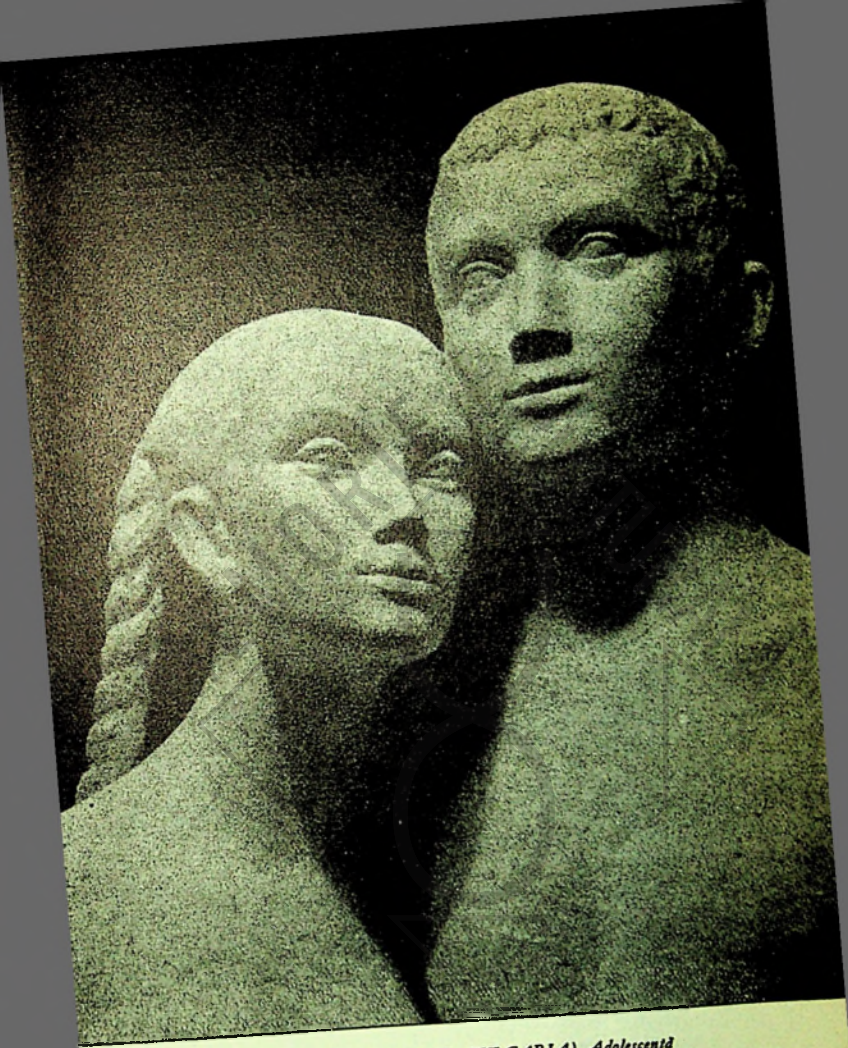

ILIA VASILIEV (R. P. BULGARIA) *Adolescență*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

NEDEALKO IORDANOV

R. P. Bulgaria

A FOST ODATĂ O SERVIETĂ

A fost odată o servietă studențească,
leagăn de prunc legănat
de mîinile noastre vecine,
spre tine, spre mine, spre tine,
încoace și-ncolo, încolo și-ncoace.

Habar n-am despre ce vorbeam.
Atîta doar țin minte bine,
că degetele noastre se atingeau ușor
cînd leagănul se apleca spre mine,
apoi se depărtau, întristător.

Se-ntunecase. Trebuia să pleci.
Și legănîndu-se fără popas,
servieta veche, cenușie,
ne despărțea la fiecare pas.
Numai noi trei, pe ulița pustie.

Atunci te-am luat de mînă prima oară:
o vrăbiuță înghețată,
mînă de fată, subțirea,
de nimenea cuprinsă, niciodată.

Mîna mea — dogorea.

Cine mai știe unde s-a topit
servieta veche, cenușie,
care se legăna, necontenit
între noi doi, pe ulița pustie ?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Acum — odaia se legăna,
masa din mijloc, cerul din geamuri,
casele, pomii, luceferii-n ramuri,
pînă și luna, și ea...

Tot universul se legăna,
încoace și-ncolo, încolo și-ncoace,
spre tine, spre mine, spre tine...
În mîinile noastre era
lumea-ntreagă, știu bine,
și nimeni nu putea să ne-o răpească,
și-o legănam, sub stelele profunde,
parc-ar fi fost servieta aceea studențească
ce se pierduse cine știe unde...

În romînește de DAN DEȘLIU

GHEORGHI DASCALOV (R. P. Bulgaria) *În numele vieții*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MALCINHU

R. P. Chineză

DRUMUL

BĂTRÎNA Mama Tarva se trezi în cîntecul de dimineaţă al păsărilor cîmpiei. Se sculă şi deschise ferestruica din acoperişul iurtei, iar aerul pro spăt şi jilav se revărsă înăuntru ca o cascadă. Dimineaţa, fireşte, cel dintîi lucru pe care-l fac bătrînele este să mulgă vacile şi ţîşniturile înspumate ţîrîie în şiştar ca şiroitul ploii de primăvară, noaptea.

Asupra cîmpiei plutea încă o ceaţă fumurie, iar drumul alb şi curat, ce se aşternea dinaintea iurtei, era tulbure şi tremurător ca o rază de lună pe apă.

Stropi de rouă, grei, atîrnau de firele cărnoase de iarbă din stepă. Din mai multe iurte din apropiere se înălţa, încolăcit, fum de bucătărie. După cum îi era obiceiul în fiecare dimineaţă, Mama Tarva îşi muie două degete în lapte şi împroşcă în cele patru vînturi cîţiva stropi, în timp ce-şi murmura rugăciunea: « Bucura-s-ar de sănătate şi fericire cei de la Combinatul siderurgic Paotou! »

Din depărtare se auzea un camion apropiindu-se prin ceaţă.

« Nici nu s-a luminat bine şi au şi început să vină! »

Bătrîna intră repede în cort şi puse de ceai. Muncitorii totdeauna poposeau în trecere la iurta primitoarei Tarva, să bea o ceaşcă de ceai şi să se mai odihnească.

Sălaşul Tarvei era aşezat în apropierea şoselii Paotou-Bayin Obo. Toate vehiculele trebuiau să treacă prin faţa uşii ei. În apropiere curgea fără odihnă un pîrîiaş, şi şoferii opreau adesea ca să-şi împrospăteze apa din radiatoare. Dar ceea ce îi atrăgea mai mult într-acolo era renumele Mamei Tarva, isprăvile pe care le făcuse, şi căldura cu care îi primea.

Cîteva camioane traseră lîngă pîrîu. Unul dintre şoferi o salută de departe, strigînd:

— Avem un transport urgent, bunico. Nu putem zăbovi.

— Dar ceaiul e gata, răspunse ea dezamăgită, din uşa iurtei. Sorbiţi măcar cîteva înghiţituri!

— Nu e timp, bunico! Pe altă dată!

Camioanele se puseră în mişcare. Cu toate că plouase în timpul nopţii, de pe şoseaua netedă se ridica o pulbere uşoară. Îmbîcsită de praf, ceaţa dimineţii parcă se îngroşase.

— Ce ţi-e şi cu băieţii ăştia! Zi, noapte, nu stau locului. Mare trebuie să mai fie Combinatul ăsta al noastru al fierului şi oţelului. După atîţia ani, tot clădesc şi clădesc!

Camioanele se pierdură în ceaţă şi bătrîna îşi spuse: « Se vede treaba că acum lucrează mai repede. De cîteva zile, unul n-a oprit. » Oftă. « Şi după ploaia de azi noapte, şoseaua o fi plină de hîrtoape. »

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Intră înapoi în iurtă, sorbi de două ori din ceaşca ei de ceai cu lapte, apoi puse mîna pe o lopată şi ieşi în drum.

Cum spunea şi Tarva, de cincizeci de ani se tot ţinea după coada vacilor pe întinsul cîmpiei. Deşi pînă în ziua de azi nu fusese la Paotou, mulţumită şoselii, ea era la curent cu toate schimbările care aveau loc acolo, ca şi pe Bayin Obo şi pretutindeni, cît era cîmpia de largă. Şoseaua era una din cele mai mari artere de comunicaţie din cîmpia Ulan Ciap. Vehiculele o străbăteau fără încetare şi Tarva trăgea cu urechea, atentă, la discuţiile şoferilor. De fapt, se putea spune că nu prea se întîmpla să fie vreun lucru de care ea să nu ştie.

« Furnalul numărul unu de la Paotou o să înceapă să producă oţel înainte de Ziua Naţională.»

« Fiindcă n-au sosit traversele la timp, calea ferată electrificată din munţii cu zăcăminte de fier de la Bayin Obo a intrat în funcţiune cu cîteva luni mai tîrziu!»

« O muncitoare oţelară a născut în aceeaşi zi trei băieţei dolofani!»

Mama Tarva ieşi in drum. Ploaia săpase cîteva viroage mici, dar nu pricinuise stricăciuni prea grave. Pornind la treabă cu o energie şi o uşurinţă care dezminţeau zbirciturile de pe faţa ei, Tarva se apucă să repare drumul.

De obicei, Tarva păstra bătătura din faţa uşii netedă ca faţa unui lac liniştit. Cînd şoferii trăgeau în faţa iurtei, aruncau cîte o glumă: « Ehei! palma asta de pămînt e ca asfaltul!» Iar păstoriţele, cărora le place să facă asemuiri, ziceau: « E ca o năframă proaspăt călcată.»

Şi toţi aruncau cîte o privire recunoscătoare înspre iurta aceasta mongolă curată ca oglinda, aşezată în partea de miază-noapte a şoselii. Iar Tarva stătea în uşă, şi le făcea semn cu mîna, zîmbindu-le drăgăstos.

Ceaţa se ridică, şi un luciu roşietic se întinse pe ierburile încărcate de rouă. Tarva termină de astupat viroagele. Expresia de mulţumire de pe faţa ei îi netezea zbîrciturile.

În pămîntul moale de sub picioare vedea parcă urmele paşilor ei de copilă, petele de sînge proaspăt ale singurului ei fecior...

Şoseaua! Şoseaua asta obişnuită, care tăia cîmpia acoperită de ierburi, era ca o martoră vie a întregii vieţi a Tarvei.

Acum mai bine de patruzeci de ani, cînd Tarva era încă o copilă, doar cîteva iurte înnegrite de fum punctau această parte a cîmpiei. Traiul era singuratic şi trist. Familia Tarvei săracă lipită pămîntului, nu avea « nici măcar un acoperiş de iurtă deasupra capului, nici măcar o vită care să stîrnească praful.» Au dat-o pe Tarva la stăpîn, mulgătoare la un proprietar de vite foarte bogat. Într-o zi, fiindcă un tăuraş a răsturnat o jumătate de găleată de lapte, stăpîna casei a bătut-o de a învineţit-o. În noaptea aceea, Tarva a fugit acasă. Pe atunci nici o şosea nu străbătea cîmpia, şi paşii Tarvei au marcat pe pămînt prima urmă abia văzută. Mai tîrziu, în liniştea nopţilor luminate de lună, Tarva urma adesea poteca aceea îngustă pînă la o dună de nisip unde se întîlnea cu tînărul păstor Tseren. Cîtă dragoste şi fericire a văzut potecuţa aceea! În fiecare vară, desculţă, Tarva şi-a mînat vitele de-a lungul ei de sute şi mii de ori. Cu trecerea anilor iarba s-a strivit, seminţele ei s-au împrăştiat; şi pe nesimţite, poteca a devenit un drumeag argintiu şerpuitor.

Pe drumul acela a venit Tseren cu neamul său ca s-o ia, în ziua cînd s-au cununat. În anul următor, Tarva a născut un băieţel dolofan. De drag ce le

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

era, i-au dat numele Djurek, care pe limba mongolă înseamnă « inimă ». Cînd copilul a început să se ridice în picioruşe, Tarva, la capătul zilei de muncă, îl învăţa să umble pe drumeagul acela, în lumina ştearsă a amurgului. Cînd a început să lege cuvintele, o dată, arătînd la luna rotundă din cerul de safir al nopţii de deasupra cîmpiei, copilul a întrebat:

— Mamă, ce-i aia?

— E luna, lampionul lumii.

— Ce e un lampion?

— Ceva ce dă lumină noaptea.

— Noi de ce nu avem un lampion?

Ea şovăi o clipă, apoi îi spuse copilului:

— Pentru că sîntem săraci.

— Ce-i aia săraci?

Tarva a strîns uşor mînuţa copilului, a început să plîngă şi n-a mai putut vorbi.

Băieţelul a văzut lacrimile de pe obrajii mamei sale şi nu a mai întrebat nimic.

Tseren era un vînător iscusit. Într-un an « a avut noroc » şi a doborît mult vînat, pe care l-a schimbat la Paotou pe un car cu boi. De atunci înainte, Tarva n-a mai trebuit să se frîngă de şale cărînd acasă coş după coş cu balegă uscată de pe cîmp.

După ce Djurek s-a făcut măricel, a început să-şi ajute mama la treburile mai uşoare ale gospodăriei. L-a luat cu ea cînd s-a dus cu carul să cosească fîn ca să aibă nutreţ pentru oi peste iarnă, şi atunci a lăsat primele urme de roţi pe drumeagul acela întortocheat. Mai tîrziu, călătorii veniţi de departe îşi opreau deseori căruţele la uşa ei să bea o ceaşcă de ceai şi să se odihnească la umbra răcoroasă a iurtei.

Oamenii zic: « drumurile sînt făcute de călători ». Cît este de adevărat! Întocmai aşa a fost croită şi şoseaua aceasta de-a curmezişul cîmpiei nesfîrşite.

Cît amar de ani şi cu cîţi paşi necăjiţi n-au bătătorit Tarva şi ai ei drumul acesta! După ani de trudă, cei doi soţi au reuşit să adune cîteva oi. Nutreau visul fericit ca în cîţiva ani să ajungă să aibă o turmă întreagă, şi atunci viaţa le-ar fi fost mai uşoară. Dar umbra neagră a năpastei înainta spre ei pe drumul ce trecea prin faţa sălaşului lor.

Într-o zi năprasnică de iarnă, soţul Tarvei s-a dus în munţi să vîneze. Seara, după ce Tarva a închis ferestruica din acoperişul iurtei şi îi istorisea băiatului *Povestea Mangailor*, deodată auzi urletul lupilor şi behăitul oilor afară. Iute se uită prin cusătura cortului. Cerule! Pe puţin cincizeci de lupi se roteau prin turmă ca o hoardă de tîlhari şi cărau oile cu ei. Fără să se mai gîndească la primejdie, Tarva alergă afară şi se repezi după lupi, dînd chiote să-i alunge. Dar lupii sînt neînfricaţi cînd aleargă în haită. Şi-au cărat prada liniştiţi de parcă nici n-ar fi auzit strigătele ei...

Pe acelaşi drum pe care veniseră lupii, au tăbărît în cîmpie năvălitorii japonezi. Fiindcă familia Tarvei n-a putut preda cinci oi drept « bir al pămîntului », japonezii i-au luat cu sila bărbatul Tarvei ca să muncească într-o tabără de muncă. Nu mult după aceea, el a murit acolo de febră tifoidă. Un păstor fugit din tabără i-a adus Tarvei vestea. Zicea că muribundul i-a rugat pe prieteni să-i spună: « Creşte-l bine pe fiul nostru ca să mă poată răzbuna! »

Moartea soţului a fost o lovitură cumplită pentru Tarva. Noapte după noapte bătea în sus şi-n jos drumul pe care văzuse cum l-au tîrît departe... Cugetul îi era amorţit. Nu mai avea în ea putere să trăiscă. Micuţul Djurek,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

care începea să priceapa cîte ceva dintr-ale lumii, veni în cele din urmă şi o trase de mînă.

— Mamă, hai acasă!

Glasul plîngător al copilului o înjunghie în inimă. Dar în culmea durerii ei, cugetul i se limpezi deodată. Îşi aduse aminte de ultima dorinţă a soţului. Tarva se oţeli. Muşcîndu-şi buza, îi spuse fiului ei:

— Bine. Mergem acasă!

Ea şi băiatul s-au întors la iurtă mînă în mînă...

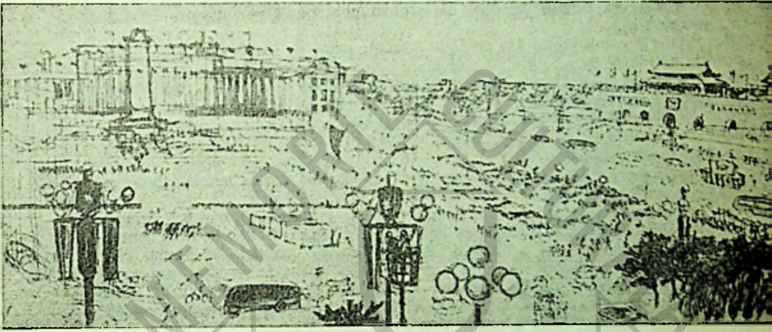

EUGEN POPA *Piaţa din Pekin*

Toate nădejdiile Tarva şi le punea în fiul ei. Djurek se înălţa ca un lăstar, zdravăn şi voinic. Curajos şi cinstit ca şi tatăl său, la cincisprezece ani putea prinde cu lasoul un cal sirep dintr-un vălmăşag de mii de cai. O dată Tarva l-a întrebat ce vrea să se facă atunci cînd o fi mare.

— Vreau să fiu ca generalul Bayan-Bolak cel îngropat pe muntele Bayin Obo şi să comand o oştire care să apere cîmpia!

Răspunsul său dîrz o mîngîie pe Tarva. Începu să zîmbească şi, luîndu-i faţa în mîini, îl sărută uşor pe frunte.

— Buda să te ocrotească...

În 1949, într-o zi de toamnă limpede ca oglinda, un detaşament de cavalerie al armatei populare, purtînd un drapel mare, roşu, sosi în cîmpie pe drumul bătătorit de Tarva.

Ce mîndri, ce senini, ce minunaţi arătau cavaleriştii armatei populare! Djurek, acum, de optsprezece ani, era ca vrăjit. Nu se mai putea gîndi la nimic altceva, nici ziua, nici noaptea. Ardea de dorinţa de a se înrola în

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

rîndurile lor. Dar cum putea să-şi lase mama singură, singurică? Djurek şovăia. Nu-l lăsa inima să aducă vorba despre una ca asta în faţa ei.

În primăvara următoare iarba crescu neobişnuit de bogată şi de verde, apă era din belşug, florile erau frumoase, vitele grase — tot semne de recoltă bună. Într-o seară, după apusul soarelui, sosiră dinspre sud două camioane. Călătorii nu erau soldaţi şi nu păreau a sluji sub drapel. Toţi erau arşi de soare şi arătau minunat de sănătoşi. Sărind jos din camioane, i-au spus Tarvei că sînt o echipă de prospectori de la Pekin în drum spre Muntele Bayin Obo, unde se duc să caute lucruri de preţ. Ar vrea să fie bună să le dea puţină apă de băut? Auzi vorbă! Tradiţionala ospitalitate mongolă îi poruncea să servească vizitatorilor veniţi de la aşa depărtare cel mai bun ceai.

— Poftiţi înăuntru, vă rog!

Tarva era primul crescător de vite mongol pe care-l cunoşteau tinerii prospectori.

Roţile camioanelor lor au lăsat primele urme de cauciucuri pe şoseaua din faţa uşii ei...

« Se duc să desferece Muntele Bayin Obo. Ci-că e numai fier din creştet pînă în străfunduri. »

« Nu degeaba ne-am închinat muntelui acesta atîţia ani! »

« Oamenii zic că în cîţiva ani se va înălţa un oraş mai mare decît palatul lui Geser Han. »

Aşa mergea vorba printre crescătorii de vite din partea locului, după ce prospectorii s-au dus la Bayin Obo şi au pornit la lucru.

Dar o mică şleahtă — rămăşiţele forţelor trădătorului mongol Prinţul Demciukdonrov, care îi slujise pe imperialiştii japonezi — s-au înhăitat pentru a se împotrivi acestei schimbări. Banditii aceştia politici nu numai că-i jefuiau pe crescătorii de vite, dar acţionau intens în vederea sabotării lucrărilor echipei de prospectare. Crescătorii de vite s-au înfuriat. Din proprie iniţiativă ei au organizat o formaţie de miliţie călare pentru apărarea minei de fier a patriei lor.

Tarva îşi trimise feciorul să se înroleze în miliţie. Djurek îi surîse din şa, în timp ce ea îi mîna de hăţ calul alb. Purtă calul pe drum o bucată bună, dînd fiului ei nesfîrşite sfaturi părinteşti. În cele din urmă, Djurek opri calul.

Ea îl sărută încă o dată şi-l binecuvîntă iarăşi şi iarăşi.

Calul cel alb, zburînd ca vîntul, se pierdu în pîcla albăstrie a nesfîrşitei cîmpii...

Cu toate că trăia singură acum, Tarva nu era stingheră. Muntele Bayin Obo nu era departe şi fiul ei venea deseori s-o vadă. Mai mult, pe şosea era acum o forfotă ca într-o piaţă. Camioane cu prospectori treceau toată ziua, unul după altul, ca un şirag nesfîrşit de mătănii.

Printre noii sosiţi se răspîndi vestea că în iurta mongolă de la marginea şoselii trăia o bătrînă cumsecade şi primitoare, al cărei fiu era unul dintre apărătorii şantierului minei de fier. Fireşte că relaţiile stabilite între Tarva şi muncitorii de la Muntele Bayin Obo erau un lucru cu totul deosebit. În dreptul uşii ei staţionau camioane. Zeci de şoferi erau oaspeţii ei nelipsiţi. Ea îi iubea ca şi cînd ar fi fost fiii şi fiicele ei. În nopţile reci de primăvară le dădea să bea din primul lapte de iapă fermentat, ca să le treacă de frig. Vara, pe arşiţă, le dădea lapte de iapă rece ca gheaţa în filigene de argint, ca să se răcorească.

Minerii şi şoferii o îndrăgeau ca pe o mamă. Într-un rînd, Tarva nu se simţea bine cu sănătatea. Vestea se răspîndi iute printre şoferi. Îndată au

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

început să sosească mașini cu doctori de la Paotou din sud și de la Bayin Obo din nord. Zece doctori au fost aduși la ușa ei, aproape toți în același timp! Cu ocazia acestei neașteptate întruniri a avut loc un examen și un consult, după care doctorii i-au tratat nu numai răceala ci — cum spuneau șoferii — i-au făcut și o « revizie serioasă », vindecînd-o de toate junghiurile și durerile.

Tocmai cînd raporturile dintre prospectori și oamenii din cîmpie deveneau din ce în ce mai prietenești, bandiții politici, trădătorii mongoli, și-au întețit atacurile împotriva regiunii miniere. Ei se lăudau că vor « pune pe goană echipa de prospectare hană » amenințînd să-i smulgă vinele, să-i frîngă oasele și să-l jupoaie de viu pe orice mongol care îi va ajuta pe prospectori.

Dar aceste amenințări nu au clintit-o pe Mama Tarva cîtuși de puțin. Prietene fricoase o îndemnau grijuliu să-și aducă fiul înapoi de la munte, ca să nu pătimească ceva.

— Cînd pasărea se face mare nu poți s-o mai ții în colivie. Cînd calul se face mare nu poți să-l mai ții în grajd. Nici scutecele nu-l mai încap pe un fecior care a crescut mare. Să se păzească singur, răspundea ea cu blîndețe.

Tarva își vedea mai departe de treburile ei zilnice, iar prietenia cu prospectorii se adîncea tot mai mult.

Se auzi că bandiții au atacat mina și că au fost alungați. Miliția călare care păzea mina pornise în urmărirea lor ca să-i lichideze o dată pentru totdeauna. În partea de nord a cîmpiei se dădea acum o bătălie crîncenă.

Tarva se ruga în tăcere ca fiul ei să nu pățească vreun rău.

Petrecu o noapte frămîntată și a doua zi se sculă dis-de-dimineață. Cînd se duse la ușă, văzu un cal apropiindu-se încet din depărtare. Pe spinarea lui se bălăbănea ceva întunecat. Tarva nu deslușea ce putea să fie. Cînd calul se mai apropie, îl recunoscu: era al fiului ei. Rămase înlemnită. Pe spinarea calului era un om!

Avu presimțirea unei nenorociri și alergă disperată spre animal. Acesta păru s-o recunoască. Oprindu-se, o privi trist și își lăsă capul în jos, cu ochii plini de lacrimi...

În timpul urmăririi, Djurek fusese ucis într-o ambuscadă. Dușmanii cei cruzi îi tăiaseră amîndouă urechile și le înșiraseră pe o fîșie de pînză albă, pe care scriseseră cu litere mari: « Aceasta este soarta oricărui mongol care merge cu Partidul Comunist. » Au legat pînza aceasta înfiorătoare de coama calului lui Djurek și apoi l-au gonit. De bună seamă dușmanul urmărise să-l facă pe cal să alerge razna prin cîmpie, cu stăpînul său mort în spate, în chip de propagandă pentru ei.

În loc de aceasta, inteligentul animal și-a adus stăpînul acasă.

Pentru Tarva, care își pusese toate speranțele în singurul ei fecior, lovitura a fost cumplit de grea. Dar, vorba vechiului proverb: « În loc să plîngi, e mai bine să-ți încleștezi pumnii! » Pe un om adevărat, nenorocirea îl face și mai hotărît. Cu ajutorul conducerii locale și a oamenilor, Tarva și-a îngropat fiul, a spălat urmele de sînge din fața ușii, și a trăit mai departe, vitejește.

Cîteva zile mai tîrziu a sosit vestea victoriei. Forțele noastre nimiciseră complet inamicul. În amintirea flăcăului ucis, oamenii au dat districtului numele de « Djurek ».

Fiul ei murise ca să apere mina. Tarva rămăsese acum singură. Conducerea minei a invitat-o la Muntele Bayin Obo ca să poată avea grije de ea, dar bătrîna a refuzat să plece. « Nu mă pot despărți de șosea », a spus ea.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Şoseaua din faţa uşii ei era acum lată de zece metri. Tarva o îngrijea ca pe un copil. Cu doi ani în urmă, primăvara, a plantat puieţi de plopi de o parte şi de alta a drumului. Astăzi sînt mai înalţi decît cămilele. Toamna trecută l-a rugat pe un şofer să-i cumpere o lopată şi un tîrn din Paotou, şi cu trei scînduri şi-a construit singură o bancă. De atunci înainte, în afara treburilor ei gospodăreşti, îşi petrecea tot timpul îngrijind şoseaua.

Vara, de cîte ori ploua, ieşea în drum în haina ei de ploaie făcută din pîslă de casă şi atrăgea atenţia şoferilor asupra viroagelor şi a locurilor mocirloase. Iarna, de îndată ce începea ninsoarea, bătrîna muncea şi mai cu sîrg, curăţind strat după strat zăpada ce se aşternea... În cîmpie, zăpada înaltă de trei picioare nu e nimic neobişnuit, dar înaintea uşii Tarvei, pe o bucată bună în amîndouă direcţiile, nu era nici măcar un fulg de nea.

Vorbea din inimă cînd spunea că nu poate părăsi drumul acela. Pe el erau gravate toate durerile şi plăcerile, toate nenorocirile şi bucuriile vieţii ei. Devenise lăcaşul tuturor simţămintelor ei. De cîte ori umbla pe drumul acela, vedea parcă chipul curajos al soţului ei, şi pe Djurek întrebînd naiv despre lună. Faptul că mătura şoseaua în fiecare zi era o mîngîiere pentru ea, ca şi cum ar fi scuturat praful de pe hainele soţului ei cînd se întorcea acasă după o îndelungată vînătoare, sau ar fi şters faţa murdară a lui Djurek după ce s-a jucat toată ziua...

Acum construirea combinatului siderurgic înainta cu paşi gigantici şi circulaţia pe şosea era mai intensă. Uneori mai multe camioane opreau să încarce ori să descarce, sau ca să facă vreo reparaţie. După ce plecau, Tarva punea mîna pe tîrn şi mătura locul unde opriseră. De fiecare dată găsea cîteva cuie, sau şuruburi, azi trei, mîine cinci. După un timp adunase o cantitate frumuşică, atît de multe, că a trebuit să-şi facă o ladă de lemn în care să le ţină.

O dată cîţiva şoferi tineri beau ceai în iurtă. Ea le-a arătat lada şi le-a spus că bunul obştesc nu trebuie să fie risipit. I-a îndemnat să ia mărunţişurile găsite de ea şi să le dea o întrebuinţare.

— Combinatul nostru din Paotou e o întreprindere mare, bunico, au spus ei de sus. — Ce ne pasă nouă de cîteva cuie?

Bătrîna s-a înfuriat atît de tare încît i-a poftit să lase jos filigenele cu ceai şi i-a dat afară din iurtă.

După ce s-a umplut prima lădiţă, a început alta. În iunie anul acesta avea cinci lădiţe! Cuie, şuruburi, rulmenţi, piuliţe, lamele de metal — tot mărunţişuri. În cele din urmă, a încărcat cele cinci lădiţe în carul ei cu boi şi s-a dus la Bayin Obo, unde a cerut să vorbească cu «şeful cel mai mare».

A primit-o secretarul organizaţiei de bază din mină.

— Lăzile astea ale dumitale sînt grele, bunico. Ce ai în ele?

— Toate sînt proprietatea Combinatului siderurgic din Paotou.

— Ni s-au prăpădit camioanele în drum?

— Nu. Astea le-au aruncat şoferii dumneavoastră!

Îi spuse secretarului toată povestea şi încheie astfel:

— Tinerii aceia îşi cam dau aere. «Combinatul nostru e o întreprindere mare. Ce ne pasă nouă de cîteva cuie!» Ca şi cînd la Combinatul siderurgic din Paotou au venit lucrurile pe gîrlă sau au picat din cer!

Secretarul organizaţiei de bază a fost adînc mişcat. A rugat-o să rămînă cîteva zile la mină şi să le vorbească oamenilor despre economii. Dar bătrîna nici nu a vrut să audă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Eu să țin discursuri ? Nici nu pot să deschid gura în fața unei mulțimi. Nu sînt de prea mare folos Combinatului, dar cel puțin pot aduna cîteva cuie și șaibe — ca să-mi arăt tragerea de inimă.

Și astfel, mînîndu-și carul cu boi, Tarva se întoarse acasă.

Comitetul de partid al minei a raportat despre aceasta Comitetului de partid al întregului Combinat.

Cînd ulterior raportul a fost publicat în presa locală, inițiativa Tarvei a devenit subiectul de discuție. Faima ei s-a răspîndit pe tot cuprinsul cîmpiei Ulan Ciap.

Ea însă tot se mai scula dis-de-dimineață, punea mîna pe tîrn și mătura petecul de șosea din dreptul ușii ei.

De curînd, înfățișarea drumului s-a schimbat iarăși. Un număr de șoferi au avut inițiativa să facă un indicator mare, alb. Pe acest indicator scrie « Șoseaua Tarva ». L-au bătut în cuie pe un stîlp de lîngă iurta ei. Altcineva i-a alăturat încă o tăbliță. Pe aceasta scrie: « Respectul nostru Mamei Tarva!... »

Ceața s-a risipit. Cîmpia era curată și strălucitoare, ca o mare de aur.

După ce repară drumul, Mama Tarva se întoarse acasă pe « Șoseaua Tarva ».

În romînește de DAN DUȚESCU

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

IAROSLAV SEIFERT
R. S. Cehoslovacă

MORȚII DE LA LIDICE

N-a mai găsit acoperiș lăstunul
Și țipă jalnic săgetînd prin vînt;
Copacii negri retezați cu tunul
Scot parcă sceptre negre din pămînt.

Cu tălpi în glod și pasul ce oprit e
La drum ajuns pe buză de abis,
Semănători pe brazde pustiite
Intrînd în neguri brațele-ați deschis.

La voi măcar se-ntoarce ciocîrlia
Mai clar să înțeleagă, lîngă voi
Ce-aud doar sburătoarele, — solia
Să i-o primești — s-o auzim și noi.

Cîntînd pămîntul ce-n adîncuri împle
Închise guri de furie-ncleștate,
Cîntînd, culcată piatra lîngă tîmple,
Tăcerea peste numele uitate,

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Şi spaima, cînd, răpiţi erau copiii,
Cînd plînsu-a strălucit pe buze, nimb,
Cînd te-ai fi vrut în golul nebuniei
Dar pentru nebunie n-aveai timp.

Cîntînd teroare-n fund de ochi gravată;
Femeile, de porţi cînd se lipeau
Cum înecaţi-n val zadarnic cată
Nădejdea, cînd scăpare nu mai au.

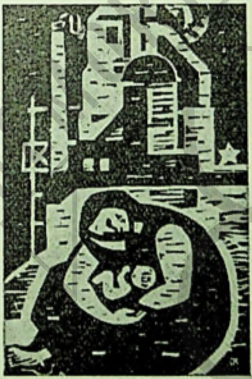

ROBERT DUBRAYEC (R. S. CEHOSLOVACĂ)
Gravură în lemn

MEMORIE CULTURALĂ

Cîntînd clipita liniştei vrăjite .
Cînd un suspin se mai topeşte doar,
Cîntînd un brav popor care slăvit-e,
Sonor, sub paşii noştri, funerar.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Ca altădată-n slavă suie viersul
De ciocîrlie. Calmă veșnicie.
Și trandafirii i-au strivit sub mersul
Lor ucigaș — și rozele-n mînie.

In romîneşte de RADU BOUREANU

V. HLOŽNIC (R. S. CEHOSLOVACĂ) Partizani

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

NAM CAO
R. D. Vietnam

ÎN JUNGLĂ

Scriitorul vietnamez Nam Cao şi-a început activitatea literară în jurul anului 1940, cînd colonialismul francez încuraja şi subvenţiona în Vietnam o întreagă grupare de scriitori care, printr-un romantism dulceag ori cinism extrem, să îndepărteze pe cititori de realităţile sociale tot mai apăsătoare.

De la început tînărul Nam Cao urmează o altă cale. În literatură, întăreşte poziţiile realismului; în viaţa socială, participă la marile manifestaţii din Saigon ale Frontului Democratic şi de atunci e mereu în primele linii. Romanul său *Vegetarea*, o pagină din viaţa intelectualilor mic-burghezi lipsiţi de mijloace materiale şi siliţi să ducă o viaţă meschină, fără ieşire, într-o societate care ştie doar să umilească şi să strivească — este interzis de cenzura franceză, putînd fi publicat abia după Revoluţie.

Din anii Revoluţiei din August, pînă cînd un glonte duşman îl ia viaţa (în noiembrie 1951), Nam Cao a luptat neobosit pentru eliberarea patriei sale, atît ca scriitor, cît şi ca activist.

Fragmentele din notele sale de drum, publicate sub titlul *În Junglă*, au fost traduse din culegerea de nuvele *Ci Feo*, apărută la Hanoi în anul 1960.

19 octombrie 1947. Din cînd în cînd, dinspre drumul cel mare, la numai trei kilometri, se aud uruind motoarele convoaielor militare. Populaţia a făcut vid în jurul duşmanului, toată lumea s-a evacuat în colibe secrete, ascunse în junglă. Nu cotcodăceşte nici o găină, nu se mişcă nici o umbră. Din vale, murmurul pîrîului se ridică mai limpede ca oricînd. Maiurile de bătut pînza şi-au încetat de mult scîrţîitul. Nu se mai aude sunetul atît de familiar al tălăngilor de lemn legănîndu-se la gîtul bivolilor. Vuietul torentului care umple întreaga vale a rămas unicul stăpîn al acestui imens pustiu tăcut.

Gata. Am isprăvit de ascuns materialul. Cele trei zile de cărat ne-au frînt umerii şi spatele. După o noapte petrecută în pădure, sub cerul liber, ne-am pomenit azi dimineaţă, la sculare, cu faţa, gîtul, picioarele şi braţele mînjite de sînge din pricina lipitorilor de mărăciniş. Fără să ne îngăduim să pierdem vremea cu spălatul, ţinem o întrunire extraordinară, chiar lîngă hambarul de orez pe care abia l-am construit în adîncurile pădurii. Discuţia, abia dacă durează un sfert de ceas. De altfel, nici nu-i de unde să iasă multă pălăvrăgeală. Totul este orînduit cu claritate şi promptitudine. Cea mai mare parte a unităţii va pleca imediat la un amplasament îndepărtat, pregătit cu mult înainte. Un mic detaşa-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ment va rămîne aici şi-şi va duce activitatea după un nou program. Eu fac parte din acest ultim grup, împreună cu Thu şi Khang.

Îndată după adunare ne facem bagajele ca să urcăm la minoritatea Man. Pentru noi, ţinutul Man-ilor este încă plin de mister. Nici măcar populaţia Tho nu se prea aventurează pînă la ei, deşi au satele chiar la picioarele muntelui. Sînt bătrîni trecuţi de şaizeci de ani care n-au urcat nici măcar o singură dată pînă sus. Cu excepţia preşedintelui comitetului Viet Minh[1] care a învins prejudecăţile şi a ţinut multe întruniri cu Man-ii, cea mai parte din populaţia Tho pe care o cunoaştem nu-şi poate ascunde frica şi dispreţul oridecîteori vorbim de munteni. Aoleu! Nu-i cunoaşteţi! Nu vă duceţi la ei! Au casele direct pe pămînt, nu pe pari, ca ale noastre! Şerpii se strecoară uşor înăuntru! Şi pe urmă, închipuiţi-vă, nu ştiu să vorbească limba Kinh! Sînt oameni plini de păduchi! Plini de taine şi cărora nu le plac vecinii! Dacă rămîneţi acolo, sus, o să vă omoare!

Thu, însărcinat cu găsirea noului amplasament al grupului nostru, a urcat totuşi pînă la Man-i. Ne arată coasta aproape verticală a unui munte. Nici pomeneală de drum sau potecă. Puţini oameni se încumetă să urce pe culmile astea. O să trebuiască să căutăm cărăruia ascunsă sub frunzele moarte şi înecată în ierburi. Nu găseşti nici un loc neted, fie cît de mic, unde să te poţi aşeza. Drumul suie fără încetare. Timp de şase kilometri urcăm într-una pe o pantă dreaptă ca o scară. E de altfel singurul aspect înspăimîntător al aventurii. Man-ii n-au nimic ce să stîrnească frica. Nu se deosebesc de populaţiile Tho şi Kinh decît prin agilitatea de a sui coastele şi prin iscusinţa de a descoperi potecile în junglă. Ochii lor ageri pot regăsi pînă şi urma unui şoarece pe iarbă. Au veşmintele mai rupte decît ale populaţiilor Tho şi Kinh, iar hrana, mai sărăcăcioasă. Le place să se cocoaţe cît mai sus cu putinţă, cît mai departe de ceilalţi oameni. Asta-i tot ce-i face aparte. N-au omorît niciodată pe nimeni şi n-au nimic mostruos.

Picioarele noastre de hanoieni au obosit repede în această primă ascensiune. Înaintăm cu greu. În octombrie e destul de frig la munte şi mergem îmbrăcaţi cu pulovere. Cînd trecem un pîrîu, tremurăm în lege. Dar abia începem să suim coasta, că unul după altul, ne şi punem jos raniţele, ca să ne scoatem puloverele. Sîntem roşii la faţă şi leoarcă de sudoare. Ce căldură şi ce sete! Nici unul din noi nu vede altceva decît tălpile celui din faţă, pe care-l aude răsuflînd din greu. Unii scrîşnesc din dinţi. Fiecare pas cere un efort neînchipuit. La două trei sute de metri ne oprim cu un picior îndoit sub noi şi cu altul întins, şi ne privim, răsuflînd şi rîzînd. Eu înaintez sprijinindu-mi mîinile pe coapse şi am impresia că simt cum, pe măsură ce merg, mi se umflă şi mi se întăresc muşchii.

Cu cît ne înfundăm mai mult în adîncurile pădurii, cu atît urcuşul devine mai greu şi mai întortochiat. Nici o urmă de drum, sau, mai de grabă, cînd te uiţi mai de aproape, pretutindeni sînt trei ori patru piste posibile. Asta-i marea nenorocire! Te tot învîrteşti în toate direcţiile şi sfîrşeşti prin a te rătăci. Deasupra noastră, copaci. Frunzişuri stufoase care ascund cerul. Lumina ce se cerne e atît de filtrată, că nu-ţi dai seama dacă soarele-i în plină zi sau la amurg. Din clipă în clipă se face tot mai întuneric. E pădurea care devine tot mai compactă, ori soarele care păleşte? Nici un bordei, nici un om pe care să-l întrebi drumul. Pînă şi Thu, cu toate că a făcut de patru ori drumul ăsta, nu se mai descurcă. De două sau trei ori sîntem siliţi să ne întoarcem. Picioarele ne sînt rupte de oboseală, gîtul ne arde, cînd, la o cotitură, norocul ne scoate pe cineva în cale.

---

[1]) *Viet Minh—Liga luptei pentru independenţa Vietnamului, creată în 1941 din iniţiativa şi sub conducerea Partidului Comunist.*

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

CAO JEN MIEN (R. D. VIETNAM) — *Gravură*

— A! Nhih Pinn! strigă Thu.

Şi ne lămuri că *Nhih* însemnă *soră.* Nevoit să intre în legătură cu oamenii din regiune, Thu a sfîrşit prin a le învăţa — mai mult sau mai puţin — limba. Dar cunoştinţele sale sînt încă prea slabe pentru a putea duce o conversaţie cu minoritatea Tho. Ca să nu le provoace rîsul, el preferă să le vorbească în limba naţională, Kinh, pe care însă Man-ii nu o cunosc. Limba Tho o ştiu însă atît cît le trebuie ca să iasă din încurcătură. În felul acesta, cunoştinţele lui Thu devin foarte preţioase. De altfel, el e fericit să poată vorbi cu Man-ii dialectul Tho.

Sora Pinn este o fată tînără, cu picioare puternice. Zdravănă, cu faţa rotundă, cu fruntea netedă sub un turban roşu brodat cu fir de argint, care-i ascunde capul ras. Poartă o tunică lungă şi pantaloni de culoare indigo, ca şi fetele Tho, dar şi mai învechiţi, şi mai rupţi. La gît, la încheietura mîinii, are coliere şi brăţări de aramă şi argint. Muntenii toţi se dau în vînt după asemenea podoabe.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Ceea ce ne izbește mai mult la ea este turbanul său lat, roșu, prins într-o bucată de țesătură brodată. Îmi produce o impresie ciudată, pe care ți-o pot da numai lucrurile barbare și misterioase. Mă gîndesc la o zi din copilărie, cînd pentru prima dată am zărit femei-medium, în pompoasa lor înbrăcăminte pestriță.

Dar sora Pinn n-are nimic barbar, nici misterios. După ce a roșit brusc, surîde larg, cu ochii strălucitori, ascunzîndu-și gura cu mîna, ca fetele sfioase din deltă.

... La căderea nopții intrăm în casa unui bătrîn. Cu totul izolat, bordeiul, din bambus și lemn necojit, formează singur un adevărat cătun cu un nume propriu. Cocina și cotețul de găini sînt în casă. Dar nici vorbă de porci sau de păsări. Nimic altceva decît bălegar și găinaț. Porcii și găinile sînt «*pay co*», așa îi spune lui Thu stăpînul casei, adică se află la «*serviciul secret*».

— *Co*, ne lămurește Thu, este de fapt *co quan*, servici. Expresia este din timpul ilegalității, dinainte de 1945. De atunci a trebuit populația Man să aplice *politica vidului* și să se ascundă. Iată pentru ce toate gospodăriile au colibele lor secrete, ca să ascundă orezul, găinile și porcii. Și această ascunzătoare o denumesc toți *co quan*.

Duc îi spune lui Thu să-l întrebe pe bătrîn dacă ascunzătoarea sa este departe. *Quay lai* răspunde acesta. *Foarte departe!* Ce noroc pe noi! Sperasem că o dată ajunși, să fi putut cumpăra un pui, cu care să facem mai gustos obișnuitul nostru orez gol. Dar toți puii sînt de mult evacuați în «serviciul secret». N-avem încotro, o să ne resemnăm să mîncăm orez cu sare.

Îndată după masă, ne trîntim în jurul focului. Bătrînul ne oferă patul său, singurul din casă, dar noi refuzăm. Fără să spună nimic, el pleacă atunci după lemne și aprinde încă un foc, afară. Într-adevăr, ce confort! Mirosul acru al fumului alungă duhoarea colibei. Culcat pe impermeabilul meu întins direct pe pămînt, acoperit numai pe jumătate de vestonul cel vechi, o să dorm totuși buștean. Ultimele nopți nedormite din cauza frigului și dimineața asta de urcuș și coborîș mi-au fost de ajuns pentru ca ranița și sacii de orez să-mi zdrobească oasele. Abia m-am lungit și m-a și cuprins somnul. Cînd m-am trezit, în toiul nopții, focul ardea într-una. Lîngă vatră stătea o femeie pe care, datorită tinereții sale, am luat-o la sosirea noastră drept a doua nevastă a bătrînului. Păreau singurii locuitori ai casei. Dar între ei era o diferență de vîrstă atît de mare încît, oricum, tot sceptici rămîneam. Pe tema asta am avut un schimb de vederi destul de ironic. Dar cînd să se culce, bătrînul a intrat singur în mica despărțitură ce-i servea de culcuș, în timp ce femeia s-a ghemuit pe patul sălii comune, departe de foc, fără o velință sau măcar o rogojină. Acum e așezată în fața mea. Flăcările îi luminează ovalul feței, care încadrează o gură foarte mică și doi ochi ușor oblici, verzi ca frunza de iarbă. Privind-o, te duce gîndul la acele frumoase prințese orientale tăcute și misterioase, cu care ne-au învățat ecranele cinematografelor. În noaptea pustie și tăcută, în mijlocul acestor oameni prăpădiți de oboseală, care sforăie pe jos, ea veghează, singuratecă, întreținînd focul. O împiedică frigul să doarmă? Sau poate ține să păzească somnul greu al oaspeților? Flăcările se clatină și aruncă umbre fugare. Simt o ușoară tristețe ca și cum mi-aș fi amintit de cineva, fără să-mi dau exact seama nici de cine și nici pentru ce.

21 octombrie 1947. După Thu, nici casa bătrînului Nhan nu e îndeajuns de izolată! În ochii lui acest amplasament nu e decît provizoriu. Astăzi a hotărît să ne arate, lui Khang și mie, un alt loc, ca să ne cează părerea. Nici n-am isprăvit bine masa, că se și ivește un Man cu o pușcă. Are vreo treizeci de ani și ceva. Chică, turban, figură deschisă, aerul binevoitor al unui literat din epoca Ngyen Trai. Și iarăși vesta asta prea scurtă și pantalonul care se destramă jos,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

dînd la iveală pulpe goale de oţel, dar murdare şi pline de bube purulente. Thu îi spune tovarăşul Quan. Înlocuind pe tovarăşul Chan, şeful cătunului, ne va conduce pînă la noul amplasament.

Aproape o oră suim pe fir de apă, murdărindu-ne cu noroi, şi ne strecurăm printre mărăcini. N-avem nici atîta timp cît să ne smulgem lipitorile care se prind de noi. Abia ieşim din pădurea deasă, că din nou ne înghite. Un luminiş cu ierburi înalte sau cîţiva bananieri sălbatici, şi pădurea continuă cu trunchii ei enormi. Ne strecurăm, ne încovoiem, ne căţărăm, ne agăţăm pînă ne pierdem răsuflarea şi iată-ne la Vang Kheo. Încă un cătun! Trei case ca trei coteţe pe picioare strîmbe, pe vîrful coastei muntelui. Dar locul este deschis, iar panorama, încîntătoare. La orizont, munţi cît vezi cu ochiul. Undele lor mlădioase sînt gata să atingă cerul. Cer, culmi, nimic altceva. Parcă întreg pămîntul n-ar fi făcut decît din munţi. Khang al nostru, atît de pasionat de culori şi lumină, trebuie să se simtă fericit. Înălţimile s-au împodobit cu veşminte în care patratele de un verde proaspăt al răzoarelor de orez alternează cu cîmpurile galben pai. Şi iarăşi verde. O simfonie de tonuri verzi.

. . . Satul este deşert: toată lumea e dusă la seceriş. N-a rămas decît un bătrîn, o femeie care alăptează un prunc şi un copil de unsprezece ani, mîzgălit cu pămînt ca un clovn. La vederea noastră s-au ascuns cu toţii în pădure. Găsim casele goale. Dar o clipă mai tîrziu, la chemarea tovarăşului Quan, femeia se întoarce ca să ne primească. Vine alergînd şi copilul, care se uită la noi pe ascuns, ca la nişte animale ciudate, atinge uşurel cu un vîrf de deget pulpana vestei mele şi şi-l trage înapoi grăbit, încercînd să observe reacţiile ciudatului animal care trebuie să-i par eu. Apoi scoate limba, deschide larg gura ca să rîdă, fără însă ca din gîtlej să scoată vreun sunet. Cîteva zile mai tîrziu îmi dau seama că acest obicei de a scoate limba, de a arăta cu degetul şi de a rîde în tăcere, este la el o manie, la fel cu oftaturile adînci ale tovarăşului Van Huong. Pînă la plecarea noastră, n-o să-l aud vorbind nici o singură dată. O fi mut?

. . . Bătrîna nu ştie dialectul Tho. Tovarăşul Quan ne conduce pînă la bordeiul cel mai de sus al cătunului, unde ne întîmpină un bătrîn ieşind încet dintr-un tufiş. Quan îi zice Ke Xenh. Drept răspuns la tot ce-i spunem, omul se mulţumeşte să surîdă. « E surd », ne spune Quan, care ia asupra lui sarcina de a ne conduce la cele trei bordeie, invitîndu-ne să alegem pe acela care ne place. Hotărîm să ne stabilim în primul, cel mai spaţios şi mai curat.

Începînd cu dimineaţa zilei următoare, pornim să transportăm orezul, sarea şi materialul pe care l-am lăsat la Ke Nhan. Stăpînii casei nu-s de văzut nici acum dar locuinţa este mai curată. Încă o curăţenie, la repezeală, şi ne putem instala.

. . . 1 noiembrie 1947. Aşteptînd ca lucrătorii să instaleze tipografia, Khang şi cu mine facem litografii. Dar abia am lucrat o săptămînă, că Thu s-a şi întors şi iarăşi propune să ne mutăm, de data asta la tovarăşul Cam, unde legăturile cu valea sînt mai accesibile.

Şi iată-ne din nou cărînd, două zile la rînd, orezul, sarea, hainele şi cele necesare litografierii. Umblu mai bine la munte, simt mai puţin oboseala. Drumul pînă la Cam nu mă mai surprinde. Dar traseul care suie la « serviciul » său, e cu adevărat imposibil. Nici cea mai mică potecă. O pantă aproape verticală. În multe locuri trebuie să te ţii de copaci şi să urci în patru labe. Totuşi, reuşesc să car o jumătate de sac cu orez. Fac trei-patru drumuri consecutive, fiecare în cîte o oră dus şi întors. Pentru prima dată îmi dau seama de toate posibilităţile mele fizice. Într-adevăr, nu am de ce să rîvnesc la sănătatea altuia. În mod obişnuit, nu-ţi foloseşti toate forţele. O parte din resursele noastre rămîne întotdeauna neexploatată, ba chiar nici nu ştim de existenţa ei. Simt că după rezistenţă aş

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

putea, oricînd aş vrea, să schimb pana cu cazmaua şi plugul. Greutatea şi oboseala nu mă mai înspăimîntă.

Sărmanul de mine! Nu-mi vine să cred că tot eu eram cel care-a vociferat atît de zgomotos cînd a trebuit să mă înghesui în sampan ca să urc la Phu Tho şi că am bombănit tot timpul drumului!

Micul meu Thien! Am să te-arunc în vîltoarea vieţii şi ea o să-şi ia asupra-şi sarcina de a te educa, mai repede de cum aş face-o eu. Departe de a te prăpădi, n-ai să fii decît şi mai bine călit.

Mă gîndesc la Lien, nevasta mea. Pînă azi nu şi-a părăsit niciodată satul. Acum duşmanul se află acolo. Cu un copil în braţe, cu altul de pulpana rochiei, şi-a părăsit casa doar cu o boccea de haine. Am lăsat-o singură în faţa necunoscutului. O fi avînd pică pe mine? Îmi pare rău de ea, dar sînt sigur că n-o să moară de foame... O să se schimbe, aşa cum m-am schimbat şi eu. Trebuie să te arunci în apă, ca să afli că poţi înota. Şi nu există om care să nu poată să înoate.

... De fiecare dată cînd se vorbeşte de activitatea revoluţionarilor care-au trăit aici în ilegalitate, nevasta lui Triu Van Huong nu se poate împiedica să nu-i spună lui Thu:

— *Can Cach mang kho lai!* (Revoluţionarii duc o viaţă tare grea!)

Ea pomeneşte cu emoţie de sfatul pe care i l-a dat o dată un tovarăş:

— Voi, Man-ilor, să nu omorîţi pe revoluţionari! Nu-i predaţi Tây-lor![1].

Departe de a preda pe revoluţionari, Man-ii i-au găzduit. S-au lipsit de orez pentru ei. Şi-au riscat capul, iar unii şi-au pierdut chiar viaţa. Totuşi supravieţuitorii continuau să se poarte ca mai înainte. Îmi amintesc de ce mi-a spus într-o zi generalul Vo Nguyen Giap:

— Să fi întîrziat insurecţia cu o singură lună şi un sat întreg de Man-i ar fi murit de foame, ca să hrănească o secţie a armatei de eliberare.

Numai văzîndu-i cum ne poartă de grijă şi îţi poţi da seama cît de mult ţin la revoluţie. Khang se mişcă. Abia s-a trezit şi îi împărtăşesc gîndurile mele. Nu mai încetează cu laude aduse Man-ilor şi revoluţionarilor convinşi care-au purtat flacăra revoluţiei pînă în adîncul junglei, formînd conştiinţa acestor oameni simpli fără cea mai mică idee despre lumea modernă. Aceşti munteni care altădată se ţineau departe de toţi oamenii, vorbesc acum de Republica democratică, de independenţă, de libertate, de fericire, ştiu să facă deosebire între francezii democraţi şi colonialişti, au la ei, pe împletiturile de bambus, portretul Unchiului Ho[2] şi lozinci, ţin regulat mitinguri şi întruniri.

... Atîta simplitate mă mişcă. Oamenii ăştia de treabă au mîncat zece luni încheiate tuberculi sălbateci, cedînd orezul revoluţionarilor. Toată familia lui Chan, întreg acest cătun, ne iubesc şi ne îngrijesc, ne ocrotesc şi împart cu noi tot ce au mai bun şi toate astea numai pentru că văd în noi nişte revoluţionari.

... Cu cît mă apropii mai mult de muntenii ăştia în zdrenţe şi lipsiţi de orice cultură, cu atît îmi dau mai bine seama că înţeleg şi iubesc revoluţia din toată inima, fără rezerve, cu un devotament minunat. Constatarea îmi dă o imensă încredere în viitor. Comparîndu-i cu cei pe care-i numeşte «intelectuali de duzină»,

---

[1] *Tây—termen prin care sînt denumiţi occidentalii şi care, cînd se referă la colonialiştii francezi, capătă un sens peiorativ.*

[2] *Ho Şi Min.*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Khang nu se poate abține să nu mărturisească ce mult îl revoltă această categorie de indivizi: nimic nu-i pasionează, sînt buni doar ca, pe la spate, să ponegrească pe alții.

30 noiembrie 1947. Tipografia a putut să-și înceapă lucrul.

Recepția știrilor prin morse o să pornească curînd. În așteptarea întoarcerii în sat am coborît de două zile la tovarășul Chan. Peste puțină vreme, o dată cu apariția ziarului, vom fi mai ocupați. Probabil mult timp n-o să mai avem prilejul să trecem pe-aici. Am vrut să rămînem cîteva zile la munteni, ca astfel să avem prilejul să stăm mai mult de vorbă cu ei.

În seara asta, tot cătunul s-a adunat în jurul focului și, profitînd de acest fapt, am întrebat oamenii despre tovarășii Van și Tong [1]. Ne-au povestit despre atacurile împotriva garnizoanei colonialiste și au cîntat vechi cîntece revoluționare.

Noi le-am vorbit despre deltă, de Hanoi, de zilele insurecției, de centrul și sudul țării, pentru ca, arătîndu-le mărimea și bogăția țării noastre, să-și dea seama că fac parte dintr-un întreg popor antrenat într-o mișcare uriașă.

Le-am mai vorbit despre lumea întreagă, despre mișcarea revoluționară care clocotește în Africa, ca și în Asia. Am folosit cuvinte simple și pline de imagini. Dar mai cu seamă le-am povestit anecdote despre Unchiul Ho. De altfel asta le place cel mai mult. Sînt mîndri cînd ne spun că, în ilegalitate, Unchiul Ho a poposit adeseori aici. De mai multe ori, noaptea, a trecut prin cătun. Ascultîndu-i, mă gîndesc la potecile abrupte, întortochiate și pierdute în mărăciniș. Cu adevărat că nu sîntem decît niște copii rîzgîiați care-și fac ucenicia învățînd din viața aspră a oamenilor care luptă. În comparație cu suferințele revoluționarilor din ilegalitate, toate privațiunile și ostenelile noastre nu-s decît un fir de praf alături de un munte. Rezistența poate să ne zvîrle pe viitor în greutăți de o mie de ori mai mari, noi le vom înfrunta fără teamă. Avem deplină încredere că vom putea ține piept pînă la capăt, cu sprijinul și ocrotirea compatrioților noștri. Atîta timp cît în văgăunile astea singuratice, în cătunurile astea sărace și risipite vor rămîne Man-i credincioși revoluției, independenței și libertății, avem tot dreptul să ne simțim siguri și încrezători.

Discuția se însuflețește din ce în ce. O flacără prinde să lucească în ochii Man-ilor așezați în fața noastră. Ca și cum s-ar trezi ceva în adîncurile întunecate ale junglei din sufletul lor. Chan și Bao cîntă cît îi ține gura. Ei își spun unul altuia: după victorie, cîștigăm atîția bani cît să ne cumpărăm costume frumoase și coborîm în deltă. Într-o pornire de entuziasm, Trien Van Huong mai mult strigă decît vorbește. Se leagă c-o să omoare un cerb ca astfel să aibă o vestă și să poată coborî la Hanoi.

Liu, și ea, a devenit deodată foarte veselă. Fata asta plăpîndă nu pridideşte să-i tot arunce lui Thu priviri furișe. Cînd rîsetele se mai potolesc, ea îi șoptește la ureche:

— După victorie, *Dong chi Thu gion nay, an me can dong, thouna* (Tovarășe Thu, să te-ntorci să iei o fată Man și să lucrezi ogoare de orez).

Ca să evităm complicațiile ce ne-ar fi putut face să pierdem simpatia populației, e mai bine să ne prezentăm ca oameni însurați, capi de familie. E tare greu că trebuie să ne punem mereu frîu inimii, la vîrsta la care ai cea mai mare sete de dragoste! Tinerele fete Thô, cu pielea lor roz și ochii provocatori, atît de naturale și puse pe tachinat, ne răspund rîzînd:

---

[1] *Van și Tong—pseudonimele generalului Vo Nguyen Giap și al Președintelui Consiliului Fan Van Dong, în zonele liberate din Viet Bac în 1940—41.*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Nu-i adevărat! Nu sînteți însurați! Cei din Viet Minh nu se însoară niciodată!

Uneori reînvie în noi străvechiul bărbat, individualist și egoist. Atunci spunem glumind, nu fără amărăciune:

— Ah! De n-am fi din Viet Minh...

Atitudinea noastră demnă, respectul nostru față de datinile lor ne-au ajutat să cîștigăm stima și prietenia celor care ne înconjoară. Unii fac chiar comparație între purtarea noastră exemplară și aceea a Tay-lor din garnizoană, care altădată sileau satele să le dea în fiecare zi, cu schimbul, una din cele mai frumoase fete, ca să-i slujească ziua și să petreacă cu ei noaptea. Asta ne face să înțelegem și mai bine necesitatea de a ne purta cum trebuie. Și de fiecare dată cînd sîntem în fața unei fete frumoase, ne mulțumim să suspinăm într-ascuns.

2 decembrie 1947. Ieri, cînd am coborît de la munte, tot satul Man a ținut să ne însoțească, în semn de simpatie. Familia tovarășului Chan ne-a dăruit lămîi, soia și ouă. Bătrîna mamă a tovarășului Quan a fugit după noi, cu un mănunchi de frunze de muștar. Pornisem deja cînd ne-a strigat, alergînd, băiețelul tovarășului Minh. Am uitat ceva? Nu! Abia trăgîndu-și sufletul, ne-a întins o funie de ghimber. Cu toate că eram mai încărcați ca niște catîri, am primit totul, ca să le facem plăcere. Toți ne spuneau: « Cînd o să aveți timp, treceți și pe-aici! »

Chiar în aceeași seară am ajuns la poalele muntelui. Tovarășii care nu ne mai văzuseră de mult ne-au întîmpinat cu strigăte de mirare. În ochii lor, în timpul izolării noastre am atins aproape ultima treaptă a nirvanei, cu alte cuvinte am devenit urși.

Părul ne cade peste urechi și ne acoperă ceafa. Fața și veșmintele ne sînt îngălbenite și afumate, bărbia năpădită de peri aspri. Parc-am fi picat deodată în mijlocul unei țări foarte civilizate, plină de animație și lucruri extraordinare. Toată lumea ni se pare elegantă, îmbrăcată în haine noi. După toate cărăruile cocoțate pe piscuri de munte, micile diguri dintre răzoarele de orez sînt pentru noi adevărate bulevarde.

În timpul zilei am făcut rost de o mașină de tuns cu care să ne tăiem părul. Mă simt mult mai ușor. M-am dus la rîu și mi-am vîrît capul în apă. A fost o plăcere nemaipomenită, deși apa era așa de rece, că mi-a făcut pielea de gîscă. Cînd m-am întors, după ce mi-am schimbat hainele, aveam impresia că m-am născut din nou. Am salutat în trecere un cîrd de fete Thô care însoțeau pe-un bătrîn la un hambar secret.

— Salutare, onorabile bătrîn! Salutare, tovarăși!

Bătrînul dădu din cap, scoțînd un mormăit slab, dar fetele mi-au răspuns ciripind:

— Bună ziua, tovarășe!

Una dintre ele mi-a spus cu voce tare:

— Tare frumos mai sînteți, tovarășe!

Și au bufnit cu toate în rîs. M-am înroșit de fericire, părîndu-mi rău că n-am la mine o oglindă, ca să verific dacă într-adevăr sînt atît de frumos pe cît mi se spunea. Chiar în aceeași seară, la înapoiere, mi-am putut da seama de realitate, cînd Thu mi-a povestit că fetele făcuseră complimente la peste jumătate din noi. Cealaltă jumătate n-a avut noroc să întîlnească vreo fată... Cocoșații, tot cocoșați se întorseseră!

În romînește de VIORICA DINESCU

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

P R O F I L U R I

AL. TVARDOVSKI

PREMIUL LENIN—1961

de

ION IANOSI

Secolul nostru apropie oamenii, popoarele, țările. Distanța în timp și spațiu nu mai poate împiedica osmoza istorică a evenimentelor. Arta secolului tinde spre noi sinteze, atotcuprinzătoare. În proză realizarea lor e dificilă, posibilitățile-i fiind limitate de însuși timpul ce stă la dispoziția scriitorului și cititorului. Poezia e mai laconică, ea poate contura viața unui om în cîteva zeci de rînduri și atinge într-o singură imagine culmile generalizării. Cerința sintezei grandioase, demnă de măreția epocii, își găsește ecoul optim în poezie — o poezie nouă prin compoziție, prin diversitatea formelor și speciilor, prin mesaj.

Credo-ul estetic, reprodus miniatural, îi aparține lui Nazim Hikmet. Fără a accepta ierarhia dintre proză și poezie (prima dispune și ea de mijloacele generalizării intensive, îmbinînd conținutul larg cu o formă densă) patosul raționamentului ne e apropiat. Poeții *feluriți și buni* ne-au încîntat în ultimele decenii cu viersul lor, variat și el. Multe din

AL. TVARDOVSKI

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

aceste cînturi, avînd factura preconizată de Hikmet, confirmă părerea după care ne găsim în fața unei importante direcții de înaintare artistică contemporană, a unei modalități de însușire artistică a secolului...

Iată cîteva exemple. Nazim Hikmet însuși elaborează de mulți ani colosala epopee intitulată sugestiv *Panorama umană sau Istoria secolului 20*. Ea va îmbrățișa în nouă volume o uriașă fișie istorică, cu peste trei mii de eroi, acționînd în diferite țări și continente. Chilianul Pablo Neruda cîntă lupta de eliberare națională a popoarelor întregii Americi Latine în monumentale cicluri, ca celebrul *Canto general* sau recentul *Cantión de gesta*, consacrat Cubei lui Fidel Castro — înrudite cu ginganticele fresce murale ale mexicanilor Diego Rivera și David Alfaro Siqueiros.

Poemele lui Maiakovski traduc într-o măreață sinteză poetică experiența pregătirii, înfăptuirii și valorificării primei revoluții socialiste. *Vladimir Ilici Lenin* evocă în imagini monolite, *sculpturale*, filozofia istoriei, *portretul* orînduirilor sociale, geneza claselor, logica luptei politice, viața conducătorului clasei muncitoare internaționale, *viața fără moarte-a tovarășului Lenin*, care începuse *de mult, sînt ani vreo două sute înapoi* și pe care *n-o poți cuprinde secole să scrii*. *Poemul lui Octombrie* cîntă revoluția, războiul civil, reconstrucția pașnică în diversitatea vibrantă, *picturală* a faptelor de calibru diferit, prin prisma multor asociații personale, îmbinînd fragmente intime cu evenimente de însemnătate națională.

S-a-ntîmplat cu ostașii, cu țara, sau în inima mea s-a-ntîmplat. Din suprapunerea planurilor ia naștere un gen epico-liric, în care lirismul nu contravine monumentalității, dimpotrivă, o potențează.

Maiakovski stă la baza viitoarelor poeme realist-socialiste. Nu prin literă, ci prin spirit. Nu prin ceea ce este unic și inimitabil, ci prin trăsăturile principiale ale poeziei sale: entuziasmul în fața istoriei și a contemporaneității, rezonanță a patosului clasei, al poporului, al întregii țări eliberate, încrederea nestrămutată în *harașo*-ul comunist, slăvit în celebrul cînt, al 19-lea din *Poemul lui Octombrie*, și în întreaga creație a celui ce se adresa vieții — *tovarășe !*

Printre maeștrii «formelor mari» postmaiakovskieni se numără doi poeți înrudiți și diferiți: Vladimir Lugovskoi și Aleksandr Tvardovski. Amîndoi le-au gustat farmecul încă din anii treizeci, pentru a nu le mai părăsi. Aproape 25 de ani (1930—1954) a consacrat Lugovskoi elaborării celor patru cărți ale *epopeii* (precizarea îi aparține) *Deșertul și primăvara*, consacrată transformărilor socialiste din republicile sovietice ale Asiei Centrale. Între timp Tvardovski — inspirat de o idee a lui Fadeev, ca odinioară Gogol de Pușkin — l-a însoțit pe Nikita Morgunok în revelatoarea călătorie pe urmele *Țării Muravia* (1934—1936), l-a plăsmuit pe

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

simplul şi legendarul Vasili Tiorkin, devenit simbol al apărătorului patriei socialiste (1941—1945) şi a scris — tot pe tema războiului — « cronica lirică » *Casa de lîngă drum* (1942—1946). Ultima şi principala sa *carte de poeme* Lugovskoi a elaborat-o 14 ani (1943—1956). *Mijlocul veacului* e definită de autor drept *autobiografia secolului*, răsfrîntă în sufletul participantului de rînd al marilor evenimente. *Picătură în oceanul istoriei populare*, poetul îşi recapitulează viaţa, şi implicit *paşii istoriei*, cu tot zbuciumul lor înălţător. Din *Mijlocul veacului* urmaşii vor putea desluşi limpede mesajul acestui mijloc de veac. Un cercetător l-a numit « epopee lirico-filozofică », în rînd cu poemul lui Tvardovski *Din zare în zare*, şi el rod al unui întreg deceniu (1950—1960). Ambele sînt « cărţi », în « sensul popular » atribuit de Tvardovski termenului, pentru a specifica forma neîngrădită a poemului *Vasile Tiorkin: un fel de letopiseţ — neletopiseţ, cronică — necronică, ci tocmai « carte », o carte vie, mobilă, liberă ca formă . . .* Totodată, între ele există multe deosebiri. Una e mai complicată, alta — mai simplă, Lugovskoi — mai intelectual, Tvardovski — mai emoţional ş.a.m.d. Dincolo de particularităţile stilului şi manierei, cele două cărţi au însă o principială trăsătură comună, preconizată de Lugovskoi încă la Primul Congres al scriitorilor sovietici: *torentul unic al receptării lirico-filozofice a lumii!*

Şi nu numai ele. *Meditaţie*, titlul penultimului roman al lui Panfiorov, poate fi considerat leitmotivul celor mai interesante şi mai dezbătute scrieri sovietice din ultimii ani. Cauza acestui numitor comun este lesne de înţeles. Viaţa omului a devenit infinit de încăpătoare. Pe locurile unde înainte nu se întîmpla nimic, activitatea creatoare pulsează acum la cea mai înaltă tensiune. Bunicii cunoşteau un sat sau o regiune iar nepoţii se avîntă spre Venus. Cel de o vîrstă cu secolul a parcurs milenii. Şcoala Verdunului şi cauza dreaptă a Stalingradului angajează mai intens mintea şi sufletul decît războiul de o sută de ani. Pămîntului desţelenit cu un sfert de veac în urmă de orînduirea colhoznică i s-a adăugat desţelenirea celor 41 milioane de hectare pămînturi noi.

Au fost timpuri eroice, — toate au trecut. Azi nici cînturi, nici poeme, nici epopei. . . Introducerea polemică, tipic maiakovskiană, îl călăuzeşte de fapt pe cititor în miezul celei mai măreţe epopei a omenirii. Tvardovski la rîndul său e conştient de aceste noi, infinit mai eroice timpuri şi le vrea cînta. El aprobă exclamaţia interlocutorului său care numeşte bararea cursului Angarei un impozant *poem* şi îi pare rău doar de faptul că încă nu e *al lui . . .* A transpune poemul construcţiei comuniste în imagini înaripate, a-l însuşi artistic, e visul tuturor scriitorilor sovietici. Ritmul înaintării e însă ameţitor, zările se înnoiesc necontenit. Zilele vieţii noastre revendică o contemplare de la mari înălţimi, prin prisma celei mai înaintate

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

viziuni. Rezultatul e adeseori *meditaţia — despre veac şi despre sine*, despre om, omenire, fericire, comunism. Conţinutul *liber* cere o formă corespunzătoare: interferenţa neîngrădită dintre genuri, specii, modalităţi naşte organice şi originale aliaje artistice. Dovada o constituie de pildă înnoirea tradiţionalului *ocerk* rus, pe calea intimei fuziuni dintre publicistică, reportaj şi eseu, a meditaţiilor pe cursul *rîului cu numele — Faptă*, sau îmbinarea dintre epic şi liric, profunzime intelectuală şi nobilă vibrare emoţională, atît în proză cît şi în poezie. Înainte l-am apropiat pe Tvardovski de Lugovskoi; acum putem sublinia înrudirea poemului său cu amintirile Olgăi Berggolţ *Stele în plină zi*. Apropierea este de formulă, viziune, patos. Poeta Leningradului asediat, eroic şi tragic, a pornit la cucerirea cărţii sale « de căpătîi », visată de fiecare scriitor, a acelui sumum în care să se răsfrîngă întreaga viaţă, cu bucuriile şi necazurile ei — toate stelele ce ne luminează calea. . . Este acelaşi torent unic al receptării lirico-filozofice, în veşmîntul unei proze laconice, gingaşe, trepidante.

Cele de pînă acum dovedesc că poemul lui Tvardovski nu este numai un remarcabil succes al poetului şi al literaturii sovietice, ci implicit ilustrează importante trăsături şi tendinţe ale întregii poezii epice şi literaturi realist-socialiste. Poemul nu are doar o semnificaţie individuală, ci şi una generală. Prezentîndu-l, doream întîi să sugerăm această prelungire a coordonatelor.

Călătoria e un pretext şi un cadru frecvent în literatura universală. Călătorul, în faţa căruia se perindă oameni, situaţii, meleaguri este un personaj adecvat generalizărilor vaste. El poate fi autorul însuşi sau un erou oarecare, activ şi visător, cu ochiul ager şi auzul ascuţit. Scriitorii ruşi au folosit adesea forma dată: Radişcev în *Călătorie de la Petersburg la Moscova*, Gonciarov în *Fregata « Pallada »*, Nekrasov în *Cui i-e bine în Rusia*, Cehov în *Insula Sahalin*, Gorki în ciclul *Prin Rusia*.

În poetica lui Tvardovski călătoria este un motiv constant.

Pe drumul lung, prin colbul sur,
Purcede-un om, în zori.
Zări limpezi sînt jur-împrejur,
Deasupra nori uşori.

Mijlocaşul Nikita Morgunok îşi părăseşte familia, gospodăria şi se avîntă în peregrinări fantastice—prilej excelent pentru zugrăvirea rînduielilor colhoznice, statornicite în toată ţara. « Drumuri, drumuri. . . » Asemă-

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

nător soldaților din cîntec, Vasili Tiorkin străbate și el multe sute de verste pînă a ajunge « pe drumul spre Berlin»

...Și-apoi noi, din capitală
Pîn'la granița natală,
Iar din granița de-apus
Pîn'la ei în capitală,
Ce campanie am dus!

Noul poem descrie călătoria autorului pe magistrala transsiberiană: Moscova — Volga — Ural — Iruktsk — Habarovsk — Vladivostok, inițial călătorie pe zece zile, devenită... de zece ani! Gorki spunea că literatura din trecut era în special o literatură a regiunii Moscova și a cîtorva gubernii apropiate. Uralul, Siberia, Volga și alte regiuni au rămas în afara cîmpului de observație, viața imensei patrii nu s-a oglindit în operele clasicilor în toată plenitudiunea ei. Revoluția socialistă a lărgit înfinit obiectul literaturii și sub acest aspect. Cuprinderea și aprofundarea unor mereu noi « fîșii» ale realității sociale caracterizează în ansamblu, literatura sovietică multinațională ca și evoluția multora dintre reprezentanții ei de frunte. Esenin era considerat cîntăreț al Riazanului, iar Tvardovski și bunul lui prieten, Isakovski, al Smolenșcinei. În *Autobiografie* Tvardovski mărturisește că dacă regiunea Smolenskului, unică și de neprețuit, a moștenit-o de la părinți, în schimb Siberia, cu frumusețea ei aspră și măreață, cu bogățiile ei naturale, cu construcțiile gigantice și perspectivele ei legendare, a cîștigat-o în anii maturității. Această legătură cu « alte locuri» a apărut de la sfîrșitul anilor patruzeci, cînd a mers pentru întîia oară în răsărit, extinzîndu-se și cimentîndu-se mereu, pe măsura făuririi poemului.

Mi-e sufletul senin și înflorit,
Și sînt cuprins de-o mare fericire
Că mi-a fost dat s-aduc la-ndeplinire
Călătoria mea în Răsărit.

Încă Cehov visa înălțarea Siberiei, notîndu-și printre însemnările de drum: *Ce viață plină, înțeleaptă și temerară va lumina cu timpul aceste meleaguri.* Lenin, amintindu-și de stepa dintre Omsk și Tomsk, văzută în drumul deportării și la întoarcere, spunea într-o discuție: *Minunat ținut. Cu mare viitor.* Viitorul s-a înfăptuit, stepele s-au transformat în pămînturi roditoare. Cresc giganticele centrale electrice de pe fluviile Angara, Obi și Ienisei, se înalță uzina metalurgică din Siberia Apuseană, cea de aluminiu din Irkutsk, combinatul din Korșunovsk, uzinele de prelucrare a țițeiului din Omsk și Irkutsk, combinatul de celuloză din Krasnoiarsk. Metropola Siberiei, Novosibirskul, numără azi nu 70 mii, ci un milion de

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

locuitori. Într-adevăr, Siberia, ţinut cu tainice splendori şi depărtări imense, a devenit

Lăcaş al gloriei, aduse
Printr-un efort fără egal,
Tărim al îndîrjirii ruse,
Grînar şi mină şi-arsenal. . .

ale cărui lumini curg necontenit în zare, cuprinzînd ca într-o centură de foc jumătatea globului pămîntesc. . .

Adept al trenului tradiţional, poetul îl părăseşte rareori. Exceptînd capitolul *Pe Angara* şi cîteva scene mai mici, el nu zugrăveşte concret, detailat locurile prin care trece şi faptele celor care le populează. Paradoxal, « cunoaşterea vieţii » are loc prin fereastra vagonului, în tovărăşia cîtorva călători: rubicondul maior, bătrînelul savant sur la tîmple, *purtînd triumful unei glorii într-un surîs misterios*, popa cu medalia aniversării Moscovei, tinerii căsătoriţi, avîntaţi de pe băncile institutului spre necunoscut ş. a. La prima vedere, autorul n-are dreptul să-l ironizeze pe prozatorul chel, *ce-a şi făcut puţin teren* . . . în bufetele gărilor. Aparenţele sînt însă înşelătoare, iar pretinsul paradox îşi găseşte dezlegarea în modalitatea poetică aleasă de autor. Masa detaliilor observate în viaţă a fost trecută printr-un fin filtru lirico-filozofic, din tone de minereu extrăgîndu-se gramul de aur curat. Atmosfera, emoţia, idealul presupun un imens material brut, din care să fi fost distilate — dar care nu trebuie direct şi extensiv înşiruit în faţa noastră. În zece ani de trudă şi în cei premergători lor, scriitorul s-a oprit la nenumărate staţii, cercetîndu-le amănunţit — tocmai de aceea îşi poate permite acum, în concluzia poetică, să nu se mai oprească, să contemple viaţa în toată splendoarea diversităţii şi dinamicii ei, să cuprindă în orbita privirii sale întregul. Maica-Volgă uneşte în apele ei şapte mii de rîuri, « prin nimic egale », dar cel ce vrea să-i pătrundă frumuseţea, nu trebuie neapărat să parcurgă unul cîte unul afluenţii, să reconstituie fiece ţinut brăzdat de ei — îi ajunge (dacă e poet autentic) să ne transmită zguduitoarea impresie a revederii de cîteva clipe cu falnica punte ce leagă Apusul de Răsărit. Permanenţa călătoriei sugerează deci infinite depărtări şi predispune la meditaţii.

Mereu întoarceri şi tîrcoale,
Meandre, curbe, cotituri.
Nu-i scump tributul dumitale,
Dat unei vechi literaturi?

Dimpotrivă: « veche » ar fi fost trecerea în revistă lineară, consecutivă, unidimensională a plaiurilor întîlnite. Procedeul folosit de Tvardovski

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

este ancorat în tradiție, dar profund inovator. Intoarcerile, tîrcoalele, meandrele, curbele, cotiturile potențează fenomenul, distilează sensul său major.

Titlul poemului e semnificativ. Zările sînt felurite ca și contextul lor, ele se desfășoară în multe direcții, opuse și complementare. Drumul spre răsărit se suprapune cu amintirile drumului spre apus, prezentul prevestește ziua de mîine și reclamă retrospectiva celei de ieri. Îmbinarea diverselor planuri spațiale și temporale împrumută secvențelor relativ scurte o neobișnuită densitate. Numai 15 capitole de cvintesență poetică țin locul masivelor tratate de geografie, istorie și psihologie.

La plecare, poetul aude bubuiturile tunurilor din îndepărtata Coree, și-și amintește de Marele Război, terminat cu doar jumătate deceniu în urmă, pe veci întipărit în memoria poporului. Constructorii comunismului fuseseră Tiorkinii, familiile lor înduraseră în rînd cu cei din *Casa de lîngă drum*. Nu e de mirare că amintirile războiului reapar des în noul poem, în replici, gesturi, asociații, sau într-o atmosferă specific tiorkiniană. Dovadă concludentă e capitolul *Frontul și spatele frontului*. Unde s-a trăit mai greu? — în jurul întrebării tipic-rusești se desfășoară o aprigă polemică între călători. Disputa serioasă e îndulcită de umorul binecunoscut din scrierile anterioare ale poetului, și construită dialectic. Întii se înfruntă un militar și un civil, ambii intoleranți față de locul unde slujise celălalt, pe urmă se avîntă în discuție doi oponenți mai puțin gravi: maiorul greu la vorbă, după care viața din spatele frontului te punea la încercări mai dificile, și bătrînelul pletos, care din propria-i experiență de civil s-a convins de contrariul... Simpla, dar ingenioasa inversare a rolurilor, evidențiază mai pregnant decît eventuale tirade, modestia adevăraților eroi — în orice loc s-ar afla ei. De fapt, conchide autorul spre mulțumirea tuturor, frontul și spatele lui sînt gemeni inseparabili, iar cel mai ușor e cînd... nu e război! De altfel, la capătul drumului ajungem după ce racheta sovietică întîlnise luna, cînd

Intreaga omenire de pace însetată
Începe să răsufle mai ușor.

Așadar, se stabilesc raporturi intime între zări îndepărtate geografic și istoric, ce se atrag sau, dimpotrivă, se resping: între *două fierării*, cea mizeră a tatălui din satul natal și cea imensă a poporului din Ural; între închisoarea uitată din Aleksandrovsk și înflorirea Irkutskului contemporan; între soarta prietenului din copilărie și propria-i soartă...

Tvardovski e dușmanul idilei de un roz anost. Poemul său eroic nu putea fi scutit de accente tragice, de vreme ce ele existaseră

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

în viaţă. *Aşa a fost*... Victoriile au fost obţinute greu, nu fără jertfe şi erori.

Partidu-mi spuse adevărul
Şi eu partidului urmai.

Ajuns la capătul drumului şi înainte de a-şi lua rămas bun de la cititor, poetul sintetizează, în lumina istoricelor hotărîri ale Congreselor al XX-lea şi al XXI-lea, învăţămintele trecutului şi măreţele perspective de viitor, ce au şi început să prindă viaţă.

Calea scriitorilor e şi ea luminată de aceste perspective. Multe poezii ale lui Tvardovski din ultimii ani sînt memorabile profesiuni de credinţă despre rosturile artei şi ale artistului. Motivul *artei poetice* străbate şi poemul. Între cititorul şi scriitorul sovietic s-au statornicit raporturi strînse, nu e deci surprinzător ca şi în compartimentul acceleratului transsiberian să se iște *O discuţie literară*. Scriitorului i se reproşează existenţa unor lucrări stereotipe, preconfecţionate între patru pereţi, înaintea deplasării în uzină. Romanul de acest fel

Din toate are cîte-un pic
Şi nu-i poţi reproşa nimic,

decît că îl lasă indiferent pe cititor.

Să fie oare-atît de goală
Viaţa noastră cum vor ei?
Şi-atît de cruntă plictiseală
În fapte, visuri şi idei?
Refuz această perspectivă!
Nu sînt un duh nepămîntesc:
Sînt trist şi vesel deopotrivă,
Şi cred, şi sufăr, şi iubesc.

Scriitorii sînt vizaţi şi indirect. Unul dintre cele mai avîntate capitole poartă titlul *Moscova în drum*. Se discută despre cei ce nu vor să părăsească capitala cu nici un preţ, iar tînărul soţ, care pînă atunci se ţinea mai la distanţă, pierdut într-un colocviu mut cu aleasa inimii, explică motivele intime, de conştiinţă, ale hotărîrii lor — de a pleca, nu la trei ceasuri de Moscova, cu tainicul gînd al apropiatei întoarceri, ci dincolo de Cita sau chiar Mogocea, spre locuri ce vor deveni tocmai prin truda lor de-abia de acum încolo vestite. Scriitorul a răspuns unei «comenzi sociale» arzătoare: iniţial capitolul fusese publicat în ziarul *Pravda*, alături de informaţiile *Răspunzînd chemării partidului şi guvernului — să cucerim bogăţiile naturale din Răsărit* (şedinţa comsomoliştilor şi tineretului Moscovei

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

în Palatul Mare al Kremlinului) şi *Mîine porneşte spre Răsărit primul eşalon al moscoviţilor-voluntari*. Valorile secolului se nasc în slujba anului şi chiar a zilei, actualitatea e calea cea mai sigură spre eternul-uman!

Polemica poate fi uşor extinsă asupra literaţilor izolaţi în apartamentele lor din capitală, incapabili să pătrundă nobila deviză a tinerilor entuziaşti: unde sîntem noi, acolo se află şi Moscova! Idealul lui Tvardovski e contopirea cu viaţa, vibrarea în unison cu poporul. Cititorul — deşi nici el fără cusururi — e cel mai bun prieten, dascăl şi judecător, iar exigenţele-i sînt îndreptăţite. Ultimul capitol este integral consacrat celui pe care la început autorul îl îndemnase

Citeşte pîn'la jumătate
Şi poate-o ţii pîn'la sfîrşit!,

celui căruia —

Părăsind această zare
Ce-n latul unui continent,
Ne-a-mprietenit profund şi tare —

îi promite o revedere apropiată, într-un nou voiaj:

Ieşiră aşadar la fine,
Dar n-avem timp de stat, nici gînd.
Din pragul altor zări cu bine
Bătrîne prieten! Pe curînd.!

Tvardovski este un poet al milioanelor de cititori. Popular în conţinut, el este apropiat maselor şi prin formă, printr-un vers accesibil, muzical, suprasaturat de emoţii, adînc implîntat în pămîntul patriei. De la Puşkin la Esenin, poezia rusă era şi cîntec, înrudit sau confundat cu tovarăşa bună a omului simplu de-a lungul secolelor — « pesnia ». Poezia lui Tvardovski este cantabilă şi referirea tocmai la aceşti doi înaintaşi sugerează fenomenul. În evoluţia scriitorului, de la *Ţara Muravia* la *Din zare în zare* se remarcă o acumulare a elementului *subiectiv*, liric-muzical-asociativ. Primul poem amintea — chiar şi prin construcţie — de *Cui i-e bine în Rusia*. În cel din urmă asemănările cu intonaţiile puşkiniene sînt mai evidente, decît cele ale epicii lui Nekrasov. Aci totul este trecut printr-un *unghi subiectiv*, prin prisma eroului liric, ale cărui emoţii, preferinţe, asociaţii — aparent capricioase — devin mijlocitorul ostentativ al realităţii. Ne întoarcem la amintita unitate a contrariilor: lirismul ca modalitate adecvată exprimării conţinutului epic!

Firele poeticii lui Tvardovski se prelungesc pînă la mai toţi înaintaşii: Maiakovski, Blok, Esenin, Nekrasov, Lermontov, Puşkin. Creşterea distanţei

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

în timp nu presupune acentuarea, în proporţie directă, a deosebirilor. Aminteam de filonul puşkinian, din totdeauna prezent în creaţia sa, şi pregnant tocmai în ultimul poem. Valorificarea tradiţiei înaintate nu înseamnă *tradiţionalism*, şi cei ce l-au învinuit de acest păcat, i-ar fi putut reproşa ceva asemănător lui Eluard sau Aragon, pe motivul că în evoluţia lor s-au lăsat ispitiţi tot mai mult de versul clasic şi în genere de formele tradiţionale ale poeticii franceze. Dimpotrivă, o serie de poeţi realişti par «netradiţionali» şi pentru că tradiţiile lor naţionale diferă mult de ale noastre (de pildă, unii autori din America Latină).

Tradiţionalul, clasicul Tvardovski este în cel mai înalt grad modern. Poezia sa este contemporană şi simplă, găsind din primul moment drumul spre inima cititorului. Logica formală contrapune simplul şi complexul, cea dialectică sesizează întrepătrunderea lor. Versul accesibil al maeştrilor are multe valori tainice şi poate fi îndelung explorat. Cunoaşterea merge parcă în spirală: contactul se stabileşte de la început, dar întoarcerile sînt revelatorii, aceeaşi strofă dezvăluie sensuri mereu noi. Cel ce a îndrăgit poezia lui Tvardovski, are senzaţia că şi el călătoreşte — din zare în zare!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ARAGON

de

HUBERT JUIN

ARAGON este exemplul indispensabil a ceea ce înseamnă literatura franceză de astăzi. Exemplu nu numai pentru că el a scris cărţi indispensabile, pe de o parte, pentru cunoaşterea acestei literaturi şi, pe de altă parte, pentru formarea noilor scriitori francezi, care îşi iau sau îşi vor lua lecţiile lor din aceste cărţi —

dar şi pentru că evoluţia lui este perfect semnificativă: venind de la suprarealism şi ajungînd la comunism, născîndu-se în plin irealism şi ajungînd la realism-socialist, plecînd de la o concepţie a cosmopolitismului considerat ca un drept, la concluzia înrădăcinării naţionale considerată ca o datorie... De la punctul

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

acesta de plecare, la punctul acesta de sosire se înscrie viața unui om și experiența unui scriitor. Cum? Nu într-un mod indiferent față de timp, ci chiar în inima acestui marș al timpului și al oamenilor: Istoria. 1918! Aragon e încă pe front. El a primit decorații. Cînd se întoarce la Paris, ce se petrece? Nimeni nu știe pentru ce a fost război și pentru ce se face această absurdă « pace ». Tinerii simt nedeslușit că cei mai în vîrstă decît ei au mințit. Ei resping cultura și chiar limbajul acestor bătrîni. Totul este posibil: și Dada și suprarealismul. Aragon e unul din fondatorii suprarealismului. El este scriitorul cel mai talentat al acestei epoci și al acestei școli. În 1920, la Tours, ia naștere un nou partid politic, un partid de un tip cu totul nou: Partidul Comunist Francez. La Tours, în ultimele zile ale lui decembrie 1920 și în primele zile ale lui ianuarie 1921, la lucrările acestui mare și celebru congres, se află Clara Zetkin, aceeași care fusese prezentă la ultimul congres socialist întrunit la Basel, înainte de asasinarea lui Jaurès. Se vorbește mult despre partidul acesta nou, dar Aragon nu-i cu mintea la politică. Izbucnește războiul rifan. Se semnează manifeste: Aragon semnează cu amîndouă mîinile împotriva atacului colonialist. Fiindcă în acest mod se simte el solicitat să se intereseze de politică și din această cauză se adîncește cu adevărat în dorința de a o cunoaște, citind de-a valma, în superbă dezordine, pe scriitorii marii Revoluții, textele opoziției din timpul celui de-al doilea imperiu, operele socialiștilor utopici, Blanqui și Marx... Și, dintr-o dată, suprarealistul Aragon se decide să se înscrie în Partidul Comunist Francez. La « Centrala » suprarealistă (cum se spunea), se discută aprig. Dar Aragon socotește că a avea sau a nu avea carnetul de partid este o chestiune strict personală. Și iată-l, în același timp, suprarealist (el nu-și părăsește prietenii și continuă să scrie revistele lor și să participe la manifestațiile grupului), — și comunist. În 1928, în barul Coupole, la Paris, un gigant care nu vorbește limba franceză ci numai rusește îi face semn să se așeze la masa lui: e Maiakovski. A crede că Aragon a fost influențat direct de Maiakovski — care nici nu fusese tradus — ar fi absurd. Cu toate acestea, a existat o influență: Aragon a fost cu desăvîrșire uluit de faptul că un poet își poate citi operele în fața a mii de muncitori, în uzine și în piețele publice și că poate să participe astfel — direct — la efortul socialismului susținut de proletariat. Un exemplu pe care Aragon nu-l va putea uita. La o zi după această întîlnire, Aragon face cunoștință, în același bar din Montparnasse, cu Elsa Triolet. Elsa Triolet și Aragon (sîntem în anul 1928) nu s-au mai despărțit de-atunci...

Este necesar să insistăm puțin asupra acestei cotituri esențiale în viața lui Aragon: trecerea de la suprarealism la comunism. După aceasta viața particulară a lui Aragon — integrată valorii binelui — devine o prelungire a vieții colective. Suprarealismul nu cunoaște decît pe acel Lautréamont care scrisese *Cînticele lui Maldoror* și disprețuia pe celălalt Lautréamont, care publicase *Prefață la Poezii*. Dar cînd comunismul biruie în Aragon, cînd el

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

devine cu adevărat omul eticii noi, omul moralei colective, atunci, așa cum mi-a spus:

— *Atunci am înțeles că* Prefață la Poezii *a lui Lautréamont conținea pe adevăratul Lautréamont...*

Și ce alt a făcut Paul Eluard, scriind și publicînd celebrul său poem *O lecție de morală*, dacă nu să realizeze și el, la rîndul lui, textul unei conversiuni, sau, așa cum spune în această carte: să readucă la bine ceea ce era rău?

Cînd, în 1930, Aragon se reîntorcea dintr-o călătorie în U.R.S.S., el este un om nou. Scrie *Clopotele din Bâle*, primul volum din seria romanescă *Lumea reală* (serie ce se termină provizoriu cu *Comuniștii)*; publică lucrarea *Pentru un realism soaialist*; face ultimele corecturi la *Ura Ural*:

Tehnica
în perioada
de construcție
hotărăște
de
tot.
Căluțule, pricepe-mă bine...

Apoi — lupta. Lupta împotriva fascismului, în 1934. Lupta împotriva fascismului în 1936, pentru Spania martiră. Lupta împotriva fascismului în 1939, cu Hitler, Munich și trădătorii din interior. Apoi, iarăși, lupta, în 1940, pe front. Și lupta, din nou, în anii negri, cînd Berlinul și Vichyul aruncă lespedea celei mai îngrozitoare dintre tăceri pe inima Franței:

Eu te salut o, Franță smulsă dintre stafii
Redată păcii Arcă salvată din genune
Țară slăvind Orléans Vendôme Beaugency
În clopote o rugă a zorilor răsune

Eu te salut o, Franță, cu ochi de turturea
Nestinsă mi-e iubirea nestins cumplitul chin
O vechea mea dispută — și nouă — Franța mea
Pămînt udat de sînge și cer de vrăbii plin.

În bucuria zorilor eliberării teritoriului francez, în pacea regăsită, sfîrșitu-s-a și lupta? De-abia răgazul ca să strîngă cîteva mîini prietene, să revadă Moscova,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

să treacă prin București, unde prietenii noștri romîni fluturau stegulețe pe care sta scris:

Și dacă-ar fi să-ncep din nou
Din nou voi face același drum...

Apoi lupta începe iar, Maurice Thorez revine în Franța. Jean-Richard Bloch trebuie să-și reia activitatea la Paris. Trebuie împiedicat ca eliberarea să fie escamotată în folosul forțelor reacțiunii. Aragon e neobosit. Se cere să fi pretutindeni. Alături de Elsa Triolet pentru «Bătălia cărții» (vînzări de cărți progresiste și clasice organizate de-a lungul întregii Franțe, biblioteci aproape pretutindeni). La direcția ziarului *Ce soir*. Trebuie să vegheze asupra Comitetului Național al Scriitorilor. Trebuie organizate caravane ale Păcii, care vor străbate Franța. Trebuie, trebuie... Trebuie să fie și ceea ce este: un scriitor. În toate acestea, cu alte cuvinte, trebuie să găsească și răgazul să scrie. Și Aragon scrie...

Nu este loc aici, în aceste scurte note, să cităm toate cărțile pe care le-a scris, nici măcar pe acelea scrise după război: admirabile poeme ca *Ochii și memoria*, *Romanul neterminat*, *Elsa*, *Poeții*; romanele *Comuniștii* și *Săptămîna mare* texte critice, cum sînt cele consacrate lui Courbet, lui Hugo sau literaturilor sovietice; pamflete pentru eliberarea lui André Stil, pentru soții Rosenberg, împotriva războiului din Indochina, toate acestea, toată această activitate multiplă și neobosită, constituie în fond cea mai bună definiție asupra lui Aragon.

Celor care nu cunosc în totalitatea ei această operă — și nu spun asta numai pentru cititorii mei romîni, ci și pentru că foarte puțini cititori francezi cunosc această operă în întregimea ei, căci ceea ce Aragon a publicat în volume nu reprezintă aproximativ decît o treime din ce a publicat prin ziare și reviste și, de exemplu, e suficient a ști că numai textele consacrate lui Romain Rolland, ar forma, dacă ar fi adunate, o lucrare voluminoasă — celor care nu cunosc, așadar, această operă în ansamblul ei, cred că e necesar a le arăta că Aragon este un om care a luptat, cu curaj și fără să cunoască oboseala, pentru o cauză dreaptă aflînd în dreptatea cauzei pe care o apără noi forțe pentru continuarea operei sale. Căci trebuie să se vadă bine că ceea ce-i dă lui Aragon unitatea și forța este Partidul:

Dar sînt cuvinte scrise în slove capitale
Cum un Partid conduce poporul său. *Și-mi pare*
Că tot ce-a fost e-asemeni eclipselor totale
Și-n fața lui străin mi-e și palid orice soare...

Aragon aparține astăzi acestui Partid, Comitetului său Central. El a luptat pentru onoarea Franței. El a făcut din cauza poporului, propria lui cauză.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

POEZIA LUI RADNÓTY

de

EMIL GIURGIUCA

RADNÓTI debutează în literatură în perioada de ofensivă a mişcării muncitoreşti dintre anii 1929—1933, al cărei ecou se face simţit în toate domeniile artei maghiare. Este perioada în care scriitorilor comunişti li se alătură o serie de alţi scriitori orientaţi spre popor. Ideile mişcării muncitoreşti pătrund pînă şi la revista *Nyugat*, redută, în această epocă, a conservatorismului burghez. « *Principala sursă de inspiraţie, aerul poeziei maghiare* — se scria în coloanele ei — *e totuşi socialismul. Spiritul revoluţiei înfrînte şi ţintuite la stîlpul infamiei continuă să trăiască subteran, ţişneşte în cărţile de versuri şi îmboboceşte.*»

Substanţa din care îşi va hrăni poemul Radnóti pînă la sfîrşitul scurtei şi tragicei sale vieţi va fi tocmai acest spirit revoluţionar.

În primele sale volume e încă tributar ca modalitate de expresie experienţei moderniste. Dar nu din spirit individualist caută Radnóti o nouă modalitate de expresie. Nu lecţia dată de Kosztolányo Dezsö care modifica pentru uzul artei contemporane dictonul cartezian în « *differo ergo sum*», nu acest percept estetic secesionist îl urmează Radnóti. După cîţiva ani se vede limpede că înfrigurata căutare a formei noi porneşte dintr-o concepţie sănătoasă despre artă, după care aceasta îşi justifică existenţa numai prin funcţia ei socială. Ca să-şi îndeplinească această sarcină creaţia trebuie să fie act lucid, mesaj comunicabil, dar servit nu de locul comun, care-l ucide şi anihilează, prin absenţa măiestriei artistice, întreaga operă, ci de o expresie artistică nouă calitativ superioară. În eseul său *Însemnări despre formă şi concepţia de viaţă* apărut în 1934, pornind de la ideea că « concepţia despre lume se exprimă în esenţa ei întotdeauna prin formă, fiindcă prin intermediul acesteia se transformă în realitate», precizează că în momentul istoric dat e vorba de concepţia revoluţionară a clasei celei mai înaintate, care îşi cere expresia artistică la nivelul înaltelor sale idealuri sociale. Teoretizînd problemele artei socialiste din epoca lui şi militînd pentru

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

calitatea realizării artistice, Radnóti declară în finalul eseului său: « *Aceste însemnări fără pretenţie nu urmăresc decît să slujească cultura socialistă. Fiindcă autorul lor, acestei cauze* şi-a închinat viaţa, *ceea ce nu e o expresie sentimentală, ci o confesiune şi un angajament.*»

Şi Radnóti şi-a respectat angajamentul. Pentru a servi cultura socialistă şi prin ea lupta revoluţionară, omul de cultură şi poetul Radnóti îşi mobilizează toate resursele. În primul rînd îşi clarifică ideile despre artă supunînd unui examen critic poezia care exercită atracţie asupra lui.

În cariera poetică a lui Radnóti, perioada dintre 1929—1933 e deopotrivă perioada lărgirii orizontului tematic şi a luptei pentru desăvîrşirea formei. În acest scop analizează capacitatea de comunicare a versului liber şi-l găseşte puţin propriu pentru a fi purtător al înaltului mesaj socialist.

În 1931 îi descoperă pe Apollinaire, Valéry Larbaud, Blaise Cendrars care, ca şi Maiakovski, îi oferă argumente pentru tendinţele proprii de înnoire a formei şi vor fi pentru el exemple. Apollinaire — de poezie citadină şi opoziţie la război, Valéry Larbaud — de refuz al oricărei izolări naţionale, Cendrars — de solidarizare cu popoarele de culoare. La Maiakovski, poetul de tip nou, comunist, vede rezolvarea problemelor de formă prin maxima valorificare a capacităţii expresive a cuvîntului.

În acelaşi timp însă, preocuparea lui pentru realizarea organicităţii expresiei şi a comunicabilităţii mesajului poetic îl vor duce spre clasici.

În perioada, grea pentru mişcarea muncitorească, de după 1933, cînd, ca o consecinţă a venirii la putere în Germania a hitleriştilor şi a înscăunării guvernului Gömbös, în viaţa literară maghiară are loc o nouă polarizare a scriitorilor, după nivelul politic al fiecăruia. Radnóti, rămas pe poziţie, îşi caută reazeme morale dar şi elemente orientative în problema formei poetice, la clasici. Lectura lui Berzsényi îi hrăneşte spiritul ce se pregătea să înfrunte forţele distrugerii. În arta lui găseşte echilibrul moral necesar, dar şi exemplul ordinii clasice, a armoniei operei de artă.

Rînd pe rînd va descoperi şi va respinge de aici încolo tot ce e caduc şi fals în artă. În scurta povestire autobiografică *Luna gemenilor*, apărută în 1939, respinge poezia artificiului: « *Cocteau e un prestidigitator, iar mie nu-mi plac prestidigitatorii. Înşeală. Cocteau înşeală şi el. După numele lui nu se ascunde nimic. Poetul să nu jongleze, să atingă inima, ca Villon, ca Ronsard, ca Verlaine*». Iar mai departe: « *Versul meu se mai simte că e făcut*. . . » versul nu trebuie « *să se simtă că e făcut din materie. Simţi piatra în catedrala din Strassbourg?*»

În confuzia de valori determinată de presiunea evenimentelor politice şi ofensiva fascismului, a barbariei împotriva raţiunii, Radnóti îşi întăreşte poziţia comunistă, adîncind conceptul umanismului socialist, preluînd şi asimilînd creator toate acele valori ale trecutului artistic al umanităţii

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ANDRÉ FOUGERON (Franța) *Dimineața vieții*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

GINA HAGIU

Spre șantier

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

care justifică concepţia revoluţionară şi valabilitatea idealului socialist: o societate organizată pe principiul ordinei fireşti a raţiunii.

Îmbinind într-o sinteză nouă conceptul clasic, după care opera de artă e organizare, cu modalitatea modernă a făuririi imaginilor, creaţiile lui vor îmbogăţi poezia maghiară cu un şir de capodopere.

Ceea ce asigură strălucirea lor nestinsă este credinţa statornică în biruinţa omeniei asupra crimei, în triumful ordinei asupra haosului şi vibraţia unui suflet făcut să se bucure şi să laude bucuria de a trăi.

Pe meridiane, altitudini şi trepte deosebite, toţi poeţii cinstiţi ai lumii se întîlnesc în această atitudine.

Poezia e bucurie. Tristeţea nu-i decît o consecinţă a faptului că a fost lovită viaţa. Cîntecul celor mai mari lirici ai lumii e cîntecul aspiraţiei umane spre bucuria vieţii. Piedicile în calea realizării acestei aspiraţii determină fie tristeţe, fie răzvrătire. Ardoarea cuprinsă în actul aspiraţiei, n-o stinge neîmplinirea ei, dimpotrivă, o potenţează. Tristeţea, resemnarea nu e un dat structural al fiinţei umane. Ea e întotdeauna o consecinţă socială. Vieţii libere îi e străină tristeţea. De aici dragostea pentru libertate a oamenilor, străduinţa lor de a-şi organiza viaţa conform idealului etic cel mai înalt. În numele acestui ideal vorbesc poeţii, slujind cea mai înaltă conştiinţă. Devenind astfel purtătorul de cuvînt al forţelor sociale celor mai înaintate dintr-o epocă istorică dată, poetul demască şi condamnă tot ce ameninţă efortul constructiv al vieţii: asuprirea, războaiele nedrepte.

Aşa a făcut şi Radnóti. În epoca în care trăieşte, sensul devenirii istorice e arătat de proletariatul internaţional. În Ungaria, Partidul Comunist ilegal organizează subteran dărîmarea orînduirii burgheze oprimatoare. Radnóti, urmînd de aproape pe Jozsef Attila, se angajează în luptă. Mesajul lui nu se limitează la lupta antifascistă din perioada războiului. Poezia lui e strîns legată în toate perioadele de politica partidului: de lupta împotriva regimului hortyst, feudalo-capitalist, de la începutul deceniului al patrulea, apoi de ideile care au călăuzit politica frontului popular din perioada 1935—1938, şi, în sfîrşit, de lupta pentru eliberare, condusă de partid din anii războiului.

Chiar în primele lui versuri se aude glasul revoluţionarului care înfruntă societatea burgheză maghiară, regimul «*penelor de cocoşi*», al teroarei care înăbuşea libertatea muncitorilor şi a ţăranilor săraci din oraşele şi satele Ungariei, aşezate între latifundii de zeci şi sute de mii de iugăre de pămînt.

Ochiul poetului e solicitat la început de peisajul cîmpenesc, adesea cadru al iubirii şi refugiu din faţa monstruoasei întocmiri sociale. Sentimentul naturii şi sentimentul iubirii sînt de altfel cei dintîi pilaştri ai construcţiei sale poetice. Îndărătul lor îşi va căuta adăpost în unele momente de criză de care n-a fost scutit.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Intensitatea vieţii capătă o expresie tot mai concentrată in poezia lui. Tabloul de natură, o tuşă modernă, realistă. Idila antică se încheagă din elementele contemporaneităţii poetului, n-are caracter atemporal.

În primele volume fraza lui e liberă, withmaniană. Imaginile se construiesc prin asociaţii care surprind gîndirea şi sînt convertite spre descoperirea unor semnificaţii sociale. Copacii noaptea « *se răscoală* » şi dau « *flori roşii* », braţele ţărăncii se încarcă de « *şuiere de ierburi* », în faţa ei « *cîmpia se ridică în picioare scînteind* », luna mai împodobeşte pălăriile « *păstorilor moderni* » cu « *liliac purpuriu* ».

Începînd din 1932 Radnóti demască cu consecvenţă ticăloşiile reacţiunii, pe aţîţătorii la război. E perioada de ofensivă a mişcării muncitoreşti şi versurile lui o răsfrîng... « *cuvintele mele* — spune poetul — *mărşăluiesc departe între pene de cocoşi stîrnind praful drumului* » ceea ce atestă identificarea sa cu soarta muncitorilor şi ţăranilor săraci escortaţi de jandarmi şi aruncaţi în închisori. Atitudinea revoluţionară şi-o afirmă făţiş: « *Am să fiu foc muşcător pe căpăţînile domnilor* ». Orizontul tematic, mai larg acum, se extinde de la lupta internă la problemele care frămîntă proletariatul internaţional. Infierează războaiele coloniale, atacul japonez în China, prigoana negrilor în S.U.A.

Poetul de culoare John Lowe e linşat de fiarele Klu-Klux-Klanului şi Radnóti, în cronica lui lirică, consemnează data: 24 aprilie 1932.

John Lowe, fratele meu!
În apa Tisei te-am văzut eu azi
rostogolindu-te sub pod.
Acum că au ucis în tine versul
eşti vîrtej de vînt...
Să creşti!

Dacă după 1933 protestul făţiş apare mai rar, aceasta se datoreşte ofensivei fasciste care va cuprinde treptat şi Ungaria. Intransigent, Radnóti, ca să-şi poată afirma crezul politic, recurge la un limbaj metaforic pe care şi-l făureşte prin concentrarea expresiei şi încărcarea ei cu semnificaţii politice. Conştiinţa revoluţionară îi măreşte exigenţa poetică. De acum încolo, imagine, ritm, compoziţie, expresie se îmbină în construcţii clare în vederea comunicării unui conţinut conspirativ. În anii cînd unii fug, alţii trădează, Radnóti rămîne pe poziţie fără să şovăie nici o clipă, deşi ştie de la început ce îl aşteaptă. Versurile lui sînt documente care oglindesc faţa monstruoasă a epocii şi tăria morală a poetului care a rămas să o înfrunte cu sentimentul că jertfa lui nu va fi zadarnică.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

...epoca e o cloacă, dar
numele tău va trece prin
epocile tinere ce vin
mai luminos ca steaua de pe cer.

Împotriva celor ce fug şi trădează rosteşte o sentinţă de o dîrzenie, tensiune şi fervoare inimitabile:

Dacă trădezi, ai să o duci cumva,
scurmînd cu nasul, ziua, în blidul aburind,
iar seara, liniştit, ai să te poţi scuipa!

(Pe paşaportul unui contemporan)

De acum înainte cronicarul acestei triste epoci însemnează liric tragica desfăşurare a evenimentelor: luptătorii comunişti Sallai şi Furst sînt ucişi în închisoare, cercul teroarei se strînge, urmăriri, perchiziţii, propria-i viaţă e tot mai înconjurată de primejdii. Universul poeziei sale, la început atît de senin, se întunecă.

Peisajul, de asemenea, se schimbă radical. Un element străin intră în el şi armonia se frînge. « *Jalea încreţeşte-ncet scoarţa copacilor şi-n vîntul înăcrit pasărea se prăbuşeşte.* » Ce s-a întîmplat? « *Doi jandarmi, urmaţi de umbrele lor,/ traversează, împănaţi, ogorul.* » Sînt jandarmii cu pene de cocori: apărătorii regimului de teroare. Tabloul de natură a devenit astfel expresia atitudinii politice a poetului. Natura însăşi — ne spun parcă imaginile lui Radnóti — respinge teroarea, se ridică împotriva procesului de fascizare a Ungariei şi, în ciuda încercărilor de a înăbuşi orice protest, mişcarea revoluţionară continuă.

Doi maci manifestează-n cîmp
Deşi-s în văzul tuturor
Dar iată, spăngi întinde tîmp
Un vînticel pedepsitor.

Zîmbeşte umbra de mătasă
Că nu se frînge, ci mlădie
Se-ndoaie floarea şi nu-şi lasă
Uşor credinţa purpurie.

Floarea de mac simbolizează, ca şi în poezia lui Beniuc al nostru, socialismul.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Întoarcerea la peisaj e tot mai frecventă. Tabloul de natură a devenit o modalitate de expresie. Cu cît se îndeasă mai mult la orizont norii, cu atît pe pînzele lui strălucesc mai viu fragedele înfățișări ale naturii. Contrastul acesta e grăitor. Prin idilele lui poetul opune barbariei fasciste inumane lumea curată plină de armonie a omului.

Victoria proletariatului e văzută ca o lege obiectivă — asemeni legilor naturii. Firește, ideea e exprimată prin același limbaj figurat, impus de împrejurări, dar termenul fundamental apare chiar în titlul unei poezii: *Lege*.

Epoca e cruntă. Barbaria « oamenilor-lupi» îi dă o repulsie fizică, senzația scîrbei pe care i-ar da-o unui copac un șarpe ce-și lasă pielea pe coaja lui strălucitoare. În aceeași poezie poetul spune:

Flori îmi creșteau în suflet, ci între arme
am fost crescut de ucigași, și m-am deprins
de mult cu lupta, n-am fugit ca lașii.
E drept, e bine să lovești ce-i rău, dar și în pace
să trăiești ar fi acuma bine, și să scrii frumos.
Îmi trebuie curaj să nu mă răzlețesc.

(In timpul scrisului)

Adeseori se simte singur în lumea ostilă crezului său și amenințat. Criza individuală prin care trece face să apară acel ton al resemnării ce se va accentua, pentru o vreme, în poezia lui. Dar ea nu-i zdruncină încrederea în viitorul mișcării.

În suferința lui se recunoaște întreaga omenire cinstită. Spectrul războiului și al morții rînjește la orizont. Micul cămin nu mai e apărat. Poetul prevede apropierea dezastrului, simte tot mai limpede că soarta lui e pecetluită. (E semnificativ titlul volumului său de versuri apărut în 1936: *Preumblă-te, condamnatule la moarte!*). Dar se ridică în fața furtunii învingînd-o și arătînd în timp dincolo de ea. Poezia *Jurnal de război* scrisă în 1936 reliefează această forță morală superioară.

Perioada politicii frontului popular din 1935—1938 mobilizează puternic și poezia lui Radnóti.

În vara lui 1937, la Paris, Radnóti participă la manifestația antifascistă a muncitorimii franceze din piața Bastiliei. Atunci scrie impresionanta poezie *Hispania, Hispania*, cea mai strălucitoare creație a epocii, publicată în revista partidului, *Gondolat*. Ea trezește un puternic răsunet în Ungaria ca și în cercurile comuniștilor maghiari emigrați.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Nici pasăre nu cîntă, nici soare nu-i pe cer.
Şi mamelor copiii le-a răpit pierzania.
Doar rîurile tale-nsîngerate
mai spumează, Hispania!

Dar vor veni oşti noi, de-o trebui, din vînt,
ca vijelii care dărîmă stînci,
armii ce vor porni din ţarina
rănită şi din mine-adînci!

Popoarele te strigă, libertate!
Şi azi prin ploaie-n slava ta au zis
cîntecul dîrz, şi lupta ta o cîntă
cu-obrajii uzi săracii din Paris.

Tot acum scrie capodopera-sa *Frederico Garcia Lorca*, şi ca de o extremă concentraţie a expresiei, şi dezvăluind adevărul crunt: că fascismul înseamnă moarte. În soarta marelui poet spaniol îşi identifica Radnóti — ca o consecinţă logică — parcă propria-i soartă.

Fiindcă te-a iubit Hispania
şi-ndrăgostiţii versul tău l-au zis,
cînd au venit, — puteau să facă altceva? —
erai poet, ci te-au ucis.
Poporul dă azi luptă singur
Hei, Frederico Garcia!

În poezia *Inscripţie pe un exemplar* din volumul de versuri *Drum pieptiş*, datată 1 iunie 1939, are clarviziunea propriului său destin, a sfîrşitului său cutremurător.

Sînt poet, bun doar de pus pe rug
fiindcă-s martor adevărului.

Unul ce ştie în al vremii crug
că albă e zăpada,
roşu sîngele şi roşu macul,
iar al tulpinei verde e deschis.

Unul pe care-l vor ucide pîn' la urmă
fiindcă niciodată n-a ucis.

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

În *Egloga I*. comentînd îndurerat tragicele evenimente din Spania și moartea lui Garcia Lorca, scoate în relief ideea că sensul existenței poetului este consecvența cu el însuși, identificarea cu idealul său de viață.

Aceasta este etica lui Radnóti.

Sub influența avîntului revoluționar din această perioadă scrie poezia *Mobilizatorul*. Figura eroului liric e simbol al spiritului revoluționar care străbate lumea.

De negre cicatrice
i-e trupul tot brăzdat,
îl apără desișuri
ce lumea o străbat.

Dar cînd se va întoarce
se vor scula popoare.
Va fi pe cal buiestru
și pintenog, călare.

Pînă atunci, și cu viziunea acelui moment, poetul își mobilizează resursele morale ca să reziste încercărilor cumplite la care va fi supus.

Să nu mă lași, Rațiune,
ajunsă de ocară!

(Palinodie)

Rezistența antifascistă se transformă în fervoarea cu care cheamă primăvara omenirii, pacea:

O, vino odată, tu martie adietor!

(Imn păcii)

Imaginea vieții care își reia cursul normal, cu bucuriile muncii, se înscrie pe linia aceluiași protest.

Și lucrătorii toți se vor întoarce,
cel ce-a fost țesător va țese iar,
în visuri noaptea-i vor luci fire frumoase
și-l vor trezi zori de mărgăritar.

Sentimentele pe care le are acum sînt prezente pînă și în lucrarea în proză *Luna Gemenilor* în care își evocă copilăria. De copilărie el nu se apropie atemporal, ca alți scriitori contemporani} și ca modelele} lor franceze: Cocteau, Julien Green, Superville sau Alain Fournier. E în 1939. Spectrul războiului amenință.

« Europa e ca o junglă, tabără a canibalilor vînători de capete, în tufișuri sîsîie șerpi . . . »

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Apoi: « *În jurul meu cresc ziduri, orașe și țări dispar. Zidul crește și mă desparte de oameni. Sînt prizonier.*»

Cuvintele acestea sînt un preambul al liricei antifasciste puternice a lui Radnóti din anii războiului.

« *Trăiesc în înalt*» e o frază care revine în versurile lui din etapă în etapă. Acest « *înalt*» e piscul unei etice superioare pe care omul Radnóti l-a cucerit construindu-se singur. Perspectiva lui i-a fost deschisă încă de timpuriu de concepția marxist-leninistă despre lume.

Rămas orfan de părinți și crescut de un unchi, bogat negustor de textile, care îl trimite la Libereo, în Cehoslovacia, la o școală tehnică textilă pentru specializare, cunoaște acolo mișcarea muncitorească. Întors în țară, renunță la perspectivele unei cariere burgheze și se dedică studiilor umaniste pe care le încheie cu un strălucit examen de doctorat la universitatea din Seghedin. Valorile culturii universale a umanității au intrat în construcția nu numai a poetului ci și a omului Radnóti, cristalizînd pe lamura gîndirii marxiste o conștiință de neclintit.

Ceea ce îl înalță pentru toate veacurile în ochii noștri e că în fața ofensivei oarbe, iraționale, bine știind că fascismul înseamnă moarte, el se ridică îmbrăcat în armura acestor valori.

Cu această armură intră în anii cumpliți ai războiului.

Împotriva iadului și a barbariei poetul înalță sunetele lirei. Titlul volumului de traduceri: *Pe urmele lui Orfeu*. De la Vergilius la Ronsard și La Fontaine, de la Goethe la Rilke, Apollinaire, Brecht și Eluard, poeții lumii sînt invocați în apărarea umanității. Sînt puși să înfiereze războiul: Vergilius cu *Egloga a IX-a*, Tibullus cu *Detestatis belli*.

Astfel — cum observă critica maghiară — pînă și în traduceri a fost posibilă o atitudine revoluționară, o atitudine, nu burgheză, ci socialistă.

În acești ani ai războiului scrie pe rînd *Eglogele* și impresionantele poeme *Cer învolburat*, *Vineri*, *trece primăvara*. Cu aceasta din urmă, puternic mobilizatoare, intrăm în perioada din urmă a activității sale care coincide cu perioada luptei pentru eliberare, a Partidului Comunist ilegal, începută în 1942.

Cititorii romîni cunosc această parte, ultima, a vieții sale, din rîndurile înfiorate scrise de poetul Eugen Jebeleanu în antologia *Poeme maghiare* apărută în 1949.

Tîrît dintr-un lagăr de muncă în altul, începînd din 1940, Radnóti își înfruntă destinul rezolvînd tragicul individual în încrederea nestrămutată în viitorul fericit al omenirii.

Dar momentele concrete ale acestui proces sînt cutremurătoare. Eliberat în 1943, la intervenția comună a unui grup de scriitori și oameni de cultură din Budapesta, în primăvara anului 1944 e ridicat din nou și dus în lagărele

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

din Bor, în Serbia, unde, într-o mină de aramă făceau muncă de sclavi prizonieri francezi, ruşi, polonezi, italieni şi deportaţi evrei.

Acolo, în Lager Heidemann, îndărătul gardului de sîrmă ghimpată, îşi scrie într-un mic carnet galben cele mai tulburătoare poezii: *Eglogele VII şi VIII*, *Scrisoare iubitei*, *Rădăcina*, *À la recherche*.

Poezia *Marş forţat*, datată: Bor, 15 septembrie 1944, apoi cele patru poezii intitulate *Razglednice* (Cărţi poştale, în limba sîrbă), datate, prima 30 august 1944, în munţi, a doua, Cervenka, 6 octombrie 1944, a treia, Mohács, 24 octombrie şi a patra, Szent-Királyszabadja, 31 octombrie 1944, indică drumul calvarului pe care a fost tîrît de călăi, desculţ, cu picioarele însîngerate, într-un convoi nesfîrşit din munţii Serbiei pînă aproape de frontiera Austriei.

Mă prăbuşii, iar trupul răsturnat
Sta ca o coardă-ntins şi-ncremenit.
Un glonţ în ceafă. — Iată şi sfîrşitul, —
mi-am spus, — hai, odihneşte liniştit.
Moartea-nfloreşte-acuma din răbdare.
« Der springt noch auf», — aud în jurul meu.
Noroi şi sînge cald — şi înnoptare. [1])

Scrisă la moartea unui tovarăş asasinat pe drum, *Razglednica* a patra e în acelaşi timp imaginea propriului său sfîrşit. Relatare sobră, precizie realistă, simplitate maximă, dovedind tărie morală, dar comunicînd cu o forţă zguduitoare liniştea cutremurătoare dinaintea morţii.

În ziua de 7 noiembrie 1944, în comuna Abda, Radnóti e împuşcat în ceafă şi aruncat în groapa comună. E împuşcat în ceafă şi aruncat în groapa comună poetul în a cărui poezie dragostea de viaţă vibrează ca aerul curat al dimineţii în lumina soarelui blînd.

Ultimele cinci poeme găsite în buzunarul hainei sale, peste doi ani, cînd e descoperit mormîntul, au intrat de mult în toate antologiile şi le învaţă în şcolile maghiare tineretul.

Vîntul mă va risipi şi totuşi stînca,
dacă nu astăzi, mîine, repeta-va
cîntarea ce i-o spun, şi-o vor pricepe
băieţi şi fete cînd vor creşte mari.

---

[1]) In romîneşte de Eugen Jebeleanu.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

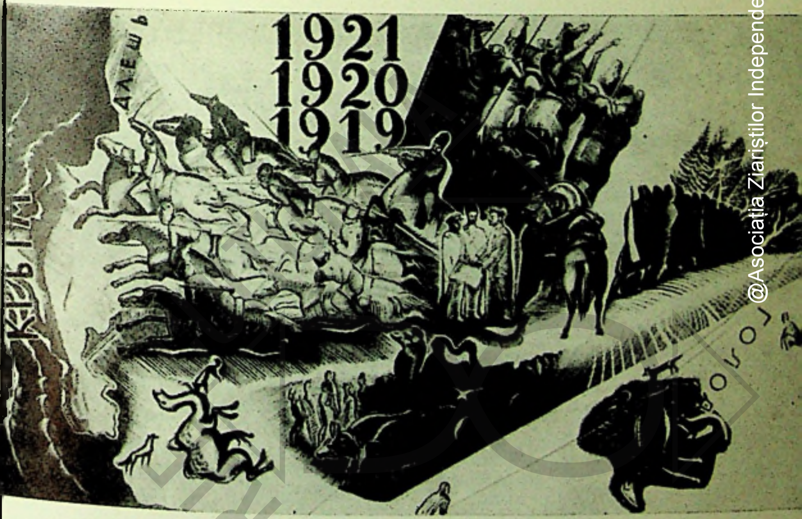

FAVORSKI (U.R.S.S.)

Din ciclul de gravuri dedicate Marii Revoluţii din Octombrie

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

O. MASLIAKOV, E. ȚUIK (U.R.S.S.) — *Bună dimineața, Africă !*
(afiș)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

RADNÓTY MIKLOS

VERSURI

JURNAL DE RĂZBOI

Luni seara

Teama-ţi săgeată inima ades
şi zvon îndepărtat îţi pare lumea cîteodată
copilăria ţi-o păstrează arborii bătrîni
ca pe o amintire tot mai depărtată.

Dimineţi suspecte, seri de primejdii pline,
s-a scurs pe jumătate-ntre războaie viaţa ta.
Şi-acuma iar sticleşte pe baionete aplecate
spre tine Ordinea.

În vis se mai ridică uneori din umbre cîmpul,
patria versurilor tale, unde respiră lunci senine
libertatea, şi dimineaţa, cînd te trezeşti aduci
mireasma ei cu tine.

Rar, de lucrezi, cu frică stai
la masă. Şi parcă ai trăi-n nisip, tăcută.
Mîna ta cu pană-mpodobită se mişcă greu
şi tot mai abătută.

Peste lume se întoarce alt război, un nor flămînd
înghite albastrul cerului, cu lăcomie
şi cum se-ntunecă, îţi trece braţul peste umăr şi izbucneşte în plîns
tînăra ta soţie.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Marți seara

Acum dorm liniștit
și-mi văd de muncă fără grabă:
împotriva mea se pregătesc
gaze, arme și bombe,
nu știu să plîng, nici frică nu-mi e deci.
Sînt dîrz ca cei ce drumuri construiesc
în munții reci,
care, dacă se surpă peste ei
baraca putrezită, își ridică alta
și pînă s-o încheie dorm adînc
pe așchiile de pe jos
iar dimineața fața-și limpezesc
în izvorul rece, luminos.

*

Trăiesc în înălțime și veghez:
jurîmprejur se înnorează.
Ca un timonier la post
pe vasul în furtună
ce strigă, întrezărind
la scăpărarea unui fulger, țărm.
Așa întrezăresc și eu cu îndîrjire țărmuri
și strig cu glas înalt și eu:
zăresc!
Și se ivesc la glasul meu și strălucesc
și glasu-n depărtări mi-l duc.
O rece stea și vîntul serii rece.

MARȘ FORȚAT

Nebun e cel ce cade sleit pe drum amar
și se ridică iarăși ca să pornească iar
cu glezna și genunchiul de suferinți mușcat
și se îndeamnă singur ca-n aripi ridicat.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Milos zadarnic șanțul într-una îl poftește,
să se oprească, bietul, o leacă, nu-ndrăznește
și de-l întrebi de ce nu? îți va răspunde poate
că îl așteaptă-acasă soția — și-altă moarte
și-ar vrea mai înțeleaptă. El nu știe, nebunul,
că-i e dărmată casa și rupt în două pruncul,
pierzarea se învîrte în aer otrăvită
și-n nopțile de-acasă e spaima cuibărită.
O, dacă-aș fi în stare să cred că tot ce port
în inimă, mai este: căminul, să mă-ntorc;
dacă-ar mai fi! și iară-n răcoarea din pridvor
ca-n vremea de-altădată să zumzăie ușor,
albina păcii blîndă în liniștita zi
cît timp încet magiunul de prune s-ar răci,
și s-ar întinde peste grădini cu frunza rară
lung, liniștea, la soare, a sfîrșitului de vară
și poame despuiate în crengi s-ar legăna
iar lîngă mărăcinul aprins m-ar aștepta
bălaie, Fanni, — umbre pe jos ar scrie-ncet
înceata dimineață. — Dar oare pot să cred
că mai sînt încă? luna-i azi plină și roșcată!
Stai, prietene, mă strigă și mă ridic îndată!

Bor, 15 septembrie 1944

În romînește de Em. GIURGIUCA

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

O'CASEY

MENESTREL AL IRLANDEI EROICE

de *MIHNEA GHEORGHIU*

ÎN istoria literaturii contemporane, irlandezul Seán O'Casey ocupă un loc singular; el este recunoscut de toată lumea ca unul dintre marii dramaturgi ai epocii noastre și multe voci îl situează, în ultima vreme, mai presus de însuși prietenul și compatriotul său, G. B. Shaw. Singularitatea lui constă într-o experiență poetică dusă la desăvîrșire de un excepțional artist popular, reflectînd condițiile luptelor de eliberare națională și socială, lungi și îndîrjite, purtate de poporul său împotriva celei mai experimentate clase capitaliste din lume. Această însușire, de a transcrie o realitate istorică neasemuit de dură, în termenii unui romantism revoluționar de autentică sursă națională și populară — de fapt, un conținut socialist, în formă națională — este admisă, ca o caracteristică impunătoare, pînă și de biografii și comentatorii burghezi, nevoiți să-l elogieze, ca pe un artist și un spirit mare, — precum o fac Robert Hogan (în *Experiențele lui Seán O'Casey)* și David Krause (în *Seán O'Casey, omul și opera lui)* — cu ocazia aniversării scriitorului: la 31 martie, *piscul teatrului britanic modern* a împlinit optzeci de ani.

În anul nașterii lui, istoria Irlandei înregistra un prim succes al luptelor populare împotriva opresiunii latifundiarilor englezi și irlandezi, prin *Land Act*-ul (reforma agrară burgheză) din 1881, rezultat al rezistenței conduse de liderul național Parnell. Rezistența eroică și tragică a țăranilor și muncitorilor irlandezi, trădați și divizați în fracțiuni adverse multiple, de un guvernămînt cu o experiență colonială seculară, nu a încetat să se dezvolte în forme superioare de organizare și acțiune. Efortul conștiințelor înaintate s-a îndreptat necontenit spre lichidarea fracționismului, naționalismului și obscurantismului religios, în vederea unității

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

de luptă a poporului, sub conducerea clasei muncitoare din rîndurile căreia s-au ridicat eroii evocați și cîntați de poet, de o jumătate de secol încoace.

O'Casey a văzut lumina cenușie a zilei dublineze, într-o baracă din cartierele sărace *(slums)* ale capitalei *țării verzi a lui Erin*. Era noul-născut al unei familii cu treisprezece copii dintre care opt muriseră, în fragedă vîrstă, de boli și mizerie, mizeria indescriptibilă a poporului Irlandei din zilele lui Parnell. Mama i-a zis Johnny, dar l-a botezat cu numele gaelic Seán, după limba și tradițiile celtice ale țării cucerite de englezi. A trebuit să-și cîștige pîinea cu sudoarea frunții, încă din copilărie. N-a învățat carte decît la 13 ani, cufundîndu-se apoi în lectura clasicilor, cu tenacitatea autodidacților de geniu, după cele zece ore de trudă zilnică în fabrică.

Ampla autobiografie a scriitorului (șase volume) ne prezintă, bătînd la porțile veacului nou, un tînăr sărac și pururi nemîncat, un lungan cu părul cînepiu și ochi cenușii, cu vederea slabă încă de pe atunci, un liber-cugetător înconjurat de catolici bigoți, un adolescent firav, încercînd să țină pasul cu ceilalți flăcăi la o muncă din care numai brațele unor uriași puteau scoate costul unui prînz modest. Născut și crescut în mahalalele Dublinului, muncitorul Seán O'Casey a trăit cu o aprigă intensitate zbuciumatele pagini de istorie premergătoare independenței parțiale (din 1921) a patriei lui natale. Două dintre evenimentele acestea, cu faptele și oamenii lor, nu i-au mai părăsit niciodată amintirea și constituie rezerva cea mai importantă de inspirație a scrisului său. Evocarea lor revine, direct, sau lăturalnic, în multe dintre piesele lui și ocupă planul principal în *Trandafiri roșii pentru mine* (« Red Roses for Me »), capodopera dramaturgiei sale din ultimii douăzeci de ani. E vorba de marile greve din 1913 și de celebra răscoală din săptămîna paștilor 1916 (« Easter Rising »), episoade capitale, în epopeea sîngeroasă a libertății Irlandei.

În ajunul primului război mondial, situația materială dezastruoasă în care coaliția burgheziei anglo-irlandeze azvîrlise masele nevoiașe ajunsese la limitele foametei ucigașe din secolul trecut. Diversionismul religios și fracționismul șovin funcționau în plin, cu concursul unui aparat odios, de provocatori și informatori, pricinuind crime fratricide și răfuieli sălbatece, în peisajul sordid al cartierelor paupere. Tînărul proletariat dublinez și-a asumat atunci sarcina de a organiza prima acțiune de anvergură, împotriva coaliției puternice a dușmanilor poporului irlandez. Greva cea mare din 1913 nu a avut un caracter de stricte revendicări economice, ci a fost pregătită și s-a desfășurat ca o violentă lovitură în edificiul ordinei guvernamentele burgheze. Însărcinat de conducerea Uniunii Muncitorilor din Transporturi cu strîngerea fondurilor de ajutorare a greviștilor, O'Casey a luat parte activă la această bătălie de pomină, în care clasa muncitoare a înfruntat cu eroism loviturile reunite ale poliției, bisericii, presei și autorităților civile și militare. Greva n-a rămas fără consecințe: trei ani mai tîrziu, experiența dobîndită sub gloanțele și bîtele agresorilor a dat roadă

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

inzecită în constituirea Armatei Cetăţeneşti Irlandeze, ce avea să se afle în fruntea insurecţiei. Şi iarăşi O'Casey, unul dintre organizatorii I.C.A.-ei, a ieşit în stradă, fără preget şi fără teamă—*sans peur et sans reproche*—ca un mîndru cavaler din baladă, mînuind arma şi cîntarea cu aceeaşi ireproşabilă vrednicie.

Invocarea baladei, în conturarea personalităţii lui Seán O'Casey, nu trebuie înţeleasă ca o simplă metaforă. Tezaurul folcloristic al poeziei şi muzicii irlandeze se mîndreşte cu o minunată îmbinare între liric şi epic, sub semnul unui surîs pururi trist.

În dramele pe care poetul şi le intitulează comedii (... *but an idle laughing play)*, prezenţa baladei, tragică sau însorită, străbate, în dialoguri avîntate, sau de-a dreptul în strofe muzicale (care-l obligă pe actor să fie şi cîntăreţ, precum meşterii-artişti de odinioară), dăruind teatrului modern unele dintre cele mai nobile modele de poezie populară, cu o măiestrie pe care, în literatura contemporană, numai dramaturgia lui Garcia Lorca a dovedit-o, în tratarea folclorului andaluz. Poate de aceea marele poet dramatic ţine să se considere doar *un menestrel rătăcitor, cîntînd pe la răspîntii un cîntec ciudat, un cîntec în formă de teatru...*

Cea mai recentă piesă a lui Seán O'Casey — a douăzeci şi şasea, pînă acuma, căci a anunţat alte trei, pe foarte curînd — *Tobele părintelui Ned (The Drums of Father Ned)*, a fost respinsă de teatrul dublinez fiindcă autorul a refuzat să « retuşeze » anumite pasagii şi s-a jucat prima oară, acum doi ani, într-un oraş american de provincie. Să fie oare, atît de ciudat cîntecul menestrelului alungat, ori ciudate într-adevăr să fie numai neînţelegerea şi ostilitatea anumitor cercuri ale Irlandei gaelice faţă de bardul revoluţionar? Seán O'Casey, poetul eroismului simplu, mînuitor dibaci al unei simbolistice care nu devine niciodată atît de abstractă, încît să-şi piardă forţa de acţiune, revine, în *Tobele părintelui Ned*, la temele sale favorite, din totdeauna supărătoare pentru spiritele retrograde: combaterea bigotismului religios, a ipocriziei în viaţa socială, a cenzurilor cugetului în politică, şi a tuturor obstacolelor *tradiţionale* ce se mai opun libertăţii adevărate a Irlandei. *Ciudăţenia* raporturilor sale cu ţara natală are un sens foarte limpede şi rădăcini mai vechi.

În ciuda secetei de piese originale în care se zbătea, teatrul naţional irlandez din Dublin *(The Abbey Theatre)*, căzut sub influenţa aripei drepte naţionaliste, n-a privit cu ochi buni succesele talentatului debutant care, îndată după declararea independenţei parţiale, nu găsea altceva mai bun de făcut decît să prezinte pe scenă argumentele înţelepte şi curajoase ale muncitorimii irlandeze care cerea să se pună capăt dictaturii clericale şi răfuielilor teroriste de club şi să se treacă la un program progresist de revendicări naţionale şi sociale. Această capacitate de a ridica probleme de interes general, de pe poziţiile clasei muncitoare, de la început remarcată în piesele sale de teatru: *Umbra unui franctiror (The Shadow of a Gunman)*, *Junona şi păunul (Juno and the Paycock)* şi *Plugul şi stelele (The*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Plough and the Stars) a stîrnit furia elementelor ultranaţionaliste care, decretîndu-l indezirabil, l-au silit să se expatrieze, în Anglia, unde trăieşte şi astăzi, din anul 1926.

Precum cavalerul Tristan, trecînd în Irlanda, s-a preschimbat, la curtea Isoldei, în menestrelul Tantris, tot astfel, părăsind « insula de smarald », poetul irlandez s-a preschimbat într-un mai viteaz campion al ideilor sale, pe pămîntul englez. De la Swift şi pînă la Shaw, insularii britanici căpătaseră gustul talentului aprig al acestor oaspeţi *zurbagii dinspre soare-apune* (termenul de *playboy of the western world* îi aparţine, de altminteri, tot unui irlandez, dramaturgului realist J. M. Synge, care-şi intitulase aşa o comedie celebră.) Trei ani mai tîrziu, direcţia teatrului dublinez îi respinge şi piesa anti-războinică *Cupa de argint (The Silver Tassie)* pe care, datorită celebrităţii vertiginoase a autorului la Londra, i-o joacă totuşi în deceniul următor. Instantaneu tulburător al condiţiei umane reduse la măcel, această dramă *bîntuită de sufletele celor morţi în războaie* a intrat în antologia literaturii engleze, alături de dramele istorice ale lui Shakespeare. Bătăioşii *gunmen* irlandezi descrişi în *Denunţătorul* lui O'Flaherty, nu au aplaudat pacifismul exilatului din Devon. Apoi izolaţioniştii irlandezi l-au repudiat din nou pentru piesa antifascistă *Steaua se înroşeşte (The Star Turns Red)*, iar în timpul ultimului război pentru *Frunze de stejar şi levănţică (Oak Leaves and Lavender)* în care, împotriva expectativei lor dubioase, O'Casey îşi cheamă ţara, alături de Anglia şi de coaliţia antihitleristă: « nu contra duşmanilor unei credinţe sau ai alteia, ci pentru nimicirea inamicilor neamului omenesc ». În acel moment, marele scriitor contemporan făcea parte din colegiul redacţional al ziarului *Daily Worker*, în calitate de membru al Partidului Comunist.

Accentul principal în opera sa dramatică rămîne prin excelenţă irlandez; dar aşa cum Faulkner şi Tennessee Williams, concentrîndu-şi atenţia asupra sudului Statelor Unite, îşi generalizează constatările şi concluziile, tot astfel Irlanda, sau Dublinul reprezintă pentru Seán O'Casey doar *parohia pe care o ia drept exemplu pe omenire*, spre a demonstra că armele sînt cel mai rău sfătuitor al omului — cum observa recent cronicarul teatral H. Clurman, în *The Nation*. Umanitatea şi umanismul său aparţin literaturii universale noi, însufleţită de adevărata conştiinţă a secolului şi se încadrează în marea luptă pentru triumful ideii de libertate, egalitate şi independenţă a tuturor popoarelor lumii, pentru o pace statornică şi dreaptă între oameni. Seán O'Casey este un purtător al ideilor socialismului în literatura engleză. Analizînd cîteva din principiile artistice, novatoare ale dramaturgului, în special îmbinarea originală dintre liric şi epic, realizată magistral în capodoperele lui O'Casey, criticul sovietic P. Balaşov constata, în ultimul număr din *Innostranaia Literatura*: *marile victorii artistice ale lui Seán O'Casey opun un exemplu elocvent, scornirilor duşmanilor socialismului, că ataşamentul unui scriitor faţă de idealurile comunismului ar exercita o influenţă dăunătoare asupra talentului său.* După părerea noastră, cele mai multe dintre

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

izbînzile marelui octogenar, indică mai mult decît atît; ele arată că, în cadrul realismului socialist, au fost create, în o serie de țări, opere literare remarcabile, într-o mare varietate de stiluri individuale, şi că acest dîrz irlandez onorează literatura contemporană britanică cu o prezență demnă de gloria celor mai reprezentative personalități internaționale ale artei socialiste.

Seán O'Casey dovedeşte asemenea virtuți şi atunci cînd descrie, cu umorul său amar, existența claselor nevoiaşe, în *Junona şi păunul*, comedie tragică în care condamnă crimele ultra-naționaliştilor, şi atunci cînd, alternînd proza cu versul, găseşte accente patetice şi o ironie brutală spre a combate ororile războiului, în *Cupa de argint* şi totdeauna, cînd tonul şi temperamentul său înflăcărat, de menestrel al timpurilor noi, preschimbă scena într-o tribună de luptă antifascistă ca în *După gratii* (« Within the Gates ») şi *Steaua se înroşeşte*.

Fiu al sărăcimii irlandeze, poetul dramatic a ştiut să exprime, cu putere şi duioşie, caracterul complex al compatrioților săi, într-o formă proprie unei literaturi naționale în care lirismul cel mai neînfrînt, aproape iberic, se amestecă cu o impresionantă pudoare a suferinței, expresie a acelui *sense of humour* (simț al ridicolului) ce caracterizează comicul în zona anglo-irlandeză a teatrului mondial, de la John Millington Synge, la Eugene O'Neill. Revoluționar şi exilat, poet şi polemist, dramaturg şi teoretician de teatru, memorialist de înaltă tensiune şi creator de neuitate tipuri dramatice, străbătînd curente şi influențe artistice diverse (expresionism, simbolism), pînă la dobîndirea unui stil şi a unei forțe personale de novator al teatrului, Seán O'Casey, ca personalitate a realismului contemporan, a fost asemuit cu Bertolt Brecht, o variantă septentrională a dramaturgului german, în ciuda diferențelor capitale dintre procedeele artistice ale acestor doi clasici ai secolului 20.

Principiile artistice inovatoare ale lui Seán O'Casey se desprind cu mai mare claritate din drama lirică *Trandafiri roşii pentru mine*, care a văzut luminile rampei la sfîrşitul ultimului război mondial şi se prezintă, teoretic vorbind, ca *o sinteză a esteticii sale dramaturgice* (Michel Habart). Intr-adevăr, această dramă reuneşte armonic roadele celor mai trainice experiențe străbătute de scriitor pînă la definitivarea stilului său: portretizarea realistă a periferiei dublineze (din *Junona şi păunul)*, valorificarea simbolurilor (ca în *După gratii)*, maxima dimensionare a expresiei scenice (ca în *Ceaşca de argint)*, şi satira muşcătoare a comediilor sale într-un act *(Cock-A-Doodle-Dandy)* ş.a.. Readucerea ei în actualitate, pe afişele T.N.P-ului lui Jean Vilar, a atras atențiunea presei apusene şi asupra robustei tematici a literaturii dramatice o'caseyene, realismului ei de avangardă, opunîndu-se falsei *avangarde* a anti-teatrului profesat acolo în vremea din urmă.

Trandafiri roşii pentru mine potențează drama istorică prin sintetizarea tuturor temelor dragi autorului: promovarea ideii de progres în toate domeniile vieții sociale, evidențierea însemnătății istorice a luptelor de clasă duse de proletariatul revoluționar, educarea păturilor nevoiaşe ținute în ignoranță şi trădate de dema-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

gogii naționaliști și clericali, necesitatea acțiunii hotărîte, uneori cu arma în mînă, pentru a smulge agresorului drepturile istorice pe care refuză să le acorde poporului, iminența sacrificiului eroic al individului atunci cînd este în joc victoria marei cauze. Și, mai presus de toate, speranța nepieritoare în această victorie, întruchipare a tuturor rezervelor de iubire ale oamenilor liberi. Speranța și iubirea, iată supremul simbol al acestei piese de teatru profund și autentic contemporană.

Acțiunea se petrece într-un cartier muncitoresc din Dublin și începe în casa doamnei Breydon (al cărei portret reamintește pe acela al lui Sue O'Casey, mama scriitorului, așa cum apare din ciclul prozei autobiografice), și al fiului ei, tînărul muncitor autodidact Ayamonn (care de asemenea este copia fidelă a persoanei autorului, la vremea aceea). În timp ce eroul repetă o scenă din *Henry IV* de Shakespeare, pentru o serbare populară, intră Sheila, logodnica tînărului (din nou, o reproducere Nora Creena, prima logodnică a lui O'Casey), o fată pasionată, dar cu concepții înapoiate, mic-burgheze. Întîlnirea celor doi îndrăgostiți e întreruptă de sosirea unor vecini și prieteni ai gazdei, Roory, Mulcanny și bătrînul Brennan, cu acordeonul său peticit, urmați de un tînăr muncitor timid, care cîntă balada *Red Roses for Me*, leitmotivul piesei, despre o femeie sărmană, învelită într-o broboadă neagră (simbolizînd Irlanda săracă și eroică) care vine să ofere celor nenorociți, florile roșii ale speranței. Balada vine să întărească replica lui Ayamonn, la insistențele Sheilei pentru o căsnicie confortabilă, indiferentă față de suferințele celor din jur:

— *Trăim și acum împreună. Trăim la lumina unei băuturi înflăcărate. Viața, vezi tu, nu e un lucru unic, ci o mulțime de lucruri, o mare flacără multicoloră, plăcută privirilor noastre, simțirii noastre, și care nu-l poate orbi pe cel ce o iubește. Lasă-i pe cei fricoși să umble în vîrful picioarelor, pe potecile unde cresc floricele de hîrtie. Pașii mei mă vor purta acolo unde înfloresc trandafirii cei mai roșii, oricît de lungi și de ascuțiți le-ar fi spinii...*

Tînărul ia parte la greva feroviarilor, la care se raliază și alte grupuri de muncitori, sprijiniți de majoritatea populației. Lupta este inegală. Pastorul protestant al cartierului, mai apropiat de suferințele poporului decît de superiorii săi (acest personaj pitoresc este, desigur, părintele O'Flanagan, despre care autorul povestește, în altă parte, că a fost demis din funcție, pentru atitudinea lui pro-gresistă) îl avertizează de primejdia ce-i pîndește, din partea legiuirii, dar îl aprobă și-l admiră pe Ayamonn cînd îi răspunde:

— *Legea, domnule, ne stă împotrivă dar nu cei care văd mai departe decît ea. Noi nu sîntem decît o armată în zdrențe, însă steagul nostru va fi înălțat cît mai sus. Bărbații și femeile noastre nu se tem. Ne vom bate, pentru ca legea să fie pusă în slujba poporului.*

Întîlnindu-se pe un pod cu inspectorul de poliție, reverendul încearcă să-l înduplece să nu pornească la represalii, însă acesta refuză, în termenii categorici ai tuturor buldogilor burgheziei.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Nu vă faceți singe rău pentru ei, domnule. E treaba lor. Vom veghea să fie puși cu botul pe labe. Trebuie să-i menținem acolo unde i-a sortit dumnezeu să zacă, în drojdia societății...

În toiul ciocnirii cu poliția, Ayamonn este ucis. Asupra trupului neînsuflețit al eroului coboară noaptea de primăvară. Sheila, care făcuse totul ca să-l împiedice de a participa la luptă, depune pe pieptul lui un buchet de trandafiri roșii. Sacrificiul lui a învățat-o care dintre iubiri este cea nemuritoare. Bătrînul Brennan, în liniștea acestei seri tragice, își scoate acordeonul și cîntă încet, pentru cel dus, pentru mersul înainte al Irlandei eroice, balada speranței:

... Trupul ei e înfășurat în cutele sărace
ale unei negre broboade,
Bătută de soare, de spuma
și sarea oceanului;
Dar din adîncul beznei, o mînă delicată
și nespus de frumoasă
Poartă către mine un uriaș buchet
de trandafiri roșii...

Seán O'Casey, bătrîn și încercat menestrel, aduce la răspîntia de evuri, mesajul acesta de luptă și nădejde, prin al său nespus de frumos « cîntec în formă de teatru »...

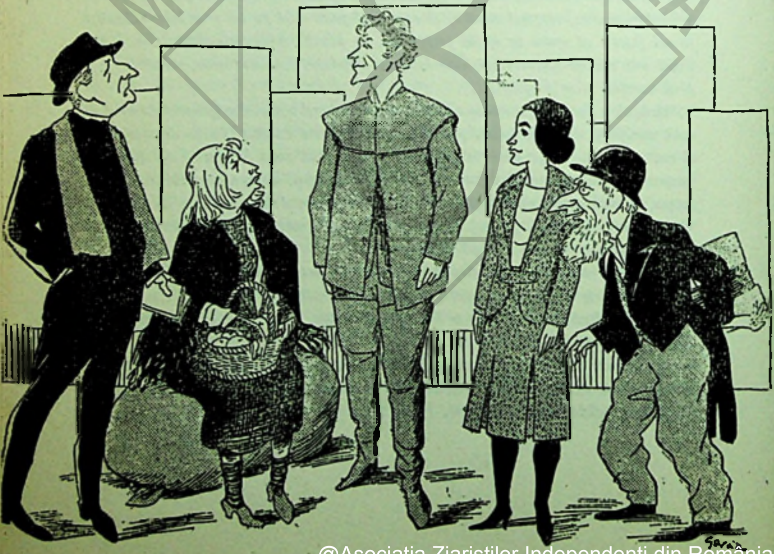

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

QAMIL BUXHELI
R. P. Albania

URME...

La jumătatea drumului vieții,
în inimă-o dorință mi se-aprinse
și să mă-ntorc spre zarea dimineții
trecînd pe urmele în umbră-ntinse,
urmele luptei noastre, necuprinse,
și m-am întors în leagăn și-nceput,
și urmele cu-al lor gingaș tipar —
un fir al Ariadnei din trecut —
înfiorat le-am depănat pe inelar.

O, dragi tovarăși, cîte, cîte urme!

Cele din praf, în vînt s-au spulberat,
sub iarbă-s cele din livezi,
cele din apă s-au învolburat
și-n piscuri, toate șterse de zăpezi.

Ce pași ușori!
Ce urme palide!

Voi, urme, valuri înspumate-o clipă!
De-abia născute, spulberate-n pripă,

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

pierind din clipa cînd vă dau ființă!
Înspăimîntat de voi, eu n-am știință
și gîndul meu, îngenuncheat să scurme,
nu vă găsește, răni, stigmate, urme!
Dar drumu-l duc mereu spre alte zări,
spre țărmuri noi
pe noi cărări!
Căci sufletul aprins de idealuri
e-un fulger lung, desfășurat, neîntrerupt,
ce-mi luminează zborul peste valuri,
cînd lupt,
cînd cred că-n jertfa mea, oricînd,
aceste urme, — aceste gingașe stigmate,
ce nu se văd, — din leagăn, la mormînt, —
în inimile oamenilor, poate,
în visul lor, în lupta lor, în gînd,
vor străluci deodată înviate!

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

MEMORIE CULTURALĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ŞI TOTUL, DOAR PENTRU CINCI BANANE?

— Parcă-i văd cînd se cărau — spuse unul dintre noii locatari, rezemînd scara de tulpina părului.

— Într-adevăr — spuse celălalt — eraţi doar vecini, locuiau chiar după colţ. Ascuţea cu cuţitul unul din capetele ţăruşului pentru frînghie.

— Grozavă istorie!

Trebuiau să-nfăşoare cu frînghie una din roţi. Dar ea se clătina mereu ca un ou. Căruţa parcă şchiopăta.

— Şi nici n-au izbutit să facă mare treabă...

Cel de-al doilea închise briceagul şi strînse ţăruşul sub braţ.

— Ce să mai vorbim! Mai mare bătaia de cap! Cînd te grăbeşti, aşa ca ei, întotdeauna te gîndeşti mai degrabă la... (Frunzele părului, tari ca pielea, foşniră sub izbitura scării) — Apuci ce-ţi cade sub mînă.

— Asta-i drept...

— Îmi amintesc, ca acum: o colivie burtoasă şi-un papagal! Cînd au zvîrlit-o deasupra, vietatea aia verde şi guralivă a început să se izbească de sîrmele coliviei şi să cîrîie: «Heil Hitler! Heil Hitler! Heil Hitler!»

— Altceva mai bun n-au fost în stare să-l înveţe?

Omul aruncă o privire în jur, căutînd în luminiş un loc potrivit pentru a înfige ţăruşul.

— Nu! Au zvîrlit la repezeală peste colivie o plapomă mare, cenuşie, dar şi de sub ea, ticăloasa nu contenea să facă agitaţie hitleristă. (Noul locatar începu să se urce pe scară, ţinînd într-o mînă un coş cu cîrlig). Grenadele se şi porniseră să explodeze împrejur. Băieţaşii au început să facă haz pe socoteala guralivei creaturi. Ah! Îmi creştea sufletul văzîndu-i cum rîdeau...

Omul se căţără pînă-n vîrful scării, încercînd să vadă dacă se poate bizui pe ea.

— Dar ei, nu puteau rămîne? — întrebă de jos cel de-al doilea, căutînd un pietroi. — Că el n-a fost nici măcar activist la «fazanii de aur»[1].

---

[1]) «Fazanii de aur» era porecla dată vîrfurilor conducătoare naziste din Germania.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Nu, însă bătrîna parcă-şi pierduse minţile. Toată ziua stătea lipită de aparatul de radio şi aştepta « formidabila armă ». Ţipa, că n-o să dea voie niciodată să i se imprime cu fierul roşu zvastica pe fund! Se ţicnise de tot din pricina propagandei lui Göbells. Ah, fir-ar să fii de soare! — şi-şi ascunse capul în umbra părului, pentru a-şi feri ochii de razele soarelui care apunea.

— Şi acum n-o să-i mai vezi!

— Asta aşa-i!

— Despre ce vorbeai?

— De zvastică.

— Poate că el, ar fi rămas aici, — spuse mai departe omul de jos, bătînd cu pietroiul ţăruşul.

— Ultima dată cînd a ieşit din casă, avea pe cap o cască, iar mîinile şi le îndesase în nişte pîslari. Curat urs! Pe urmă au luat-o din loc.

— Cască? Hm, — mormăi cel de jos şi se îndepărtă cîţiva paşi spre locul unde păştea capra. — Păi era aprilie, cînd au şters-o. Ce vroiam să zic... fata aia mai mare, nu era de loc proastă.

Omul de pe scară cîntări în mînă prima pară pe care o culesese.

— Nu, nu-i proastă. Păi ea e iar aici.

— Cum adică, iar aici? — Cel de al doilea, trăgînd frînghia de care era legată capra, veni mai aproape. — Îmi pare că ea chiar de la început n-a vrut să plece cu ei.

— Nu-i aşa. La început, nu i-a mers rău acolo... Cu toate că trăiau în lagăr, ea totuşi scria că « gentlemenii » sînt foarte drăguţi. Asta se petrecea cam la un an după ce-au plecat.

— Zi, aşa scria? Dar cam ce-nvîrtea ea pe acolo? Era un soi de madmoazelă ori ce? — şi cel de-al doilea, ghemuit lîngă ţăruş, arătă cu degetul mare în direcţia în care apunea soarele.

— Ei, nu-i asta cazul cu ea... Tu eşti gata întotdeauna să te duci cu mintea la de-al-de d-astea... N-a fost madmoazelă. Da, şi noi i-am răspuns. I-am transmis salutări, i-am mai scris cîte şi mai cîte, i-am scris că noi cei de-aici ne-am tăiat o mică grădină din moşia boierească. Vezi tu, fata era dintre cele agere la minte.

— Da, cîte unii nu s-au aranjat rău pe acolo, — mormăi ca pentru sine omul de jos.

Înfăşura în jurul ţăruşului frînghia de care era legată capra.

— Aşa este, — consimţi omul din pom, cercetînd cu mîna o nouă creangă cu pere. — Fata, cu toate că era cinstită, totuşi, acum vreun an, bătrînul, aşa, printre altele, a azvîrlit o vorbă pe seama bananelor, portocalelor, şocolatei şi-a unturii. Cînd bătrîna mea le-a citit toate astea, băieţii noştri grozav ce-au mai holbat ochii. Despre muncă, el nu scria nimic. Dar tot fata a mai

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

mare scrie-n colț cîteva cuvinte, cum că ei, tot prin barăci își fac traiul și că ea, grozav ce-ar fi vrut să-nvețe.

— Hm, în barăci, dar vrea să-nvețe, — mormăi cu jumătate glas omul din luminiș, punînd piciorul pe treapta de jos a scării.

— Și ce ți se pare nelalocul lui aici? Dacă vrei într-adevăr ceva, atunci poți izbîndi în orice, — spuse omul de sus căzînd pe gînduri și își vîrî o mînă în buzunar. Se uită spre omul care se afla jos. — Uite, o să vezi: asta va izbuti. Acum e aici și de-o săptămînă merge la lucru. Asta-și va ajunge scopul. Om trăi și-om vedea.

— Fie, și ce mai fac pe-acolo?

— Ehei, fii pe pace: s-au liniștit și s-au dumirit. Citesc de fiecare dată scrisorile lor. Cînd a venit fata, a adus cu ea cinci banane. Cîte una de căciulă. Bătrînul era cel care le trimisese. Înainte era grozav de zgîrie-brînză, dar acum . . .

— Unora treaba asta nu le este decît de folos. . . — Omul din luminiș clătină din cap. Se uită din nou dacă țărușul e bine înfipt. — Mă duc după căpriță.

— Numai să poți să te uiți — îl opri-n loc omul din copac, — cum se bombardează între ei cu scrisorile!

— Cine? Fata și cu bătrînul? Și zi, face gălăgie?

— Gălăgie?! Ar fi fericit să se-ntoarcă. Deunăzi, scria: adică, la voi acolo în răsărit, nu-i omoară pe naziștii mărunți?

— Aruncă-mi și mie una.

Omul de jos își închise pe jumătate ochii din pricina soarelui. Cel din pom culese o pară și i-o aruncă. Dar omul din luminiș, orbit de razele soarelui, o scăpă și para se prăvăli în iarbă. Se aplecă s-o ridice.

— Și le-ați mîncat pe toate?

— Ce?

— Ei, bananele.

— A, bananele! Stau și-acum într-o vază pe bufet. Toate cinci grămadă. Se tot chircesc și se fac mai mici. Sînt aproape negre. Dar vreau să-ți mai spun un lucru. Nu sînt eu mare iubitor de scrisori, dar atunci cînd bătrînul mi-a scris c-ar vrea să se-ntoarcă și că așa și pe dincolo, atunci și eu, pe cinstea mea, i-am turnat totul așa, pe șleau.

— Și zici că n-ați mîncat bananele? Asta-i bună! Și ce i-ai scris?

— Ei, că dacă-și închipuie că noi de-aici am făcut într-adevăr totul așa cum trebuie, apăi atunci, mai întîi să măture de acolo tot gunoiul; chiar așa i-am scris — să măture mai întîi acolo toată murdăria, pentru ca toți să aibă loc și să se poată smulge din barăci. Pentru că vezi, nici asta n-ar fi o treabă, la noi să ne adunăm cu toții aici și să nu facem altceva decît să-i înjurăm pe cei care-au rămas acolo.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Chiar aşa i-ai scris?
— Aşa cum îţi spun.
— Bine ai făcut. Şi cînd te gîndeşti, numai, de ce-au fugit ei atunci dincolo? Doar pentru cinci banane?
— Da, cam pentru atîta, — răspunse omul de pe scară.
Muşcă dintr-o pară bine coaptă. Era o pară uriaşă, de aproape o jumătate kilogram. Zeama se prelinse pe treptele scării. Căzu pe firele de iarbă şi sclipea acolo ca nişte picături ale belşugului.

În romîneşte de LEONARD EFREMOV

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

LY DEN HU

NOI VREMURI

E primăvară timpurie.
Se mistuie zăpezile pe dealuri.
Au înverzit deodată într-o noapte
pe fluvii, sălciile. Pretutindeni
țăranii prin grădini
așează focuri,
ard cenușii grămezi
de frunze rătăcite de-astă toamnă
și ierburi moarte.
Ard osemintele naturii.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Asemenea și noi s-aprindem
arzînd trecutul.
Făptura lui să se destrame-n fum.
Dar oare despre ce vorbesc țăranii
strînși pe la focuri ? Poate despre noul
lor plan, sau despre-nsămînțări și arbori,
sau poate și de una și de alta.
Poate că de pe-acum au început
să decline cîntările
viitoarei recolte. . .

Iată în anul acesta
ogoarele se-ntind fără sfîrșit
și-o altă bogăție se aude
vuind în cîmpuri.
Zburdă prin zăvoaie
viței nebunatici,
se colorează-n zare case noi
iar sus pe colină
unde creșteau numai tufari sălbatici,
se profilează lanuri de secară
ca niște trepte noi
spre fericire.

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

KAN SÎN HAN

PE MUNTELE SUYAN

Norii şi vìntul
trec peste muntele Suyan
venind din sud
unde nu seacă jalea şi revolta.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Iată albastre, mările —
atît de-aproape-i totul c-ai putea
s-atingi cu mîna paralela 38.
Şi în această sumbră dimineață
stau piscurile muntelui Suyan
veghind de sus izbînda noastră-n lupte.

O munte, tu, al cărui piept
apără ca un scut lumina
drapelelor noastre de luptă,
simbol al aurorei
ce mîine va încununa poporul —
O, munte drag,
munte iubit al țării!

Oriîncotro priveşti
vezi paşii trădătorilor
cum îşi lăsară urma-nsîngerată,
dar fiecare piatră,
fiece fir umil de iarbă,
strigînd se-mpotriviră năvălirii:
pe duşman patria nu-l va uita vreodată.

Va fi o zi cînd cei din nord
şi cei din sud
îşi vor întinde mîna
larg, pe deasupra muntelui Suyan,
unul pe altul
strîns îmbrățişîndu-se.

În romîneşte de A. E. BACONSKY

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

S I N T E Z E

Spiritul Secolului 20

de SAVIN BRATU

ATÎT de des invocat în istoriografia și eseistica occidentală de cel puțin jumătate de veac.

Și pe care, fără îndoială, îl putem invoca mai ales noi, cu condiția de a-i stabili criteriile de definire, de a-l integra în terminologia științifică a esteticii marxist-leniniste.

Căci în literatura burgheză *« spiritul secolului »* — *« spiritul modern »*, *« spiritul nou »* — a fost definit, simultan și succesiv, în fel și chip. Fiecare definiție s-a pretins unica valabilă, încercînd să reducă la un numitor comun un fenomen complex și contradictoriu, în evoluție continuă.

Iar noi, indiferent de similitudini și diferențe formale între programe și definiții, trebuie să vedem esența fenomenului tocmai în procesul semnificativ al luptei între contrarii care stă la baza evoluției sale.

Să nu uităm: « *În sînul fiecărei culturi naționale se găsesc* elemente, *fie și nedezvoltate, de cultură democratică și socialistă, fiindcă în sînul* fiecărei *națiuni există mase de muncitori și exploatați ale căror condiții de viață crează în mod inevitabil ideologia democratică și socialistă. Dar în sînul* fiecărei *națiuni există și o cultură burgheză (iar în majoritatea cazurilor chiar o cultură ultrareacționară și clericală) și, ceea ce trebuie să remarcăm, nu numai sub formă de* elemente *ci sub formă de cultură* dominantă ». Sînt bine-cunoscutele cuvinte ale lui Lenin, din 1913, despre cele două culturi în sînul fiecărei culturi naționale. Astăzi, pe o mare parte din suprafața globului, cultura socialistă e cultura dominantă, cultura unitară a națiunilor socialiste. Lupta dintre cele două culturi se desfășoară în epoca noastră nu numai în sinul fiecărei culturi ci și pe plan mondial, între cultura burgheziei și aceea a țărilor socialiste.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Spiritul secolului 20 este, în primul rînd, spiritul acestei lupte specifice epocii noastre. Este, în ultimă instanță, spiritul ofensiv al culturii democratice și socialiste, care, treptat și complex, confirmă ascensiunea mondială a realismului socialist.

★

Fenomenele definitorii pentru spiritul literar al secolului nostru nu pot fi înțelese decît prin confruntarea celor două culturi în evoluția lor. Rîndurile ce urmează încearcă să sugereze coordonatele mari ale acestei confruntări, astfel cum se precizează ele încă din zorii noului veac.

În pragul secolului 20, în țările burgheze cu veche cultură s-au făcut numeroase pronosticuri asupra literaturii viitorului. Literații încercau să prevadă sensul dezvoltării pornind de la realitatea literară existentă, de la impasurile și făgăduielile înregistrate în această privință. Ignorînd determinarea obiectivă a evoluției literare, ei sezisau adesea interdependența diferitelor domenii ale suprastructurii dar nu și raportul acestora cu structura socială însăși. Implicînd, de fapt, certitudinea (încîntată, resemnată sau disperată) că societatea *dată* e imuabilă și singura posibilă, ei nu bănuiau existența forțelor sociale capabile, într-o țară sau alta, să determine un cu totul alt mers al literaturii decît cel relativ previzibil în condițiile cunoscute și trăite. De fapt, previziunile din pragul secolului aveau în vedere — și aveau să fie confirmate într-o măsură — numai cultura burgheză.

Profețiile din 1899 pot fi, în acest sens, ilustrate simptomatic de cele ale romînului Macedonski, poetul care a încercat, primul la noi, și cu forța unui mare talent, să «*sincronizeze*» literatura noastră cu mișcarea contemporană occidentală, îndeosebi cu aceea a Franței.

«*Sincronismul*» universal al literaturii moderne — constatat și salutat de esteticienii burghezi — e un fapt obiectiv, evident, dar adeseori negativ. Curentele la modă într-o mare țară capitalistă contaminează aproape simultan întreaga lume a civilizației burgheze. Explicația însă nu stă doar în viteza mijloacelor de răspîndire a producțiilor spirituale ci în transformarea tuturor țărilor, la începutul secolului, în verigi ale aceluiași lanț al imperialismului. «*Sincronismul*» artistic și literar — condiționat de împrejurările naționale ale fiecărei țări — nu e, adeseori, decît reflectarea pe plan suprastructural a subordonării țărilor mici și a celor înapoiate economic față de marile țări capitaliste. Pe de altă parte, între aceste țări mari, una sau alta deținea pînă la un moment dat supremația culturală, chiar dacă, datorită creșterii în salturi a puterilor monopoliste, rămînea în urmă pe plan economic. Astfel, deși, pe rînd, Anglia, Germania și Statele Unite dobîndeau întîietate economică, secolul 20 păstrează încă multă vreme o relativă întîietate artistico-literară a Franței în variate domenii.

Participant, alături de Maeterlinck, Verhaeren și Rodenbach, la întemeierea uneia dintre școlile moderne ale poeziei belgiene, sub înrîurirea directă a mișcării literare franceze, Macedonski poate vorbi în numele unei întregi culturi «*sincronizate*» cînd își expune previziunea în articolul său din 1899, manifest intitulat **În pragul secolului.** Pe scurt, el constată falimentul naturalismului în proză ca și al impasi-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

bilului parnasianism în poezie și prevedea, pentru secolul următor, « *regravitarea împrejurul a ce se va numi neoromantism, idealism sau altfel* ».

Profeția macedonskiană corespundea, indiscutabil, unei aspirații a epocii. Cînd, la 1855, Courbet proclamase nașterea realismului, la două decenii după ce acesta ființa efectiv prin *Comedia umană* în concretizarea realismului critic, punctul principal al programului nou era extirparea din opera de artă a oricărui ideal. Romantismul înfrumusețase realitatea, oferind un ideal social sau etic, de fapt o imagine idealizată plasată în viitor, în trecut sau pur și simplu într-un timp fictiv și etern. Realismul critic venea să dezvăluie fără cruțare micimea societății contemporane, condamnînd orice mîngîiere iluzorie obținută prin idealizarea romantică. Naturalismul (formulat teoretic dar depășit artistic de Zola) încercînd să ducă la extrem realismul critic s-a transformat, de fapt, dintr-un rechizitoriu al mizeriei umane într-un cult al acesteia. (Criticul marxist Mehring, la 1892, analizase perfect această evoluție a naturalismului.) În vreme ce naturalismul a apărut ca o reflectare a ofensivei critice la adresa societății burgheze și a eșuat într-o acțiune meschină și anti-artistică, poezia parnasiană înregistra și ea un inevitabil eșec, într-o evoluție diferită. Parnasul opunea o răceală marmoreană elocinței exaltate a poetului romantic care, cu orgoliul cului cultivat, se vedea, totuși, un misionar al fericirii și dreptății umane. Spre finele secolului, parnasul decedase, practic, de mult. Conflictul între poet și societate nu îngăduia luxul « *impasibilității* » și parnasienii s-au transformat repede într-o nouă generație de individualiști răzvrătiți, — cînd n-au ajuns, ca François Coppée, stiliști desueți ai sentimentalismului filantropic. Că în preajma lui 1900 se simțea nevoia renunțării la non-idealul naturalist ca și la indiferența parnasiană, era limpede. În acest sens, profeția despre un « *neoromantism* » sau un nou « *idealism* » (atît credința într-un ideal cît și opoziția spiritualistă față de materialismul în ascensiune) avea să fie confirmată, dar în sensuri diferite, de către cele două culturi.

Față de naturalism, cultura burgheză a reacționat, în preajma lui 1900, prin cultivarea egotismului, lansînd « *romanul psihologic* » al lui Paul Bourget sau stimulînd individualismul orgolios, ca în *Cultul eului* al lui Barrès. Dacă Bourget avea să fie relativ repede părăsit, devenind demodat încă spre sfîrșitul secolului 19, Barrès avea să fie îndelung idolatrizat de un anumit tineret împins cu perseverență spre o politică de dreapta. Inglodării naturaliste i se opunea de asemenea exotismul parfumat al lui Pierre Loti, de fapt o fugă de realitate însăși, socială și națională. « *Abstragerea din viața reală* » — cum preconiza, în concordanță cu apusul, Macedonski, devenea cuvîntul de ordine precumpănitor al tinerei generații reprezentative pentru cultura dominantă a sfîrșitului de secol. Ceea ce romanul burghez, născut, istoricește, în tradițiile realismului, încă nu întrevedea prea limpede, poezia burgheză începea să înfăptuiască, reclamîndu-și înaintașii. Poezia evazionistă e botezată echivoc simbolism (Jean Moréas) și se proclamă stegar al luptei împotriva spiritului tern, conformist, burghez. Versurile de protest anarhic și disperat al unor mari poeți dinainte cu cîteva decenii, de la Baudelaire la Rimbaud, în contemporaneitate condamnate de tribunalul moralei burgheze, sînt acum scoase la lumină și divinizate de noua generație burgheză care se declară, în ciuda părinților mai mult sau mai puțin epatați, fie

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

P. SOCOLOV — SKALEA (U.R.S.S.) Din seria de desene „Ani şi oameni"

« satanică », fie *« aristocrată »*. După 1900, *« satanicii »* şi *« aristocraţii »* vor ajunge la academie, reprezentanţi onorabili ai culturii burgheze.

Procesul e generalizat în toate ţările culturii burgheze. Intelectualitatea rafinată a burgheziei engleze se desface şi ea de realism şi, în ciuda aparentului scandal în ţara tradiţiilor şi a puritanismului, salută geniul paradoxal al lui Oscar Wilde. În Germania, talentul unui poet ca Ştefan George e pus în slujba reafirmării unor sloganuri răsuflate încă de pe vremea cînd Maiorescu le transporta în România: *« să slujim arta... excluzînd tot ce e politic şi social... poezia nu poate urmări îmbunătăţirea lumii şi visa fericirea universală... Chiar dacă e frumos un asemenea*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

scop, el nu e de domeniul poeziei». Sub influența agreată a simbolismului francez renaște astfel bătrînul formalism herbartian iar cultul de altădată pentru Schopenhauer devine cultul pentru Nietzsche.

Burghezia în ascensiune exaltase rațiunea și știința. În deplinătatea puterii ei politice și economice, redusese materialismul, pe care niciodată nu-l concepuse îmbinat cu dialectica, la searbădul pozitivism, fals științific și în esență agnostic. Secolul 20, o dată cu care începe ultimul stadiu al capitalismului, imperialismul, desăvîrșește procesul decadenței inevitabile a gîndirii burgheze. Repetînd ciclul decadenței feudale, pe care-l denunțase burghezia de altădată, stăpînii lumii devin denigratorii științei și ai rațiunii, ajung la exaltarea unor căi de cunoaștere arațională și antirațională sau proclamă legitimitatea renunțării la cunoaștere. Religia și misticismul în genere își redobîndesc dominația, ca și idealismul subiectiv. Individualism egotist, evazionism, transcendentalism, constituie coordonatele eticei și esteticei burgheze în noul secol, sprijinite pe o ideologie corespunzătoare. La 1900, filozofia lui Bergson dădea artei fundamentul unei filozofii antiraționaliste, jucînd, în declinul burgheziei, rolul pe care — în sens invers — Descartes și filozofia sa raționalistă îl jucase în ascensiunea burgheziei. Freudismul avea să adauge mistica totalitară a inconștientului. Gîndirea religioasă, chiar sub forma medievală a angajării clericale, își reia controlul asupra filozofiei și artei. Biserica și papalitatea tronează asupra prestigiului unor cugetători și literați oricît de diferențiați în aparență, de la Karl Jaspers la Gabriel Marcel, de la Giovanni Papini la Paul Claudel. Naționalismul burghez evoluează de la Barrès la fascismul lui Charles Maurras. Problematica socială și etică a contemporaneității e înlocuită cu miturile diversioniste ale valorilor eterne, pe un drum care duce de la filozofia lui Nietzsche la prăbușirea finală în falsul umanism la care ajung, jalnic, căutările lui André Gide sau ale lui André Malraux. Confuz calificată, în totalitatea ei, drept « *modernism* », poezia nouă devine principalul tărîm al decadenței burgheze. « *Sincronizate* » pe sfere largi ale culturii țărilor capitaliste, se succed un număr de școli franceze, de la simbolismul evazionist la ermetismul filiației Mallarmé-Valéry și la « *poezia pură* » a abatelui Brémond, și de la dadaismul pretimpuriu la suprarealismul ce-și supraviețuiește și azi. Mai rezistente la încercările de a le desface de realism și a le opune acestuia, epica și dramaturgia își plătesc totuși tributul culturii dominante, decadente. Apare o literatură pseudo-epică sau dramatică dominată de velcitatea simbolismului, fantezistă sau halucinantă, alegorică sau mitică. Pe de altă parte, psihologismul învechit al lui Bourget e înlocuit de o nouă literatură psihologică, pusă mai ales sub semnul freudismului. Opera lui Joyce sintetizează toate aceste căutări în refuzul istoricității ca supremă evadare din realitate, în exacerbarea monologului interior, în conceperea metafizică a drumului umanității ca o disperată întoarcere ciclică la același punct de plecare. Aparent în opoziție deopotrivă cu naturalismul ca și cu simbolismul, expresionismul german din primele decenii ale secolului 20 își găsește în roman, ca și în poezie, dar mai ales în teatru, un cîmp de acțiune antirealistă: pretinzînd evidențierea adevărului fundamental al lucrurilor, sezisat pe cale intuitivă, el cultivă o stilizare excesivă.

Vlăguind forța artistică prin diverse « *experiențe* » și « *aventuri* », literatura burgheză ajunge la capătul drumului ei. În chiar sînul literaturii burgheze se manifestă din ce în ce mai puternic forțele critice — lucide și dramatice —

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

care reflectă impasul ultim al societății capitaliste și al valorilor ei. Paralel cu procesul decăderii definitive, se afirmă de-a lungul deceniilor forțele democratice și progresiste care caută continuitatea realismului critic ca și depășirea lui în sens constructiv.

*

Încă în pragul secolului, **spiritul nou** se anunța și într-o direcție diferită și opusă celei a decadentismului burghez. Reacția anti-naturalistă și-a găsit sprijin nu numai în evadarea din realitate și în abolirea realismului însuși ci, dimpotrivă, în noi forțe ale realismului critic, în dezvoltarea calitativă a acestuia spre integrarea unei perspective de viitor sau, cel puțin, a unor aspirații de viitor.

O personalitate aparent solitară ca aceea a lui Anatole France a dominat intelectualitatea luminată a Europei din jurul lui 1900, aducînd o lucidă verificare a poncifurilor burgheze și un nou cult al inteligenței. Repercursiunea funcției jucate de France ca oponent față de spiritul decadenței burgheze se resimte printr-un val paralel al sincronismului de la marile țări capitaliste la cele subordonate. În toate țările Europei se impune prestigiul rezistenței unor intelectuali autentici care vin din secolul 19 în secolul 20 ca reprezentanți ai continuității umanismului. Ibrăileanu al nostru e un exponent universal valabil al epocii cînd afirmă, în 1925, că «*France e antidotul cel mai puternic al bergsonismului*» și «*cel mai puternic antidot al tradiționalismului conservator*» pentru că «*recunoaște inteligenței dreptul de a chema la tribunalul ei orice idee concretă, a-i cerceta validitatea și a o demasca, dacă ascunde, sub forma ei augustă, un instinct, un interes egoist, o prejudecată*»... Prin chemarea de a supune spiritului critic toate valorile pe care se întemeiază cultura burgheză, France este un întemeietor al spiritului propriu secolului 20. Drumul lui spre comunism e simbolic — și capacitatea de a urma acest drum poate constitui piatra de încercare a tuturor marilor scriitori ieșiți din mediul burghez și îndreptați spre orizonturi revoluționare. Conversiunea la comunism avea să fie, începînd mai ales din deceniul al patrulea al noului secol, una din problemele centrale ale orientării politice și ideologice a celor mai mari scriitori din lumea capitalistă.

În același timp, pragul secolului indica pentru viitor schimbări hotărîtoare în direcția influențelor literare între țări. Dacă Franța avea să mai joace un rol focalizator multă vreme, concurată de o tîrzie înrîurire a filozofiei germane și, mai apoi, de surpriza unui prestigiu proaspăt al romanului american, încă de la finele secolului 19 începea să se manifeste o influență în sens contrar, din partea unor literaturi relativ ignorate pînă atunci asupra celor dominante. E vorba, pe de o parte, de revelația literaturii nordice, pe de altă parte, de aceea a literaturii ruse. Aceste influențe inedite răspundeau de pe alte poziții decît cele ale decadentismului nevoii de înnoire a literaturii europene. Ibsen aparține secolului 19; în același timp teatrul inovator al secolului 20, teatrul de idei și de simboluri etice, de la el pornește. Dar, mai ales, întreaga literatură europeană trăiește, de cîteva decenii, descoperirea romanului rus. Cartea lui Vogüe despre acesta (1886) și traducerile inițiate de el constituie un eveniment epocal în lărgirea sferei de influență a literaturii ruse și Franța însăși devine pentru multe țări factorul intermediar al acestei influențe. Tolstoi și

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Dostoievski sînt, pînă în 1900, tălmăciţi aproape integral în franceză. Secolul 20 primea astfel ajutorul unui nou curent realist critic, diferenţiat de cel occidental tocmai prin caracterul său militant — « *apostolic*», cum apărea el contemporanilor. Romanul rus constituia un antidot împotriva naturalismului, prin caracterul său profund social şi ideologic, legat de realităţile concret-istorice ale Rusiei sfîrşitului de veac în care se coceau elementele celei mai mari revoluţii umane.

În vreme ce Franţa trimitea în Rusia mesagerii simbolismului fără a provoca acolo o mişcare literară de proporţiile celei a generaţiei trecute, Occidentul primea din Rusia primele semnale ale unui geniu răscolitor: Maxim Gorki. În 1901, francezii citeau **Vagabonzii** şi **Foma Gordeiev**; în 1902 — **Micii burghezi**; în 1903 — **Azilul de noapte**. Zolismului şi postzolismului i se opunea rodul unei literaturi ieşite din însăşi clasa muncitoare, crudă în adevărurile desvăluite şi în actul ei de acuzare dar în acelaşi timp profund umană, pătrunsă de stimă şi dragoste pentru omul înjosit, clamînd drepturile acestuia şi luminînd viitorul printr-un ardent romantism nou — romantismul revoluţionar. Rusia, ţara celor mai tulburătoare lupte pentru libertate socială de la sfîrşitul secolului 19 şi începutul secolului 20, pregătea elementele care vor duce, pe plan social, la instaurarea unei noi orînduiri şi, pe plan suprastructural, la instaurarea unei arte noi.

Spiritul secolului 20 se va defini, retrospectiv, prin confruntarea din primii săi ani a două orientări încă în germene opuse curentelor dominante la sfîrşitul secolului 19: una a modernismului burghez, cealaltă a realismului socialist. Definite ulterior manifestării lor iniţiale, aceste orientări îşi exercită efectiv atracţia şi influenţează mijlocit şi nemijlocit întreaga literatură a secolului.

La 13 noiembrie 1905, V. I. Lenin îşi publica istoricul articol despre **Organizaţia de partid şi literatura de partid**. Importanţa acestui articol avea să fie pe deplin înţeleasă mai tîrziu, dar influenţa lui imediată în Rusia avea să se exercite din ce în ce mai larg în întreaga literatură a lumii. Principiul de partid leninist tranşa fără echivoc problema libertăţii de creaţie a scriitorului, răspundea definitiv ipocritei autonomii a literatului burghez şi stabilea inevitabila angajare a artei în lupta socială. Angajarea conştientă, superioară, a literaturii clasei muncitoare revoluţionare deschidea orizonturi fără seamăn reflectării artistice. Vechiului realism, exclusiv critic, i se oferea perspectiva saltului calitativ spre o altă metodă de creaţie, care să asigure sezisarea elementelor esenţiale ale realităţii, inclusiv a acelor elemente care indică sensul mişcării înainte, sensul progresului. Literatura burgheză evolua de la non-ideal la un pseudoideal, de la naturalism la evazionism. Spiritul de partid leninist avea să releve lumii o literatură care dezvăluie idealul determinat de realitatea însăşi şi realizabil prin lupta efectivă a proletariatului sub steagul leninismului.

Articolul lui Lenin n-a devenit imediat cunoscut contemporaneităţii, decît într-o măsură limitată. Valerii Briusov, cel mai talentat dintre simboliştii ruşi afirmaţi la 1900, se ridică, în 1905, împotriva articolului pe care-l va înţelege abia mult mai tîrziu, după 1917, cînd va fi intrat el însuşi în rîndurile partidului leninist, de partea revoluţiei socialiste, punîndu-şi arta în slujba ei. Dar, în 1906, apărea cea dintîi corespondenţă artistică a indicaţiilor leniniste: **Mama**, romanul cu care Gorki ilustra, de fapt, începutul unui nou drum al literaturii mondiale.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Numai un tablou sincronic ar putea reliefa paralelismul celor două orientări antagoniste, al celor două culturi, şi gruparea în jurul lor, conştientă sau nu, organizată sau nu, a întregii literaturi a secolului 20.

La 1900, Gorki îl impusese Europei pe omul « *de la fund* ». Acest om e, în 1900, obiectul literaturii cu care-şi surprinde cititorii şi francezul Charles-Louis Philippe (mai întîi cu **Bubu de Montparnasse**), provenit dintr-un mediu sărac şi afirmînd că nu vrea să rămînă « *doar un om de litere* ». Mesianismul lui Gorki se îndrepta atunci spre revoluţie mesianismul lui Philippe (care moare în 1909) nu ajunge niciodată pe acest drum, dar îl implică virtual, în ciuda compromisului cu catolicismul. Acesta din urmă speculează aspiraţiile contemporanilor spre răspunsuri supreme la marile întrebări ale epocii — şi un Claudel, în 1901, poate aspira să-şi cucerească oarecum în cultura burgheză locul pe care în cultura socialistă îl ocupă Gorki. În 1902, estetica lui Croce acumulează toate argumentele idealismului pentru a nega funcţia gnoseologică a artei, dar din 1904 începe să se desfăşoare în literatura occidentului monumentalul roman **Jean-Christophe** al lui Romain Rolland care reflectă la polul opus năzuinţele şi forţele artistului contemporan. Croce avea să poarte steagul luptei anti-marxiste, Rolland al socialismului. Capodoperele artei literare din aceşti ani sînt ale culturii democratice, în direcţii complex solidare prin căutările lor: Thomas Mann dăduse în 1901 **Buddenbrooks**, Gorki, în 1902, **Azilul de noapte**, Bernard Shaw şi Joseph Conrad, în 1903, **Om şi supra om** şi, respectiv, **Taifunul**, polonezul Reymont începutul **Ţăranilor**, romînul Mihail Sadoveanu — primele sale opere, care au sugerat contemporanilor apropierea de Gorki, simbolistul spaniol Ruben Dario, **Cîntece de viaţă şi de speranţă. Mama** lui Gorki apare în acelaşi an cu primele cărţi de succes ale lui Jack London şi ale lui Upton Sinclair, ca şi cu **Multipla splendoare** a lui Verhaeren, poetul care cîntase realitatea contradictorie a « *oraşelor tentaculare* ».

Evident nu e vorba de un paralelism absolut. Dimpotrivă, opere, scriitori şi curente reprezintă, în sine, o unitate a contrariilor, inextricabilă. Creatorii cinstiţi caută — şi căutările lor, cel mai adesea fără răspuns, constituie mărturii ale epocii, ale unei umanităţi aflate la capătul unui drum şi înaintea altuia. În lumea burgheză pătrunde « *sentimentul tragic al existenţei* », sprijinit de concepţii filozofice din filiera lui Nietzsche şi răspîndit în ţările seninătăţii clasice, ca Franţa şi Italia. Pentru cei lipsiţi de perspectiva revoluţionară, lumea burgheză era unica lume posibilă — deci conştiinţa impasului ei devenea simptomul unui impas definitiv al omenirii însăşi. Inutilă ştiinţa, inutilă tehnica — cărora secolul 20 le-a dat un impuls infinit: roadele lor nu ajută la fericirea omului, ci la şi mai teribila lui apăsare. Valorile umaniste sînt primejduite. Echilibrul societăţii pare pierdut pentru totdeauna. Omul transformat în robot avea să lupte cu roboţii de metal şi armatele oamenilor-roboţi vor aduce sfîrşitul lumii. Nu mai există certitudini, nu mai există nădejdi. Conştiinţa tragică a intelectualităţii burgheze e proprie secolului 20 pentru că e conştiinţa unei lumi care îşi presimte sfîrşitul. În raport cu capacitatea de a găsi soluţii pentru a supravieţui acestei lumi se află orientarea creaţiei artistice, ca şi a întregii ideologii. Între singura soluţie reală — aceea a revoluţiei socialiste şi a aderării la ea — şi cea mai mincinoasă rezolvare născocită de ideologia burgheză — aceea a aventurilor fasciste — intelectualitatea şovăielnică încearcă auto-înşelări şi ieşiri disperate, ca şi experienţa unor

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

lucide adaptări la transformările rapide ale contemporaneităţii. În faţa revoluţiei socialiste şi a adevărului impetuos al marxismului în acţiune, unii dintre cei mai valoroşi intelectuali proveniţi din burghezie rămîn încă nehotărîţi, legaţi de trecut, de individualismul lor funciar şi de vechile lor prejudecăţi de clasă privind rolul personalităţii în istorie şi obiectivitatea legilor de dezvoltare socială.

Pînă la primul război mondial şi la Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, peisajul literaturii în limbile europene e peisajul cel mai contradictoriu, în ansamblu şi în fiecare element al lui.

Pe de o parte se desfăşoară, încă subteran, procesul amplu şi complex, cerut de epocă, al naşterii şi dezvoltării unui nou realism — **socialist** — prin contribuţia mai mult sau mai puţin clarificată ideologic a scriitorilor angajaţi în lupta revoluţionară. Pe de altă parte, la cealaltă extremă, continuă fărămiţarea literaturii burgheze, într-un proces în esenţă la fel de actual şi azi, cum la fel de actuale rămîn, despre el, cuvintele spuse de Gorki în 1908 în articolul **Distrugerea personalităţii**: « *Poetul se transformă în om de litere şi alunecă irezistibil de pe înălţimile generalizărilor geniale spre planul lucrurilor mărunte ale vieţii, complăcîndu-se în fapte banale, cotidiene... Forma devine tot mai rafinată şi mai stridentă, iar cuvîntul din ce în ce mai rece şi conţinutul din ce în ce mai sărac; se stinge sentimentul sincer, lipseşte patosul. Scriitorul nu mai este oglinda lumii, ci un mic ciob, care se amestecă în praful străzilor; nu mai este în stare să reflecte, prin frămîntările sale morbide, măreaţa viaţă a lumii, ci doar crîmpeie de viaţă banală, mici cioburi ale unor suflete sfărîmate* ». Cît de statică e literatura burgheziei, decenii după decenii, o dovedeşte însăşi permanenta actualitate a acestei caracterizări gorkiene, în esenţă bună pentru 1908 ca şi pentru 1961, în ciuda « *revoluţiilor* » proclamate succesiv de diferite şcoli reprezentative pentru direcţia decadenţei, ca şi a căutărilor disperate şi fără perspectivă din secolul 20.

Peisajul nominalizat al literaturii de circulaţie mondială pînă în 1914—1917:

În Franţa — Bergson cu **Evoluţia creatoare**, în 1908, e urmat de Julien Benda, cu rechizitoriul său raţionalist (dar nu mai puţin idealist) **Bergsonismul**, în 1912. Tot în 1908, Jules Romains publică **Viaţa unanimă** — programul poetic al unei arte pseudo-sociale care denotă, totuşi, imposibilitatea literaturii de a ignora valul maselor şi realitatea înconjurătoare. Realismul, pe care simbolismul îl socotea înfrînt, se reinfiltrează pînă şi în lirică, cu Apollinaire şi Blaise Cendrars, cu Valery Larbaud, călătorul peste mări şi ţări, ca şi cu Charles Peguy, călătorul care însoţeşte pelerinajele ţăranilor francezi. Apare un « catolicism de stînga » şi gloria lui Peguy cu populara lui **Tapisserie de Notre Dame** (1913) nu e mai mică decît cea a lui Claudel care dăduse, în 1911, **Buna vestire** (**L'annonce faite à Marie**). Simbolismul lui Verhaeren se îndreaptă spre sensurile sociale ale actualităţi, al lui Maeterlink reflectă goana omenirii după fericire (**Pasărea albastră** — 1909). În 1912, Alain-Fournier devine vestit cu romanul **Cărării pierdute a adolescentului Meaulnes**, în acelaşi timp în care debutează Jean Richard Block. André Gide surprinde cu **Pivniţele Vaticanului** în 1913, cînd începe şi publicarea ciclului lui Proust — **În căutarea timpului pierdut**.

În Rusia, gloria lui Gorki acoperă zgomotul poemelor lui Gumilev şi ale lui Hlebnicov şi realismul său revoluţionar întrece tradiţionala viziune

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

pe care, în ciuda marelui său talent, Ivan Bunin o menține limitată în Satul (1910—1911). Futurismul rusesc are o aripă care bate cu pasiune spre zări neexplorate și se autodesființează curînd ca futurism. Prima culegere a versurilor lui Maiacovski e editată, în 1916, cu ajutorul lui Gorki. Briusov și Blok se îndreaptă, mai confuz, spre aceleași zări, transformînd simbolismul lor rusesc. În 1914 apăruse pentru prima dată, o *« Culegere de opere ale scriitorilor proletari»*, în redactarea lui Gorki. În proză se afirma de pe atunci A. S. Serafimovici, scriitor revoluționar.

Amestecul de valori și orientări e mai inextricabil în Apus. În Anglia, teatrul lui Shaw rămîne o surpriză neîntreruptă și neplăcută pentru conformiștii de toate nuanțele, de la lorzi la burghezi — și eficiența lui e mai mare decît ineditul diferențiat de la Yeats la Elliot și, în alt sens, la D. H. Lawrence. Germania își are, acum, gloria marilor scriitori realiști în frunte cu frații Mann, care pun pe primul plan tema prusacismului opresant și al *« supusului»*. Aceleiași teme încearcă să-i dea răspuns, în 1916, realitatea obsedantă și halucinantă a **Metamorfozei** lui Kafka, al cărui cult, ca și al lui Dostoievski, decadența burgheză îl va pune însă în slujba antirealismului. Înfruntarea și confruntarea direcțiilor contrare are loc adesea în literatura vremii, în care apar romanele lui Blasco Ibanez și ale lui Giovanni Papini sau arta-eseu a lui Unamuno (cu **Sentimentul tragic al vieții** — 1913) și Ortega y Gasset (cu **Meditațiile lui Don Quichote** — 1914).

Zguduirile sociale vin neîncetat în sprijinul artei realiste, a literaturii democratice. Franța în timpul afacerii Dreyfus nu agreasc simbolismul evazionist ci îmbrățișase cuvîntul lui Zola și France. Romînia, în 1907, rămînea insensibilă la agitația decadenței adeseori sclipitoare, și *« sincronismul»* micilor țări n-a împiedicat triumful literaturii lui Sadoveanu, apoi a lui Rebreanu, care puneau în centrul lor o problemă acută a vieții înseși — problema țărănească. Izbucnirea primului război mondial a schimbat brusc peisajul literaturii limbilor europene, iar revoluția socialistă din Rusia a pus bazele unei arte noi, a lumii noi.

Fenomenul decadenței burgheze se accentuează după 1918, fie prin rezistența anacronică a estetismului și formalismului, fie prin adaptarea disperată a *vechiului* la noua conjuctură mondială care-l respingea. Pirandello relativizează adevărurile, nu fără a zgudui conștiințele, dar rămînînd steril. D'Annunzio își retrogradează arta, stilistic și ideologic. Joyce neagă timpul și mișcarea, iar virtuozitatea talentului său servește dezagregării literare. Paul Valéry nu duce nicăieri tentativa de a reabilita domnia inteligenței și a efortului în creație, strălucirea sa fiind stearpă și rece.

În tînăra țară a socialismului victorios se făurește însă, în acest timp, adevăratul spirit al secolului 20. În frunte cu Gorki, literatura explorează domenii nemărginite, ale vieții în transformare revoluționară. Maiakovski crează o lirică a epocii în mers. Pe căi diferite, Blok, Briusov, Esenin cîntă revoluția, dramatismul și perspectiva ei. În focul războiului civil și al construcției socialiste se călesc și se transformă cîteva generații și cîteva școli: Serafimovici și Gladcov, Ostrovski și Macarenco, Șolohov și Alexei Tolstoi, Leonov și Fedin. În 1934, primul congres al scriitorilor sovietici constată o realitate artistică maturizată în forme noi, constituind o metodă nouă de creație, propriu denumită **realismul socialist**. Diferențiată național și individual, metoda revoluționară a consacrat unitatea realizată între **realism și concepția marxist-leninistă**, a răspuns nevoii literaturii mondiale de a integra dimensiunea viitorului în imaginea prezentului și a confirmat

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

caracterul creator al spiritului de partid. O boga ă literatură multinațional dezvoltată aduce în prezent întregii lumi valorile artistice ale operei lui Șolohov și Leonov, ale lui Tvardovschi și Stelmah, Auezov și Upit, ca și ale unei tinere pleiade în plină înflorire.

În întreaga literatură a limbilor europene se dezvoltă condițiile pentru nașterea și ascensiunea realismului socialist.

Urmașii lui Apollinaire, în Franța, depășesc experiența suprarealistă și aderă la literatura angajată în lupta partidului comunist, întemeind tradițiile trainice ale realismului socialist francez, ai cărui precursori sînt scriitorii cei mai de seamă ai primului război mondial: Romain Rolland, Henri Barbusse, Roger Martin du Gard. La primul congres al scriitorilor sovietici își aduc sau își trimit salutul scriitori care sînt, în momentul respectiv, idolii tinerei generații. Între cele două războaie, Franța rămîne patria celor mai multe *isme* literare, o revistă de prestigiu este Nouvelle Revue Française, tribună a modernismului, dar drumul cel mai rodnic unește orientările încă difuze ale scriitorilor militanți, angajați social. Deși nu o dată încă « moderniști», covîrșitoarea majoritate a scriitorilor francezi de valoare devin, în preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial, luptători activi în frontul anti-fascist, adeseori foarte aproape în concepții artistice și politice de partidul clasei muncitoare. Alături de Aragon, scriitorul comunist pe care nici revistele de dreapta nu îndrăznesc să-l conteste, generația post-belică are în stimă în primul rînd scriitori ca Jean-Paul Sartre și alții care încearcă să concilieze existenționalismul cu lupta socială și politică. Încercarea lor, sortită eșecului, nu e mai puțin o mărturie a prestigiului literaturii legate de partidul clasei muncitoare, în raport cu care, mai ferm și mai sincer, mai șovăielnic și mai ipocrit, sînt silite să se definească azi toate marile curente ale literaturii franceze. O mișcare «*spre stînga*» strînge adeziunile tuturor scriitorilor de prestigiu, influențînd vizibil creatorii «*existențialiști*» ca și pe cei «*catolici de stînga*» și pe cei «*independenți*». Noul val, cel mai recent curent al romanului francez, își cîștigă faima proclamînd nu negarea realismului ci un «*nou realism*» (deși impasul lui ideologic și estetic e evident de pe acum) La ora actuală, Lettres françaises numără în rîndul colaboratorilor săi cea mai mare parte a fruntașilor literari ai Franței din toate generațiile, de la Jean Cocteau și Francis Carco pînă la Sartre și Simone de Beauvoir, și de la aceștia pînă la Michel Butor și Nathalie Sarraute.

Criza literaturii burgheze e foarte vădită în Anglia dintre cele două războaie și azi. Omul hăituit în societatea modernă e obiectul celei mai mari părți a literaturii, care-i oferă răspunsuri contradictorii cîtă vreme se menține în limitele certitudinii despre caracterul imuabil al capitalismului. Realismul dă, în continuare, valorile cele mai certe, în romanele lui Galsworthy, ale lui Maugham, ale lui Conrad, ale lui Wells, în ciuda diverselor sale întruchipări artistice, inspirate uneori de tradiții non-realiste. Inteligența sterilă a lui Aldous Huxley, exaltînd individualismul burghez, nu izbutește decît să ridice probleme, fără să le poată găsi răspuns. Poezia engleză nu se impune contemporaneității pe plan universal, cu tot ajutorul liricii irlandeze. Succesul literaturii engleze în secolul 20 e dat mai ales de teatrul social, de inspirație realistă — în primul rînd și mereu, de Shaw, încă neîntrecut pînă azi. După cel de-al doilea război mondial, nici un nume nou din literatura engleză nu a egalat încă prestigiul vechilor generații. Se poate remarca însă că răzbate dincolo de cercul îngust al

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

inițiaților numele unui scriitor care — sau cînd — se face contemporanul marilor probleme social-politice ale epocii noastre. Graham Greene nu e cunoscut cititorilor din lumea întreagă pentru cărțile anilor săi de orientare catolicizantă, ci pentru **Americanul liniștit** și **Omul nostru din Havana**, satire de arzătoare actualitate la adresa imperialismului. Adevărații urmași ai lui Shaw nu vor fi, însă, decît cei ce duc mai departe caracterul democratic și socialist al literaturii, de la Priestley la Seán O'Casey...

Adevărata contra-ofensivă a realismului în lumea capitalistă — caracteristică a spiritului secolului 20 în ciuda aparențelor stridente glorificate de literatura decadentă, o dovedește cea din urmă mare literatură burgheză apărută în arena mondială: aceea a romanului american. În vreme ce în U.R.S.S. înflorește tînăra și matura artă realist-socialistă, expresie a celei mai avansate culturi socialiste, în S.U.A. a sunat ceasul unui nou val al realismului critic, expresie a protestului cîtorva generații de scriitori față de societatea care caracterizează cel mai tipic chipul monstruos al imperialismului. În țara care fusese în secolul XVIII simbolul luptei pentru libertate și care a devenit, după primul război mondial, cea mai mare și mai reacționară putere capitalistă, lupta dintre cele două culturi a luat cel mai evident aspect al luptei între cultura autentică și non-cultura. Romanul american, din 1918 pînă azi, este ori un roman al criticii necruțătoare, al adevărurilor crude despre modul de viață american, ori nu există ca realitate artistică ci doar ca bussiness (roman polițist, senzațional, de viol și incest, romane-digest etc...). Începînd cu «*generația pierdută*» — generația scriitorilor care-și părăsesc îngroziți patria și încearcă o întoarcere la idealurile lui Lincoln și Franklin — romanul american de prestigiu constituie în totalitatea lui un triumf al realismului, oricîte diferențieri se pot face între scriitori și direcții: Hemingway și proza sa crudă; ca și Faulkner care împletește în realism o poezie alegorică și, nu o dată, mistică. Părăsirea poziției progresiste, renegarea marxismului, aduce, în acest context, moartea artistului — cum s-a întîmplat cu Dos Passos, care-și supraviețuiește, compromis. Generația de după criza din 1929 a accentuat și mai mult caracterul protestatar al literaturii, apropiind-o adeseori de lupta clasei muncitoare, de revendicările ei sociale, de lupta împotriva rasismului: Steinbeck, Maltz ca și Caldwell. Lumea dramatică a lui O'Neill nu e străină de această orientare. După cel de-al doilea război mondial, în ciuda propagării unei absurde îngîmfări agresive, încurajarea unei literaturi evazioniste, indiferentă la realitățile actuale, nu a înregistrat nici un succes remarcabil. Romanul american nu izbutește să producă noi valori, deocamdată, decît continuînd drumurile deschise fie de Dreiser, fie de Hemingway, fie de Faulkner, dacă nu izbutește să se apropie de realismul socialist. Iar teatrul american a făcut un salt calitativ prin operele lui Arthur Miller și, în ultimii ani, ale lui Tennessee Williams — care constituie necruțătoare rechizitorii la adresa falsei democrații americane. Cea mai tînără generație americană, **beat-generation**, este a deznădejdii unei noi promoții trezite la viață sub cerul întunecat al imperialismului. Disperarea și ura acestei generații, încă incapabilă de efort constructiv, variantă americană a existențialismului, pîndită de anarhism, constituie, totuși, un simptom al înfrîngerii orientării burgheze în literatură și un aliat al luptei anticapitaliste.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

În Italia secolului 20 « *ismele*» moderniste au apărut neîntrerupt de la futurismul pro și prefascist pînă azi. Literatura mare a Italiei au continuat-o însă numai scriitorii care au încercat dezvoltarea realismului în contact cu lupta socială, antifascistă și anticlericală. Pînă și istoriografiile burgheze văd cea mai mare personalitate a Italiei contemporane în regretatul Pavese, comunistul. Vittorini, Pratolini, Moravia și-au afirmat renumele în directă legătură cu participarea la lupta de rezistență, și autenticitatea operei lor e condiționată de fermitatea continuării acestei lupte în condițiile actuale. Însuși impasul de azi al neo-realismului, care a încercat să valorifice posibilități încă inedite ale realismului critic și a izbutit adeseori să dea capodopere, mai ales în literatura cinematografică, vorbește despre drumul legic spre realismul socialist, singurul capabil să depășească orizonturile epuizate. Poetul italian laureat al premiului Nobel este Quasimodo, artist combatant în actualitate.

Criza literaturii în Germania hitleristă a fost dublată de marele avînt al literaturii germane din emigrație. După 1933, cea mai mare parte a literaturii germane, de la Thomas Mann la Lion Feuchtwanger și de la acesta la Becher, Brecht și Seghers, a inscris un drum progresist spre depășirea realismului critic și a abstractului umanism burghez. Fruntașii literaturii germane postbelice, de la Bertolt Brecht pînă la cei mai tineri, au constituit frontul literaturii realist-socialiste în R.D.G. În criză încă, literatura din R.F.G. dă semne de înnoire prin literatura tinerei generații care a trăit tragedia războiului hitlerist. Heinrich Böll, cel mai evident talent al Republicii Federale, e reprezentantul de seamă al unei proze protestatare, antifascistă și progresistă.

Cîteva literaturi noi în limbile europene au confirmat, în ultimele decenii, realismul și socialismul prin care poate fi definit în primul rînd spiritul secolului 20. Maeștrii literaturii de limbă spaniolă se înscriu, fără excepție, în tradițiile actuale ale realismului socialist, de la Garcia Lorca la scriitorii emigrației, în frunte cu Rafael Alberti, și pînă la cei mai mari scriitori de origină sud-americană, în frunte cu Pablo Neruda și Nicolas Guillen. În îndepărtata Islandă, noua literatură a secolului 20 este realistă, democratică și socialistă prin toți reprezentanții ei principali, în frunte cu Halldor Laxness, laureat al premiului Nobel. La cealaltă margine a Europei, în bătrîna Eladă, poezia greacă renaște prin glasul militanților realiști-socialiști, în frunte cu Ianis Ritzos, în vreme ce emigrația turcească progresistă e cinstită de literatura lui Nazim Hikmet și a altora.

În țările Europei centrale și ale peninsulei balcanice, trecute, curînd după cucerirea independenței statale, sub jugul imperialist, cei mai reprezentativi scriitori moderni au străbătut drumul de la literatura protestatară pînă la una revoluționară și contribuie azi, acolo unde a fost înfăptuită revoluția proletară, la generalizarea realismului socialist. Cei mai mari poeți ai Ungariei dintre cele două războaie au fost luptătorii și comuniștii Ady Endre, Jozsef Attila, Radnóti Miklos. Gloria poetică a Bulgariei a fost comunistul Vapțarov. În Cehoslovacia, V. Nezval și J. Seifert, poeți de renume mondial, au rămas în fruntea literaturii tinerei Republici Socialiste. Clasicii în viață ai literaturii noastre, Sadoveanu și Arghezi sînt, alături de cîteva generații succesive unite în frontul realismului socialist, mărturie a drumului cert al literaturii noastre partinice...

Spiritul secolului 20.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Invocat de istoriografia burgheză de atîtea ori, pentru a-l ilustra prin decadentism şi a-l defini prin trăsături formale.

Dar pe care mai ales noi avem dreptul să-l invocăm, pentru a-l ilustra prin victoriile culturii democratice şi socialiste, şi a-l defini în primul rînd prin conţinutul ideologic şi social şi prin realismul esenţial pe care-l implică.

Cum poate fi ilustrat mai bine spiritul secolului 20, adevăratul « *spirit modern* », spirit nou, decît citind, alegînd la întîmplare, dintr-o serie nesfîrşită, asemenea nume ca: Gorki şi Maiakovski, Leonov şi Panova, Romain Rolland şi Simone de Beauvoir, Apollinare şi Aragon, Shaw şi O'Casey, Hemingway şi Faulkner, Miller şi Williams, Pavese şi Quasimodo, Alberti, Neruda şi Guillen, Laxness şi Ritsos, Ioszef Attila şi Nezval, Arghezi şi Vapţarov?

Spiritul secolului 20 este spiritul întruchipat suprem de realismul socialist. Îl regăsim, viu şi căutător, de asemenea, în dramaticele experienţe ale celor ce refuză decadentismul burghez în artă, în viaţa socială, în etică.

Şi, evident, spiritul secolului 20 nu trăieşte numai în literatura limbilor europene. Mai ales după cel de-al doilea război mondial el capătă forţe proaspete şi inepuizabile din literatura progresistă şi revoluţionară a ţărilor afro-asiatice. O privire specializată e chemată să lumineze căile specifice ale ascensiunii actuale în străvechile culturi ale Asiei şi în încă prea puţin exploratele ţinuturi ale culturii africane.

În toate limbile pămîntului, literatura secolului 20 nu poate fi decît literatura celei mai tumultoase realităţi sociale, literatura epocii în care societatea exploatatorilor îşi trăieşte ultimul stadiu şi în care se făureşte comunismul — literatura epocii în care omul învinge tot ce-l împiedică să se înalţe, liber, în sferele cele mai înalte ale gîndirii, ale fericirii şi ale cosmosului.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

de vorbă cu:

STEFAN HEYM
PETRUS BROVKA — la București
IAROSLAV IWASZKIEVICZ — la Varșovia

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

STEFAN HEYM

Scriitorul german Stefan Heym care, împreună cu soția, ne-a vizitat țara, la invitația Uniunii Scriitorilor din R.P.R., s-a născut la Chemnitz, azi Karl-Marx-Stadt, în 1913. În 1933, cînd în Germania a fost instaurat fascismul, Heym s-a văzut nevoit să fugă din țară, mai întîi în Cehoslovacia și apoi în Statele Unite. Acolo neputînd trăi din scris, este nevoit să lucreze ca taxator de autobuze, vînzător de prăvălie, să spele vase în restaurante. Mai apoi muncește ca ziarist, redactor și agent de editură. În 1943 s-a înrolat în armata americană și a luat parte la debarcarea din Europa. Rezultatul acestei experiențe este romanul Cruciații. *În 1952 cere azil politic R.D.G., pentru a putea scăpa de urmărirea Biroului de Investigații, fiindcă refuzase să participe la războiul din Coreea. Printre lucrările sale semnalăm romanul* Goldsborough, *amplul reportaj* Era cosmică *și culegerea de nuvele* Umbre și lumini. *Oaspeți ai Secolului* 20 *în chiar ziua cuceririi cosmosului, soții Heym au avut, cu redacția, o întrevedere, din care spicuim :*

Redacția: Astăzi 12 aprilie, s-a întîmplat un eveniment extraordinar, care ne-a emoționat profund: un om a zburat în cosmos. E firesc ca în entuziasmul nostru, al tuturora, să cerem autorului cărții *Era cosmică* să ne împărtășească părerile lui despre această incursiune în spațiu.

Stefan Heym: Este o realizare epocală a științei sovietice, o mare victorie a tehnicii teleghidării, și sînt bucuros că ea aparține oamenilor sovietici. Gagarin este un erou al secolului; totuși el nu este decît *unul* dintre oamenii de știință, tehnicienii și specialiștii care au contribuit la atingerea acestui stadiu avansat în știința cosmonauticii. Acum doi ani, cînd am fost la Moscova, am avut un interviu televizat cu profesorul Sedov, în cadrul căruia a prezis

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

că în douăzeci de ani omul va putea să zboare în Venus sau Marte. Se pare că planul va fi depăşit. În prezent americanii sînt cu mult lăsaţi în urmă în această privinţă.

Începînd de astăzi am păşit într-o eră nouă, « era cosmică » — după cum am numit-o eu în reportajul despre realizările ştiinţei nucleare sovietice, deşi această expresie nu mă mulţumeşte pentru că nu spune totul — zborul acesta este una din premizele acestei ere în care dezvoltarea ştiinţei şi tehnicei va produce schimbări în gîndire şi în structura socială. Aşa cum a făcut şi revoluţia industrială din secolele XVIII—XIX. Schimbările se vor produce atît în ţările socialiste, cît şi în ţările capitaliste. Contradicţiile se vor ascuţi. Popoarele lagărului socialist vor putea ajunge mai repede la comunism.

D-na Heym: Se vor lărgi orizonturile şi cred că literaturile « regionale » vor dispare.

Stefan Heym: Da. Nu va mai exista o literatură exclusiv engleză, o literatură exclusiv germană, sau romînă etc. Problemele şi preocupările vor căpăta o anvergură internaţională, pe zi ce trece. De curînd am publicat o culegere de nuvele intitulate *Umbre şi lumini*. Printre ele se află una pe care am numit-o *Ultima noapte a secolului 20*, în care arăt că distanţele mari au dispărut şi că, de pildă, azi îţi va lua mai mult timp să ajungi de la Băneasa în centrul oraşului, decît atunci de la Djakarta la Bucureşti.

D-na Heym: Iată că această idee care aparţinea zonelor fanteziei a devenit realitate. Lui Gagarin i-au trebuit numai 35 de minute ca să ajungă din America de Sud în Africa.

Stefan Heym: Hainele şi mîncarea se vor simplifica şi ele. . . Cert este că aşa cum descoperirile lui Columb au schimbat felul de gîndire al oamenilor, lărgindu-le orizontul, era cosmică va produce o nouă schimbare, asemănătoare, pe un plan superior.

Redacţia: Aţi stat mult în S.U.A. Ce ne puteţi spune despre viaţa literară americană de după război ?

Stefan Heym: Am trăit viaţa scriitorilor americani timp de nouă ani, pe unii i-am cunoscut foarte bine, am citit o bună parte din cărţile lor. Vreau să vă atrag atenţia asupra unui lucru ce mi s-a părut interesant şi semnificativ nu numai pentru literatura americană, ci şi pentru întreaga literatură de limbă engleză. În această literatură se remarcă o evidentă dislocare, sau, mai degrabă, o regrupare, spre literaturile fostelor colonii, spre ţările de curînd eliberate, în special Australia. În zece, douăzeci de ani, ele vor întineri viaţa literară din America şi Anglia, prin experienţa lor. În privinţa literaturii americane, curentul *beat* pare interesant; nu pot spune că operele scriitorilor ce se încadrează în această mişcare sînt bune, dar ele sînt rodul unei revolte care trebuie luată în serios. Manifestările lor sînt pătrunse de o bruscheţă caracteristică adolescenţei. Ideea lor preferată este « lumea este rău orînduită ». Unii sînt plini de prejudecăţi împotriva socialismului, din cauza educaţiei publicitare la care au fost supuşi.

D-na Heym: *Beatniks* au fost inoculaţi cu neîncrederea în viaţă. Pentru ei, tinereţea în epoca noastră n-are nici o valoare. Sînt dezorientaţi. În această revoltă există o asemănare între ei şi reprezentanţii « generaţiei pierdute ». Împrejurările în care aceste două curente s-au cristalizat, sînt similare. « Generaţia pierdută » a apărut după primul război mondial în condiţiile existenţei cordonului sanitar împotriva Uniunii Sovietice, a mişcărilor muncitoreşt din lume şi care în America a culminat cu acţiunile de protest împotriva arestării, judecării şi executării lui Sacco şi Vanzetti în 1927. « Generaţia

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

zdrobită» şi-a făcut auzită vocea după cel de-al doilea război mondial într-o epocă plină de tensiune, pe care o cunoaştem toţi.

Stefan Heym: Pentru tinerii *beatniks* lumea este «meschină şi păduchioasă» şi ei suferă de neputinţa de a suprima pericolul atomic. Şi Gagarin este tînăr. Dar el este produsul unei lumi cu totul nouă şi diferită. Este un erou pozitiv. Cu toate lipsurile lor, cred că tinerii *beatniks* nu sînt eroi negativi ca atare şi de aceea nu trebuie să-i repudiem fără drept de apel. Norman Mailer, beatnik încă din 1945, în romanul său *Goii şi morţii* pune această problemă încercînd să găsească o soluţie pentru lupta împotriva morţii.

Redacţia: Care este scriitorul dumneavoastră preferat?

Stefan Heym (glumind): Stefan Heym. Apoi Mark Twain, Dickens, Balzac, Stendhal, Heine.

D-na Heym: Stefan îl admiră foarte mult pe Heine. Chiar teza lui de doctorat, pe care a susţinut-o la Universitatea din Chicago, trata despre opera marelui poet german.

Stefan Heym: La Paris, cînd am fost să vizitez mormîntul lui Heine, paznicul cimitirului Montmartre mi-a povestit că şi în timpul ocupaţiei naziste, în ciuda regulamentelor şi pedepselor aprige ale Gestapo-ului nu trecea zi fără ca cineva să depună flori pe mormîntul său. Un om care poate şi după 150 de ani să-ţi trezească în suflet flacăra urii împotriva vrăjmaşilor omenirii este mai important decît un poet care predispune la sentimentalism.

Redacţia: Vă place Seán O'Casey?

Stefan Heym: Sigur că da. Îmi place şi Shaw, deşi se deosebesc atît de mult.

Redacţia: Cum scrieţi?

Stefan Heym: La... maşina de scris. Însă nu înainte de a face intense pregătiri: un plan amplu, bazat pe o documentare solid legată de temă. Consult tot felul de materiale chiar dacă nu le folosesc pe toate în opera respectivă. La început nu lucram aşa. Mai tîrziu mi-am dat seama că este o metodă practică. Scriitorul nu trebuie să transmită fapte, date, situaţii eronate. Trebuie să-i creeze cititorului impresia că ştie mai mult decît comunică prin scris. De obicei cînd scriu un roman de aproximativ cinci sute de pagini, două sute şaizeci le rezerv acţiunii şi descrierilor, iar restul de două sute patruzeci, eroilor. Nu se întîmplă acelaşi lucru cînd este vorba de o nuvelă. Ceea ce se chiamă inspiraţie, vine scriind. De fapt scriitorul scrie totdeauna şi despre sine însuşi.

Redacţia: După *Cruciaţii* aţi scris romanul *Goldsborough*, care descrie evenimente din America de după război şi în care înfăţişaţi viaţa unor oameni simpli: mineri etc. Cum v-aţi adunat materialul?

Stefan Heym: Ducîndu-mă şi trăind în mijlocul lor, coborînd în mină, lucrînd alături de ei, dormind împreună cu ei, simţind oboseala lor, respirînd praful şi duhoarea pe care ei o respiră. Iar despre eroi, i-am plămădit observînd şi culegînd de la cei ce mă înconjurau cîte o trăsătură, un gest, o expresie.

Romanul, în general nu este o expresie absolut «reală» a vieţii pentru că, te întrebi: de unde ştie un autor ce se petrece în mintea eroului său? De fapt nu eroul, hai să-i zicem John Brown, gîndeşte, ci autorul gîndeşte pentru el. Realismul e o problemă de ideologie.

Redacţia: Ce credeţi despre raporturile dintre literatură, pe de o parte şi cinematografie, radio, şi televiziune pe de altă parte?

Stefan Heym: Se ajută între ele. Cinematografia, radioul şi televiziunea oferă literaturii noi forme de expresie, un nou impuls. Nu cred că literatura

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ar avea de suferit de pe urma lor. Au existat cărți proaste și înaintea inventării cinematografului, radioului și televiziunii. Literatura cu adevărat bună reușește să sfărîme barierele din calea sa, oricît de greu ar fi lucrul acesta.

Redacția: Ce ne puteți spune despre noua literatură germană?

Stefan Heym: Există o tendință foarte puternică printre scriitorii din R.D.G. de a aşterne pe hîrtie viața și experiența lor și sînt sigur că vor obține realizări remarcabile. Scriitorii germani, tineri sau bătrîni, încearcă să interpreteze viața, unii reușind mai mult, alții mai puțin. Merită să fie remarcat interesul mereu crescînd pentru literatură ce se manifestă în publicul larg din R.D.G., lucru ce nu se poate spune despre Germania Apuseană.

Redacția: Este cunoscută literatura romînă în Germania?

Stefan Heym: Foarte puțin. Dar nu numai literatura romînă ci și a celorlalte țări mici. Traducerile nu sînt la înălțime. Personal știu mai mult decît alții despre literatura romînă. Am citit o serie de cărți și am avut prilejul să cunosc o serie de scriitori romîni printre care pe Sadoveanu, Beniuc, Zaharia Stancu, Baranga, și Titus Popovici.

Redacția: Ce părere aveți despre primele numere ale revistei Secolul 20?

Stefan Heym: Trebuie să vă spun că în R.D.G. nu avem o asemenea revistă, deși am văzut unele asemănătoare ca preocupări, în U.R.S.S., Cehoslovacia, Ungaria, Polonia etc. Deși o revistă tînără, «Secolul 20» îmi place foarte mult ca prezentare și, după sumar, îmi dau seama că textul este la nivelul prezentării.

D-na Heym: Ați reușit să îmbinați foarte bine utilul cu plăcutul.

Stefan Heym: Dorim succes tinerei dumneavoastră reviste și prin dumneavoastră, transmit cititorilor romîni cel mai cordial salut.

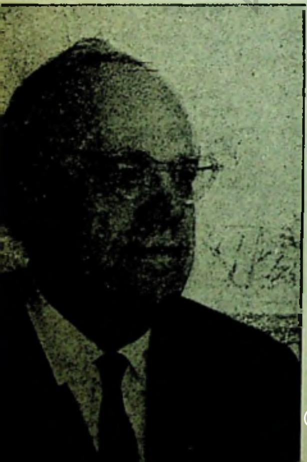

PETRUS BROVKA

Petrus Brovka este unul din cei mai reprezentativi poeți bieloruși contemporani. El este, de asemenea, autorul romanului Atunci cînd fluviile se unesc, *care a apărut și în limba romînă.*

Nu de mult Petrus Brovka a vizitat pentru a doua oară țara noastră cu prilejul semnării unui acord între organizațiile de scriitori din U.R.S.S. și R.P.R.

Într-o convorbire caldă și sinceră, cunoscutul poet a răspuns la cîteva întrebări ale redacției noastre.

MEMORIA CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— În activitatea dumneavoastră scriitoricească aţi abordat o mare varietate de genuri. Care este, totuşi, genul dumneavoastră preferat?

P. B.: Faptul că scriitorul foloseşte un gen literar sau altul nu este întîmplător şi nici un joc al capriciului. Un timp îndelungat am scris poezie, fiindcă simţeam că numai prin versuri am să pot exprima ceea ce vream să comunic cititorului. Mai tîrziu s-a ivit în mine ceva ce nu putea fi exprimat în versuri; am folosit atunci romanul, proza, fiindcă se pare, nu sînt *specialist* al romanului în versuri...

Genul meu preferat este poezia, cu toate variantele ei, cu toate problemele timpului nostru. Nici lirica de dragoste, după cum ştiţi, nu-mi este străină, dar... nu se mai potriveşte cu vîrsta mea: de ce să ispitesc oamenii, dîndu-le prilejul să caute cauzele *reale*, sursa de inspiraţie... muza.

— Îndrăgiţi, în mod deosebit, vreuna dintre lucrările dumneavoastră?

P. B.: Să spun drept n-am lucrări preferate. Mă refer la cele scrise de mine, bine înţeles. Mi se pare întotdeauna, că opera mea cea mai îndrăgită, cea mai adevărată, este aceea pe care o voi scrie în viitor. De aceea, cea mai dragă îmi devine lucrarea la care tocmai lucrez. Aşa şi acum. La editura *Sovetskii Pisateli*, îmi va apare în curînd o culegere de poezii şi poeme, sub titlul *Iar zilele trec*... Să nu credeţi că este vorba despre o elegie a zilei care a trecut. În aceste versuri afirm că *timpul lucrează în folosul nostru*. Din această culegere îmi sînt deosebit de apropiate două poeme — unul despre Lenin şi altul despre mama... Mama a fost arsă de fascişti la Auschwitz. Mult timp am purtat în suflet ideea acestui poem. Socoteam o sfîntă datorie să-l scriu. Şi azi, cînd tema atrocităţilor fasciste tulbură din nou cu atîta putere pe toţi oamenii cinstiţi, vreau să spun prin poemul meu: *Aceasta nu trebuie să se repete!*

— Ce trăsături sînt caracteristice pentru literatura bielorusă contemporană?

P. B.: În astfel de cazuri, de obicei se vorbeşte, şi pe bună dreptate, despre temele principale ale literaturii respective. Pe primul loc stă tema luptei eroice a poporului nostru, faptele eroice ale partizanilor în anii marelui Război de Apărare. Acestei lupte îi sînt dedicate romanul lui I. Samiakin *Curentul adînc* şi cel al lui M. Lînîkov *Zilele de neuitat*. Din ce în ce mai larg se impune acum, ca răspuns la evenimentele contemporane, tema construcţiei comuniste căreia îi este consacrat *An după an* de V. Karpov, precum şi noul roman al lui Taras Matkevici.

Desigur, în toate aceste opere, principalul nu este construcţia, ca atare, ci măreţele sentimente şi relaţiile noi ale oamenilor legate şi determinate de ea.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Ce ne puteţi spune despre stadiul actual al literaturii sovietice?

P. B.: Literatura sovietică în ansamblul ei se găseşte astăzi, după profunda mea convingere, într-o etapă nouă, şi într-un viitor apropiat va face un mare pas înainte în însuşirea noilor teme ale contemporaneităţii. Semnele se şi observă în încercările de a prezenta omul societăţii comuniste în operele lui Kojevnikov *Vi-l prezint pe Baluev*, Kocetov-*Secretarul Comitetului Regional* şi ale altora. V. Solouhin, în cartea *Picătura de rouă* arată uneori în mod naiv, dar totdeauna poetic, chipul satului sovietic contemporan. Despre război scriu într-adevăr în mod interesant K. Simonov şi O. Goncear.

— Pe care, dintre scriitorii sovietici, îi preţuiţi în mod deosebit?

P. B.: În poezie preţuiesc cel mai mult pe Tvardovski pentru profunzimea gîndului şi sentimentului, pentru simplitatea sa — rod al perfecţiunii. Incontestabil, el este cel mai bun poet contemporan...

În proză, îndrăgesc pentru aceleaşi calităţi, pe Şolohov. N-am să enumăr operele pe care le prefer din clasicii sovietici, ar însemna să dau o listă întreagă.

— Care din scriitorii străini vă plac cel mai mult?

P. B.: Multe, foarte multe fenomene remarcabile au loc azi în literatura mondială. Nici n-ai cum să vorbeşti despre ele. Scriitori interesanţi sînt după mine, Hemingway, Anna Seghers... Îmi place foarte mult de asemenea Halldor Laxness.

— Ce credeţi despre transpunerea operelor literare în film sau teatru?

P. B.: Nimic bun. Pentru ce această «prefacere» a unei opere de artă? Din experienţă proprie (unele din lucrările mele au fost filmate sau transpuse pe scenă), ştiu ce rămîne în aceste cazuri din original. Totuşi, rareori, există şi adevărate realizări — de pildă filmul *Donul liniştit* după romanul lui Solohov, sau *Duelul* după Kuprin.

— Care din operele literaturii romîneşti vă sînt cunoscute?

P. B.: Citesc toate traducerile care se publică la noi din limba romînă şi preţuiesc mult această minunată literatură care a dat asemenea mari maeştri ai scrisului cum a fost Caragiale. Dar cred că vă interesează şi părerea mea despre scriitorii contemporani. Din ei, îmi place în special Mihail Sadoveanu, ca prozator, iar ca poeţi Mihai Beniuc, Maria Banuş şi alţii.

Sînt un vechi prieten al ţării dumneavoastră. Acum nouă ani am fost pentru prima dată oaspetele Romîniei. Atunci am mers prin toată ţara şi am îndrăgit poporul său muncitor şi excepţional de cordial. Sînt entuziasmat de faptele clasei muncitoare romîne, de asemenea eroice momente cum au fost Griviţa 1933, despre care de mult visez să scriu un poem.

În cei nouă ani care s-au scurs de la prima mea vizită în Romînia, în ţară s-au produs schimbări uriaşe — la sate, în industrie, în construcţie. Toate acestea arată că ţara voastră are conducători minunaţi.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

IAROSLAV IWASZKIEWICZ

Iaroslav Iwaszkiewicz (născut în 1894) este unul dintre cei mai mari scriitori ai Republicii Populare Polone. Încă în anii 1920—1925, Iwaszkiewicz ocupă un loc distins printre tinerii poeţi ai Varşoviei, aducînd o notă aparte, datorită în bună măsură contactului cu poezia rusă. De origină ucraineană, Iwaszkiewicz şi-a petrecut tinereţea în Bielorusia şi în Lituania, înainte de a fi plecat, pentru mulţi ani, în Franţa şi în alte ţări europene.

Dintr-o familie de nobili săraciţi pînă la declasare, Iwaszkiewicz era legat din copilărie de tradiţiile culturale progresiste ale Ucrainei. Viitorul scriitor urmase liceul la Kiev, ca şi studiile universitare, trebuind, în acelaşi timp, să-şi cîştige existenţa.

O influenţă complexă a exercitat asupra lui legătura de rudenie şi de prietenie cu marele compozitor polonez Karol Szymanowski. Iwaszkiewicz însuşi se simte atras spre muzică, urmează conservatorul.

Cînd, în 1918, se stabileşte la Varşovia şi se afirmă ca poet, Iwaszkiewicz e încă, în contradicţie cu epoca, un stilist parnasian, nu străin de influenţe expresioniste. Abia după 1930 talentul său original se precizează, în poezie ca şi în drame, dar mai ales în povestiri. Iwaszkiewicz e un narator rafinat, care ştie să îmbine observaţia realistă cu un climat poetic. În proza lui trecerea de la lirică la eseu se face pe nesimţite, cu un aer de familiaritate, de intimitate cu cititorul, care are impresia că ascultă fermecat o amintire simplă şi profundă a unui intelectual autentic.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Scriitor multilateral, Iwaszkiewicz e o personalitate cu o vitalitate creatoare inepuizabilă. Consacrîndu-se literaturii, el nu şi-a trădat niciodată pasiunea pentru muzică. În deosebi Chopin a constituit obiectul unei preocupări continue, din care a rezultat atît o piesă de teatru (1936) cît şi o monografie artistică. El patronează « Societatea Frederic Chopin » şi Concursurile Internaţionale Chopin. În 1947 a apărut de asemenea un interesant volum de amintiri despre Szymanovski.

Energia rodnică a lui Iwaszkiewicz se manifestă şi în domeniul vieţii sociale a ţării sale, în lupta mondială pentru pace şi socialism. El e preşedintele Uniunii Scriitorilor Polonezi şi redactorul şef al revistei *Twórczość* după ce fusese de-a lungul anilor întemeietorul şi colaboratorul a numeroase alte publicaţii. E membru în Comitetul Polonez al Partizanilor Păcii, ca şi deputat în Dieta R.P. Polonă. Participă la congrese internaţionale, luînd parte activă ca reprezentant al Poloniei Populare. Conferinţele sale, rostite în polonă sau în rusă, în franceză sau în daneză, îl arată veşnic tînăr şi neobosit în creaţia artistică, ca şi în acţiunea socială.

Personalitatea lui Iwaszkiewicz e reliefată semnificativ în interviul pe care i l-a acordat recent prietenului său L. M. Bartelski şi care a apărut în *Perspectives polonaises* nr. 2 din 1961.

★

Iaroslaw Iwaszkiewicz e la masa lui de lucru, în biroul redacţional în care, deşi se luminează de ziuă, o lampă mai luptă împotriva întunericului; cînd mă vede, dă la o parte cartea pe care o citeşte. Intrevăd doar numele autorului: Jean Anouilh; e una din piesele acestuia. Încep repede o conversaţie care n-are nimic oficial; mă interesez mai întîi de sănătate: nu de mult, Iwaszkiewicz fusese bolnav. Stăm unul în faţa celuilalt, despărţiţi de masă; Iwaszkiewicz şi-a scos ochelarii şi i-a pus pe un vraf de periodice; mă priveşte lung şi îmi aduc aminte de anii în care el era redactorul şef al hebdomadarului *Nowiny Literackie* («Noutăţile literare») iar eu secretarul său de redacţie (1947—1948). Admiram atunci puterea şi vitalitatea acestui scriitor remarcabil, perfecta sa cunoaştere a literaturii contemporane poloneze şi universale, cultura şi memoria sa; trăiam clipe de neuitat de fiecare dată cînd Iwaszkiewicz îşi evoca amintirile, vorbea de anii debutului şi de legăturile cu Karol Szymanowski, care era o personalitate atît de fascinantă. Era, atunci, anul celei de a zecea comemorări a acestui mare compozitor; noi pregăteam o serie de articole şi Iwaszkiewicz redacta legendele pentru foto-amintirile sale. Văd şi acum înaintea ochilor casa Szymanowskilor: o fotografie a sufrageriei, la Tymaszówka, în Ucraina... Acolo Szymanowski-i îşi luau masa. Musafirii se plîngeau că aici se discuta despre muzică şi iar despre muzică,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

numai despre muzică... Iaroslav Iwaszkiewicz venea şi el acolo; îşi preţuia mult vărul, pe Karol Szymanowski, care era de pe atunci un compozitor celebru. Erau zorii secolului 20. Astăzi Iwaszkiewicz e un om de 67 de ani, un scriitor cunoscut în întreaga Europă; îşi apleacă spre mine obrazul cu bărbia puternică, cu ochii mari, adesea reci, cu privirea inchizitorială.

— Păi da, dragul meu, sînt, ca de obicei, grozav de prins. Cumulez două funcţii, ceea ce mă costă enorm... şi timp şi putere. Ştii doar că sînt preşedintele comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din Polonia — o ocupaţie destul de absorbantă — şi redactor şef la *Twórczość* (Creaţia). Sînt la redacţie zi de zi, citesc manuscrisele. Redactarea unei reviste e, în zilele noastre, o datorie socială. Cred că ţi-ai putut da seama că nu am obiceiul să fac pe figurantul într-o redacţie. Apoi, am fost ales deputat în Dietă. Sînt membru în comisia ei culturală. Unde mai pui că public săptămînal, în *Zycie Warzawy* (un milion de cititori!) o cronică asupra cărţilor... Mi-am sărbătorit chiar de curînd cel de-al 250-lea foileton. Asta înseamnă o colaborare de cinci ani, întreruptă doar de cîteva călătorii sau de boală.

— Şi cărţile? am întrebat cu timiditate.

— Să nu te miri dacă am să-ţi spun că sînt tocmai la periferia ocupaţiilor mele; nu pentru că le-aş da prea puţină importanţă ci pentru că nu am timp să scriu decît după « orele de birou». Sînt aşadar un « scriitor duminical» — glumeşte Iwaszkiewicz (şi trebuie să adaug imediat că exagerează mult). Cîteodată îmi iau cîmpii şi plec la Stawisko (în apropierea Varşoviei, unde Iwaszkiewicz are o casă de ţară pitulată în pădure) sau la Sandomiea. În ultima vreme am scris o povestire destul de lungă care va fi editată în acelaşi timp la Iskry şi la Mondadori, din Milan. Titlul ei: *Amanţii Maronei*. Cum scriu, cum lucrez? Lucrez dimineaţa, încerc să scriu totul dintr-o dată, folosesc rar ciorne; cînd scriu o nuvelă încep de obicei prin schiţarea... sfîrşitului; dar nici asta nu-i o regulă.

Îmi amintesc manuscrisele lui Iwaszkiewicz; un şir de linii cu o scriere ordonată, aproape caligrafică — mai fără vreo corectură; din cînd în cînd o pagină cu cîte o ştersătură sau cu un cuvînt înlocuit, însă, în ansamblu, manuscrisul e uluitor de curat. Proza lui Iwaszkiewicz, o proză de artist rafinat, de o simplitate grandioasă, poartă pecetea naraţiunii orale, a unei naraţiuni personale parcă, pe care autorul o adresează nemijlocit cititorului. De aci, farmecul acestei proze — pe care l-au evidenţiat toţi criticii — plasticitatea ei, o percepere senzuală a lumii, în care fiecare om şi fiecare obiect îşi are locul firesc, în care totul e în acelaşi timp ciudat de simplu şi extraordinar de complicat, ca în viaţa însăşi.

— Pentru că eu nu sînt nici un nuvelist, nici un filozof, îmi spune Iwaszkiewicz reînnodînd firul întrerupt al conversaţiei. Îmi fixez doar pe hîrtie experienţele, nu argumentez. Dacă mi se reproşează că am fost uneori pesimist,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

vina să cadă asupra vieţii pe care am descris-o. Aspiraţia mea naturală spre bucurie şi spre fericire a fost prea adesea, în trecut, rănită de ceea ce am trăit şi, mai ales, de ceea ce am văzut în jurul meu. De cîte ori am văzut dispreţul veştejind sentimentele cele mai nobile şi mai frumoase, de cîte ori am văzut moartea abătîndu-se absurd şi ruinînd nădejdile unei vieţi întregi, din cauza stupidităţii războiului? Dacă am descris, în operele mele, vieţi umane care tind spre un mîine mai bun apoi se prăbuşesc brusc sub loviturile adversităţii istorice, nu e vina mea. Repet: nu fac decît să fixez pe hîrtie experienţa din trecut, a mea sau a altora... Mă întrebi ce părere am despre rolul şi funcţiile scriitorului... Evident, în cei patruzeci de ani ai mei de activitate literară s-a schimbat. Am evoluat. Am făcut totul ca să devin un scriitor angajat, în cadrul întregii literaturi poloneze. Ştiu că scriu pentru oameni; nici unul dintre noi, scriitorii, nu are dreptul să se izoleze; trebuie să scriem gîndindu-ne la cititor, cu hotărîrea de a-i fi de folos în viaţă, de a-i releva sensurile acesteia... Cred că am o comportare justă şi sînt convins de justeţea cauzei în slujba căreia activez... Nu uit că sînt în acelaşi timp scriitor şi om. Ca scriitor, creez gîndindu-mă la cititor. Desigur, era altfel în anii debutului meu literar: atunci mă gîndeam mai mult la mine însumi.

— Erai sub influenţa estetismului, pe atunci la modă.

— Am debutat în 1915, cu versuri publicate într-un număr din revista *Pióro* (Peniţa), editată la Kiev. Era redactată de tineri abia cu cîţiva ani mai mari ca mine şi care îmi fuseseră colegi de liceu. Unul din ei era, atunci, prieten bun cu excelentul scriitor sovietic Constantin Paustovski. Dar problema influenţelor literare pe care le-am resimţit în tinereţe e oarecum diferită. Mediul în care am crescut aparţinea intelectualităţii de tradiţie progresistă, în care mai era vie amintirea insurecţiei din 1863; şi tatăl meu luase parte la ea. Dar primele mele emoţii poetice i le datoresc grupului «akmeiştilor», strînşi în jurul revistei *Apollon*. Blok şi alţii, au avut asupra mea o mare influenţă... În timpurile acelea de demult ale debutului meu literar, cea mai puternică impresie mi-a făcut-o poezia lor. Şi dacă părerile mele în privinţa artei au evoluat, aceasta se datoreşte influenţei evenimentelor istorice pe care le-am trăit. Începutul secolului 20 în Ucraina, oamenii şi mediile pe care le frecventam îmi aminteau tocmai atmosfera care stăpînea pe vremea cînd Balzac apăruse pe aceste meleaguri ca să se căsătorească cu doamna Hanska...

Iwaszkiewicz se ridică, uriaş, şi, mai-mai umplînd camera cu statura sa, începe să o străbată în lung şi în lat. Ca şi cum amintirile nu-l lăsau în pace, ca şi cum se revărsau acum nestăpînite...

Deodată se opreşte drept în faţa mea.

— Nu de mult l-am avut oaspete, la Stavisko, pe Jean Cocteau. Nu ne văzusem de aproape 33 de ani. După socoteala lui, eram acum cel mai vechi

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

dintre prietenii săi... Am evocat împreună anii 20, cînd locuiam la Paris; ce departe sînt azi Godebski, Helena Cassele, care mă prezentase lui Cocteau, Hert, Honegger, Milhaud!

Călătoriile? O, le găsesc întotdeauna stimulante! Ce multe idei noi mi-au adus călătoriile. Nu de mult am fost la Paris, Roma, Stuttgart, München, Moscova și Copenhaga. Iubesc literatura scandinavă, astăzi socotită desuetă, citesc daneza și am de gînd să scriu un mănunchi de eseuri asupra culturii daneze. Am întîlnit, la Copenhaga, unii tineri literați foarte interesanți. Mai ales mi-au plăcut Karl Bang, — da, o rudă a marelui Herman Bang, — și Finn Methling. Cel dintîi e un prozator, al doilea se specializează într-un gen nou de creație artistică: spectacolul de televiziune. Am tradus, pentru televiziunea poloneză, *Călătorie în țara umbrelor verzi*, un lung monolog, perfect interpretat de Halina Mikolajska. Adesea, călătoriile sînt legate de editarea operelor mele în străinătate. *Aufbauverlag*, din R.D.G., va reedita curînd o traducere din *Renumele și Gloria*, care a fost editată și în R.F.G.. Acest roman, mai bine zis primele două volume ale lui, au apărut și în Bulgaria. Editura *Sarzanti* din Milano și-a rezervat drepturile de autor pentru traducerea întregii mele opere, vom vedea ce vor publica. În Uniunea Sovietică s-a editat o culegere voluminoasă a nuvelelor mele; tirajul ei e complet epuizat. Revista sovietică *Ogoniok* a tras, în cele 150.000 de exemplare ale colecției ei, trei din povestirile mele, în redacția lui Marek Givov. *Căsătoria domnului Balzac*, o piesă, a apărut în numărul din noiembrie trecut al revistei sovietice *Oktiabr; Inostranaia literatura* a planificat publicarea nuvelei *Fata cu porumbei*, din volumul *Floarea de trestie*. În Cehoslovacia a fost editată culegerea intitulată *Dantele de Veneția* și se lucrează în prezent la traducerea integrală a *Florii de trestie*...

— Care e cartea la care ții cel mai mult, din cîte ai scris?

— N-am o anume carte preferată.

Iwaszkiewicz începe din nou să străbată camera, pare obosit de atîtea întrebări.

— Toate mă părăsesc cum părăsesc frunzele un copac; nu le recitesc; nu pot suferi corectura tehnică. Cred că sînt legat în deosebi de *Renumele și Gloria*; de altfel lucrez acum la al treilea volum. Cuprinde perioada dintre cele două războaie; începe cu anul 1914, la Odesa, și se termină în 1947, la Varșovia. E o bucată de vreme! Mai am de scris ultimele două capitole, adică vreo 100 de pagini de manuscris; aștept o clipă liberă ca să-l reiau.

— Credeam că, date fiind afinitățile tale cu muzica, preferi *Chopin*, biografia marelui compozitor.

— Ca să-ți spun drept, cred că e cea mai bună carte a mea. Intuiția de scriitor mi-a îngăduit să detectez date inedite din biografia și creația lui Chopin, pe care predecesorii mei nu le-au băgat de seamă. Mărturisesc că m-a ispitit

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

să scriu această carte mai ales pentru plăcerea de a mă cufunda în atmosfera lui Chopin, atras de legătura cu el, ațîțat de dorința de a răspunde la întrebările pe care și le pusese el. Lucrarea aceasta a apărut astfel atît din motive personale cît și din cele obiective; nu are pretenția să fie nici o monografie, nici o operă științifică. E rodul dragostei pentru Chopin și pentru arta lui ca și al dorinței de a împărtăși aceste sentimente și cititorilor mei.

Convorbirea noastră începe să ia o întorsătură mai familiară; schimbînd tonul, Iwaszkiewicz începe să-mi pună el întrebări, despre lecturile și lucrul meu. Tot plimbîndu-se încolo și încoace prin cameră, se plînge iar de multele treburi pe care le are la Uniunea Scriitorilor, cînd sună telefonul. Ridică receptorul. Peste o clipă, îmi spune cu un surîs dezarmat:

— Vezi, dragul meu, nici măcar nu ne putem isprăvi convorbirea. Sînt chemat de urgență.

WOJCIECH WEISS (R. P. Polonă) — *Manifestul*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

IMAGINEA PREZENTULUI ÎN LUME

COLOCVIU DESPRE POEZIE

În genere, alături de schiță și nuvelă, poezia se află în centrul atenției criticii literare sovietice din ultimele luni. Ne-o dovedesc articolele publicate în *Literaturnaia gazeta* și *Literatura i jizni*, la rubrica *Discutăm probleme de poezie*, ca și altele, ce nu figurează în această rubrică, dar se încadrează în tematica ei, cum e interesantul articol al lui Vladimir Ogniov: *Despre poezia romantică (Literaturnaia Gazeta nr. 20)*, sau un studiu de sinteză, urmărind o privire de ansamblu asupra dezvoltării tinerelor talente poetice, cum e *Pentru combativitatea poetică* de Menșutin și Sineavski, apărut în *Novîi Mir*.

Majoritatea intervențiilor în dezbatere sînt de acord în a recunoaște poeziei celor tineri o mare diversitate de intonație, o gamă foarte variată de teme abordate, un colorit bogat. Dar totodată există o anumită înrudire între creațiile tinerilor poeți, oricît de diferite și de personale ar fi versurile fiecăruia dintre ei, există o orientare generală, care dă tuturor acestor producții poetice ale tineretului o amprentă comună.

O primă caracteristică, pe care o subliniază studiul publicat în *Novîi Mir*, este energia, combativitatea, avîntul ce definește versurile celor tineri. E mai mult decît expresia tinereții respectivilor autori, e manifestarea unei stări de spirit generale, proprii și specifice liricei tinerilor sovietici: «. . . situația generală în lirica celor tineri este destul de limpede, ea mărturisește elan, dorința plină de neastîmpăr de a cuprinde tot ce e nou, este o lirică de combativitate».

Intonația, ce caracterizează această poezie ilustrată între alții de un poet ca Andrei Voznesenki, «e cea a unui om expansiv, nestăpînit», eroul ei liric fiind «un temperament impulsiv». Ceea ce o definește în esență e «poziția de ofensivă, de atac, de imixtiune în viață și în literatură, poziția activă de autodefinire și autoafirmare». «Pînă de curînd — constată studiul — tinerii poeți erau tăcuți, modești și respectuoși. . . începători, ei se fereau să vorbească în gura mare despre propria lor personalitate. . . Acum au apărut poeți sonori, nerăbdători, îndrăzneți. . . »

Această puternică proclamare a «eu»-lui, declarare a propriei individualități, aduce în poezia celor tineri numeroase elemente autobiografice. Poeții recurg la biografia lor, la propria lor experiență de viață, pentru a reflecta contemporaneitatea, ei își iau rolul de exponenți ai tinerei generații și propriul lor drum îl prezintă ca expresie, fie și parțială, a mersului de astăzi al societății. «Combativitatea poetului nu se rezumă la declarații, ea decurge parcă din cele trăite

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

de el şi de cei cu care alături s-a călit şi a crescut». În studiul lor, Menşutin şi Sineavski au încercat, analizînd versurile cîtorva poeţi tineri (R. Kazakova, V. Sergheev, I. Grigoriev, A. Popereccinii, V. Tibin ş. a.), să discute modalităţile concrete de oglindire, ca să zicem aşa «biografică» a epocii noastre în poezie. Arătînd cît de grea este folosirea poetică «a materialului celui mai apropiat, curent pentru tinerii poeţi — a propriei lor biografii», studiul subliniază: «acest material biografic trebuie însuşit în chip specific poetic, dar nu transpus mecanic în versuri.» «Devenind un fapt de poezie (şi nu numai de viaţă particulară a autorului), acest material trebuie să capete într-o anumită măsură o semnificaţie mai vastă, generală, un conţinut etic mai larg şi, bineînţeles, o formă estetică mai plină de expresivitate.» De aceea, elementele de cunoaştere şi însuşire a vieţii, proprie fiecărui autor (muncă, peisaj, colorit local etc), trebuie să capete rezonanţe şi valori valabile şi capabile să intereseze şi dincolo de graniţele ţinutului natal sau ale profesiunii exercitate, dincolo de meridianul pe care trăieşte şi se afirmă scriitorul. Studiul insistă asupra importanţei pe care o joacă în acest sens amănuntul specific, caracteristic, detaliul unicizat, care poate da indicarea concretă, poate fixa în timp momentul, poate contribui la delimitarea psihologică, socială sau de tonalitate, diferenţiind o experienţă de viaţă de alta. Între altele, descrierile de natură, suferă de pe urma absenţei acestor preocupări specifice şi concretizări, ajungîndu-se la un fel de monotonie şi uniformizare, la un fel de «buletine meteorologice», cu un adaos de emoţie dulceagă şi banalităţi poetice.

Discuţia despre poezia contemporană şi mai ales despre lirica tinerilor poeţi sovietici nu a putut să nu pună şi problema speciilor. Menşutin şi Sineavski consacră în studiul lor un loc destul de însemnat acestei chestiuni. Ei ridică o problemă foarte interesantă, aceea a liricei intime, căreia îi recunosc o prezenţă tot mai accentuată în viaţa literară sovietică. Autorii studiului afirmă dreptul la coexistenţă a acestei lirici intime, ca şi a diferitelor miniaturi, versuri ocazionale. «Dezvoltarea liricei de astăzi oferă numeroase exemple, care ne îngăduie să vorbim despre posibilităţile largi ale speciilor „de cameră", cu intonaţie intimă» — spune studiul. De altfel, trebuie remarcat că, în asemenea cazuri, are loc o ştergere — inevitabilă cînd e vorba de adevărata poezie — a diferenţelor între specii «mari» şi «mici». Dar acestei creaţii poetice de miniatură, intimă, i se cere o substanţă, adîncime de idei, de stări sufleteşti. Cu alte cuvinte o formă redusă în care să se concentreze un conţinut major, o mare bogăţie şi experienţă de viaţă. O poezie de concluzii filozofice, de sinteze, de aforisme, dar nu de enumărări de fapte, de simple constatări.

De aci, rolul important pe care-l joacă în lirica intimă priceperea de a găsi cheia, modalitatea prin care să facă cunoscută cititorului toată adîncimea fondurilor sentimentelor. Menşutin şi Sineavski pledează pentru o poezie de sugerare, de conturare şi evocare a stărilor sufleteşti, a gîndurilor. O poezie în care amănuntul, o trăsătură reliefată, o pată de lumină aruncată, o culoare subliniată pot exprima mai mult decît declaraţiile. Poezia zilelor noastre şi, în deosebi, tînăra poezie trebuie să meargă pe drumul

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

« unei îmbogățiri tot mai mari a conținutului, adînciri a ideilor, conturării mai viguroase a caracterului liric ... lărgirii orizontului poetic »... Concretizarea cît mai puternică și mai multilateral prezentă — în temă, în redarea vieții, a realității, în exprimarea stărilor sufletești — amprenta individuală cît mai subliniată a fiecărei poezii, manifestată și în prisma sub care consideră autorul realitatea și în atitudinea lui față de diferitele solicitări ale « eu »-lui său poetic constituie după părerea criticilor sovietici Menșutin și Sineavski, cerințele ce pot asigura progresul liricei zilelor noastre.

T. NICOLESCU

CONTEMPORANEITATE

Culegerea publicată de editura *Pravda* din Moscova în 1960 reunește o serie de articole apărute anterior în cadrul dezbaterii inițiate de revista *Octiabr* pe tema *Ce este contemporaneitatea?*, alături de contribuții mai noi, axate pe același subiect. În paginile culegerii, scriitorii își expun punctul de vedere asupra temei contemporane și a prezenței ei în literatura zilelor noastre, asupra relațiilor dintre omul de artă și epoca contemporană lui, reprezentanți de seamă ai culturii sovietice. Întîlnim nume ca cel al lui Konstantin Fedin *(Ce este pînă la urmă contemporaneitatea?)*, al Mariettei Șahighian *(Scriitorul și planul septenal)*, al Antoninei Kaptiaeva *(În familiile noastre)*, ale lui V. Ozerov *(Viața contemporană și literatura contemporană)*, Fedor Panferov, V. Frolov, K. Ciukovski, V. Dementiev, I. Libedinski, B. Brainina, V. Bialik, S. Babaevski, V. Kirpotin etc. Această prezență masivă de nume de autoritate este de natură a ne indica importanța ce se acordă problemei contemporaneității de către opinia literară sovietică.

Meritul discuției pe care o desfășoară diferitele articole reunite în volumul *Ce este contemporaneitatea?* este că rezolvarea problemelor teoretice se sprijină pe un material concret luat din însăși viața, din însăși contemporaneitatea. Este o discuție despre contemporaneitate bazată pe numeroase exemple concrete, nu numai literare, dar luate și din viața înconjurătoare, sprijinită pe cazuri și biografii reale, concludente pentru epoca noastră, pentru viața Țării Sovietice din zilele noastre. Criticul V. Frolov, autorul unuia din articolele incluse în culegere, socotește că datoria criticii literare este de a nu limita discuția *despre vreo operă contemporană la domeniul pur literar, de a nu o despărți printr-un pod, de realitate, de contemporaneitate*. El pledează pentru cunoașterea cît mai adîncă a realității și pentru invocarea cît mai bogată a materialului de viață în judecarea *operelor contemporane... nu numai ca opere literare, dar și ca opere ale vieții însăși, ... examinîndu-le...*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

în legătură directă cu contemporaneitatea în dezvoltarea ei furtunoasă. S-ar putea spune că întreaga culegere corespunde acestui deziderat al criticului. Discuțiile despre tema contemporană, despre eroul zilelor noastre, despre trăsăturile noi ale vieții de astăzi din Uniunea Sovietică invoacă numeroase pilde concrete, exemple luate din viața oamenilor sovietici. În felul acesta, comentariul teoretic se împletește cu povestirea vieții unui Ivan Iacovlevici

GYULA HINCZ (R. P. Ungară)

sau a Galinei Evghenievna Burkațkaia, oameni înaintați ai zilelor noastre. Autorii își îndreaptă îndeosebi atenția spre probleme etice, discută despre caracteristicele morale ale omului sovietic de astăzi. Și cititorului îi apar mai

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

convingătoare discuţiile despre profilul moral, despre noile relaţii între oameni, despre calităţile care trebuie să distingă pe eroul zilelor noastre făcînd cunoştiinţă cu familia Balaşov sau Titarenko, cu Dmitrii Jukov şi tovarăşii săi, ca Levanov şi ca atîţia alţi muncitori sovietici, pe care criticul Valerii Dementiev i-a numit foarte bine *oameni de mare elan*. În felul acesta, analiza diferitelor romane, cărţi cu tematică contemporană, devine mai colorată, mai pregnantă, mai convingătoare. Şi totodată reiese limpede şi pentru scriitori şi pentru cititori că literatura trebuie să meargă în pas cu viaţa, să fie pătrunsă de suflul contemporaneităţii. Cum spune foarte bine Marietta Şahighian: *A fi o părticică din epoca ta înseamnă s-o cunoşti şi s-o înţelegi în adîncurile ei, să gîndeşti, să simţi şi să acţionezi cu ea şi să reacţionezi cu putere la evenimentele ei*... Căci, subliniază aceeaşi scriitoare, a scrie o carte însufleţită de patosul contemporaneităţii nu înseamnă a merge pe urmele faptelor petrecute ieri sau azi, ci *a deschide drumuri pe pămînturile nedesţelenite ale vieţii, a participa activ la făurirea vieţii*.

Împletind discuţia cu caracter de teorie şi critică literară cu reportaje, pagini de beletristică, de naraţiune interesantă şi plină de prospeţime, cu adevărate schiţe şi nuvele inspirate din viaţa zilelor noastre, culegerea *Ce este contemporaneitatea?* apare ca o lucrare de reală utilitate teoretică, dar şi ca o lectură atrăgătoare pentru cel ce vrea să cunoască amprenta morală a oamenilor sovietici de astăzi. O carte care ar merita să fie cît de curînd tradusă şi pusă la dispoziţia cititorilor noştri.

T. N.

SCRIITORII NORDULUI SOVIETIC, LA MOSCOVA ŞI LENINGRAD

Anul acesta, din iniţiativa Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R., a avut loc la Moscova — la începutul lunii martie — săptămîna literaturii siberiene. Cu această ocazie a fost analizată revista *Sibirskie ogni*, şi au fost discutate operele scriitorilor siberieni, printre care merită să fie pomenite mai ales: *Lupta pentru ocean*, roman de Nikolai Zadornov, ultimul dintr-un ciclu închinat de autor epopeii eroice de pe Amur, romanul scriitoarei E. Koronatova *Klavdia*, precum şi romanul lui Nikolai Voroşilov *Soarele continuă să lumineze*.

În operele acestor scriitori se oglindeşte frumuseţea aspră şi inegalabilă a întinderilor siberiene, pe care omul sovietic le supune

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

unor radicale schimbări, lăsînd pretutindeni amprenta caldă a omeniei sale.

La 20 martie, de asemenea din inițiativa Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R. s-a deschis, la Leningrad, prima conferință a scriitorilor popoarelor nordice ale Uniunii Sovietice. Astfel, pentru întîia oară în istorie în orașul unde au fost pregătite primele lor cadre de intelectuali, la Institutul pentru popoarele din nord, se vor întîlni scriitori ciukci, eschimoși, ulci, eveni, saami evenki și ai altor popoare mici din nord.

Astfel de pe pămîntul Ciucotkăi, acea « împărăție a cîinilor » cum i se spunea pe vremuri, pentru că unicul transport cunoscut pînă la statornicirea puterii sovietice, erau cîinii, pămînt unde pînă acum cîteva decenii, bătrînii neputincioși erau omorîți de copiii lor, conform unei străvechi tradiții, acum au plecat spre Leningrad reprezentanții literaturii ciukce.

Prozatorul Iuri Rîtheu, scriitor ciukc, cunoscut prin cartea sa *Oamenii de pe țărmul nostru*, care a apucat, în copilărie, întunericul cumplit și înapoierea de neînchipuit in care trăia poporul său, Viktor Keulkut primul poet ciukc, Juri Anko — scriitor eschimos, Antonina Kîmîtval și atîția alții, mai vîrstnici, sau mai tineri vor aduce prin operele lor, mai aproape de inima lumii — uriașa, neasemuita frumusețe a trezirii la viață, a forțelor adormite pînă mai ieri ale acestor popoare.

Lucrările conferinței scriitorilor popoarelor nordice ale Uniunii Sovietice, se vor desfășura sub semnul pregătirilor în vederea celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S.

UN ROMAN DE N. POGODIN

Romanul lui N. Pogodin, *Colierul de chihlimbar*, aduce în paginile sale o atmosferă de tinerească prospețime, acel permanent și stăruitor semn de întrebare pus vieții de către acei care abia încep să-i pătrundă sensurile, adevărul și frumusețea, care încep să tragă o linie de demarcație precisă între vis și realitate, fără a renunța însă la dramul de romantism, ce le va rămîne tovarăș de drum pentru totdeauna.

Dragostea, cum e și firesc cînd e vorba de tineret, ocupă în romanul lui Pogodin locul central. Vorbind despre Ira Polinkova și Volodea Levadov — cei doi eroi principali atît de deosebiți ca educație, ca nivel cultural, ca pregătire pentru viață, autorul spune: *... nici Volodea, nici Irocica, nici chiar însuși regele Solomon, cu toată marea lui înțelepciune, nu știau și nu puteau ști cînd vine dragostea și unde pleacă.*

Ira este o tînără de nouăsprezece ani, care, citind mult, și-a făurit un Făt-frumos, pe care-l așteaptă. Dar, chiar în dimineața în care cititorul face cunoștință cu ea, o întîmplare îi aduce în față pe constructorul Volodea Levadov. Cît de departe de visurile Irei este acest flăcău de prin părțile Donului, cu frumusețea lui aspră, cu vorba grosolană! Dar setea ei de-a munci, de a-și găsi un rost în viață, de-a se încadra într-un colectiv, o face să intre în brigada lui.

Discrepanța profundă dintre visul Irei și Volodea cel necioplit o împiedică de multe ori să vadă omul adevărat din el. Pe acest om însă nu-l cunoaște nici

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Volodea însuşi. Doar dragostea care-l împinge să dorească cu ardoare schimbarea felului său de-a fi, îl face să descopere în adîncurile întunecoase ale sufletului său, o lumină caldă, o duioşie uitată din copilărie. N. Pogodin reuşeşte cu o rară măiestrie să sondeze ascunsa bogăţie interioară a eroului său.

În timp ce sentimentele lui Volodea Levadov se cristalizează, Ira, crezînd că a găsit idealul visurilor sale în persoana lui Krahin — sportiv elegant, cu maniere căutate şi cîteva călătorii în străinătate — va trăi o amarnică decepţie, cu atît mai puternică cu cît îşi va da seama că judecarea valorilor umane nu se poate face după aparenţe.

Eroii lui Nicolai Teodorovici Pogodin sînt vii, adevăraţi. Pe lîngă Ira, Volodea şi alţii de aceeaşi vîrstă şi factură sufletească, autorul mai înfăţişează o serie de tineri — unii cu mentalitate greşită asupra unor probleme capitale ale vieţii, alţii cu deprinderi şi gusturi care-i îndepărtează de principiile eticei comuniste.

Analizînd cu subtilitate psihologia eroilor săi, Pogodin lasă să se ghicească rezolvarea unor stări de lucruri, fără să dea reţete, el stimulează gîndurile cititorului, chemîndu-l să contribuie la înlăturarea a ceea ce este incompatibil cu morala sovietică, cu concepţia despre viaţă a omului sovietic.

Relaţiile dintre individ şi colectivitate, viaţa personală strîns împletită cu munca, indivizii care prin mentalitatea lor strîmtă fac o notă discordantă în societatea sovietică — iată ce înfăţişează pana nouă de romancier, pînă acum necunoscută, a lui Nicolai Pogodin, cu pătrunderea omului de talent şi cu un mare simţ al realităţii.

Acţiunea romanului se desfăşoară pe imensa scenă a Moscovei. Dialogul viu, intriga, nararea faptelor într-o succedare de tablouri pline de vioiciune, gradarea acţiunii — trădează adesea pe dramaturg.

La sfîrşitul romanului, bătrînul comunist, Ivan Egorovici, cu sufletul pătruns de caldă umanitate şi înţelegere, cu nestinsă tinereţe în inimă transmite — parcă o dată cu colierul de chihlimbar pentru nepoata sa Ira — mesajul de adîncă frumuseţe omenească al vechilor generaţii, tineretului de azi.

VERONICA RUSSO

MOARTEA SE NUMEŞTE ENGELCHEN

Noile opere literare cehoslovace, apărute in ultimii ani, se străduiesc să dea o imagine aprofundată şi îmbogăţită cu semnificaţii noi a celor petrecute acum 15 ani şi mai bine. Faţă de creaţiile mai vechi pe aceeaşi temă, acestea întregesc tabloul celui de-al doilea război mondial, printr-o interpretare mult mai analitică a evenimentelor şi oamenilor. Scara reacţiilor psihice fireşti ale omului, la evenimentele pe care le trăieşte, este cuprinsă pe toată întinderea ei, iar omul, luptătorul, este văzut nu numai în ipostază de erou, deşi eroismul rămîne coloana lui vertebrală.

Romanele *Romeo, Julieta şi întunericul* de Jan Očenašek, *Moartea se numeşte Engelchen* de L. Mňačko, *Viii şi morţii* de V. Minač, pe care le vom citi în curînd în versiune romînească, se mai înmănunchiază şi prin unele particularităţi artistice comune, care dau povestirii mult lirism şi o dinamizează: folosirea monologului interior şi a analizei psihologice, alternarea vorbirii directe cu cea indirectă etc.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Dacă noile creaţii literare conduc cititorul în zone ale vieţii oamenilor din timpul războiului, necunoscute sau mai puţin cunoscute în creaţiile anterioare, aceasta îşi are explicaţia şi în faptul că, din perspectiva celor 15 ani care au trecut, viziunea războiului este, neîndoielnic, mai profundă.

Romanul lui L. Mňačko *Moartea se numeşte Engelchen* zugrăveşte momente din lupta de rezistenţă a poporului cehoslovac în ultima parte a războiului, culminînd cu înfrîngerea armatelor hitleriste. Evenimentele sînt relatate la persoana întîia, de către un partizan care, în ultimele clipe ale războiului, a fost grav rănit şi internat într-un spital. Povestirea se face deci retrospectiv, monolog interior al unui om nevoit să trăiască săptămîni întregi cu faţa în jos. El a făcut parte dintr-o mică unitate de partizani cehoslovaci, condusă de ostaşi sovietici paraşutaţi, care acţionau în spatele frontului german, în Moravia.

Partizanii ocroteau populaţia din munţi, care, la rîndul ei, îi ocrotea şi îi ajuta activ. Două evenimente zguduie îndeosebi viaţa unităţii. Arderea de către cei de la SS a 27 de ţărani din cătunul în care se adăposteau partizanii şi hăituirea dramatică şi istovitoare, pînă aproape de nimicire, a micului grup de partizani, de către trupele SS Pivotul moralei acestor partizani este eroismul nezgomotos, manifestat prin fapte. Vorbele şi actele patetice sînt excluse. Trăsăturile lor morale se dezvăluie în nenumărate meandre ale vieţii, care nu scot întotdeauna la suprafaţă numai ceea ce este frumos şi pur din om.

Războiul a împins oamenii la o viaţă neomenească, anormală, dură. Aşa este şi viaţa celor angajaţi în luptă. Marta, una dintre eroinele cărţii, evreică, acceptă să trăiască în lumea ofiţerilor superiori germani, în dezmăţul şi promiscuitatea lor morală, condamnată de toată lumea cinstită, numai pentru a-şi servi patria.

În război, conştiinţa omului îl obligă să fie crud cu el însuşi; atunci cînd vreunul din partizani săvîrşeşte greşeli grave, îl aşteaptă moartea. Numai aşa devine inteligibilă fantastica scenă cînd Fred, partizanul vinovat, pus la zid, comandă singur *foc*, pentru că nici unul din tovarăşii lui nu e în stare s-o facă. Domneşte între ei o disciplină de fier, necesară. Chiar cînd ucid pe nemţi. Se află printre ei un partizan sfios, care, multă vreme, în acţiunile întreprinse de unitate, trăgea în sus, nu în nemţi. Cînd însă partizanii au fost încolţiţi şi soarta lor atîrna numai de obligaţia de-a ucide, el a tras fără *milă*. Se afla printre partizani şi un altul, în aparenţă dur pînă la cruzime, fără suflet şi bănuitor, dar care a ştiut să pătrundă în inimile celor doi dezertori nemţi care voiau să lupte alături de partizani, şi a avut curajul să-i primească.

Războiul a lăsat urme adînci în formaţia psihică a acestor oameni şi a altora care n-au luptat cu arma în mînă. Ce se vor face aceste victime ale războiului după terminarea lui, în vreme de pace? Cartea ridică această întrebare. Nu se vor prelungi prin intermediul acestor victime urmele nefaste ale războiului? Va trebui să treacă generaţii întregi pînă ce lumea se va curăţa de murdăria pe care au împrăştiat-o fasciştii peste bătrîna Europă — spune unul dintre personajele cărţii. În afară de aceasta, Engelchen n-a fost răpus, Engelchen trăieşte şi atîta timp cît trăieşte, veghiaţi, căci el este în stare să mai împingă omenirea la bestialităţi. Engelchen, nume suav al unui ofiţer superior din conducerea trupelor SS care au urmărit unitatea de partizani, Engelchen, care a scăpat de pedeapsa popoarelor.

C. BARBORICĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

NOUA CARTE A ANNEI SEGHERS

Încă din primul ei roman *Tovarășii*, apărut în 1932, în care este redată lupta comuniștilor din diferite părți ale lumii: Italia, China, Polonia, Ungaria, Bulgaria, împotriva teroarei albe și prigoanei fasciste, Anna Seghers se înfățișează ca autoarea unor tablouri sociale ample, cu abordarea unei problematici cuprinzătoare, profunde și de stringentă actualitate. Proza ei, preluînd tradițiile balzaciene, ale lui Gogol și Tolstoi, autorii ei preferați, se îndreaptă către vaste fresce realiste. Dar încă de la începuturile ei literare Anna Seghers a fost conștientă de misiunea educativă a artei. *Nu scrim pentru a zugrăvi*, declară ea în 1932, *ci pentru ca zugrăvind să transformăm conștiința umană.*

Romanele ei ne arată că omul nu poate sta izolat de ceea ce se întîmplă în jurul său, nu numai în casa lui, în orașul lui, dar nici în țara sa și nici în întreg universul, că trebuie să ia atitudine față de evenimente care, într-un fel sau altul, au repercusiuni asupra existenței fiecărui individ în parte. Această idee stă și la baza romanului *Hotărîrea* despre care autoarea însăși spune: *Pentru mine principalul a fost să arăt cum, în vremea noastră, ruptura care desparte lumea în două lagăre, înrîurește cele mai intime resorturi ale vieții noastre: dragostea, căsnicia, profesiunea sînt tot atît de puțin exceptate de la marea hotărîre, ca și politica și economia. Nimeni nu se poate sustrage; fiecăruia i se pune întrebarea: pentru cine, împotriva cui ești tu?...*

Anna Seghers nu ne înfățișează eroii sub un singur aspect, sub o singură latură. Scriitoarea pătrunde în cele mai intime ascunzișuri ale sufletului lor pe care îl supune unei analize necruțătoare. Fără introspecții, fără a recurge la modul expozitiv, autoarea își silește eroii să-și deslușească ei înșiși ezitările și slăbiciunile, complexele și veleitățile. Dragostea sumbră, tăcută, nerealizată a lui Robert pentru Neni Nohl, femeia care cu o nădejde și o credință obstinată își așteaptă bărbatul, adîncește și mai mult asprimea și dîrzenia personajului. Duritatea vieții nu e ocolită de autoare, nu e diminuată de soluții idilice, simpliste. Menajul cu sfîrșit nefericit al inginerului Riedl a cărui soție, derutată de clevetirile reacționare din vest, nu vrea să-l urmeze în Germania democrată; sinuciderea inginerului Rentmair, caracter slab, neputincios față de intrigile dușmănoase ale inamicului de clasă camuflat în uzină; răpirea profesorului Berndt, om cinstit dar incapabil să reziste uneltirilor asistentului său; toate acestea sînt realități dureroase ale lumii zugrăvite de Anna Seghers. La originea frămîntărilor descrise însă stă aceeași mare luptă, aceeași neîndurată înfruntare între viața nouă și ruinele celei vechi. Uneltirile reacționare nu sînt îndreptate numai împotriva comunității socialiste ci și împotriva fericirii casnice, a năzuințelor intime, a liniștii sufletești. Lor li se împotrivesc muncitorii atașați statului socialist, ca Ella Busch sau Günter Schanz sau ucenici reeducați ca Thomas Helger. Alături de ei stau intelectualii definitiv cîștigați pentru cauza progresului și a păcii, ca profesorul Waldstein, inginerul Toms sau inginerul Zibulka, fiu de muncitor. În pofida greutăților și lipsurilor, urme dureroase ale războiului, viața nouă și-a trecut filonul prețios prin sufletul lor și le-a zguduit conștiințele. Leni Nohl nu pregetă o clipă să-și părăsească soțul pe care l-a așteptat

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cu atîta neclintită fidelitate ani de-a rîndul, cînd își dă seama că el este un trădător al clasei sale.

Ca și în celelalte lucrări ale ei, Anna Seghers dă și în *Hotărîrea* măsura monumentalei ei viziuni artistice. Compozițional romanul se ramifică pe planuri multiple înglobînd numeroase și variate destine umane. Punînd față-n față cele două lagăre, cel capitalist și cel al țărilor socialiste, autoarea nu se rezumă la prezentarea conflictelor sociale din Republica Democrată Germană, ci oglindește episoade grăitoare care se desfășoară în SUA, în Mexic, în Franța și în Germania apuseană. Toate aceste episoade se integrează unitar în acțiunea principală a cărții amplificînd-o și reliefînd plastic tema romanului. Căci Anna Seghers are darul de a reda cu deosebită putere de autenticitate realitățile specifice modului de viață american sau ale Germaniei de vest de după război. Astfel lupta dintre democrație și reacțiune în diferite colțuri ale lumii, este înfățișată cu caracteristicile etapelor istorice ale fiecărui popor în parte.

Romanul *Hotărîrea*, care i-a adus autoarei pentru a doua oară premiul național pentru literatură din Republica Democrată Germană, în anul 1960, este — într-o anumită măsură — deși o lucrare de sine stătătoare, o continuare a romanului *Morții rămîn tineri*. Aceasta nu numai fiindcă începe acolo unde celălalt roman se încheie, reluînd unele personaje din *Morții rămîn tineri*, ci și fiindcă atacă retrospectiv probleme tratate în cartea precedentă.

Romanul *Hotărîrea* marchează un punct culminant în creația Annei Seghers. Vechea ei temă, a revoluției nemuritoare, este reluată aici sub aspectul major al transformării socialiste oglindite în conștiința clasei muncitoare. Romanul *Hotărîrea* este un model de artă militantă realist-socialistă.

I. C. MĂTĂSARU

POEZIA POLONEZĂ

Publicația poloneză *Nowa Kultura* a deschis la începutul acestui an în paginile sale o amplă discuție în jurul poeziei poloneze contemporane.

Necesitatea unei asemenea confruntări de opinii a izvorît din neliniștea cu care cititorii urmăresc evoluția unor creatori tineri, care, intitulîndu-se pompos « avangardiști », se transformă în apologeți ai curentelor decadente care au fost la modă acum o jumătate de secol.

Discuția a fost deschisă de poetul Antoni Slonimski cu un frumos foileton scris în versuri: *În apărarea poeziei* (nr. 2, 1961), urmat la scurt timp de *Scrisoare deschisă* (nr. 4, 1961).

Antoni Slonimski, care, prin opera sa militează de mai bine de treizeci de ani pentru o literatură realistă, își ridică glasul împotriva acelor poeți care, neavînd nimic de spus, se ascund în spatele « formelor avangardiste de creație », împotriva criticilor care « tămîiază » creațiile lipsite de valoare socială și artistică. Criticînd tendința unor poeți de a exprima în operele lor sentimente fără o valoare general umană, de a ridica egotismul la

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

rangul unei filozofii a vremii, Slonimski arată că poezia trebuie să exprime sentimentele şi năzuinţele poporului, altfel ea nu are nici o valoare. El cere poeţilor să dea opere cu un bogat conţinut de idei şi o înaltă valoare artistică.

Reacţia a fost imediată, atît în rîndul celor care văd în operele poeţilor vizaţi de critica lui Slonimski o încercare de a găsi noi drumuri în literatură, cît şi în rîndul celor care resping cu hotărîre o asemenea creaţie. Stanislaw Grochowiak şi alţii în polemica lor cu Slonimski, limitează discuţia la problemele formale ale poeziei. Ei nu pornesc de la necesitatea găsirii unor forme *noi*, impuse de *un nou* conţinut, ci de la prezumţia că formele de pînă acum s-au învechit. Poetul Stanislaw Grochowiak se pronunţă, de pildă, împotriva artei care fuge de realitate, considerînd însă că realitatea poetului contemporan este *eul* « eliberat de obsesia provincialismului », care a transformat poezia « în cel mai intim jurnal », făcînd din ea o « adevărată literatură ».

Opinia publică largă se pronunţă însă pentru o artă militantă, de un înalt nivel artistic. Poetul şi criticul Mieczyslaw Jastsun, cunoscut cititorului romîn prin intermediul versurilor lui şi monografiei închinate marelui poet Adam Mickiewicz, se ridică în apărarea poeziei ca mijloc de cunoaştere, a poeziei izvorîte din dorinţa creatorului de a comunica cu alţi oameni (nr. 8, 1961). Această opinie este împărtăşită de imensa majoritate a cititorilor care, în scrisori (unii în versuri), adresate fie redacţiei, fie lui Antoni Slonimski personal, îşi exprimă solidaritatea cu poetul.

Cititorii bibliotecii Casei de Cultură din Tarnow au trimis o scrisoare redacţiei *Nowa Kultura* în care mulţumesc poetului A. Slonimski pentru intervenţia sa *In apărarea poeziei*.

Deosebit de emoţionantă e scrisoarea adresată lui A. Slonimski de Bronislaw Daniszewski, în care acesta spune că, în clipele grele din timpul războiului, oamenii simpli citeau versurile patriotice ale lui Slonimski, în special *Alarmă în oraşul Varşovia*, pentru că « această poezie îndeplinea în anii aceia grei misiunea artei revoluţionare ».

Discuţia a arătat multor critici şi scriitori cui trebuie să servească opera de artă. Julian Rogozniski îşi încheie articolul despre Bialoszewski, publicat în *Nowa Kultura*, nr. 12 1961, în spiritul lui Slonimski, cu următoarele cuvinte: « aşteptăm o poezie care să spună ceva, o poezie lipsită de *bolboroseală* ».

Confruntarea opiniilor, iniţiată de *Nowa Kultura*, a avut un ecou larg şi în alte domenii ale artei.

S. PETRICĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

TEATRUL DIN R. D. VIETNAM

Străinul care călătoreşte prin R. D. Vietnam rămîne impresionat de marca preţuire de care se bucură aici teatrul. La oraşe şi sate, în faţa unui public entuziast, receptiv, se desfăşoară străvechi legende vietnameze, farse pline de vervă muşcătoare, comedii de moravuri, alături de piese de teatru inspirate din lupta poporului vietnamez pentru eliberare, din problematica de zi cu zi a construirii socialismului.

Varietatea deosebită a repertoriului capătă un colorit aparte prin prezenţa genurilor teatrale cele mai diverse, de la cele tradiţionale, reprezentate prin *hat cheo* (teatrul popular) şi *hat tuong* (teatrul clasic) şi pînă la cele noi, moderne, ca *hat cai luong* (teatrul reînnoit) şi *kich noi* (teatrul vorbit).

Revoluţia din august 1945 găseşte teatrul vietnamez în plin declin. *Hat cheo*, legat de serbările populare care marcau în fiecare an sfîrşitul muncilor agricole în delta Fluviului Roşu, era pe cale de dispariţie, căci colonialismul a sporit mizeria ţăranului vietnamez, apăsat de dublul jug al feudalismului şi al colonialismului. *Hat tuong* era periclitat, gata să cadă în desuetudine în faţa unui public citadin bogat, ahtiat după noutatea europeană. Noile genuri şi anume *hat cai luong* care face tranziţia între teatrul tradiţional şi drama modernă, şi *kich noi*, teatrul realist modern, aveau de luptat cu administraţia colonialistă franceză şi fasciştii japonezi.

Lupta teatrului vietnamez pentru o viaţă demnă s-a unit cu lupta naţională pentru eliberarea patriei, condusă din anul 1930 de Partidul Comunist din Indochina.

Astfel, în anii care preced revoluţia, s-a format o asociaţie clandestină a oamenilor de teatru, care şi-au propus ca obiectiv promovarea pieselor patriotice. Marile manifestaţii populare din diferite localităţi au fost întotdeauna însoţite de reprezentaţii teatrele vizionate de un public entuziast. Este perioada în care teatrul reînnoit şi cel vorbit trăiesc o adevărată înflorire. Se scriu piese sociale de actualitate care denunţă colonialismul în toată cruzimea lui, care fac cunoscută viaţa militanţilor revoluţionari în ilegalitate, cultivînd în popor indignarea şi ura faţă de crimele săvîrşite de colonialiştii francezi.

La 2 septembrie 1945 se organizează la Hanoi mai multe grupuri dramatice care întreprind turnee în provincie cu acest repertoriu. Reuşita, în 1946, a două piese de *kich noi* şi anume: *To Hieu* (mare militant comunist mort în ocna din Sonla) scrisă de Nguyen Cong My şi *Bac Son* (insurecţia dintre 1940—1941 a populaţiei din Bac Son sub dominaţia franco-japoneză) scrisă de Nguyen Huy Tuong, determină hotărîta orientare a teatrului modern vietnamez spre realitatea revoluţionară, spre lupta pentru independenţa naţională a ţării. Teatrul vietnamez este pus definitiv şi în mod conştient în slujba maselor muncitoare.

În timpul marelui război de rezistenţă dus de eroicul popor vietnamez, teatrului i-a revenit sarcina de a întreţine vie ura contra ocupanţilor, de a ridica entuziasmul, eroismul şi spiritul de sacrificiu, de a menţine neştirbită încrederea în victoria finală a poporului. Trupe teatrale de şoc s-au deplasat din localitate în localitate, în condiţiile excepţional de grele ale frontului, ca seară de

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CIO VON SOK (R. P. D. Coreană) — *Uciderea în masă în mina din Rasjeu*

seară, timp de opt ani, să însuflețească prin spectacolele date marea luptă a poporului vietnamez.

Îndată ce situația militară a permis-o, statul a trecut la dezvoltarea metodică a teatrului. În plină junglă a apărut prima școală de artă dramatică, bineînțeles cu cursuri de scurtă durată. Folosind metodele lui Stanislavski, ea a format mii de artiști — nucleele grupelor artistice din armată și diferite locuri de muncă.

În primii ani ai războiului, rolul preponderent l-a jucat teatrul vorbit, mai suplu, mai adaptabil vieții de front. Faptul că poporul rămînea totuși vădit legat de vechile genuri, a determinat ca între anii 1949—1950 să se treacă la înființarea de trupe de *hat cheo*, *hat tuong* și *hat cai luong*, făcîndu-se totodată o judicioasă alegere a repertoriului vechi și promovîndu-se noi piese, cu subiecte sociale, (ca, de exemplu *Chi Tram*, *Coșul cu orez*, *Tam Dien*, *Chi Ngo*) piese care urmăreau trezirea conștiinței politice a țăranilor și sprijinirea reformei agrare în pregătire.

20 iulie 1954 — data încheierii acordurilor de la Geneva, prin care forțele colonialiste franceze au fost împinse dincolo de paralela a 17-a, a pus în fața

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

teatrului vietnamez sarcini noi. Sub lozinca «Să reconstituim vechiul patrimoniu cultural» lansată în 1955, s-a consolidat repertoriul tradiţional progresist, bază trainică a dezvoltării actuale a teatrului în Vietnam. În momentul de faţă teatrul din Vietnam ajută activ la construirea socialismului, folosind deopotrivă operele valoroase ale trecutului şi genurile tradiţionale, alături de opere şi genuri moderne, piese originale vietnameze şi piesele progresiste din dramaturgia universală.

Şcoli de muzică instrumentală şi vocală, de artă dramatică, balet, pregătesc metodic dezvoltarea artei teatrale în Vietnamul liber, nemaiîntîlnită pînă acum în decursul întregii sale istorii.

V. DINESCU

LITERATURA ŞI «INDEXUL» CATOLIC

Le Figaro littéraire publică un articol de Raymond Millet intitulat *Scriitorii contemporani şi indexul*, în care corespondentul ziarului face un scurt reportaj al vizitei lui la Vatican, arătînd că cenzura pontificală continuă să se exercite, prin intermediul celebrului *Index* medieval, asupra unei serii de scriitori contemporani, din mai multe ţări, ale căror opere contrazic dogma catolică.

Se ştie că printre scriitorii şi operele clasice puse la index figurează nume celebre care fac cinste literaturii şi culturii mondiale, de la Galileu şi La Fontaine pînă la poezia lui Mickiewicz, la *Mizerabilii* lui Victor Hugo şi... dicţionarul Larousse al secolului al 19-lea. Acum, la lista scriitorilor progresişti din secolul 20, s-a adăogat, pare-se, o alta.

Extragem din articolul menţionat:

« *Ultimul lot mai însemnat de condamnaţi datează din 1952. În el figura, cu întreaga sa operă, şi André Gide care murise cu un an înainte dar a cărui influenţă crescuse simţitor. Alături de el se afla Jean-Paul Sartre cu Opera Omnia : lucrări de filozofie, romane, povestiri, piese de teatru, pamflete. Şi fireşte îl întovărăşea Simone de Beauvoir. Urma apoi Alberto Moravia, care nu s-a pocăit nici după aceea, aşa cum dovedeşte noua sa carte* La Noia *(Plictiseala), ultimul mare succes de librărie.*

De curînd, Nikos Kazantzakis a fost încorporat şi el în acest pluton din coadă al păcătoşilor. Dar nu pentru Alexis Zorba *şi nici chiar pentru admirabilul său* Cristos din nou răstignit *care era totuşi la un pas de primejdie, ci pentru* Cea din urmă ispită, *în traducerea germană, nu în cea franceză apărută în colecţia* Feux Croisés. *S-a socotit într-adevăr, că punctele de vedere ale autorului, cu privire la creştinism, sînt subiective şi personale şi nu se potrivesc nici măcar cu învăţăturile bisericii greco-bizantine. Totuşi, cu aceste rezerve, Kazantzakis nu este cîtuşi de puţin considerat drept eretic. Este chiar respectat la Roma. Nu omul este osîndit, ci numai ceea ce putea părea, în opera sa, supărător pentru dogmele sau morala creştină. Trebuie, mai ales, socoteşte biserica, să fie*

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

apărate comunităţile religioase de femei care, in ciuda celor mai bune intenţii, sînt uneori expuse primejdiei de a da crezare unor îndrumători poate plini de farmec dar cu totul fanteziști.»

Comentatorul lui *Le Figaro littéraire*, organ al cercurilor marii burghezii, se arată, evident, foarte timid şi deosebit de prudent, în dezvăluirile sale. E însă mai mult decît limpede că alarma sa oglindeşte temeri serioase, din chiar rîndurile cititorilor gazetei, în legătură cu atitudinea anti-culturală a reacţiunii clericale.

L. GOLEA

LITERATURA JAPONEZĂ NOUĂ

În Japonia contemporană există o sumă de reviste literare burgheze finanţate de marile întreprinderi de presă: Asahi, Mainici, Yomuri. Sub pretextul că, o dată cu anul 1945, Japonia ar fi devenit o ţară democrată şi liberă, ele popularizează o literatură gratuită, menită să abată atenţia de la problemele majore naţionale şi internaţionale.

Considerînd de datoria lor să slujească poporul japonez, scriitorii realişti au încercat, în repetate rînduri, să pună bazele unor reviste independente faţă de capitalul marilor monopoluri. În majoritatea cazurilor încercările lor au eşuat, întrucît nu au putut rezista concurenţei revistelor burgheze.

În aceste condiţii apare şi mai limpede importanţa revistei *Shin Nihon Bungaku* pentru viaţa literară a Japoniei. Organ al *Asociaţiei Literaturii Japoneze Noi*, care încă din toamna anului 1945 — îndată după capitularea Japoniei militariste — a strîns laolaltă scriitori de diferte curente, dar uniţi de dorinţa de a crea o literatură democrată şi progresistă, revista a apărut lunar, cu regularitate, din martie 1946, în ciuda greutăţilor financiare.

În toţi aceşti cincisprezece ani de existenţă ea a menţinut, prin opere literare şi informări, încrederea în viitorul poporului japonez, zugrăvind realitatea Japoniei de astăzi, lupta clasei muncitoare şi a intelectualităţii progresiste împotriva mizeriei şi reînvierii fascismului, împotriva bazelor militare americane şi a corupţiei sistemului electoral.

De un mare succes s-a bucurat nuvelele *Fuciso* şi *Cîmpia Banşu* ale scriitoarei Juriko Miyamato, romanul *Dormi liniştită, soţia mea* de Sunao Tokunaga, nuvelele lui Şigheharu Nakano, ale scriitoarei Ineko Sata, romanele *Partidul Naţional din Cicibu* de Taţukici Nişino şi *Okinawajima* de Seiji Şimoda (a cărui traducere în limba romînă urmează să apară în cursul acestui an), precum şi versurile lui Miţuharu Kaneo şi Şigheharu Tuboi.

În afară de creaţii originale ale scriitorilor progresişti japonezi, revista popularizează cele mai bune opere progresiste din străinătate, puţin sau deloc cunoscute în Japonia. În ultimii ani s-a introdus chiar o nouă rubrică, *Internaţionala literară* în care se pun în discuţie, în mod sistematic, probleme de literatură universală. Astfel s-au făcut cunoscuţi cititorilor japonezi, scriitori ca Şalom Alehem, Pablo Neruda, Nicolas Guillen, Jan Drda, Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Jebeleanu şi alţii.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

În cursul anului 1960 au fost pe larg dezbătute în coloanele revistei problema reorganizării *Asociației Literaturii Japoneze Noi* și a revistei în lumina dezvoltării impetuoase a mișcării populare împotriva Tratatului de Securitate.

Credem că această singură revistă literară japoneză consecvent democrată și militantă va reuși să contribuie, într-o și mai mare măsură, la lupta poporului japonez pentru pace și împotriva imperialismului american.

ATSUSHI NAONO

ARTE ȘI VIEȚI AMERICANE

Cu doi sau trei ani în urmă, presa literară mondială pronunța pentru prima oară numele unei noi scriitoare americane care figura pe *en-tête*-ul unei cărți intitulate *Ciocolată la micul dejun* (Chocolates for Breakfast) o carte *de succes* și *de scandal* — cele două atribute sînt inseparabile într-un anume climat artistic — prevăzută cu banderolă de publicitate pe care ședea scris: *o carte scrisă de o fată tînără, dar nu pentru fetele tinere.* Autoarea se numea Pamela Moore și abia împlinise 18 ani. Fenomenul american era contemporan cu apariția franceză a tinerei Françoise Sagan, dar între *Chocolates for Breakfast* și *Bonjour tristesse*, în ciuda similitudinii lipsurilor pe planul ideilor și a asemănării fabulei însăși, diferența de calitate artistică înclina incontestabil, încă de pe atunci, în favoarea romancierei pariziene. Mediul descris de Pamela Moore era mica umanitate specifică platourilor de filmare din California, un fel de *dolce vita* americană, adică mai convențională, în chiar anticonvenționalismul ei burghez și mai mediocră, în hedonismul ei de bravadă, decît orice produse similare ale vechiului continent de la *tinerii furioși* englezi, la *noul val* francez și la *urlatrice*-le italiene. . .

Ultima carte a Pamelei Moore a părăsit mediul factice al reflectoarelor și lumea tineretului cu cont deschis la bancă și trece pe cealaltă coastă a continentului american, de la Pacific, la Atlantic, de la Hollywood la New York, dar fără a părăsi totuși irealitatea.

Se chiamă *Porumbeii din San-Marco* și spre a nu se isca vreo confuzie cu cei din Veneția, e bine să se știe că o mică piață cu acest nume (și chiar cu cîțiva porumbei proprii) se află într-un sordid cartier new-yorkez, pe partea de est a flúviului ce separă metropola americană în două părți socialmente profund inegale.

Principalii locatari ai acestor vetuste aglomerații sînt, îndeobște, proaspeții imigranți. Autoarea ne introduce într-un fel de colonie de artiști a cărei istorie fără glorie ne e relatată de o poetă care și-a renegat «*buna familie*» burgheză ca să aducă pe lume un prunc din flori cu un pictor abstract.

Pamela Moore a vrut să fie *beatnik*, să se manifeste, adică, solidară cu această neliniștită *beat generation* a neoromantismului american care încearcă să concilieze maniera unei avangarde literare suspecte cu voința tinerei generații de a rezista la mediocritatea civilizației convenționale a Americii actuale.

Eroare, de două ori fundamentală. Mai întîi, pentru că micul grup de beatnici de pe East-Side nu reprezintă viața și aspirațiile adevărate ale harnicului și talentatului tineret american ale cărui preocupări nu au cum să se limiteze la delirul pseudo-*porumbeilor* din Saint-Mark; și în al doilea rînd, fiindcă, în dorința de a satisface tot clientela *Ciocolatei pentru micul dejun*, Pamela Moore și-a sche-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

matizat psihologia eroilor ei pitorești, astfel ca să nu-i pună nici un fel de probleme, nici măcar de creație. După acest ultim eșec literar al concurenței de peste Atlantic, admiratorii francezi ai doamnei Sagan au stabilit că *între cele două scriitoare e diferența ce separă, în materie de croitorie de dame, confecția, de marile case de mode...*

★

Problema de a evita, la ordin, adevărul, în materie de creație literară și artistică a devenit subiectul unui deosebit de interesant roman al renumitului scriitor american Irwin Shaw, intitulat *Atmosferă tulbure* (The Troubled Air) în care e vorba de drama sufletească a unei mici trupe de artiști din lumea radioteleviziunii. Irwin Shaw împlinea 30 de ani cînd succesul remarcabilului său roman de război *Leii cei tineri*, îl confirmau, în 1948, ca unul dintre prozatorii de seamă ai jumătății de veac.

În acea carte, tradusă în Europa sub titlul *Balul blestemaților*, tînărul Shaw atacase, cu tărie și amărăciune — o tărie poate confuză, dar cu o amărăciune explicabilă — absurditatea războaielor, oriunde în lume. Zece ani mai tîrziu, scriitorul american trecea la critica instituțiilor și persoanelor care, în însăși țara lui, contrazic concepțiile democratice tradiționale și perpetuează nevroza războiului, a *războiului rece* prin metode de intimidare și represiune ce repugnă oricărui cetățean care-și apără libertățile constituționale. Povestind neașteptata aventură a regisorului Archer, cartea relatează cum cercurile politice fasciste din anturajul marelui capital, acționează, în contact direct cu agenții Biroului Federal de Investigații (F.B.I.) în scopul de a alcătui — sub masca combaterii comunismului — o gigantică *listă neagră* menită să elimine din văzul și auzul marelui public orice persoană suspectă de sentimente antifasciste, sau antirăzboinice. Situația artiștilor și scriitorilor, dependenți de patronii lor periodici, e descrisă în romanul *Atmosferă tulbure*, cu o impresionantă obiectivitate. Tabloul social-politic zugrăvit de autor cu măiestrie face totuși exces de *detașare morală* față de obiectivul propus, vehiculînd, în concluzii, cu o candoare regretabilă, cîteva penibile argumente din arsenalul propagandei anticomuniste oficiale din Statele Unite. Această inconsecvență nu-l mai onorează.

Totuși, năzuințele, anxietățile, munca, moartea și viața artiștilor americani înfățișați de Irwin Shaw în *Atmosferă tulbure* respiră adevărul unor grave realități, deosebindu-se de gunguritul surd și insolit al porumbeilor Pamelei Moore, deajuns de tare, ca să-l acopere...

Două cărți americane la modă, din viața lumii artistice; două cărți, semnificative chiar și prin nerealizarea lor.

M. G.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

NOUA PIESĂ A LUI A. SALACROU

Renumitul dramaturg francez Armand Salacrou, autor a şapte volume de piese de teatru, cunoscut la noi mai ales prin *Nopţile mîniei*, reprezentată acum cîţiva ani la Teatrul Naţional din Bucureşti, a consacrat ultima sa piesă, *Boulevard Durand* (Gallimard, 1960), figurii dramatice a muncitorului Jules Durand. În 1910, pe cînd avea 10 ani, Salacrou auzise vorbindu-se mult în casa părintească din Le Havre, despre aşa numita «afacere Durand». Secretar al sindicatului docherilor din Le Havre, Jules Durand fusese acuzat de o crimă pe care n-o comisese. Condamnat totuşi la moarte, monstruoasa sentinţă provocase stupoare şi indignare în rîndurile tuturor oamenilor cinstiţi din Franţa şi din lumea întreagă. De abia se terminase faimoasa afacere Dreyfus, prin reabilitarea în 1906 a căpitanului Dreyfus, după 12 ani de luptă pentru dreptate, şi o nouă eroare judiciară răscolea conştiinţele. De data aceasta fiind vorba de un reprezentant al proletariatului, condamnat tocmai pentru faptul că era unul din conducătorii mişcării sindicale, întreg proletariatul din toate ţările lumii avea să reacţioneze. *O crimă împotriva unui muncitor interesează clasa muncitoare din lumea întreagă* — spune un personaj din piesa lui Salacrou. Greve de protest împotriva condamnării lui Durand au fost declarate în toate porturile Franţei, în Belgia, în Anglia, în Spania, la Hamburg şi la Chicago, la Sydney şi la Melbourne. Jean Jaurès şi Anatole France intervin personal pe lîngă Preşedintele Republicii, în favoarea lui Durand. Burghezia franceză este silită să dea înapoi şi Curtea de Casaţie, în 1912, schimbă sentinţa în şapte ani închisoare. De abia în 1918 Jules Durand este reabilitat. Pentru el era însă prea tîrziu căci, în închisoare, înnebunise. A murit în 1926 într-un ospiciu de alienaţi, în vîrstă de 46 ani.

Casa din Le Havre în care locuia copilul Armand Salacrou se afla chiar peste drum de închisoarea oraşului. Autorul mărturiseşte că piesa *Boulevard Durand* este înainte de toate *amintirea unui copil revoltat, care credea în perfecţiunea omenească şi deodată descoperea o nedreptate flagrantă pe care alţii o negau.*

Drama în două părţi *Boulevard Durand* poartă subtitlul *cronică a unui proces uitat*, dovadă a intenţiei autorului de a nu romanţa cîtuşi de puţin realitatea istorică. Piesa este bazată pe documente şi mărturii precise. Autorul a cunoscut personal o parte din persoanele care au avut contingenţe cu procesul Durand şi care au intrat în piesă cu nume schimbate. Prima parte a piesei îşi propune să reconstituie atmosfera epocii, înfăţişînd mizeria proletariatului, exploatarea sălbatică la care era supus, corupţia electorală etc. *Trăim atît de cufundaţi în nedreptate încît ne-am obişnuit cu ea, o găsim normală, inevitabilă* — afirmă Jules Durand la un moment dat. Totuşi partea cea mai înaintată a proletariatului nu se resemnează cu această situaţie şi, organizîndu-se în sindicate, duce o luptă dîrză împotriva patronilor. Conştienţi de pericolul pe care-l prezintă pentru ei organizarea muncitorimii, patronii încearcă să submineze sindicatele folosindu-se în acest scop de partea mai înapoiată a proletariatului. În această ambianţă apare figura lui Jules Durand. Ceea ce-l caracterizează este încrederea nestrămutată în viitorul fericit al omenirii: *Un om care nu luptă pentru progres nu este un om cinstit»* — afirmă el. Devotat trup şi suflet cauzei proletariatului, Jules Durand nu este totuşi lipsit de unele naivităţi şi confuzii ideologice. Lipsit de perspectivă, limitîndu-se la revendicări economice, ducînd o luptă de la o zi la alta, el reprezintă spiritul tradeunionist al unei bune părţi a proletariatului occidental de la începutul secolului. De altfel Jules Durand însuşi se declară a fi *anarhist revoluţionar* şi nu înţelege strategia clarvăzătoare expusă de dele-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

gatul Confederației Generale a Muncii (C.G.T.) de la Paris. Pentru burghezie Jules Durand este însă în primul rînd un adversar incomod care trebuie suprimat. Se pune la cale o provocare josnică în care un *galben* (spărgător de grevă) este ucis. Jules Durand este acuzat ca fiind autorul moral al crimei. Partea a II-a a piesei este o prezentare palpitantă a procesului înscenat de autoritățile oficiale. Nimic nu lipsește din arsenalul clasic al justiției burgheze: președintele Curții cu jurați este departe de a fi imparțial, martorii sînt cumpărați sau intimidați, orice cuvînt al acuzatului este răstălmăcit, pînă și viața lui privată este calomniată. Avocatul apărării arată limpede că de fapt era vorba de procesul sindicalismului și nicidecum a presupusei crime a lui Jules Durand, care servea drept pretext. Juriul, compus în majoritate din țărani chiaburi, îl condamnă pe acuzat la moarte. Grevele de solidaritate care urmează sentinței, protestele opiniei publice și ale unor personalități de vază, silesc burghezia speriată să modifice ulterior sentința. Sîntem în preajma primului război mondial. *Fără război, avem revoluție* exprimă un reprezentant al burgheziei teama pe care i-o inspiră

TADEUSZ KULISIEWICZ (R. P. Polonă) — *Manifestație pentru pace*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

proletariatul, dezvăluind în același timp și una din cauzele care au declanșat războiul imperialist din 1914.

Piesa lui A. Salacrou este înainte de toate un act de pietate față de un erou al proletariatului francez, uitat poate de generațiile mai tinere. Ea este de asemenea un imn închinat luptelor proletariatului francez de la începutul veacului nostru și un îndemn la mobilizarea tuturor forțelor pentru continuarea luptei în condițiile schimbate de azi.

Piesa *Boulevard Durand* are și unele scăderi. În primul rînd nemulțumește tratarea cam superficială și oarecum obiectivistă a « patronilor ». Ținta principală a demascării n-o constituie pentru Salacrou marii acționari ci uneltele acestora, vătafi ai marii burghezii, ca de exemplu abjecții Roussel sau Delaville.

Prin caracterul său documentar *Boulevard Durand* constituie și o pagină de istorie, a cărei caldă evocare va fi primită cu emoție de publicul larg din toate țările. Salacrou sublinia, într-un articol din *l'Humanité*, sentimentul de satisfacție pe care l-a încercat primind din partea sindicatului docherilor din Le Hâvre, cel întemeiat de însuși Jules Durand, o scrisoare în care muncitorii își exprimă stima pentru adevărul și onestitatea vădite în piesa sa.

I. BRĂESCU

Prezentarea artistică : *Eugen Mihăescu*
Tehnoredactarea : *Andronica Popescu*
Corectura : *Lida Igiroșianu*

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică nr. 4

ROMANIA BIBLIOTECA NAȚIONALĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MEMORIE CULTURALĂ
@Asociația Ziariștilor Independenți din România

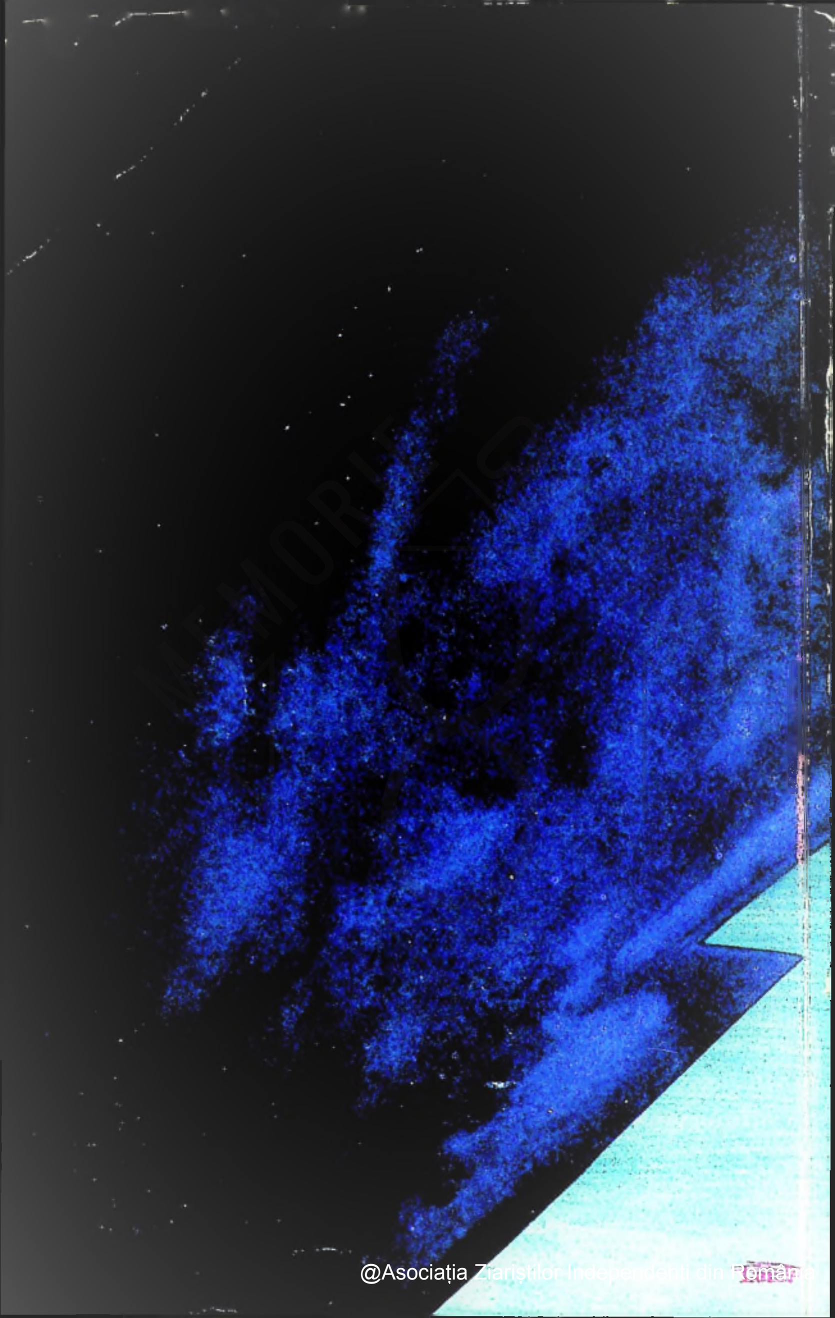

@Asociația Ziariștilor Independenți din România